

✱
CURSUS
PHILOSOPHICI
REGALIS COLLEGII
SALMANTICENSIS
SOCIETATIS JESU

IN COMPENDIUM REDACTI,
& in tres partes divisi,

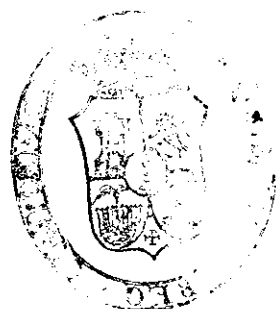
PRIMA PARS,

CONTINENS LOGICAM, SEU PHILOSOPHIAM
Rationalem.

AUCTORE

R. P. LUDOVICO DE LOSSADA, EJUSDEM
*Societatis, & in eodem Regali Collegio
Theologiae Professore, & Sacrae
Script. Interprete.*

SUPERIORUM PERMISSU.
VILLAGARSIAE: Typis Seminarii. Ann. 1764.

ANGELICO JUVENI SANCTO LUDOVICO GONZAGA,

Qui ex Aula Catholici Regis, & Principatu Sacri Imperii,
A Deipara Virgine

In Societatem Jesu vocatus,

Atque in ea Religiosus Scholaris,

Ipsam Juventæ Florem

In heroicæ sanctitatis Fructum convertit:

Qui mente Cherubica,

Corde Seraphico,

Puritate, & Innocentia Vitæ mirabili,

Dum mortalis Viveret,

Cælestem Spiritum in terris degentem referebat:

Qui è Societatis Scholari Magister Virtutis omnigenæ,

In Choros Angelicos cooptatus,

Et in Aula Cælesti gloriosè fulgens,

Scholarum ejusdem Societatis *PROTECTOR*

A Sede Apostolica

Solemni Decreto declaratus est;

Quò Juvenes ad veram Sapientiam aspirantes,

Et Jesuitarum ductu magisterioque

Scientiarum curriculum peragentes,

Exemplo inflammet,

Favore sublevet,

Patrocinio tueatur:

Huic equidem potentissimo ac beneficentissimo

PROTECTORI.

Totam se devovet Philosophia præsens,

In Compendium redacta,

Et in Studiose Juventutis,

Quæ Societatis Jesu Scholas frequentat,

Commodum elaborata;

Subque hujus Angeli Tutularis auspiciis

Lata prodit in lucem.

LA Provincia de la Compañía de Jesus de Castilla la Vieja tiene licencia del Consejo concedida al P. Francisco Nieto su Procurador General en Madrid (como consta de su Original) para imprimir, y vender este Libro intitulado: *Philosophia Rationalis, seu Logica &c.* el cual está aprobado de orden del Consejo por el Rmo. P. M. Fr. Juan Ladron de Guevara, y de orden del Ordinario por el Rmo. P. M. Fr. Fabian Rodriguez.

LECTORI MONITUM.

ARistotelis testimonia, quæ in hoc opere allegantur, ad calcem cujusque paginæ Græcè appositimus, ut qui Græcè sciunt, possint ea cum Latina versione conferre. Sed quoniam pagellæ aliquot jam excusæ fuerant, cum consilium istud inivimus, nonnulla, quæ in eis occurrunt, testimonia hic exhibemus, ut cum iterum typis mandetur hæc Logica, singula in suam locum inferantur.

Pag. 5. Colum. 1. lin. 16. τὸ, τε γὰρ ἀληθές, καὶ τὸ ἕμιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν.

Pag. 8. Col. 1. lin. 21. τὸ μὲν οὖν ἀγνοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, καὶ μὴ ἀναισθήτου.

Pag. 11. Col. 1. lin. 10. ἐκ τῶν ἑμοίων ἐνεργεῖν αἱ ἕξεις γίνονται. διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιεῖς ἀποδιδόναι. κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθεῖσιν αἱ ἕξεις.

Pag. 17. Col. 1. lin. 21. μία δ' ἐπισήμη ἐστὶν, ἣ ἐνδὸς γένους.

Pag. 20. Col. 2. lin. 31. ἡ μὲν ἐμπειρία τῶν καθέκαστα ἐστὶ γινώσκισ, ἡ δὲ τέχνη τῶν καθόλου.

Pag. 33. Col. 1. lin. 11. λείπεται ἄρα αὐτὴν (Φοβήσιον) εἶναι ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγων πρακτικῶν περὶ τὰ ἀνθρώπων ἀγαθὰ καὶ κακὰ.

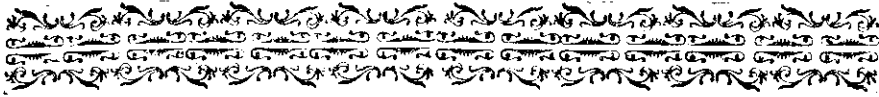
Pag. 26. Col. 1. lin. 26. θεωρητικῆς μὲν γὰρ τέλος ἀλήθεια, πρακτικῆς δ' ἔργον.

Pag. 35. Col. 2. lin. 4. οὐ γὰρ πρὸς τὸν ἕξιν λόγον ἢ ἀποδείξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπεὶ οὐδὲ συλλογισμὸς.

PAg. 9. col. 2. lin. 32. probabilimus leg. probabilibus. Pag. 24. col. 2. lin. 6. nni leg. uni. Pag. 75. col. 1. lin. 14. exlusionē leg. exclusionē. Pag. 85. col. 2. lin. 18. contritio leg. contritio. Pag. 105. col. 2. lin. 15. hominis leg. homines. Pag. 109. col. 1. lin. 8. opino leg. opinio. Ibidem col. 2. lin. 3. devoratum leg. devorandum. Pag. 117. col. 1. lin. 35. univerte leg. univertale. Pag. 119. col. 2. lin. 29. univertale leg. univertale. Pag. 130. col. 1. lin. 9. cogitur leg. cognoicitur. Pag. 137. col. 1. lin. 30. justie leg. justien. Pag. 148. col. 1. lin. 12. rex leg. res. Ibid. col. 2. lin. 19. suaj. cibibilis leg. subjcibilis. Pag. 157. col. 1. lin. 24. predicabilis leg. predicabilis. Pag. 186. lin. 22. stipe leg. stipite. Pag. 193. col. 1. lin. 29. retardens leg. retardans. Pag. 202. col. 1. lin. 26. nequit leg. nequid. Pag. 231. col. 2. lin. 20. implicatorum leg. implicatorum. Pag. 232. col. 2. lin. 36. qua leg. quia. Pag. 243. col. 2. lin. 10. quia leg. qui. Pag. 246. col. 2. lin. 1. voluntatem leg. voluntatem. Pag. 252. col. 2. lin. ult. hancque leg. hancque. Pag. 254. col. 2. lin. 20. nec leg. ne. Pag. 257. col. 2. lin. 14. causale leg. casuale.

PHI-

F
Philos

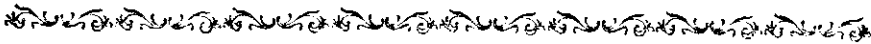
PHILOSOPHIA RATIONALIS,
 QUATENUS MAGNA, SEU MAJOR LOGICA
 DICITUR.

PRÆFATIUNCULA.

POST Dialecticas Institutiones, quæ, licet *Parvæ Logice*, vel Summularum titulo noventur, re ipsa tamen medullam continent Logicæ artis, nunc opus aggredimur, quod *Magna*, seu *Major Logica* idcirco vocatur, quia & volumine grandius, & rebus ipsis, tum suis, tum ex Animastica, & Metaphysicâ juxta communem Scholarum methodum adfcit, longè est difficilior. Illud verò sex Tractatibus distinguemus. Quorum primus Proœmialis vocatur, & est: quia non pauca discutit Discipulis omnibus præambula, & in limine cujuslibet Scientiæ prænoscentia. Nec immeritò vocabitur etiam *Logica reflexa*: quia in eo mens nostra Logicam ipsam reflexè considerat.

TRACTATUS PRIMUS PROOEMIALIS.

De Natura, & Objecto Logicæ.

DISP. I.

De Natura Logicæ.

CAP. I.

De Notione, Quidditate, & Divisione Logicæ.

Facultas, quam exponere aggredimur, tribus hæc nominibus nota est: *Logica*, *Dialectica*, *Philosophia Rationalis*. Nomen *Logica*

à Græco *logos*, cui Latine respondet *ratio* vel *sermo*, trahit originem: & idcirco aptè convenit Facultati, quæ rationem ex instituto limat, & sermonem perficit internam. *Dialectica* Græcum etiam etymon habet, commune cum Dialogo, quo præcis

temperibus tradi, & explicari solebat. Et quia tota hæc Ars magisterio Rationis incumbit, ab hoc munere vocatur *Philosophia rationalis*.

2 Sic adumbrata Logica definitur passim à priscis, & modernis Philosophis, *Facultas rectè differendi*. Est autem *differere*, ut modò accipitur, *aliquid ignotum ex his, quæ nota sunt, patefacere*, definiendo scilicet, dividendo, & argumentando. Cui definitioni consonant aliæ, quæ apud veteres, & modernos Philosophos circumferuntur: nempe, *Facultas intellectui præscribens modum indagandæ veritatis: Recta ratio cogitandi ad veritatem inveniendam: Ars rectè utendi ratione: Facultas rectè definiendi, dividendi, & argumentandi*, & ut alias omittam, *Ars directiva ipsius actus rationis, ut in ipso actu ordinate, faciliter, & sine errore procedatur*; quæ sumpta est ex D. Thom. I. *Post. lect. 1.*

3 Sed contra definitiones, aut descriptiones illas objicies: Ars directiva intellectus videtur impossibilis, aut inutilis. 1.: Quia potentia necessaria in operando, qualis est intellectus, non potest arte dirigi. 2.: quia intellectus tendit sub ratione veri, adeoque nihil potest attingere nisi verum: ergo inutiliter dirigitur, ne deflectat à vero.

4 *Resp. neg.* assumptum. Ad 1. *prob.* Intellectus est quidem potentia necessaria in operando, quoad aliquos actus: at non quoad actus omnes, & modum eorum, independenter ab imperio voluntatis. Sunt enim actus plurimi, pro quibus indiget intellectus applicatione voluntatis, & in quibus

proinde locum habet directio artis; ut in decursu magis explicabitur.

5 Ad 2. *prob. dist. Antec.*: Intellectus tendit &c. quatenus nihil iudicat sine aliquâ specie veri suadibilis, & nihil apprehendit, nisi verum transcendente, vel instar illius, *conc.*: quatenus nihil attingit, nisi cum veritate formali, vel congruenter ad ipsam, *neg. Antec. & consequ.* Sæpè enim deflectit intellectus à veritate formali (quæ est conformitas actus cum objecto), ut nimis testatur experientia, præsertim in reconditis, & obscuris.

6 De cætero utilitas Logicæ artis evidentior est, quàm ut probationibus egeat. Nec SS. Ecclesiæ Patres, qui Dialecticam interdum carpere videntur, usum ejus improbant; sed abusum: quin potius magnopere commendant artem, & regulas rectè differendi, ut ostendimus in nostrâ Logica superiore. Ibi quoque diximus, quis, & quantus fuerit Aristoteles, hujus Artis partim inventor, partim illustrator, qui Philosophorum Princeps audit, & antonomastice Philosophus.

Logica Divisio multiplex.

7 **L**ogica, alia *Naturalis* est, alia *Artificialis*. Naturalis est *Innatus vigor, seu nativum lumen intellectus* ad veritatem præni, & ad aptè differendam quodam naturæ pondere inclinantis. Artificialis est *Doctrina studio, & labore comparata, qua intellectus redditur promptus, & expeditus ad artificiosè differendum*. Sic quædam est Rhetorica naturalis, qua interdum aliqui disenti loquuntur, & apposité ad persuadendum, licet artis præcepta non didicerint; & insuper alia est Rhe-

Rhetorica artificialis, quæ præceptis, ac regulis naturalem facundiam adjuvat, & perficit.

8 Porro Logica artificialis, cui toto hoc opere adlaboramus, dividitur 1. in *actualem*, & *habitualem*. Actualis Logica sunt regulæ, & præcepta differendi, id est, dictamina, quibus intellectus, Logicâ imbutus, in differendo ducitur; ut cum ita apud se statuit, *Definitio constare debet genere, & differentia*. Habitualis est qualitas in intellectu generata ex crebrâ repetitione, & probatione regularum.

9 Divisio ista cunctis scientiis, & artibus, virtutibus etiam, ac vitiis communis est. In omnibus quippe experimur, per actus sæpius iteratos acquiri sensim consuetudinem, seu facilitatem permanentem ad alios ejusdem speciei actus. Hæc autem facilitas censetur qualitas quædam, & appellatur *Habitus acquisitus*; cujus munus est potentiam juvare, ut promptius, ac facilius repetat actus similes illis, quibus genita est facilitas ipsa.

10 Dividitur 2. artificialis Logica, utrovis modo considerata, in *Definitivam*, *Divisivam* & *Argumentatricem* juxta tres differentias Modi sciendi. Dividitur 3. in *Analyticam*, *Topicam*, & *Sophisticam*. Analytica tractat de Syllogismo demonstrativo, Topica de probabili, Sophistica de fallaci. Hæc divisio non totius est Logicæ, sed partis Syllogisticæ. Ad illam verò revocat D. Thomas veterem aliam divisionem Logices in *Judicativam*, & *Inventivam*.

11 Aptius ex eodem D. Thoma dividitur 4. Logica artificialis in tres

partes, quæ triplici mentis operationi respondent. Nam quatenus tractat de Universalibus, & Prædicamentis, primam intellectus operationem spectat: quatenus agit de Enuntiatione, pertinet ad secundam: & quatenus de Argumentatione, & Syllogismo, pertinet ad tertiam.

CAP. II.

DE LOGICA DOCENTE,
& UENTE.

12 **P**Rædictis divisionibus accedit alia celebris, & antiqua, Logicam distribuens in *Docentem*, & *Uentem*. Docens est, quæ præcepta & regulas differendi tradit: Utens, quæ doctrinâ utitur istâ, seu quæ regulas deducit ad praxim. Quousque verò se extendat Logica utens, & quatenus à docente distinguatur; obscura, & prolixa quæstio est inter Dialecticos, tota fere de voce, seu modo loquendi. Ut tamen clarescat, breviorque fiat, præmitto

NOTANDA QUÆDAM,
& illationes.

13 **N**OT. 1. *Usus rei alicujus* (ut docet D. Thomas 1. 2. q. 16. art. 1. c.) *importat applicationem rei illius ad aliquam operationem: unde & operatio, ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus*. Sic cantus, ad quem applicueris regulas Musicæ, erit usus Musicæ artis.

14 *Not. 2. Usus, alius activus est, alius passivus. Activus est applicatio rei considerata ex parte potentia, seu facultatis applicantis: quare illa potentia, vel facultas, quæ Musicæ regulas applicat ad cantum, erit*

4
alivè utens, seu quæ utitur regulis. Usus passivus est operatio ipsa secundum respectum ad rem applicatam. Sic cantus ipse est usus Musicæ, quam denominat *usitatam*.

15 *Not. 3. Uti regulis*, seu *applicare regulas* alicujus artis, nihil est aliud, quam operari cum attentione ad regulas, & eo modo, quem ipse præscribunt. *Not. 4.* Cum voluntas sit, quæ ceteras potentias movet, & applicat ad operandum, ipsa est, quæ *primò*, & *principaliter* utitur, sive est utens; reliquæ vero potentia, & facultates, tum internæ, tum externæ, solum dicuntur *utentes* secundo, sive cum addito *tanquam exequentes*: quæ est etiam doctrina Div. Thomæ loco citato.

16 Ex his inferitur 1., omnem actum conformem regulis Logicæ, atque ex earum præviâ directione factum, esse Logicæ usum, sed passivum, à quo sub hac præcisâ ratione Logica non denominatur *utens*, sed *usitata*: illam verò facultatem, quæ talem actum exequitur, esse *activè utentem* Logica.

17 Inferitur 2., ut Logica sit non solum *usitata*, sed *utens*, omnino requiri, quod non solum det regulas, quibus conformetur actus, verum etiam actum ipsamet exequatur Logica habitualis. *Exequatur*, inquam; nam, cum Logica non sit voluntas, sed habitus voluntati subiectus, non aliter valet esse *utens*, nisi titulo *exequentis*; ut constat ex *Not. 4.*

18 Inferitur 3., actus aliarum Facultatum, tamen logicè artificiosos, non esse Logicam utentem (ut

aliqui volunt;) quia non eos exequitur Logica, ut patebit cap. 4.; sed exequitur Facultas unaquæque suos juxta regulas Logicæ. Omnis quidem Scientia est utens Logicâ (in ablativo,) quatenus utitur doctrinâ Logicæ in artificio suorum actuum, sed non ideo est Logica utens: quemadmodum licet discipulus utatur doctrina Magistri, non ideo discipulus est Magister utens. Quare syllogismus in materia Physica v. g., usus quidem est Logicæ, sed passivus; à quo proinde Logica denominatur *usitata*, non *utens*: nec est actus *logicus* subjectivè, sed *objectivè* tantum, quatenus à Logica respicitur ut objectum.

19 *Objic.*, juxta D. Thomam loc. cit. *uti* non solum est proprium *voluntatis tanquam moventis*; sed etiam *Rationis tanquam dirigentis*: cum ergo Logica dirigat ad usum in materia Physicæ, hic usus erit proprius Logicæ. *Dist. consequ.*: erit proprius Logicæ tanquam dirigentis, *conc.*; tanquam utentis, *neg. consequ.* Similiter *uti* est proprium Rationis *tanquam dirigentis*; at non tanquam *uientis*; sicut *velle*, & *amare*, est etiam Rationis *ut dirigentis*, sed non *ut volentis*, & *amantis*.

20 Causæ dirigenti, qualis est, quæ consilium, præceptum, regulam tradit, verè tribuitur imputatione morali usus, & executio consilii, &c.; sed ex hoc capite nunquam ipsi tribuitur tanquam utenti; quia denominatio *uientis*, non refunditur in omnem causam usus, sed in eas tantum, quæ applicant, aut exequantur.

Et

Et alioqui, si quis alium dirigat, ut rectè utatur cibo, potu, pharmaco, non poterit non ipsemet uti rebus iisdem; quod ridiculum est.

21 Doctrinam hanc intellige, non solum de syllogismo demonstrativo in materia Physicæ, vel alterius Scientiæ, verum etiam de syllogismo probabili (quidquid alii reclament) dummodo procedat ex principiis ejusdem Scientiæ propriis. Hujusmodi enim syllogismus, ut etiam habitus, à quo oritur, verè pertinet ad Physicam ut utentem doctrina Logicæ: nam, ut ait Aristot. 1. Rhetor. ad Theod. c. 1., *Ejusdem facultatis est, & veri, & verisimilis consideratio.* Quare non est proprius Logicæ nisi ut dirigentis. Vid. Logic. superior.

SENTENTIÆ NOSTRÆ PRIMA conclusio.

22 **L**ogica omnino proprie dicitur, & est utens circa propriam materiam, scilicet circa artificium actuum intellectus. Probatur breviter. Logica regulas suas applicat, ac reducit ad praxim circa propriam materiam: nam rectè definiendo, dividendo, & argumentando, tradit, & explicat modum rectè definiendi, dividendi, & argumentandi: actus autem isti, quæ Logica differit in materia propria, plerumque fiunt ex præviâ directione regularum Logicæ jam acquisitæ, adeoque sunt usus earum. Cum ergo tales actus exequatur Logica habitualis, ipsi est, quæ tunc proprie utitur doctrinâ suâ.

23 *Objic.*: actus in materia Logicæ est doctrina; sed doctrina non est usus doctrinæ: ergo, &c. *Dist.*

Min.: non est usus doctrinæ à se distinctæ, *conc.*; à se distinctæ, & prælucentis, *neg. min. & consequ.* Idem actus est doctrina, & usus respectu diversorum. Cum enim Logica definit syllogisum, ea definitio est doctrina respectu syllogismi, & est usus respectu regularum rectè definiendi, quas observat. Pariter cum Logica demonstrat Definitionis proprietates, talis demonstratio est doctrina respectu Definitionis, & est usus respectu generalis doctrinæ rectè demonstrandi, quæ utitur. In hoc autem nulla est absurditatis umbra.

24 Sed observa, quod Logica, licet proprie sit utens in materia propria, tamen ab antiquis non appellatur *utens*, nisi prout versatur in aliena materia (de quo statim:) quia in materia propria simul pens omnes actus est *docens*; & hæc denominatio prævalet, ut nobilior.

SECUNDA CONCLUSIO.

25 **L**ogica etiam extra propriam materiam est utens per extensionem, aut accessionem quandam in parte Topica. Probatur, & explicatur. Pars Logicæ Topica (quam Aristoteles, & D. Thomas specialiter *Dialecticam* vocant) considerari potest, vel ut docens, vel ut utens. Topica docens est, quæ tradit regulas, & methodum probabiliter discernendi in quilibet materia præsertim ex communibus Locis (unde Topica, id est, *localis*, dicta est,) quos Locos indicavimus in Summal. cap. ult., & fusè tractat Aristoteles in Lib. *Topic.*

26 Hæc Topica docens verè,
&

& propriè Logica est, sivè pars Logicæ: suntque propria ipsius pronuntiata quædam (Maximas vocant) singulis accommodata Locis, quæ usurpari possunt in materia qualibet: v. g. pro Loco *Definitionis* hæc Maxima: *Cui non convenit definitio non convenit definitum*: & pro Loco *Antecedentis* ista: *Posito Antecedenti, ponitur Consequens*.

27 Topica utens est, quæ probabiliter argumentatur juxta doctrinam Topicæ docentis. Hæc etiam propriè est pars Logicæ, quando probabiliter argumentatur in materia propria, & ex propriis principiis, ut cum probat, *Blicini* esse terminum logicum. Dum verò extra propriam materiam argumentatur ex communibus Locis, sive Maximis, quæ sapiunt *intentiones* rationis (videlicet *intentiones generis, differentia, definitionis, antecedentis, consequentis, &c.*) tunc dicitur *Logica utens*, non propriè, & strictè, sed per extensionem, aut accessionem.

28 In primis, quòd talis usus pertineat ad Logicam, seu Dialecticam, adeoque dicatur Dialectica utens, constat ex Aristotele, qui passim docet, supponitque, Dialecticæ esse de quavis re proposita differere probabiliter & hoc sensu dicit, Dialecticam nullum habere certum objectum, sed per omnia rerum genera vagari. In nostra Logica superior. distinctè notavimus, quibus in locis hoc docent Aristoteles, & D. Thomas. Legito, si placet, & nullum invenies de utriusque mente locum dubitandi.

29 Distinctè, quòd talis Dialectica utens non sit propriè, & strictè Logica, probatur ex ipsa objectorum diversitate. Nam Logicæ objectum est artificium Modi sciendi, sivè rectitudo operationum intellectus: at Dialectica utens nulli certo adstringitur objecto, juxta Aristotelem. Quod etiam discrimen notavit Div. Thomas 1. *Post. lect.* 20., ubi distinguit ex hoc ipso capite objectum Logicæ ab objecto Dialecticæ, docetque, Dialecticam procedere ad argumentandum ex *intentionibus* rationis circa communia rerum, & circa materiam aliarum Scientiarum.

30 Cur ergo, inquis, facultas ista insignitur nomine *Dialectica*, seu *Logica utens*? *Resp.* Causa est: quia argumentationes probabiles, de quibus loquimur, ad nullam aliam Scientiam pertinent. Quamvis enim unaquæque Scientia suos habeat actus probabiles, qui scilicet ex principiis cujusque Scientiæ propriis derivantur, ut notavimus n. 21.; nulla tamen Scientia illos adoptat, qui procedunt ex principiis extraneis, tametsi concludant in materia propria talis Scientiæ. *Intentiones* autem rationis, & Maximæ illis innixæ, principia sunt extranea respectu materiæ aliarum scientiarum, aut etiam materiæ communis. Vid. D. Thomam 4. *Metaph. lect.* 4.

31 Exemplo sit hic syllogismus: *Posito Antecedenti, ponitur Consequens; sed crudelitas est consequens ad tyrannidem: ergo posita tyrannide, ponitur crudelitas*. Hic, licet concludat in materia Philosophiæ moralis, ad hanc

non

non
pri
xim
por
in
sim
pri
go
que
alite
Dia
P.
9:
nisi

fin
tò
for
tion
tine
teru
cess
prof
feu
uten
spe
Not
apu
uten
doct
rò c
rent

33

est a
sit c

non pertinet; quia concludit ex principio extraneo, videlicet ex Maxima dialectica, quæ pro Majore ponitur: Minor autem, quamvis in se certa sit, tamen à Dialectico non sumitur ut certa, nec ut ex morali principio derivata, sed solum ut vulgo recepta, & verisimilis ei, cum quo disputatur: sic enim, & non aliter propositiones similes usurpat Dialectica utens; ut optimè notavit P. Fonseca *lib. 7. Instit. Dialect. c. 9.*: & ideo nullos habet syllogismos nisi probabiles.

32 Cum igitur tales actus non sint alterius Scientiæ proprii, meritò attribuuntur Dialecticæ, ratione formæ, sive artificii, atque etiam ratione principii Dialectici, quod continent: ideo congruenter vocari poterunt *Logica actualis*, cum addito *accessoria* vel *adfectiva*: & habitus, unde profluunt, jurè appellatur *Dialectica*, seu *Logica utens*, & quidem *purè utens*, cum non sit docens. Alia hùc spectantia dedimus in Logica superiore. Notandum hic; quod Logica docens apud veteres dicitur à *rebus avulsa*: utens verò, *rebus concreta*: quia illa doctrinam trahit generalem: hæc verò doctrinam applicat ad res occurrentes.

CAP. III.

AN, ET QUATENUS LOGICA
utens à docente distinguatur?

33 SI fermo sit de Logica intra propriam materiam, nullus est actus Logicæ utens, qui non sit etiam docentis, tametsi respectu

diversorum, ex n. 23. Proinde omnino habitus utens in materiâ propriâ, est indivisim docens. Nam Logica non versatur circa suum objectum, nisi docendo; sumpto *docere* non solum prout est nudas dare regulas, sed etiam prout est doctrinæ veritatem ac firmitatem ostendere. Loquimur autem semper de Logicâ directâ, non de reflexâ, quæ plures habet actus non docentes.

34 Si quæras, an vicissim omnis actus, & habitus docens, sit etiam utens? *Resp.* Aliqui sunt, vel esse possunt actus docentes, qui non sint formaliter utentes, illa scilicet prima dictamina, quibus Logica quandoque incipit adquiri sine Magistro; ut si quis proprio Marte eliciat hunc actum. *Diviso debet totum in suas partes distribuere.* Tales quippe actus, quibus nulla præluet regula, nullius regulæ sunt usus formalis; siquidem formalis usus cum attentione ad præluentem regulam fieri debet. Quia tamen ex se apti sunt fieri ex prævia doctrina Logicæ; dici poterunt usus fundamentalis, aut aptitudinalis. Idem puta de habitu ex iis actibus generato, nisi postea augeatur per actus formaliter utentes.

35 Sed observa, quòd, etiamsi non detur distinctio realis inter Logicam docentem, & utentem circa propriam materiam, tamen in eâ locum habet divisio, quam exponimus, quia datur saltem distinctio rationis, eo quod Logica sub diversis respectibus sit docens, & utens, ex n. 24.

Quid de Logica utente extra propriam materiam?

36 **R** Estat Logica utens accessoria, quæ scilicet probabiliter argumentatur extra materiam propriam. Nec difficultas est de conclusionibus, quæ Logicæ utenti tribuuntur in materia aliarum Scientiarum: nam proculdubio distinguuntur realiter ab actibus Logicæ docentis; sicut etiam altera scilicet ex Præmissis. Dubium ergo est de habitu, à quo procedunt, an sit realiter distinctus ab habitu Logicæ docentis?

37 *Dico 1.* Aliquis habitus adstruendus est, qui exequatur usum Logicæ accessorium extra propriam materiam. *Probat:* quia talis usus crebrò repetitus, necessàriò generat aliquem habitum: ut enim ait Aristoteles 3. *Ethic. c. 5.*, *Ignorare ex operationibus, quæ sunt circa res singulas, habitus ipsos emergere, nimium hebetis hominis est.* Habitus autem repetitione actuum adquiretus, exequitur deinde si alios alios, ut est centum.

38 *Dico 2.* Habitus Logicæ docentis non exequitur, seu non efficit actus Logicæ utentis extra propriam materiam. *Prob.* Habitus Logicæ docentis est scientificus; ut omnes concedunt, & non generatur nisi per actus demonstrativos: Actus autem Logicæ utentis extra materiam propriam, sunt opinativi, seu mere probabiles, ut cum Aristotele, & D. Thoma dictum est cap. præced. At habitus scientificus, cum sit virtus intellectualis, nequit producere actum, qui possit esse falsus (sicuti potest actus opinativus:) ut enim inquit D.

Thomas 1. 2. q. 57. art. 2. ad 3., *Soli illi habitus virtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur verum, & nunquam falsum.*

39 Hæc etiam facit, quòd habitus Logicæ docentis nequit efflicere actus tendentes extra suam ipsius objectam formale, ut expendemus cap. seq. Tales autem sunt actus Logicæ utentis accessoriæ, prout cernere licet in syllogismo exarato n. 31.: ubi Major est quidem actus logicus, sed Minor, & Conclusio manifeste tendunt extra formale objectum Logicæ docentis

40 Ex utraque assertione nostra inferes, Logicam habituales utentem extra propriam materiam distingui realiter à docente: qui est habitus merè opinativus, adquiretusque per actus probabiles, quorum duntaxat est fecundus. Cur autem hic habitus adscribitur Logicæ, rationem dedimus n. 32.

41 *Sed obje.:* posita doctrina, & habitu Logicæ docentis, superfluit alius habitus ad usum doctrinæ Logicæ circa materiam quamlibet: quia nulla jam superest difficultas in usu doctrinæ, nisi forsitan ex defectu materiæ, quæ non est ministranda per habitum, sed per species intentionales. *Accedit,* quòd habitus Logicæ docentis re ipsa faciat ad usum regularum in materia quavis: ergo talem usum exequitur; quia habitus non aliter exequitur actum, quàm facilitando.

42 Verum hæc *objectio* absurdè probat, superfluos esse habitus Scientiarum omnium præter Logicam, cu-

ejus habitus sufficiet solus ad omnes
ejuslibet Scientiæ syllogismos, etiam
demonstrativos, dummodo adsint
species evidentes. Negandum igitur,
quod posita Logica docente, nulla
superstet difficultas, vincenda per ha-
bitum, in usu doctrinæ circa mate-
riam alienam: quia hic usus impor-
tat assensum circa objecta valde di-
versa ab objecto doctrinæ. In hoc
autem assensu nova est difficultas,
non tantum ex defectu materiæ, sed
ex defectu etiam assuetudinis in am-
plectendis novis motivis, & objectis,
præsertim mere probabilibus, quæ
mentis assensum incertitudine retar-
dant.

43 Habitus Logicæ docentis fa-
cilitat quidem ad usum, de quo lo-
quimur: sed non omnis facilitas est
habitus executivus, aut utens. Nam
occafio, instructio, lux prævia, &
generatim remotio impedimentorum
verè facilitat actiones humanas; nec
tamen est habitus. Solum ergo re-
currit cum habitu executivo facilitas
proveniens ex frequenti usu, & exer-
cizio actuum ejusdem speciei; quæ
facilitas per se immediatè vires addit
potentiæ, minuitque conatum ejus
in operando consimiles actus.

44 Quare illa propositio, *Habi-
tus Logicæ docentis facilitat ad usum
regulæ in materia quavis*; distin-
guatur sic: facilitat immediatè, per
se inclinando in talem usum sine in-
terventu alterius actus, *neg.*: facilitat
mediatè, media scilicet regulâ, seu
luce actus doctrinalis, quem elicit,
conc. Vel brevius: facilitat instruendo,
conc.; facilitat exequendo, *neg.*

CAP. IV.

AN LOGICA CONCURRAT EFFICIEN-
ter ad actus aliarum Scientiarum?

45 **Q**uæstio proposita de Logica
habituali procedit, non
de actuali, sive de acti-
bus doctrinalibus Logicæ propriis:
hos enim non efficienter, sed solum
directivè concurrere ad actus alia-
rum Facultatum, supponitur in præ-
senti: sicut etiam supponitur senten-
tia in Animastica communis, quæ
tribuit habitibus concursum effecti-
vum in actus cujusque proprios. Nec
item quæstio nunc est de actibus pro-
babilibus, quos Dialecticæ utenti
adscriptimus cap. 2., & qui non per-
tinent ad alias Scientias.

46 Solum ergo quæritur, an
habitus Logicæ docentis (qui simul
est utens in materia propria) non
modo producat regulam dirigentem,
& ostendentem quo artificio fieri de-
beat syllogismus demonstrativus circa
objectum Physicæ v. g. (quod est
concurrere *directivè*,) verum etiam
ipsemet habitus immediatè exequatur,
seu efficiat eundem syllogismum
simul cum habitu Physicæ (quod est
concurrere *efficienter*, aut *effektivè*)?
Atque eadem est ratio dubitandi in
definitionibus, divisionibus, & syllo-
gismis probabilibus aliarum Scien-
tiarum, quando ex principiis ipsarum
propriis concludunt.

47 *Ipsemet*, inquam, *habitus Lo-
gicæ docentis*: de hoc enim quæstio
instituitur apud Authores cujusvis
Scholæ. Contendit quidem unus, aut
alter, quæstionem reducere ad habi-
tum

tum quemdam Logicæ purè utentis; vultque, ut ad syllogisimum de objecto Physicæ v. g. tres concurrant habitus realiter distincti, nempe habitus Logicæ docentis, habitus Logicæ purè utentis, & habitus Physicæ; sic tamen, ut primus concurrat tantum *directivè*, secundus *elicitive* (id est, *efficienter*) quantum ad formam syllogisticam, tertius *elicitive* quantum ad substantiam, seu tendentiam actus in objectum.

48 Sed vero habitus iste Logicæ utentis, qui nihil producat nisi formam syllogisticam in actu Physicæ, & aliarum Scientiarum, rejiciendus est ut fictitius. Quia repugnat habitus intellectualis, qui nullam respiciat objectum mediis actibus à se productis. Talis autem esset habitus iste, si nihil produceret, nisi formam syllogisticam, prout conditinctam (seu realiter, seu formaliter) à tendentia actuum in objectum, quam tendentiam solus producit habitus Physicæ, aut alius Scientiæ. Patet sequela: nam sola tendentia est, quæ respicit objectum, ut ignorat nemo: ergo habitus non producens tendentiam, sed solum artificium, prout à tendentia conditinctum, nullum objectum respicit mediis actibus.

49 Aliud est in habitu Logicæ docentis: qui, licet ponatur effectivè concurrens ad actus alienos quantum ad solam formam, non prorsus desinitur objecto; siquidem respicit objectum suum per alios actus in materia propria. Quod igitur ita se gerat habitus Logicæ docentis, efficiendo scilicet in actibus Physicæ v. g.,

non quidem substantiam, aut tendentiam, sed solam formam artificiosam syllogismi, &c. tenent Thomistæ plures. Sed præferenda est contraria sententia, quam tenent communiter Authores nostri, multis etiam Thomistis subscribentibus.

50 *Prob.* Nullus habitus producit actum, qui non tendat in ejus objectum formale; sed actus Physicæ v. g., non tendunt in objectum formale Logicæ, sed solam in res physicas, quas Logica non respicit formaliter, ut modo supponitur: ergo nequeunt ab habitu Logicæ immediate produci. *Prob. Major.* Tum ratione: nam, cum habitus non respiciat objectum, nisi medio actu, plane repugnat, quòd non idem sit formale objectum utriusque, seu quòd aliud corresponderet actui, aliud habitui. Tum inductione per habitus omnes aliarum Scientiarum, necnon virtutum, atque vitiorum: nullus enim est, qui concurrat efficienter in actus non tendentes in objectum formale habitus ipsius.

51 Nec verum est, quod aliqui respondent, nempe quod actus Physicæ, quatenus artificiosus, respicit objectum Logicæ. Nam artificium illius actus est quidem objectum regularum Logicæ, sed non respicit objectum Logicæ artis. Quemadmodum artificium picturæ imaginis est objectum artis Pictoriæ: sed non respicit hujus artis objectum. Adde, quòd objectum non respicitur, nisi per tendentiam cognitionis: ergo respici nequit per artificium prout à tendentia conditinctum.

52 *Confirm.* Nullus habitus ad-
 quisitus immediatè producit, nisi
 actus similes iis, à quibus est geni-
 tus. Ideo enim habitus adquisitus di-
 citur *Semen actuum*; quia sicut ar-
 borum semine non nisi similes ar-
 bores propagantur; ita contingit in
 actibus ex habitu propagatis. Qua
 etiam ex causa dixit Aristoteles 2.
 Ethic. c. 1.: *Omnes habitus ex ope-
 rationibus similibus fiunt: quapropter
 tales quasdam operationes reddere oportet:
 ipsarum namque differentias habi-
 tus ipsi sequuntur.* Atqui actus Physicæ
 sunt dissimiles actibus, quibus primo
 est genitus habitus Logicæ, cum di-
 versum respiciant objectum formale,
 ex quo maximè pendet dissimilitudo,
 seu diversitas actuum: ergo, &c.

Solvuntur Objectiones.

53 **O**bjic. 1. Habitus Logicæ fa-
 cilitat ad actus aliarum
 Scientiarum: ergo ad eos effectivè
 concurrat. *Hæc obiectio soluta manet
 num. 43.* & sequi. *Objic. 2.* Quisque
 experitur se reddi faciliorem in Lo-
 gica per exercitium, & praxim re-
 gularum in aliis Scientiis: ergo actus
 aliarum Scientiarum augent habitum
 Logicæ. Nullus autem habitus augetur,
 nisi per actus, quos ipse pro-
 ducit.

54 *Resp.*: Habitus Logicæ au-
 getur quidem per alienos actus, sed
occasionaliter, quatenus occasione dis-
 ferendi circa materiam aliarum scien-
 tiarum plures repetuntur actus Logi-
 cæ docentis, per quos, & non alios,
 immediatè augetur facilitas in Logica.
 Sic augetur habitus Prudentiæ per
 exercitium aliarum virtutum.

55 *Observa*, quòd similitudo
 requisita in actibus efficiendis ab eo-
 dem habitu, consistere debet in ten-
 dentia & respectu ad idem objec-
 tum formale. Unde parum refert,
 quòd actus Physicæ sint similes acti-
 bus Logicæ in artificio. Et alioquin,
 si quævis similitudo sufficeret, unicus
 habitus efficeret omnes actus scien-
 tilicos circa omnia objecta, utpotè
 similes in evidentia: unicum princi-
 pium supernaturale, omnes actus su-
 pernaturales, utique similes in super-
 naturalitate: & unica virtus moralis
 omnes actus honestos, utique simi-
 les in honestate, seu conformitate
 cum recta ratione.

56 *Observa* insuper, quòd arti-
 ficium syllogisini est extra sphaeram
objectivam habitus Physicæ, quæ illud
 non respicit pro objecto: & non est
 extra sphaeram *effectivam*, hoc est,
 non superat virtutem productivam
 habitus Physicæ, qui, cum sit geni-
 tus ab actibus artificiosis, necessario
 virtutem habet producendi similes
 alios, proindeque similiter artificio-
 sos.

57 *Dices*: ergo Physica est Ars,
 siquidem continet suorum actuum
 artificium. *Neg. Consequ.*: quia Phy-
 sica non continet artificium doctri-
 naliter (continendo scilicet regulas
 artificii construendi; quod est mu-
 nus Artis), sed continet purè vir-
 tualiter, quatenus virtutem habet
 efficiendi actus artificiosos. Hoc au-
 tem non sufficit ad nomen Artis;
 alioquin & lingua artificiosè loquens,
 & manus allabrè pingens, dicerentur
 Artes.

58 Dices insuper: in syllogismo de re physica reperitur ratio, *sub qua* tendit Logica. Resp.: reperitur quidem ratio *objectiva*; sed non ratio *effectiva*. Id est, reperitur ratio artificii syllogistici, sub quâ Logica, tam actualis, quàm habitualis, respicit objectum suum; ideoque syllogismus ille continetur in objecto Logica. At Logica habitualis non efficit suos actus nisi sub ratione tendentiæ in illud artificium: est enim regula generalis, quod nullus habitus efficit actus non tendentes in objectum ejus formale. Tendentiæ autem in illud artificium reperitur in regulis logicis, non in syllogismo de re physica, qui certè non tendit in se ipsum.

59 Denique observa, quòd Logica non ministrat aliis Scientiis instrumenta sciendi eo sensu, quo ars frænofactoria ministrat frænum equestri: magna enim est disparitas in modo ministrandi, & in indole instrumentorum. Logica non ministrat aliis Scientiis, tribuendo illis instrumenta sciendi jam facta, sed solum tradendo regulas, ut rectè fiant à Scientiis ipsis. Frænum est quid præsuppositum, & realiter distinctum ab actibus moderandi equum, quos solos efficit ars equestris, vel potius ex ejus directione manus equitis. At syllogismus physicus v. g., non præsupponitur ad actum Physicæ, sed est ipsemet actus Physicæ; & eatenus dicitur instrumentum sciendi, quatenus est medium ad scientiam habituales, vel etiam ad effectum formalem *actualiter scientis*, eo sensu, quo visio est instrumentum, seu me-

dium videndi. Quædam alia vide in Log. superiore.

CAP. V.

UTRUM LOGICA SIT

Simplex Qualitas?

60 **L**ogicam actualem esse col-
lectionem multorum actu-
um realiter distinctorum, est certo
certius. Dubium est de Logica ha-
bituali, an sit realiter una simplex
qualitas? Hoc est, utrum omnes ac-
tus, quibus Logica differit de toto
suo objecto, qua late patet, procedant
ab unico habitu (qui dicitur
qualitas, quia habitus pertinet ad Præ-
dicamentum qualitatis)? an verò
à pluribus realiter distinctis, ita ut
habitus differendi circa naturam, &
proprietas Definitionis v. g. sit di-
versus ab habitu differendi circa na-
turam, & proprietas Syllogismi?

61 Quæstio communis est om-
nibus Scientiis; sed hic tractanda de
more, supponendumque ex Anima-
ticâ, quòd habitus intellectualis est
qualitas distincta à speciebus inten-
tionalibus: si enim ab his non dis-
tinguitur, ut multi volunt, procul-
dubio nec Logica, nec alia Scientia
est simplex qualitas.

62 Logicam ergo esse unicum
habitum, qui semel acquisitus per
primam demonstrationem, absque
aliis habitus additione sufficit ad
producendas omnes demonstrationes
circa totum objectum Logicæ, tenent
Thomistæ communiter. At esse collec-
tionem multorum habituum realiter
distinctorum, tuentur Scotistæ omnes
cum Doctore Subtili, & ex nostris se-

ferre
44-
rum
per
ver
exte
logi
dum
hab
Log
fiur
simp
mul
exte
quid
tote
num
num
circ
6
actu
finit
mini
ta
nam
dux
seu
tur
Sum
mor
verfi
tion
plica
sunt
se. A
jecta
cipii
vald
6
gism

fere omnes cum Exim. Doctore disp.
44. Metaph. sec. 11. à n. 45.: quorum sententia nobis tenenda est.

63 *Prob.* Habitus acquisitus per actus, (intellige demonstrativos) versantes circa Definitionem, nequit extendi ad actus versantes circa Syllogismum: ergo ad faciliter differendum de Syllogismo, opus est alio habitu realiter distincto; ac proinde Logica prout extenditur ad totum suum objectum, non est unicus, & simplex habitus, sed collectio ex multis. *Prob. Antec.*: habitus nequit extendi ad actus valde dissimiles iis, quibus est acquisitus; ut cum Aristotele, & communi sensu diximus num. 52.: sed actus circa Syllogismum sunt valde dissimiles actibus circa Definitionem: ergo &c.

64 *Prob. Min.*: quia duo isti actus v. g., *Definitio est clarior definito*; *Syllogismus constat tribus terminis*, imprimis versantur circa objecta specie diversa, imò & genere; nam Definitio, & Syllogismus sunt duæ species Modi sciendi subalternæ, seu duo genera, quæ subdividuntur in species varias, ut constat ex Summulis: deinde duo illi actus demonstrantur ex principiis valde diversis, quæ nullam inter se cognationem habent, ex his nimirum, *Explicatio est clarior explicato*, & *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se*. Atqui actus versantes circa objecta usque adeò diversa, & ex principiis valde diversis demonstrati, sunt valde dissimiles: ergo &c.

65 *Dus*: Definitio, & Syllogismus sunt quidem objecta diversa

materialiter, at non diversa formaliter, & in esse objecti scibilis, cum conveniant in communi ratione Modi sciendi, quæ in esse scibilis est una, & eadem. Sed facile impugnaberis. Quia diversitas in esse demonstrabilis, est diversitas in esse scibilis, ut nemo dubitat. Syllogismus autem à Definitione differt in esse demonstrabilis; siquidem doctrina de Syllogismo demonstratur ex principiis diversis, nempe, *Dici de omni*; &c. *Quæ sunt eadem uni tertio* &c., quæ principia nihil attinent ad regulas definiendi.

66 Sanè diversitas principiorum ita se habet in demonstrativis, sicut diversitas finium in virtutibus, eademque vi diversos habitus inducit, ut cum Philosopho docet D. Thomas 1. 2. q. 54. art. 2. ad 2. & 3.. Hinc talis diversitas nequit non esse formalis, diversificareque formaliter objecta in esse scibilium. Quod etiam expressè docuit D. Thomas in 1. *Poster. lec.* 41.: ubi postquam dixit, quòd *Materialis diversitas scibilium non diversificat habitum, sed solum formalis*: & quod Scientiæ diversificantur secundum diversitatem scibilium formalem; ad explicandum unde sumatur formalis diversitas scibilium, subdit: *Formalis ratio scibilis accipitur secundum principia, ex quibus aliquid scitur.*

67 Ratio Modi sciendi non est una & eadem in esse scibilis, nisi genericè, & quidem genere remoto, sub quo tria genera continentur, nempe Definitio, Divisio, & Argumentatio, cum sub se continent diver-

variis species. Trium istorum generum doctrina nititur principiis diversis, & per diversa media probatur, ut Summulistæ norunt. *Diversa autem media sunt sicut diversa principia activa, secundum quæ habitus Scientiarum diversificantur*, ut totidem verbis inquit Doctor Angelicus 1. 2. q. 54. art. 2. ad 2..

68 Alias Thomistarum responsiones latè, & validè confutatas invenies in nostr. Logic. fusior. Et verò, si quis illis utatur, eodem jure defendere poterit, quòd unicus habitus sufficit ad omnes omnium Scientiarum actus, utpote similes in ratione *actus scientifici*, quorum objecta conveniunt in communi ratione *objecti scibilis*: item, quòd sufficit unicus habitus ad actus omnes virtutum moralium, ob rationem consimilem.

69 Recurrunt Thomistæ ad abstractionem à materià, tamquam ad radicem diversitatis scibilium, & Scientiarum. Nam Physica, Mathematica, & Metaphysica inter se distinguuntur ex triplici gradu abstractionis Entis à materià, videlicet à materià singulari, à sensibili, ab intelligibili: Logica verò ab eis distinguitur per abstractionem sui objecti ab omni materià *negativè*; quia respicit (ut Thomistæ volunt) ens rationis, quòd cum nihil sit, nullius materiæ capax est.

70 Sed enim verò, licet diversitas abstractionum istiusmodi possit esse congruentia quædam ad distinguendas inter se Scientias totales, gratis dicitur, quòd simplex habitus respicit objecta omnia contenta sub

unaquaque abstractione. Tùm quia sub abstractione à materià sensibili, Mathematicæ propria, dantur Geometria, & Arithmetica, quas nemo negat, esse distinctos habitus. Tùm quia tam *Corpus naturale*, quàm *Corpus mathematicum* (horum alterum abstrahit à materià singulari, alterum à sensibili,) *distinguitur in diversas species scibilium secundum diversos modos, & rationes cognoscibilitatis*, ut loquitur D. Thomas 1. *Poster. lect. 41.*: neutrum ergo respicitur à simplici habitu. Tùm quia sub prætensà abstractione Logicæ negativa, continentur etiam scibilia formaliter diversa, ut satis ostendimus.

71 Solet etiam sententia nostra probari ab experientia. Nam post adquisitionem habitum ex prima demonstratione circa Definitionem, adhuc superest difficultas in explicando, & probando figuram, modum, totumque artificium Syllogismi. Inmo cum tali habitu conjungi potest error circa Syllogismum, tum actualis, tum habitualis. Sed pro hac, & aliis probationibus consule Logicam fusior.

72 Hactenus dicta probant, in Logica, ut in alia quavis Scientia integra, ut minimum tot esse habitus realiter, & specie distinctos, quot sunt species objectorum partialium, quæ per diversa principia, seu media demonstrantur. Nec refert, quòd actus, quibus demonstrativè differitur de omnibus objectis hæc, sint inter se similes in artificio syllogistico. Nam similitudo ista, dum adest diversitas in objecto formali, non suffi-

ficia
hab

der

tota
nunrum
propdisti
Unest,
ejumè
queden
bitudisti
clufobje
7foli
ducemon
Logduce
suntScien
Therum
bituficur
OE75
4. Cf. flo
est q
pluri

ficit, ut actus profluant ab eodem habitu, ex dictis Cap. præced.

73 Sed ulterius oportet duo addere. 1. quòd in qualibet Scientia totali, præter habitum conclusionum, datur etiam habitus principiorum, ad objectum talis Scientiæ propriè spectantium, utique realiter distinctus, ut sæpè docet D. Thomas. Unde, cum definitiones Subjecti (id est, objecti principalis,) & partium ejus, sint principia prima, & maxime propria, quibus utitur unaquæque Scientia ad proprietates Subjecti demonstrandas; sequitur, quòd habitus definiendi objectum Logicæ distinguatur ab habitu interendi conclusiones circa proprietates ejusdem objecti.

74 *Secundo*: quòd in præsentì solùm agitur de habitu logico, producente actus scientificos, seu demonstrativos. Si enim sermo sit de Logicæ habituali, prout etiam producente actus opinativos, qui plures sunt in materia Logicæ, & cujuscvis Scientiæ, certum est (etiam apud Thomistas, præter unum, aut alterum) realiter inter se distingui habitus Logicæ opinativum, & scientificum. Relege dicta n. 38.

CAP. VI.

OBJECTIONES ADVERSÆ
diluuntur.

75 **O**bjc. 1. auctoritas D. Thomæ, qui 1. 2. q. 54. art. 4. C. non solùm tenet, sed ex professo probat, quòd habitus scientiæ est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiamsi ad multa se

extendat. Sed resp., non minus clarè pro noitiâ sententia loqui D. Thomam aliis in locis, quos dedimus in Logica fufior., præter indicatos cap. præced. Nunc fitis est dicere, quòd S. Doctor loquitur, non de Scientia totali, cujus objectum complectitur plures species scibilium; sed de scientiâ partiali, sive restrictâ ad unam speciem atomam objecti scibilis, que per eadem principia, seu media possit extendi ad multa objecta materialia.

76 Quòd non alio sensu loquatur D. Thomas, constat ex ejus q. 8. de Verit. art. 16. ad 4. ubi sic ait: *Una tota scientia comprehendit sub se diversas scientias particulares, quibus conclusiones diversa cognoscuntur.* Hoc falso diceretur de una Scientia, totâ, seu totali, si foret unus habitus entitativè simplex; non aliter, ac si de una tota potentia intellectiva diceres, quòd sub se comprehendit diversas potentias particulares.

77 *Objc.*: 2. si plures essent habitus logici, distinguerentur specie inter se; sed nequeunt distingui specie: ergo *Sec. Prob. Minor.*: quia sequeretur, Logicam non esse unam, sed plures Scientias inter se diversas, quæ non possent in unam totalem coire; sicuti non coeunt Logica, & Physica. *Confirm.*: plures illi habitus diversa respicerent objecta specificativa: ergo Logica non haberet specificativum unicum, sed multiplex: ergo Logica non esset una species Scientiæ.

78 *Resp. conc. Maj., dist. Min.* nequeunt distingui specie completa, seu

seu totali in genere scientiæ, *conc.*; specie incompleta, seu partiali, *neg. Min.*, & *Consequ.* Distingui specie completa in genere scientiæ, est pertinere ad diversas species non ordinatas ad unam totalem scientiam constituendam; distingui vero specie partiali, est ita differre habitus, ut tamen coordinentur ad constitutionem unius integræ scientiæ. Sic in physicis corpus, & anima hominis in genere substantiæ distinguuntur specie, & quidem subalterna, sed incompleta duntaxat; quia coordinantur ad constituendam speciem unam substantiæ completam, nempe hominem.

79 Ad *prob.*, Logica integra continet quidem plures Scientias, seu plures Logicas inter se diversas, sed non nisi partiales, quæ in unam totalem coire possunt, eo quod ordinentur ad idem objectum attributionis, videlicet ad artificium Modi sciendi. Sic integra Logica actualis dicitur una Scientia, tamen constituitur ex multis actibus inter se diversis, quia nimirum tendunt omnes in eundem finem. Aliud est in Logica, & Physica; quæ idem non sunt partes unius Scientiæ, quia non idem habeat attributionis objectum.

80 Ad *Confirm. dist. 1. Consequ.*: Si specificativum comparatur ad Logicas partiales, *conc.*, si comparatur ad Logicam totalem, *neg. Consequ.* Tum *dist. 2. Consequ.*; non esset una species Scientiæ partialis, *conc.*; Scientiæ totalis *neg. Consequ.*. Et insto in specificativo Logiciæ actualis; quæ, si consideretur penes singulos actus, habet specificativum multiplex; unicum ve-

rò, si consideretur ut collectio actuum omnium versantium circa artificium Modi sciendi, quo sensu est una species scientiæ atomæ.

81 Itaque nomen *Logica* impositum est ad significandam collectionem omnium actuum, aut habituum, quibus differitur de Modo sciendi ut sic, deque partibus, & speciebus ejus. Et quia collectio ista dividi nequit in plures collectiones integras specie diversas, sed tantum in plures numero distinctas in variis intellectibus existentes; idcirco in esse integræ, seu totalis, est una species atomæ Scientiæ. Quia verò dividi potest in plures habitus, aut collectiones partiales, versantes circa diversas Modi sciendi species; idcirco in esse partialis, aut incompletæ, non est una species Scientiæ, sed multiplex, cum sola convenientia generica.

82 Sic in physicis conceptus *homo* est species atomæ substantiæ completæ unicum habentis specificativum intrinsecum; conceptus verò *pars hominis* sub se comprehendit diversas admodum species substantiæ, nempe corpus, & animam, quibus non idem est specificativum intrinsecum, seu differentia specificæ.

83 *Dices*: si Logica respicit diversas species Modi sciendi tamquam scibilia formaliter diversa, objectum specificativum Logiciæ totalis non erit unum in esse scibilibus, saltem specificè: quomodo ergo in Logicam refundet unitatem speciei atomæ? Sed invicem *quero*, quomodo refundet unitatem simplicitatis entitivæ, si quidem objectum Logiciæ, quomo-

do-

dolibet consideretur, talem unitatem in se non habet?

84 Itaque objectum refundit unitatem in Scientiam totalem arguivè, aut exactivè, non ut causa univoca, sed ut signum aut indicium, vel, si mavis, ut radix æquivoca, quæ non debet in se præhabere formaliter similem unitatem. Id quod Adversarii fateri tenentur in unitate simplicitatis prætensæ, nec non in unitate Potentiarum, quæ pariter dicitur ab objecto refundi. In se igitur non aliam unitatem requirit objectum Scientiæ, nisi convenientiam suarum partium aut specierum in uno genere, ipsis omnibus & solis communi: hoc enim sufficit, ut Scientia illa, quæ tota continetur intra latitudinem talis generis dicatur una, juxta illud Aristotelis 1. Post cap. 23., *Una Scientia est, quæ unius est generis.*

85 Ante Abstractionem actualem rationis genericæ convenientia ista partium objecti solum est unitas fundamentalis; sed non major necessaria est in objecto adæquato cuiusvis Scientiæ, vel Potentiæ, ut inductione patet. Et alioqui nec Scientia, nec Potentia verè esset una, donec objecto adveniret actualis unitas rationis, quæ vel ficta est juxta Thomistas, vel purè extrinseca juxta Nostros.

86 Observa nunc, quòd inter habitus constituentes unam Scientiam totalem non alia requiritur unio vel unitas, nisi cognitionis, coordinationis, aut ordinis ad eundem finem, v. g. in Logica ad artificium Modi sciendi cum speciebus suis ple-

nè cognoscendum. Immodò nec in Potentiis aliud genus unitatis requiritur ex solis meritis objecti totalis. Unitas verò simplicitatis in habitu adquisito sumitur immediatè à specifica similitudine actuum. Si enim actus denuò producendi non differunt specie à primo actu generante habitum, non afferunt novam difficultatem, quæ per novum habitum vinci debeat.

87 In Potentiis autem sumitur entitativa simplicitas, non ex objecto, sed ex aliis capitibus in Animalica designandis. Nam quomodo Potentiam intellectivam v. g. unicam & simplicem esse probabis ex ratione veri ut sic, sub qua tanta varietas objectorum & actuum concluditur? Potentia igitur, cum non generetur ab actibus, non debet multiplicari juxta diversitatem eorum, sed potest una simplex extendi ad varias actuum species genericè convenientes. Eadem ratio militat in habitibus per se infusis; ut in habitu Fidei, Charitatis, &c. At in habitu adquisito contraria ratio est, ut patet ex dictis. Unde colliges, quàm immeritò adversarii nobis objiciant in præsentì exemplum Potentiæ, & habitus infusi.

88 *Objc. 3.*: actus Scientiæ totalis sic inter se necuntur, ut alius alium contineat; nam primus ex objecti essentia demonstrat primam passionem, ex qua secundus demonstrat secundam, ex qua tertius tertiam, & sic de aliis: sed actus hac ratione connexi, ad eundem pertinent habitum: ergo, &c. *Confir.*: in tract.

de Prædicabilibus agitur de Genere, & Differentia, quibus constat Definitio; de Genere, & Speciebus, quibus constituitur Divisio; de inclusione Superioris in inferiori, qua nititur illud principium, *Dici de omni*, unde regulatur ars Syllogistica. Habitus ergo differendi de Prædicabilibus sufficit ad differendum de cæteris Logicæ objectis.

89 *Ad object. neg. Maj.* nam hic actus v. g., *Definitio est clarior definitio*, nullatenus continet istum, *Syllogismus constat tribus terminis*, nec plurimos alios, qui circa varias species objecti logici versantur. Probatio adjuncta probat, ut sumnum, quod actus, qui ex essentia Modi sciendi in communi demonstrat primam ejus passionem etiam in communi, contineat demonstrationem secundæ passionis, & sic de cæteris, sitendo semper in ratione communi.

90 Cæterum, si loquamur de passionibus propriis diversarum specierum Modi sciendi, invicem comparatis, nulla est contentio unius in alia. Quod si passiones específicas conferas cum ratione generica Modi sciendi, solam invenies continentiam inadequatam *potentialem*, ac *permissivam*, quæ certè non sufficit ad demonstrationem, nisi aliunde accedant diversa principia, quæ novum habitum requirunt. Sic ex Animali ut sic, aut ejus passionibus, demonstrari nequit rationalitas, aut ritibilitas hominis.

91 *Ad Confirm. neg. Consequ.* Sicut enim, qui seit dispersos exposcere lapides, non proutinus evadit ar-

chitectus, nec habitum ædificandi, variasque arduum species construendi possidet: ita in re nostra dicendum. Nam, qui novit formare Genera, differentias, & species, non ideo novit discernere Definitionem essentialem à descriptiva, nec Divisionem potentialem ab actuali, nec Syllogismum categoricum ab hypothetico, &c., sicuti nec proprietates speciebus hisce peculiare. Et quamvis noscat principium, *Dici de omni*, utpote per se notum, non ideo facilis est ad conclusiones artis Syllogisticæ: alioquin idem foret habitus primorum principiorum, & conclusionum. Objectiones alias in Logic. sup. dissolvimus.

CAP. VII.

AN LOGICA SIT NECESSARIA AD
alias Scientias acquirendas?

92 **A**D aliquem finem assequendum potest aliquid esse necessarium, vel *simpliciter*, vel *secundum quid*. Simpliciter necessarium est sine quo, naturæ saltem viribus, finis obtineri nequit. Sic ad vitam conservandam necessaria est homini respiratio. Necessarium secundum quid est, sine quo potest absolute finis obtineri, at non sine labore, ac difficultate. Sic ad longum iter agendum necessarius est equus, aut aliud, quo veharis. Quæritur ergo, quo genere necessitatis requiratur directio Logicæ artificialis (naturalem ab intellectus acumine in distinctum omnino requiri non est dubium) ad alias Scientias acquirendas?

93 Et possunt quidem Scientiæ considerari, vel in statu imperfecto,

& incompleto, quando scilicet acquiritur una, vel altera demonstratio de objecto ipsarum; vel in statu perfecto, & completo, cum videlicet acquiruntur omnes demonstrationes, quæ de objecto cujusque Scientiæ acquiri consueverunt à Philosophis humanitus consummatis.

94 Prima sententia Logicam statuit simpliciter necessariam ad alias Scientias in utroque statu, perfecto, & imperfecto. Ita plures Thomistæ. Secunda Logicam dicit necessariam simpliciter ad Scientias in statu perfecto, secus in statu imperfecto. Ita plures alii Thomistæ. Tertia asserit, Scientias in utrovis statu simpliciter haberi posse sine Logica; quam tamen non negat esse necessariam secundum quid. Sententia hæc frequentissima est in Schola nostra, nec non inter Scotistas, quibus subscribunt Recentiores Thomistæ cum Colleg. S. Thom. Complut.

Nostri Conclusio.

95 **L**ogica non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas, nec in statu imperfecto, nec deinde in statu perfecto. Prima pars prob.: Intellectus sine Logica artificiali potest elicere demonstrationes illas, quæ immediatè procedunt ex primis principiis per se notis, cujusmodi est hæc: *Omne totum est majus sua parte; sed Mundus est totum, cujus Terra est pars: ergo Mundus est major Terra:* sed per hæc demonstrationes habetur scientia in statu imperfecto: ergo, &c.

96 *Prob. Maj.* Discursus nunc positus de majoritate Mundi, erit demonstratio, si & præmissæ sint evi-

dentes, & insuper sit evidens, conclusionem ex illis inferri. Utrumque contingere potest sine Logica. Nam evidentia talium præmissarum non pendet à Logica; cum altera sit principium per se notum, & altera sit oculis manifesta: illatio autem conclusionis potest fieri evidens intellectui ex illo principio, *Dici de omni*, quod sine Logica artificiali cognosci potest, utpote per se notum: ex eo enim evidens est, dici debere de hoc toto, nempe Mundo, quidquid dicitur de omni toto, adeoque majus esse sua parte.

97 Modum hunc acquirendi Scientiam per inventionem propriam, procedendo ex principiis universalibus, expressè tradit D. Thomas 1. p. 2. q. 117. art. 1. Et confirmari potest: quia passim videmus, ignaros Logicæ Mathematicis disciplinis operam dare, ac demonstrationes acquirere in Geometria, & Arithmetica bene multas, quibus omninò firmiter adhærent.

98 Adde, quod prima demonstratio, qua Logica incipit acquiri ab intellectu, sine directione Logicæ acquiritur, ut est manifestum: ergo pariter acquiri poterit una, vel altera demonstratio cujusvis Scientiæ sine directione Logicæ. *Prob. conseq.* tum quia omnia argumenta Adversariorum æque militant contra primam Logicæ demonstrationem, ac contra quamvis aliam. Tum quia non minus aliæ scientiæ, quam Logica, habent principia per se nota, quæ proprio lumine applicare possit Intellectus ad conclusiones particulares.

99 Jam secunda pars conclusio-
nis nostræ *prob.* Potest Intellectus si-
ne Logicæ subsidio comparare conclu-
siones scientificas, immediatè deductas
ex primis principiis, ut constat ex
probatione primæ partis: ergo &
alias à primis principiis remotiores,
utendo scilicet conclusionibus jam
probatas, tanquam præmissis ad no-
vas alias inferendas. Idè enim ex
primis principiis deducere potuit con-
clusiones, quia talia principia ipsi
sunt evidentiæ sine Logica; sed etiam
primæ conclusiones ipsi jam sunt evi-
dentes sine Logica: ergo poterit ex
illis proprio Marte deducere novas
alias: & cum de his eadem sit ratio,
poterit successiva illatione procedere
donec omnes tandem adquirat.

100 *Confirm.*: Intellectus per de-
monstrationum productionem non
lassescit, nec redditur debiliior ad pro-
ducendas alias; sed potius fit habilior,
& expeditior acquisitione unius ve-
ritatis ad novas veritates indagandas,
ut experientia testatur. Intellectus igitur,
primis demonstrationibus acqui-
sitis, facilius poterit novas adquirere:
& cum his ipsis novum illi robor
accrescat, facilius adhuc ad alias in-
volabit, donec omnes obtineat. Va-
rias Adversariorum responsiones in
Log. sup. confutatas invenies.

Exarmantur argumenta contraria.

101 **A**RG. I. Non habetur scien-
tia, nisi reflexè cognos-
catur, conclusionem esse rectè deduc-
tam ex præmissis, ita ut Intellec-
tus de bonitate illationis dubitare
nequeat: sed hæc reflexa cognitio
pertinet ad Logicam: ergo, &c.

Confirm. Nullus discursus est demonst-
ratio, nisi cognoscatur ut infallibilis,
& nulli obnoxius periculo erroris.
Sic autem cognosci nequit ab ignaro
Logicæ; quippe qui nescit discursum
rectum discernere à sophistico; idè-
que, siquod ipsi objiciatur sophisma,
facilè dubitat, ac titubat in assensu
præhabito.

102 *Ad Object.* In primis negari
potest necessitas cognitionis reflexæ,
ut Intellectus non dubitet de bonitate
illationis: qua de re vide Log. supior.
Deinde, admisa *Matj.*, *neg. Min.*:
quia potest reflexa illa cognitio esse
purè experimentalis, orta scilicet ex
evidentiæ demonstrationis hic & nunc
præsentis, quâ intellectus experitur
se plane convinci, adeoque discursum
hunc in individuo esse rectè dispositum
ad convincendum, & consequentiam
clarissime deduci. Ut autem esset cog-
nitio propria Logicæ artis, deberet
in universali cognoscere rectam dispo-
sitionem terminorum, & bonitatem
consequentia juxta regulas generales,
vel saltem cognitionem de his uni-
versalem præsupponere. Nam, ut
docet Aristoteles 1. *Metaph. c. 1.*
in eo differt experientia ab arte;
*Quod experientia singularium, ars au-
tem universalium cognitio est.*

103 Nec tamen experimentalem
dicimus quemlibet discursum sine
Logica elicitum. Si enim ignarus Lo-
gicæ per species evidentes ita discur-
rat, *Omne ratione est admirativum,*
Omnis homo est rationalis: ergo omnis
homo est admirativus; discursus hic
ad scientiam pertinet, non ad ex-
perientiam, cum ex universalibus præ-

præmissis conclusionem inferat universalem. Solum ergo experimentalem esse volumus cognitionem reflexam de bonitate consequentiæ talis, seu de recta forma talis discursus prout apta hic & nunc ad convincendum: permittimusque, cognitionem istam esse necessariam, ut directa demonstratio sit perfectè scientifica.

104 Ubi notandum, quod, licet bonitas sit passio Consequentiae (forte non est passio, sed essentia,) non ideo indiget novo syllogismo demonstrativo, ut evidenter cognoscatur, si non ut passio manans ab essentia, saltem ut res quædam absolute existens: quemadmodum syllogismo non indigemus ad cognoscendum evidenter, ignem hunc esse calidum, & Solem hunc esse lucidum, licet calor, & lux, passiones sint ignis, & Solis. Sufficit ergo in re nostra simplex intuitus consequentiæ præsentis, evidenter bonæ, vel, si mavis, iudicium hocce, *Bonitas hujus consequentiæ mihi evidens est.*

105 Ad *Confirm.* Discursus evidens, si vere est evidens (ut esse potest sine Logica, etiam apud Contrarios,) & evidenter detegens connexionem objecti antecedentis cum consequenti, semper habetur ut infallibilis, & omninò remouet suspitionem erroris. Nequit enim intellectus cum hic & nunc suspicari fallacem, aut ineptum ad convincendum, nec ex parte materiæ, nec ex parte forme; cum experiatur eo se planè convinci: quare aptum eilè certo cognoscit, tum exercitè per discursum ipsùm directum, tum signatè per cognitionem

reflexam experimentalem (de qua nuper) si ad eam eliciendam excitetur. Evidentià verè talis in hoc differt ab apparente, quòd ista intellectum perspicacem relinquit semper aliquatenus inquietum; illa verò redit omninò securum.

106 Denique, ignarus Logicæ nescit quidem discernere in communi discursum rectum à sophisticò; bonè tamen in particulari, siue in individuo, dum scilicet experitur se altero præ altero plene convinci. Nec facillè nutat in assensu evidenti per objecta sophisticata; sed potius ea contemnit, & irridet, licet solvere nesciat. Tenta, quæso, persuadere rustico, se non esse hominem, illo sophisticate: *Quod ego sum, tu non es: sed ego sum homo: ergo tu non es homo.* Risum scres, nec dubium inferes.

107 *Arg. 2.* Ignarus Logicæ nescit, quomodo, & ex quibus scienda sit demonstratio: ergo nequit illam habere, nisi pure materialiter, inadvertenter, & à casu, quod non sufficit ad scientiam. Sic, qui vera loquitur, nesciens se verum dicere, & quid sit dicere verum, purè materialiter verum dicit. *Resp. dist. Antec.:* nescit, quomodo, & ex quibus scienda sit demonstratio in communi, *concl.:* in particulari, siue hic & nunc, *subdist.:* nescit signatè, vel per comparisonem ad regulas Logicæ generales, *concl.:* nescit exercitè, vel etiam reflexè cognoscendo, se nunc discurrere evidenter, & infallibiliter, *neg. Antec., & consequ.* Ratio solutionis constat ex dictis.

108 Hinc ignarus Logicæ non ha

habet demonstrationem *inadvertenter*; quia advertit se convinci, & objectum conclusionis non posse aliter se habere: nec item à casu; quia illum quæsitivè ductus primis principiis & nativâ propensione in veritatem; nec demum *pure materialiter*; quia penetrat vim, & efficaciam illius ad convincendum, tum exercite, tum per reflexionem Logicæ naturalis; & ideo talem discursum scit præferre aliis incertis. Unde retorquetur exemplum objectionis. Nam, qui penetrat vim verborum, & intendit hic & nunc dicere, quod sentit, non *pure materialiter*, sed *formaliter* verum dicit, etiam si nesciat, quid sit veritas in communi, nec eam definire noverit.

109 Objectiones alias in Logicæ falsior. solutas invenies. Sed interim notabis sequentia. *Not. I.* quod demonstratio non necessario est artefactum *in actu secundo*, id est, opus actualiter factum ex directione artis: semper tamen est artefactum *in actu primo*, hoc est, opus ex se aptum, ut fiat ab arte, habensque intrinsicam rectitudinem, quam ars intendere, si adesset. Hujusmodi artefacta sæpè fiunt sine arte per naturalem solertiam Intellectus, vel imitantis, vel per se inventientis; ut patet v. g. in artefacto rhetorico, quod sæpè format sola facundia naturalis. Immo multorum experientia artefactorum nata est omnis ars ut ait Aristoteles *I. Metaph. c. 1.*

110 2.: Quod scientia non potest acquiri sine modo sciendi passivo, id est, sine demonstratione,

quæ est species Modi sciendi: bene tamen sine modo sciendi activo, seu directivo; quo tantum sensu Logica vocatur modus sciendi generalis. 3. quod *demonstrare* proprium est cuiusvis Scientiæ: & omnis habitus scientificus est *suavitatis demonstrandi*. Solum ergo proprium est solius Logicæ præbere regulas ad demonstrandum.

III 4. Quod ignarus Logicæ poterit interdum errare in progressu scientiarum (hoc etiam Logico nonnumquam accidit:) sed error intercurrentis animadverti poterit, & emendari naturali solertia: quemadmodum, qui sine itinerario Romam pergat, licet sæpè à recto itinere deflectat, poterit errorem advertere, & iterum atque iterum in viam regressus, ad terminum tandem pervenire. Loquimur autem in præsentibus de Intellectu naturaliter acuto, & solerti: quod enim aliter contingat rudi, vel tardo, per accidens erit.

III 2. Denique observa pro cunctis objectionibus instantiam in prima demonstratione Logicæ, qua demonstratur hæc propositio v. g. *Definitio debet esse clarior definito*. Qui talem demonstrationem elicit, verè acquirat scientiam: & tamen nondum regulas novit artis syllogisticæ, nec scit solvere sophismata, &c.

CAP. VIII.

AN LOGICA SIT ARS, ET SCIENTIA.

113 **Q**UINQUE habituum genera distinguit Philosophus 6. *Ethic. à cap. 3.* usque ad 7. quas appellat *virtutes intellectuales*,

ni-

nimi
Sapientia
Non
tur,
sed
& in
Quod
majus
voca

I
soph
tione
id est
piens
in q
etiam
Scien
rerum
nente
bitus
rò su
ma
diffici
tia e
acqui
ratione
D. T

I
mis in
dit en
rum,
esse v
non
cùm
nestat
defini
folis
logie
prop
II
Ars.

nimirum *Intellectum*, *Prudentiam*, *Sapientiam*, *Scientiam*, & *Artem*. Nomine *Intellectus* non hic significatur, ut aliàs, potentia intellectiva; sed *Habitus cognoscendi principia prima, & indemonstrabilia*, cujusmodi sunt, *Quodlibet est, vel non est; totum est majus sua parte, &c.*; qui habitus vocatur etiam *lumen principiorum*.

114 Prudentia dicitur à Philosopho *Habitus agendi, vera cum ratione, circa ea, que sunt homini bona*, id est, circa morum honestatem. Sapientia sæpè accipitur pro excellentia in quavis arte, vel scientia: sæpè etiam præsertim apud veteres, pro *Scientia Divinarum, humanarumque rerum, causarumque, quibus hæ continentur*; quo sensu comprehendit habitus omnium scientiarum. Nunc verò sumitur pro *Cognitione perfectissima rerum maxime universalium, ac difficilium, per altissimas causas*. Scientia est *Habitus per demonstrationem acquisitus*: & *Ars, Habitus vera cum ratione factivus*: que omnia explicat D. Thomas ibi *Lect. 3. 4. & 5.*

115 His positis, Logica in primis in se continet *Intellectum*: includit enim habitum suorum principiorum, v. g. *Eadem propositio nequit esse vera simul & falsa*. Deinde Logica non est *Prudentia* strictè sumpta, cum non versetur circa morum honestatem. Nec item est *sapientia* juxta definitionem nuper adductam, que solis convenit Metaphysicæ, & Theologicæ. Sed dubium est, an Logica propriè sit *Ars, & scientia?*

116 *Affero 1. Logica propriè est Ars*. Ita scè omnes, & nominatim

D. Thomas, cum alibi sæpè, tum *1. Post lect. 1.* ubi non solum probat, quod *Logica est Ars*, sed etiam *Ars Artium*. Sed antè probationem observa, quòd Aristotelica definitio *Artis, habitus vera cum ratione factivus* solum comprehendit Artes externi operis, præsertim permanentis. Nam apud Philosopham, & D. Thomam in *6. Ethic. lect. 3. facere, & fieri* solis convenit actibus externis, ex quibus remanet opus aliquod, ut sunt actus ædificandi: *agere* autem, & *actio* convenit actionibus internis, aut iis etiam externis, ex quibus nihil remanet, ut sunt actiones Malicæ.

117 Cæterum præter Artes externi operis, sunt aliæ plures, & nobiliores. Celebris quippè est divisio *Artium in Activas, & Factivas*, sive in *Liberales, & Mechanicas*, veribus hæc notatas.

Lingua, tropus, ratio, numerus, tonus, angulus, astra.

Rus, nemus, arma, rates, vulnera, lana, faber.

Quorum prior versus indicat Artes liberales, Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, Astrologiam: posterior indicat mechanicas, que & serviles, & illiberales dicuntur, nempe Agriculturam, Venatoriam, Militarem, Nauticam, Chirurgiam, Textoriam, & Fabrillem.

118 *Ars* igitur prout importat conceptum communem liberalibus, & mechanicis, ad mentem Veterum rectè definitur sic: *Habitus medio judicio vero dignens Agens liberam, in quo est, ad opus non pertinens ad bonos*

mores. Probatur igitur Assertio n. 116. Quia Logicæ convenit quidquid est de ratione Artis: est enim facultas mediis regulis omninò veris dirigens Agens liberum ad construendum opus quoddam internum, nempe Syllogismum, Definitionem, &c. quod opus non ita necessarium est, ut non possit bene, vel malè fieri ex imperio, & electione Voluntatis, ut explicabimus Disp. sequenti.

119 *Asserto 2. Logica propriè est Scientia.* Probationi præmitto, Scientiam usurpari trifariam. 1. pro quavis cognitione vera: dicitur enim sciri, quidquid non ignoratur. 2. pro notitia evidenti, quæ propter se appetitur, nec ad aliud per se ordinatur: & hæc acceptio, quæ sæpè occurrit apud Aristotelem, solis convenit Scientiis pure speculativis. 3. generalius pro habitu per demonstrationem acquisito: quæ acceptio propria, & usitata est, traditurque ab Aristotele 1. *Post. cap. 2.*: unde & D. Thomas 6. *Ethic. lect. 3. Manifestum est*, inquit, *quod scientia est habitus demonstrativus, id est ex demonstratione causatus.*

120 In 1. acceptione Logica est scientia, ut per se patet: in 2. non est; quia propter alias scientias appetitur, & ad eas acquirendas ordinatur. In 3., quæ sola ad præsens attinet, procedit Assertio nostra, in omni Schola communis.

121 *Probatur breviter: Logica ex principiis evidentibus demonstrat suarum veritatem regularum: ostendit enim v. g. quòd Definitio debet esse clarior Definito, ex eo quod*

explicatio sit clarior explicato; quòd unum membrum dividens non adequat Divisum, ex eo quod totum est majus sua parte; quòd Syllogismus constare debet tribus terminis, ex principio, *Quæ sunt eadem nmi tertio, &c.*; assumptis insuper definitionibus cujusque Modi sciendi, tamquam principiis Subjecti sui propriis. Logica igitur est habitus demonstrativus, seu per demonstrationem acquisitus, proindeque scientia verè, & propriè.

122 *Sed Objic.* Logica est ars: ergo non est scientia. *Prob. consequ.* 1.: quia scientia est de necessariis: ars autem de contingentibus, seu quæ benè, vel malè fieri possunt. 2.: quia scientia est de universalibus; ars de singularibus. 3.: quia scientia est propter se; ars propter opus. 4. quia Aristoteles distinguit Scientiam, & Artem, tamquam membra dividentia virtutem intellectualem in communi: at membra dividentia totum, se se invicem excludunt.

123 *Resp. neg. consequ.* quin obstant probationes. *Ad. 1.* Scientia dicitur esse de necessariis, non quidem *in existendo* (sic enim sola cognitio de Deo foret scientia) sed *in verificando*; quatenus scientia ita debet respicere objectum, ut, sive illud existat, sive non, semper verificet necessario conclusionem, qua demonstrativè cognoscitur. Unde conclusio ista, *Definitio debet esse clarior Definito*, est æternæ veritatis, & de re necessaria in verificando: quia reddit hunc sensum, *Quandocumque existat Definitio, recta non erit, nisi Definito sit clarior*; qui sensus necessario est verus, etiam si

De-

Definitio vel nullatenus, vel contingenter existat.

124 Ars autem est de *contingentibus* non *quoad verificationem* regularum, quæ possunt esse necessariae veritatis; sed *quoad executionem* operis in individuo, quod debet esse in existendo contingens, & ab artificis arbitrio pendens; alioquin superflua foret ars. Unde conceptus Artis, & Scientiæ non opponuntur; nam contingentia, quam petit Ars, bene cohaeret cum necessitate, quam Scientia possit.

125 Ad 2. Scientia est de universalibus; quia rationem considerat communem pluribus: sed hoc idem habet Ars, cum regulas præscribit generales pluribus artefactis. Unde, quod Ars etiam sit de universalibus, & in hoc ab Experientia differat, expressè docent, & inculcant Aristoteles 1. *Metaph. cap. 1.* & D. Thomas ibi *lect. 1.* Ars ergo circa singularia versatur, non *in cognoscendo*, sed *in agendo*, quatenus, dum ad actionem, sive ad executionem venit, artefactum in singulari fieri debet ab Artifice, facillimè applicante regulam Artis generalem. Et eodem sensu omnis scientia practica versatur circa singularia.

126 Ad 3.: sola scientia speculativa est propter se, nam practica, licet sit scientia, est propter opus, pertinetque ad intellectum practicum, sicut Philosophia Moralis, Medicina, & aliæ. Ad 4. Scientia, & Ars in communi, ratione saltem distinguuntur, & identitatem realem, licet non excludant, non exigunt: quod

sufficit, ut possint esse membra dividentia, juxta dicta in Summulis.

127 Ars igitur solum petit ex proprio conceptu iudicium certò verum; non tamen ut certitudo nitatur potius demonstratione, quàm inductione, vel autoritate; ut patet in Artibus mechanicis, quæ prout communiter addiscuntur, non sunt Scientiæ, licet regulas habeant esse demonstrabiles. Dum autem ea certitudo per demonstrationem acquiritur, tunc idem habitus est Ars, & Scientia.

128 Notandum hic, quòd, etsi Logica non certo cognoscat suum objectum sub ratione Entis realis, vel rationis; bene tamen sub ratione Modi sciendi, tam in communi, quam in particulari. Quia certum est omnibus, Logicam agere de Modo sciendi, & ejus speciebus. Omnes item reipsa conveniunt in definitionibus Specierum istarum: ex quibus definitionibus demonstrantur proprietates Modi sciendi, ad finem Logicæ conducentes. Quare Logica certo possit suum objectum, quantum sit est ad demonstrandum quod oportet. Alia quædam huc spectantia dedimus in Log. fusior.

CAP. IX.

UTRUM LOGICA SIT SCIENTIA practica, an Speculativa?

129 C Laritatis ergo aliqua in nomine sunt notanda. Not. 1. Ex cruda vi nominum idem sonat Praxis, ac Opus; & Practicum idem, ac Operativum: Speculatio verò idem valet, ac Contemplatio; & Spe-

culativum idem, ac *Contemplativum*. Sed usu Sapientum effectum est ut sola cognitio, quæ ita repræsentat objectum, ut ejus executionem non regulet, dicatur *speculatio*, seu cognitio *speculativa*: quæ verò pro regula est, ut suum objectum executioni mandetur, cognitio *practica* dicatur. Hinc Intellectus dividitur (divisione formali, non reali) in *practicum*, & *speculativum*, prout scilicet productivus est cognitionum, vel purè *speculantium*, vel ad sui objecti executionem dirigentium

130 Inde etiam habitus intellectuales in *practicos*, & *speculativos* dividantur: nam, licet omnes actuum suorum operativi sint, cum tamen ab eorum indole nomen accipiant, dicantur *speculativi*, qui *speculationes* pariunt, & *practici*, qui *cognitiones practicas* efficiunt.

131 Not. 2. Potissima differentia cognitionis, aut facultatis *practicae* à *speculativa* sumitur ex fine utriusque. *speculativa enim finis, veritas; practica autem, opus*; ut inquit Aristoteles 2. *Metaph. c. 1*. Id est, Facultas *speculativa* nititur in contemplatione sui objecti, nec aliud quærit, quam *veritatē* de ipso scire; at facultas *practica* ulterius dirigit ad sui objecti executionem, quæ executio proinde vocatur *finis* ejus. Idcirco passim dicitur, quod *scientia speculativa est gratia sui, & querit scire propter ipsum sine*; *practica verò est gratia operis, & querit scire propter utilitatem operis*.

132 In idem recidit, quod notitia *practica* versari debet circa rem

operabilem à cognoscente ipso; & quidem *ut operabilem, & modo operabili*, id est, modo utili ad operandum, vel, quod eodem redit, *modo compositivo*, id est, conducente ad opus componendum, vel ex partibus, si partes habeat, vel saltem ex *essentia*, & *existentia*. Contra vero, notitia *speculativa* vel non respicit rem operabilem, vel saltem non *ut operabilem, nec modo operabili*.

133 Not. 3. Aliud est *practicum morale*, quod nempe mores dirigit, v. g. dictamen prudentiæ, aliud *artificiale*, quod scilicet regulat artefacta, v. g. dictamen Architecturæ. Utrumque, ut perveniat ad opus, requirit actum voluntatis; sed non eodem modo. Nam *practicum morale* requirit actum voluntatis, vel tamquam *praxin unicam*, vel tamquam *formam praxeos* prout moraliter honestæ; cum enim *Prudentia* dicat *externam locutionem*, hæc prout est *praxis recta moraliter*, constituitur ab acta voluntatis ut forma. At *practicum artificiale* solum postulat actum voluntatis tamquam *puram conditionem*, aut *applicationem potentiaæ executivæ*: neque enim domus v. g., prout est *praxis artificiosa*, constituitur per actum voluntatis.

134 Ex dictis colliges, quòd humana *praxis* in sensu philosophico nihil est aliud, quam *actus in potestate nostra constitutus, quatenus dirigibilis per rationem humanam*: nec semper ac necessario est *actus alterius potentiaæ ab intellectu*; ut mox ostendamus. Unde & notitia *practica* de-

fi-

finiri potest, *Cognitio dirigens ad executionem sui objecti.*

135 Sed hic vigilanter observandum, quod speculatio nihil differt à notitia speculativâ, definirique potest, *Cognitio ita representans objectum, ut ad positionem ejus non dirigat.* At, licet possit eadem cognitio simul esse praxis, & practica respectu diversorum, necessario tamen cognitio practica distinguitur à praxi, quam dirigit; quia nullus actus propriè dirigit se ipsum.

136 Jam igitur Logicam primam sententia censet simpliciter, & adæquate speculativam. Ita sentiunt Scotticæ, & Thomicæ omnes: qui licet concedant, Logicam esse *quasi practicam, aut instar practicæ*, propriè tamen practicam esse negant. Secunda Logicam asserit simpliciter practicam. Hæc est omnium ferè nostratum, quorum plerique simul agnoscunt, Logicam esse speculativam *secundum quid*, id est, penes aliquos actus: alii purè practicam dicunt.

ASSERTIO NOSTRA PRINCIPALIS.

137 **L**ogica, prout regulas tradit *Modi sciendi practica est verè, ac propriè: Prob. 1.* In regulis definiendi v. g. reperitur triplex character, ex quo juxta omnes notitia practica discernitur à speculativa, scilicet objectum operabile, finis in operatione situs, & modus operabilis: ergo in his regulis vera ratio notitiæ practicæ reperitur. *Prob. Antec.* per partes. Nam in primis ex regulæ pro objecto respiciunt Defini-

tionem, quæ verè operabilis est ab Intellectu nostro. Deinde finis earum est operatio, & executio istius objecti, ut nemo negat. Postremo, modus ipsarum utilis est ad operandum; siquidem ex earum directione passim definitiones conficimus. Hoc autem est, tendere modo operabili, seu compositivo. Reperitur ergo triplex ille character in regulis definiendi.

138 *Confirm.* ex D. Thoma in 1. *Post. lect. 41.* sic agente: *In speculativis Scientiis nihil aliud quaritur, quam cognitio generis subjecti: in practicis autem Scientiis intenditur quasi finis constructio ipsius subjecti.* Subsumo: sed in Logica quaritur aliud, quam cognitio generis subjecti: & in ea intenditur quasi finis constructio ipsius subjecti, nempe Modi sciendi, ut ignorat nemo: ergo Logica est Scientia practica.

139 *Probat 2.* Ideo Logica non esset verè practica, quia pro materia operabili respicit actus Intellectus, qui nequeunt esse praxes; tum quia sunt speculationes, tum quia praxis debet esse actus alterius potentia ab Intellectu. Hoc est præcipuum, & ferè unicum sententiæ contrariæ fundamentum. Atqui actus Intellectus potest esse praxis: ergo, &c.

140 *Probat 3. Min.:* quia non minus actus Intellectus, quam actus alterius potentia elici potest ex directione regulæ præscribentis modum, quo fieri debet: cur ergo alter præ altero dicetur esse praxis? Nulla est disparitas, nisi quod alter præ altero est opus alterius potentia ab Intellectu. Verum est mera petitio prin-

cipii. Rationem cedo, cur nomen *praxis* restringi debeat ad actus alterius potentiae ab Intellectu? Certe *praxis* proprie significat *usum regulae dirigentis*, & Aristoteles 1. *Metaph. c. 1. & 2.* practicas generatim asserit artes, quae inventae sunt *ad usum*, quas inter numerantur *scientiae logicales* à D. Thom. ibi *lec. 1.*

141 *Confirm.* Actus elicitus ex directione Prudentiae, est *praxis*, juxta omnes: ergo quoties Prudentia dicitur studium Metaphysicae, vel actum credendi mysteriis revelatis, actus Intellectus erunt *praxes*. Consistit quidem tunc ratio meriti praecipue, vel unice in actu voluntatis imperante; attamen ratio praxeos consistit etiam in actu imperato: quia hic actus expressè dicitur à prudentia, & expressè cadit sub praecipuum credendi, vel studendi; quod praecipuum non est reductum ad praxim, donec actus ipse Intellectus exerceatur. Jam ergo actus Intellectus in semetipso participat rationem praxeos.

ASSERTIO ALTERA.

142 **L**ogica directa, & propriis limitibus contenta, simpliciter, immò fere totaliter, practica est. Explicatur: etsi tota Logica reflexè consideret actus Intellectus, tamen in sua linea vocatur *Logica directa*, quae versatur circa illos actus, quatenus artificiosè ponibiles: vocatur verò *Logica reflexa*, quae suum ipsius indolem nova reflexione discutit; ut fit in hoc proœmiali Tractatu. Quibus positis, probatur Assertio: Lo-

gica directa operationem respicit pro fine & attributionis objecto; & ad eum finem inventa est, ut Intellectus regulas ejus deducat ad praxim. Sed Scientia, quae ordinatur ad finem operationis, est simpliciter practica, ut inquit D. Thomas 1. p. q. 14. artic. 16. Logica ergo simpliciter est practica.

143 Et hinc etiam probatur practica totaliter, aut fere; nam Logica per omnes suos actus tendit in operationes Intellectus ut dirigibiles; adeoque tota respicit suum objectum ut operabile ex directione regulae, hoc enim sonat *dirigibile*. Dixi tamen totaliter, aut fere; ne nimium repugnem iis, qui excipiunt nonnullos actus secundarios, quibus Logicus artificium jam actu positum reflexè considerat.

ASSERTIO TERTIA.

144 **L**ogica reflexa, necnon quatenus ex usu quaestiones adoptat adscititias, est speculativa. Res haec explicatis terminis, alia probatione non eget. Nam in primis Logica reflexa, seu proœmialis, nihil fere tractat ad praxim pertinens, ut ex hac, & sequenti dispat. quisque perspiciet. Deinde, Logica, prout consueti in Scholis methodo traditur, plurimas ex Metaphysica quaestiones adscitit, praesertim in tractatibus de Universalibus & Praedicationibus, ut nemo nescit; nonnullas etiam ex Animastica: quae omnes ad speculationem pertinent, & majori ex parte contactum Logicae volumina occupant.

CAP. X.

OBJECTIONIBUS FIT SATIS.

145 **C**ontra primam, & præcipuam Assertionem *Objic.*
 1.: Omnis actus Intellectus est speculatio; sed nulla speculatio potest esse praxis: ergo, &c. *Resp.* Utraque Præmissa falsa est: *Major*; quia speculatio idem est, ac cognitio speculativa; nihil autem falsius, quam quod omnis actus Intellectus sit cognitio speculativa, ut patet in actibus Prudentiæ, Medicinæ, & cujuslibet Artis: *Minor* etiam; quia praxis, & speculatio non opponuntur respectu diverforum; si enim speculatio est artefactum verè operabile ex directione alterius cognitionis, quid prohibet esse praxim?

146 Opponuntur quidem practicum, & speculativum in eodem actu, vel habitu respectu ejusdem objecti; quia implicat simul sistere, & non sistere in ejusdem objecti contemplatione. At praxis non est idem ac cognitio practica; nec aliud cum speculatione magis pugnat, quàm ratio artefacti.

147 *Repl.*: falem dum Logica dirigit actus Metaphysicæ, vel alius Scientiæ speculativæ, habet pro fine speculationem. *Dist.*: habet pro fine speculationem alieni objecti, *admitt.*; speculationem sui objecti, *neg.*. Cum dicitur Scientia speculativa pro fine habere speculationem, sermo est de speculatione sui proprii objecti, quod talis Scientia non intendit exequi, sed purè cognoscere. Id quod patet, tum ex communi sensu; tum

ex D. Thoma citato supra num. 138. Actus autem metaphysicus, licet sit speculatio objecti Metaphysicæ, non est speculatio objecti Logicæ, sed ipsemet, quatenus artificiosus, est objectum Logicæ, & praxis regularum ejus.

148 Hic advertendum, quod cum Logica dicitur pro fine respicere veritatem, non est sermo de veritate objecti proprii non ordinata ad opus (quo tantum sensu loquitur Aristoteles supra citatus num. 131.); sed sermo est de veritate objectorum ad alias Scientias spectantium, quatenus acquisita, vel adquisibili per cognitionem artificiosam; quod re vera est hujusmodi cognitionis artificium esse finem Logicæ

149 *Objic.* 2. Si actus Intellectus potest esse praxis, habitus Metaphysicæ practicus erit, cum sit operativus sui actus, & quidem magis propriè, quam Logica; nam demonstrationem metaphysicam Logicæ solum operatur directivè, habitus Metaphysicæ effectivè. Immo Intellectus penes omnes suos actus erit practicus, cum omnes propriè operetur.

150 *Resp. neg. sequel.* Quia practicum philosophicè non sumitur pro quovis operativo physicè, sed pro operativo intentionaliter, seu directivè; accipiturque prout est proprietas cognitionis, cui primo convenit denominatione *practica*, & ex qua derivatur in Intellectum, & habitum. Facultas practica debet respicere praxim pro objecto, ut constat ex dictis. Habitus autem non habet pro objecto suum actum, sed medio actu

tu respicit objectum, adeoque idem est objectum habitus, ac actus.

151 Habitus igitur Metaphysicæ operatur quidem proxim, nempe demonstrationem suam, quæ est praxis Logicæ dirigentis; at non ideo est practicus, quia non intendit constructionem sui objecti, sed in ejus pura speculatione siltit; qui est character habitus speculativi. Idem puta de Intellectu, qui non est practicus, nisi quatenus facundus actuum ad executionem sui objecti dirigentium. Itaque actus Intellectus, sicut & alterius potentia, potest esse praxis, non respectu omnis principii, cujus est operatio, sed respectu illius duntaxat, cujus intuitu est *operatio dirigibilis*.

152 *Repl. Intellectus extensione fit practicus*, ut est in proverbio: & *Sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum*, ut ait D. Thomas q. 14. de verit. art. 4. Nulla est autem Intellectus *extensio*, dum respicit actum suum: quia *extendi* est *extra se tendere*. *Resp.* Ista interpretatio *extensionis* frigida est, non aliter ac si quis diceret, Intellectum non posse intendere rebus externis, quia *intendere* est *intra se tendere*. Idem sonat *extendi*, ac *protrahi*, vel *explicari*. Intellectus autem intra semetipsum verè protrahitur, & explicatur, dum ab actu regulante progreditur ad actum regulatum per circuitum Voluntatis imperantis, aut applicantis: verè ergo extenditur intra se.

153 *objic.* 3. Logica quarit scire propter demonstrare; sed de-

monstrare est scire: ergo quarit scire propter scire; quod proprium est Scientiæ speculativæ. *Dist. Maj.* propter demonstrare proprium, *neg.*; propter demonstrare alienum, *conc. Maj.*, & *Min.*, & *dist. Conseq.*: propter scire proprium, *neg.*; propter scire alienum, *conc. Conseq.* Logica scit, & demonstrat suum objectum; sed hoc demonstrare & scire proprium non quarit propter se ipsum, ut in eo siltat, sicut siltunt Scientiæ speculativæ; illud enim ordinat ad constructionem sui objecti consistentis in demonstrare alieno, sive in demonstrationibus aliarum Scientiarum.

154 Pro aliis objectionibus confule Logic. fusior, ubi etiam explicatos invenies nonnullos D. Thomæ locos, qui nobis obflare videntur. De solo practico mechanico loquitur interdum Angelic. Doctor; ideoque in speculativis collocat, non solum Logicam, sed generatim Artes liberales, v. g. Grammaticam; quam tamen nemo negat esse verè practicam.

155 Contra secundam Assert. *objici* potest, quod actus, quibus Logica discutit proprietates & species Modi sciendi, non sunt practici; quia nec habent tendentiam præceptivam, nec proximè dirigunt ad opus, cum doctrinam contineant generalem: actus autem practicus debet esse proxima regula operis, juxta D. Thomam.

156 *Resp.* Actus hujusmodi, cum Intellectum instruunt circa rationes operandi, & causas operis, & quidem ex fine operationis, verè prac-

prac
com
tion
dict
in p
prox
gula
con
vian

cula
cual
para
pert
in c
natã
gari
rum
theo
exp
70.
prac

✱

OF)

3

+

-

-

z

va

practici sunt, licet non proximè, & completè, donec ex eorum instructione colligatur actus hic & nunc dictans modum construendi operis in particulari: qui actus est quidem *proxima regula operis*; sed in esse *regula intelligenter, & scienter habitæ*, constituitur per discussionem præviam operis in universali.

157 Idem ipse actus, in particulari dictans modum operandi, *specialiter* vocari solet practicus, & comparatione illius dicuntur ad *Theoriam* pertinere cæteri actus: unde orta est in qualibet Facultate ad usum destinata, v. g. in Medicina, divisio vulgaris in *theoricam, & practicam*. Verum divisio ista non efficit, ut pars theoretica propriè sit speculativa, quod expressè admonet D. Thomas *Opusc.* 70. q. 5. art. 1. ad 4. Tendentia præceptiva per verbum *debet*, aut

simile, non est necessaria, nisi pro tironibus: sine illa quippe redduntur actus ex objecto & sine satis practici, ut patet in mechanicis.

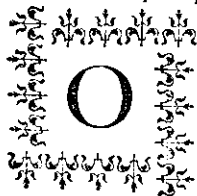
158 Adversus ult. Assert. *oppo-*nes, quòd Logica, prout consueta methodo traditur, & prout comprehendit reflexam & directam, est una Scientia: nequit autem resultare quid unum *ex practico & speculativo*, quæ sunt differentie essentialiter oppositæ. Sed rejicieris exemplo sacre Theologiæ, quæ juxta Div. Thomam 1. p. 4. 1. art. 4. complectitur utramque differentiam. Et quæro abs te, quomodo resultat *tepidum* ex calido & frigido? & *pallidum* ex albo & nigro? quæ sunt etiam exempla D. Thomæ rem istam explicantis 2. 2. q. 179. art. 2. Adde, quòd Logica, prout illa omnia complectens, non est una, nisi tantum impropiè

DISP. II.

DE OBJECTO LOGICÆ.

CAP. I.

OBJECTUM IN COMMUNI QUID,
& quotuplex?

1 BJECTUM, prout nunc accipitur, est *Quod suis actibus respicit potentia intentionalis*, id est, cognoscitiva, vel appetitiva; sive illa sit spi-

ritualis, ut Intellectus, & Voluntas, sive materialis, ut quævis potentia sensitiva hominis, aut bruti. Sic Color objectum est potentie visivæ, Sonus auditivæ, Veritas intellectivæ, Bonitas volitivæ.

2 Sola potentia propriè respicit Objectum, sicuti sola propriè intelligit, amat, videt, &c.: sub ejus tamen auspiciis actus etiam, & habitus Objectum habere dicuntur:

ac-

actus, quia Objectum respiciunt *ut quo*, sive ut actuales tendentiæ, quibus potentia, tendit in Objectum: habitus, quia potentiam ad actus eliciendos adjuvant. Unde Objectum eorum actuum, ad quos concurrunt habitus artium, & scientiarum, habitus isti respicere dicuntur.

3 Objectum, quando actualiter attingitur, dicitur *actuale*, sive *in actu secundo*: quando verò nondum attingitur, sed est aptum attingi, dicitur *aptitudinale*, sive *in actu primo*. Utroque modo dividitur in *totale*, sive *adaquatum*, & *partiale*, sive *inadaquatum*. Divisio hæc pro singulis etiam actibus deservire potest. Sed præcipuè adhibetur propter scientias, & potentias. Itaque Objectum adæquatum est, quod respicitur, aut respici potest per collectionem omnium actuum alicujus potentia, vel scientia: inadaquatum verò, quod per aliquem, aut aliquos actus tantummodo.

4 Præcipua Objecti divisio est in *formale*, & *materiale*. Dicitur formale, *Quod propter se attingitur*; materiale verò, *Quod attingitur propter aliud*, seu ratione alterius. Exemplum vulgare præbet ægrotus, dum scissioem venæ propter sanitatem amat: cujus amoris objectum materiale est scissio venæ; sanitas verò est Objectum formale. Idem est autem Objectum attingi *propter se*, ac *per se*, & *ratione sui*, vel clarius, idem ac *ex propriis meritis*, & *ratione intrinsicæ sufficientiæ*, ut ad talem actum invitet, illumque terminet.

5 Hæc intellige, quando tò *prop-*

ter denotat objectum actus: nam interdum denotat finem, ad quem actus est utilis, & ad quem ordinatur, quamvis illum pro objecto non habeat. Sic Intellectus dicitur assentiri præmissis propter conclusionem, ubi tò *propter* denotat finem, qui non est objectum præmissarum. Eodem sensu objectum attributum, quamvis formale, dicitur attingi propter objectum attributionis, de quo infra cap. ult.

6 Formale Objectum appellatur *motivum*: quia movet ad existentiam actus; vel in genere causæ finalis, ut in potentia volitiva; vel in genere causæ efficiētis, ut in potentiis cognoscitivis, quibuscum influit in actum vel per se, vel per speciem sui, juxta illud, *Ab objecto, & potentia paritur notitia*; vel saltem exhibendo rationem sufficientem, cui imitatur assensus, ut accidit in objecto hujus actus, *Quodlibet est, vel non est*.

7 In præsentī maximè observanda est Objecti formalis partitio in formale *quod*, & formale *quo*, vel *sub quo*: quæ partitio potissimè accipitur per ordinem ad Potentias, & Scientias totales. Formale *quo*, est *Formalitas*, aut *ratio communis*, qua omnia objecta particularia redduntur apta, ut per se attingantur ab aliqua potentia, vel scientia totali: & vocatur etiam *ratio formalis sub qua*; & quia sub ea continetur quidquid scientia, vel potentia per se respicit; quia sub ejus auspiciis quasi militat omnis actus potentia, vel scientia.

8 Talis est respectu potentia intellectiva ratio *veri* ut sic, respec-

tu volitivæ ratio boni ut sic, respectu
visivæ color ut sic, respectu Mathe-
maticæ quantitas ut sic, respectu Lo-
gicæ modus sciendi ut sic, vel cognitio
artificiosa ut sic. Hæc ipsa ratio sub
qua vocatur etiam ratio objecti ut res
est, vel in esse rei. Nec ab ea differt
ratio formalissima sub qua, nisi qua-
tenus hæc superaddit expressum res-
pectum ad Potentiam, vel Scientiam,
& vocari solet ratio objecti ut objecti,
vel in esse attingibilis, aut scibilis. Ita
se habet amabile respectu potentia
volitivæ, visibile respectu visivæ, sci-
bile, vel dirigibile in tali, vel tali ge-
nere, respectu Scientiarum, & Ar-
tium.

9 Objectum formale quod, est
objectum quodvis particulare, contra-
hens ad se rationem formalem sub qua,
tamquam ratio inferior superiorem, &
per se ac explicitè attactum per actus
alicujus Potentiæ, vel Scientiæ. Vocari
quoque solet ratio formalis qua,
dum comparatur ad formalem sub qua,
velut ratio specifica, vel, differen-
tialis, ad genericam. Talis est v. g.
respectu potentia visivæ albedo, vel
nigredo, & respectu Logicæ definitio,
vel argumentatio.

10 Multi volunt, ut hujusmodi ob-
jectum appelletur materiale proprium,
& per se; sola verò ratio sub qua,
dicatur objectum formale. Hic modus
loquendi notandus est, quia valde
frequens. Verùm, cum actus ejus-
dem Potentiæ, vel Scientiæ, sæpè
inter se differant specie, v. g. visio-
nes albedinis, & nigredinis; utique
differunt in objecto formali. Sed non
differunt in ratione sub qua: præter

hanc igitur aliud habent objectum
formale, videlicet speciem, seu dif-
ferentiam propriam objecti particu-
laris, quod explicitè attingunt. Idem
autem dicendum de Scientia, vel
Potentia; quippe quæ non nisi mediis
actibus respicit objectum.

11 Duo hic addenda. *Primum:*
quòd objectum formale vocari solet
specificativum, id est, extrinsecum in-
dicium, ex quo discernimus species
actuum, habituum, & potentiarum
inter se; aliter tamen & aliter. Nam,
si actus unius potentia, vel scientia
totalis, comparentur cum actibus al-
terius, eorum *specificativum*, seu
distinctivum sufficiens, est ratio for-
malis sub qua: si verò inter se com-
parentur, *specificativum* erit unum-
quodque objectum formale quod.

12 Potentia, & habitus infusus,
à ratione sub qua specificantur; quia
non habent partes, quæ possint in-
ter se comparari per ordinem ad
multiplex objectum formale quod, ac-
tibus ipsis correspondens. Quare so-
lùm conferri possunt cum aliis po-
tentiis, & habitibus sub diversa ra-
tione formali tendentibus. At habitus
constituentes unam totalem Scien-
tiam, specificantur eo modo, quo
actus; nempe ab alterius Scientiæ
habitibus, per rationem sub qua; in-
ter se verò, per objectum formale
quod.

13 *Alterum:* quòd objectum
formale, cum de Scientiis est sermo,
vocari solet *subjectum scientiæ*, quia
Scientia considerationi subicitur, est-
que id, de quo Scientia differit, &
proprietas demonstrat. Subjectum

Scientiæ, si comparatur ad habitus particulares, vel ad singulas actuum species, coincidit cum objecto formali *quod*; si verò ad Scientiam totalem, recurrit cum ratione formali *sub qua*, seu cum ratione communi *objecti in esse rei*; quæ ratio semper est genericæ; ideoque frequenter appellatur *Genus subjectum*. Tam *subjectum*, quam *objectum*, aliud vocatur *attributivum*, aliud *attributum*: de qua partitione dicemus ad fin. Disput.

14 Hactenus de subdivisione objecti formalis. Nunc objectum materiale subdividitur 1. in *intrinsecum*, & *extrinsecum*. Materiale *intrinsecum* (alii *proximum* vocant) est, quod in se ipso, licet non propter se, terminat actum. Ita se habet inanimatus, dum propter Deum diligitur. Materiale *extrinsecum* (apud aios *remotum*, *quæ denominativum*, & *objectum per accidens*) est, quod terminat actum, non in se, sed in aliquo realiter distincto, cui unitur. Sic homo dicitur visus, quamvis non terminetur visio ad substantiam hominis, sed ad colorem ipsi unitum.

15 Subdividitur 2. in *immediatum*, & *mediatum*. Dicitur *immediatum*, quod immediatè refertur ad objectum formale: *mediatum* verò, quod ad formale refertur mediante alio materiali; ut dum appetit librum propter studium, & studium propter ciachedram. Sed hic notandum, non solum objectum materiale appellari *materia propriam*, & *circa quam*: nam etiam formale objectum vocatur *passiva* eo nomine. Si ergo

materia circa quam, attingitur ratione sui, erit objectum formale: materiale verò, si ratione alterius, aut propter aliud. Nunc ad objectum Logicæ vestigandum accedamus.

CAP. II.

UTRUM VOCES SINT OBJECTUM *directè*, & *per se consideratum* à *Logica*?

16 **V**OCES esse objectum Logicæ adæquatam veteres aliqui censuerunt. Verùm hæc sententia contempta nunc, & obsoleta jacet. Quare solum hic queritur, an voces sint objectum Logicæ partiale, ita ut dici debeant objectum formale *quod*, vel (quod idem sonat apud eos, qui nomine *formalis objecti* solum intelligunt formalem rationem *sub qua*) objectum materiale *proprium directè*, ac *per se consideratum* à *Logica*?

17 Loquimur autem in præsentia, non quidem de vocibus quoad sonum à significato præcisum, immo nec quoad significationem qualicumque præditam artificio, v. g. grammatico, rhetorico, poetico: sed solum de vocibus, quatenus dispositis ad normam definitionis, argumentationis, &c., secundum regulas, & præcepta Summarum.

18 Quo sensu partem affirmantem amplectuntur plures, qui censent, à vocibus participari artificio propriè logicum. Accedunt Thomistæ recentiores; qui tamen ita voces appellant objectum propriè, ac per se pertinens ad Logicam, ut nolint esse objectum *denominabile* ab artificio

cio logico (quod in ente rationis ob-
jectivo collocant,) sed tantum ob-
jectum pure dirigibile ad significan-
dum artificium in objecto; & idem
ferè dicunt de actibus Intellectus.
Verum pars negativa & valde com-
munis est in Schola nostra, & pro-
babilior.

19 *Prob.* Non est objectum Logi-
cæ proprium, quod non propriè
participat rationem formalem *sub qua*
tendit Logica: quæ ratio formalis,
ut Adversarii supponunt, est ratio
Modi sciendi, & partium ejus, in
communi accepta: sed voces non
propriè participant rationem hujus-
modi: ergo &c. *Major* est indubitata.
Prob. Min.: quia vocibus non pro-
priè convenit definitio Modi sciendi,
nempe *Oratio ignoti manifestativa*, de-
tegendero scilicet rei essentiam, partes,
aut proprietates: nulla quippe ora-
tio vocalis per se ipsam, & absque
aliis ope manifestationis, reddit ob-
jectum de ignoto notum, aut ab eo
aufert denominationem *ignoti*.

20 Probatur hoc. Oratio pure
vocalis, in primis non manifestat ig-
notum loquenti; hic enim jam præ-
noscit quod loquitur: aliunde nec
manifestat audienti, nisi hic verba
percipiat conceptibus ultimatis, qui-
bus solis redditur noscens, quod sibi
erat ignotum: ergo talis oratio, sine
auxilio conceptus ultimati, non red-
dit objectum audienti notum, nec
per se solam aufert denominationem
ignoti. Profecto, cum oratio vocalis
non sit modus cognoscendi, quomo-
do erit propriè modus sciendi

21 *Confirm.* ex D. Thoma q. 4.

de Verit. art. 3. sic agente, *Manifestatio per se non invenitur, nisi in intellectu.* Item ex Aristotele, 1. *Poet. c. 8.* ubi sic loquitur: *Demonstratio, non in oratione, qua est extrinseca, sed in oratione, qua est in mente, consistit, quandoquidem neque Ratiocinatio in illa consistere videtur.* Si autem *ratiocinatio*, id est, syllogismus, in oratione vocali consistere nequit: ergo neque ulla alia species Modi sciendi, cum in omnibus eadem sit ratio.

22 Ulterius probatur sententia
nostra. Secusis vocibus, & habitis
regulis præcisè terminatis ad concep-
tus (ut si quis eas haberet propria
inventionem comparatas, aut cælitus
insulas,) Logica obtineret perfectè
finem suum, qui est acquisitio Scien-
tiarum per actus artificiosos. Non
enim Scientiæ adquiruntur, nisi per
actus intellectus.

23 Adde, quod positæ Logicæ
regulis circa conceptus, ex conse-
quenti manent voces sufficienter di-
rectæ, ac regulatæ, quantum ultra
Grammaticam opus est: nam totum
artificium vocale est ad normam in-
tellectualis: unde qui talem normam
didicit formare, quamvis Logicam
denuo non consulat, facillimè forma-
bit artificium vocale, si Grammati-
cam benè noverit. Nulla autem ars
trahit ex instituto regulas pro mate-
ria, quæ jam præsupponitur ex re-
gulis aliò tendentibus regulari quan-
tum indiget, ejusque difficultas arti-
ficii postulat.

24 Idcirco Logica non regulat
ex instituto scripturam, siye artificium

lyllogismi scripti: nec aliæ artes v. g. fabricandi domos, aut naves, ex instituto regulant suorum operum artificium picturâ expressum. Quia nimirum, qui Pictoriam Artem bene novit, si aliunde veram navim præ oculis habeat, vel ejus conficiendæ regulas norit, non alia directione indiget, ut navim depingat.

25 Ex dictis inferes 1. voces à Logica regulari, non ex instituto, vel ex directa intentione, sed ex consequenti, aut ex quadam resultantia, quæ non per se intenditur à Logica; sicut ab arte navifactoria non per se intenditur pictura navis. Quare voces non sunt objectum Logicæ nisi *indirectè*, aut *per accidens*.

26 Inferes 2., regulas Summularum, quatenus directe terminantur ad voces, pertinere partim ad Grammaticam, partim ad Logicam: ad Grammaticam, ut causam per se; ad Logicam, ut causam indirectam, aut conditionem, sine qua non. Et Grammatica in hæc regulis est veluti discipula Logicæ, ex qua, licet aliud intenta, discit, quam verborum formam servare debeat: quod exemplo artis Pictoriæ facillè percipies ex n. 24.

27 Inferes 3., Summularum regulas circa voces, non esse institutas ex propria exigentia Logicæ, quæ sine his perfectè obtinere potest finem suum; & potest etiam inventionem adquiri sine vocibus. Solum ergo prædictæ regulæ institute sunt ex intelligentia, seu commoditate tironum Logicæ studentium, qui multo commodius, facilliusque percipiunt regulas vere logicas artificii mentalis, si

prius exerceantur in artificio vocali, & ejus regulas addiscant.

Solvuntur Objectiones.

28 **U**T à pluribus te expedias, observa, quoddam potest Logica trifariam accipi. 1. quatenus respicit proprium suum objectum; atque ita solum continet regulas pro conceptibus, quorum artificium per se, & ex propria exigentia considerat. 2. quatenus ab Aristotele, & deinde ab aliis Dialecticis, *methodicè disposita*, ut *tironum commodo discatur*: atque ita plures etiam regulas continet circa voces, quæ tamen regulæ sunt veluti per accidens respectu Logicæ, ex qua solum oriuntur ut à causa indirecta, & magis pertinent ad Grammaticam ex n. 26.

29 3. prout applicata ad usum externè disputandi; quæ applicatio non est ex instituto artis, sed ex voluntate artificis, qui ex regulis conceptuum consequenter colligit, qui sibi forma sit disputandum vocibus: quemadmodum si quis militarem artem applicet ad Fornicamenta, & Hasliludia, vel Architecturam ad domos, aut naves papyraceas.

30 Si ergo Logica primo sensu accipiatur, sicut accipitur in præsentibus quælibet, nulla regula, nullave doctrina circa voces *directè*, ac *proprie*, pertinet ad Logicam, sed *indirectè* tantum, aut *reductivè*. Quare Libri *Peribermias*, & quæ in his traduntur definitiones nominis, verbi, & orationis, prout jacent, solum pertinent ad Logicam secundo sensu acceptam. Hinc divisio termini logici in mentalem, vocalem, & scriptum,

non

non est univoca, sed analogæ, & impropria; sicut divisio navis in veram, & pictam.

31 Dum autem Logica vocatur *ars disputandi*, tertio sensu accipitur, quo non est propriè Logica, sed indirecta quædam Logicæ propago: quæ solum à Rhetorica differt, sicut in manu hominis pugnus astrictus differt à palma distensa, ut olim agebant Zeno Stoicus, & Varro. Cæterum, si de Logica propriè dicta loquamur, valet illud Aristotelis vulgo notum, *Logicus est ad se, Rhetoricus verò ad alios*.

32 Sed adhuc *objic.* 1. in vocibus reperitur propriè logicum artificium, v. g. definitionis: nam huic vocali complexo, *animal rationale*, verè convenit definitionis definitio, nempe *Oratio explicans essentiam rei*. *Confirm.* Logica respicit artificium definitionis, non quia est in materia conceptuum (hæc enim materia pertinet ad Animasticam,) sed quia regulis ejus conformatur, præfindendo à materia vocali, vel mentali.

33 *Resp. ad object.* Vocalis illa hominis definitio, sicut non est propriè Modus sciendi, ut ex nostra probatione constat, ita non est propriè definitio logica, nec habet logicum artificium, nisi umbratile, vel quasi pictum. Est quidem propriè *oratio*, prout hæc in Summulis definitur: sed, ut *oratio* sit propriè logica, definienda est, non per vocem significativam ad placitum, sed per signum formale, quod in solo intellectû reperitur. Nec item vocalis definitio propriè *explicat*; quia non

propriè manifestat ignotum.

34 *Ad confirm.* Logica respicit artificium suum, ut positum in materia conceptuum, sive actuum intellectus; quum materiam per se considerat non sub ratione vitalitatis (quæ sola pertinet ad Animasticam,) sed sub ratione signi formalis artificiosè manifestantis ignotum. Hæc autem ratio non reperitur in vocibus.

35 *Objic.* 2. Voces, ut dirrigibiles in formam definitionis, syllogismi, &c. non pertinent ad Grammaticam; cum hæc nihil doceat de tali vocum artificio: ergo ad Logicam directè spectare debent. *Confirm.*

1. Si rogetur Grammaticus, an hæc oratio, *animal rationale*, sit hominis definitio? An constet genere, & differentia? Dicet, ad se illa non spectare, & ad Logicum remittet. *Confirm.* 2. Qui sic definiret hominem, *animal rationalis*, peccaret in Grammaticam, & non in Logicam; ut ex adverbio, qui hominem definiret sic, *vivens, cujus est proprium sentire, & discurre*, peccaret in Logicam, & non in Grammaticam. Aliud est igitur in vocibus artificium grammaticum, aliud logicum.

36 *Resp.* Grammatica duobus modis spectari potest. 1., prout est in puro Grammatico; quo sensu est Grammatica generalis, & à rebus quivis, solasque tradit regulas generales congruæ locutionis sine solæcismo, & barbarismo. 2. prout est in Logico; quo sensu jam est Grammatica particularis, seu particulariter concreta materiæ Logicæ, applicataque logicis objectis explicandis: atque

ita regulas tradit particulares ad vocaliter imitandum mentalem syllogifimum, definitionem, &c.

37 Igitur ad *object.* concedo *Antec.* de Grammatica generali; sed nego de Grammatica particulariter applicata materiæ Logicæ: sic enim utitur nominibus pure Grammatico ignotis, & regulas addit imitandis vocaliter artefactis logicis idoneas, quas à Logica discit indirectè dictante.

38 Ad 1. *Confirm.* Hærebit quidem purè Grammaticus ad quæstia ejusmodi; nec aptè respondebit, nisi Logica sit imbutus: hoc tamen solum probat, illud vocum artificium spectare ad Grammaticam prout in Logico, quæ reduplicatio denotat, opus esse magisterio Logicæ; non directo, sed indirecto, ut Grammatica regulas tradat pro definitione vocali.

39 Doctrina hæc explicatur exemplo. Si pictori profas ignaro rei militaris ostendas picturam exercitus instructi, & ab eo quæras, an ritè exprimantur, & collocentur in tabula legiones, turmæ, cohortes, tribuni, centuriones, &c.? Dicit, se nescire & ne terminos quidem intelliget. Si tamen id quæras à milite, vel à pictore militiæ gnaro; respondebit statim, velut proprio ex munere. An propterea dixeris, picturam ejusmodi proprium esse objectum, non artis Pictoriæ, sed Militaris?

40 Quin potius dicendam, Pictoriæ generalem nihil determinatè præcipere circa picturam exercitus, prout tamen particulariter applicatam ad materiam militiæ, regulas tradere

particulares illius artificii, quas discit quodammodo ab arte militari; hæc enim ars, dum veram aciem instruere docet, indirectè & ex consequenti docet etiam, quommodò pingenda sit acies, si aliunde supponatur Pictoria generalis.

41 Ad 2. *Confirmat.* idem reddit exemplum. Nam similiter, qui rudibus imaginibus pingeret aciem ritè ordinatam, sollecissimum committeret in artem Pictoriæ, non in Militarem: ut etiam, qui egregiis imaginibus aciem instrueret, non servato militari ordine, peccaret in artem Militarem, & non in Pictoriæ. Illa igitur concordantia, *Animal rationalis*, reipsa peccat in Logicam, nec habet logicum artificium, quod in vocibus non est aliud à grammatico per Logicam indirectè regulato.

42 Illa altera definitio, *vivens &c.* licet non peccet in Grammaticam generalem, peccat tamen in particularem, seu particulariter materiæ Logicæ applicatam: hæc enim debet sequi ductum Logicæ, nec alias adhibere voces, nisi quæ conceptus logice dispositos, tanquam archetypum perfectè imitentur in claritate, brevitate, &c.; ut iterum in picturæ exemplo videre licet. Plura alia super quæstione ista vide in Log. superior.

CAP. III.

AN, ET QUÆLIVUS RES SECUNDUM esse physicum sint Objectum Logicæ?

43 **R**erum esse physicum, seu naturale, illud est, quod rebus inest independentè à conside-
ra-

ratione Intellectus, ut esse hominem, aut lapidem. Huic contraponitur *esse intentionale*, quod consistit in denominationibus illis, quæ ab actibus Intellectus in objecta derivantur, ut in homine esse speciem, in animali esse genus.

44 Res ergo secundum esse physicum non respicit à Logica tanquam formale objectum adæquatum omnibus est in confesso. Attamen esse formale objectum Logicæ inadæquatum, five parziale, tuentur Authores nonnulli; qui tamen nolunt, ut Logica pro formali consideret res phylicas in particulari, sed tantum ut eas attingat per summa capita, seu parce, sobrieque delibet.

45 Sed contraria sententia, in omni Schola communis, *probat* breviter. Logica respicit pro objecto formali artificium Modi sciendi, ut nemo negat: ergo, ut etiam pro objecto formali respiciat physicum esse rerum, debet hoc convenire cum illo artificio in aliquâ ratione communi, quæ Logicæ respondeat ut ratio formalis *sub qua*: talis enim ratio, abstracta à cunctis objectis formalibus inadæquatis, respondet omnibus scientiis, ne sua objecta respiciant tanquam scopas dissolutas, ut inductione constat. At ab artificio Modi sciendi, & à rebus secundum esse physicum, nulla ratio communis abstrahi potest, nisi ratio generalissima Entis, quæ non respondet Logicæ sed Metaphysicæ.

46 *Urgetur*. Logica directa (de hac semper loquimur) tota est practica, vel, ut Thomistæ volunt, inf-

tar practicæ: ergo non respicit formaliter nisi objectum ab Intellectu operabile ut operabile; quale certe non est physicum esse rerum.

47 *Objic.* I. Logica in Tractatu de Prædicamentis directè, & formaliter agit de rebus penes esse physicum, nempe de Substantia, Quantitate, &c. *Confirm.* Logica per se instruit Intellectum, ut de rebus omnibus artificiosè ratiocinetur. Ad hanc autem finem necessaria est aliqua rerum expositio. Et saltem, ut regulæ Logicæ intelligantur, scire oportet, quid sit *essentia, identitas, distinctio, totum, pars, &c.* Immo aliqua Logicæ præcepta verificantur de rebus physicis, hoc v. g. *Ut divisum plus contineat, quam singula membra dividantia.*

48 *Respond. ad Object.* Logica in illo Tractatu non agit ex proprio instituto de rebus physicis, earum quidditates explicando (hoc enim pertinet ad Metaphysicam;) sed solum eas attingit propter conceptus mentis coordinandos, ut scilicet doceat, quomodo sub aliquo supremo genere possit Intellectus gradatim descendere usque ad individuum per conceptus magis, & minus universales; quos proinde solos pro objecto formali respicit Logica. Requiritur quidem ad eam coordinationem conceptuum aliqua noticia rerum; sed hanc suggerit Metaphysica, quæ in illo Tractatu potiores partes sibi vendicat.

49 *Ad Confirm.* Logica per se instruit Intellectum mediis regulis ordinandi conceptus, non autem media

in ostensione rerum, (alioqui deberet agere particulatim de rebus omnibus;) hanc enim vel supponit, vel ab aliis Scientiis emendicat Logica, sicut Grammatica, & Rhetorica. Necessè est, fateor, ut præcepta Logica percipiantur, intelligere saltem quoad *quid nominis*, ut ajunt, quid sit *essentia, identitas, &c.* Sed horum notitiam terminorum non tradit Logica, sed supponit ut obviam, & vulgo notam, vel à Dictionariis petendam, aut etiam ab aliis Facultatibus mutuandam. Sic Architectura non decet, sed alias notum supponit, quid sit lapis; quid lignum.

50 Illud autem super Divisione præceptum eo tendit, ut conceptus dividens assumat totum plus continens quam singula, quæ repræsentantur ut membra: quare tale præceptum non respicit formaliter totum physicum sed mentalem ejus divisionem: id enim respicit formaliter, quod fieri præcipit. Nec obstat, quod verificetur de re physica: nam etiam actus Fidei verificatur de penis Inferni, quas tamen pro objecto formali non respicit.

51 *Objc. 2.* Logica debet ex instituto considerare causas, & principia sui objecti: omnis enim Scientia debet rem cognoscere per causam: sed res secundum esse physicum sunt veræ causæ conceptuum, quos Logica pro objecto respicit; sunt enim objecti motiva cognitionum; & ut ajunt: *Ab objecto, & potentia paritur notitia*: ergo &c.

52 *Resp.* Cum dicitur proprium esse Scientiæ cognoscere rem per

causam, non est sermo de causis extrinsecis efficientibus, saltem in Scientiis practiceis; aliter Ethica, & Medicina ex instituto tractarent de natura Divina, & humana; & Logica per se ageret de anima, de speciebus impressis, &c. Sermo igitur est de causis, id est, rationibus à priori, per quas Scientia demonstrare debet conclusiones de suo objecto quatali. Rationes autem istæ sunt partim generalia principia per se nota, ut in Logica, *Divi de omni &c.*; partim definitiones Subjecti, & partium ejus, quæ in demonstrando sumuntur ut principia. Has ergo causas artificii mentalis considerat Logica, non verò causas efficientes conceptuum quoad tendentiam, cujusmodi sunt objecta motiva.

53 Solet etiam hic *objici*, quòd Logica pro fine respicit veritatem, quæ constituitur non solum ex actu, sed etiam ex objecto. Sed hoc jam aibi solvimus. Veritas non est finis intrinsecus Logicæ, nisi prout reduplicans actum artificiosum; si enim sumatur ex parte objecti, solum est finis Logicæ extrinsecus, eo sensu, quo delectatio aurium dicitur finis Musicæ. Ex dictis inferes, quòd Logica, siquando attingit res physicas, eas attingit ut objectam pure materiale, non propter se atactum.

• CAP. IV.

UTRUM OBJECTUM FORMALE

Logicæ sit Ens rationis?

54 **C**ontroversia hæc, Scholarum contentione celebris, nequit in compendium redigi, nisi multis, quæ

qua scire necesse est, prætermittis. Quare hic omnino consultam velim Logicam fusiolem.

EXPLICATIS TERMINIS, AUTHORUM *sententia referuntur.*

55 **A**ctus Intellectus vocari solet *intentio rationis*. Et cognitio quidem directa, repræsentans objectum secundum esse physicum, vocatur *prima intentio formalis*; ejus autem objectum dicitur *prima intentio objectiva*: nomina quoque tale objectum significantia, dicuntur *nomina prima intentionis*, cujusmodi sunt *animal, homo, lapis, &c.* At cognitio reflexa, repræsentans objectum ut præcognitum, & secundum esse derivatum à prima cognitione, vocatur *secunda intentio formalis*; ejus autem objectum, *secunda intentio objectiva*; & nomina ipsi respondentia, ut sunt *universale, genus, species, subjectum, prædicatum, definitum, &c.* vocantur *nomina secunde intentionis*.

56 Secunda intentio objectiva, prout est denominatio in concreto, duo involvit, subjectum, & formam: pro subjecto, seu pro materiali involvit rem, quæ primo cognoscitur, v. g. naturam physicam animalis, quæ terminat conceptum *animal*: pro forma, seu pro formali dicitur secundam intentionem objectivam in abstracto sumptam, qualis significatur his nominibus *universalitas, genericitas*.

57 Forma ista juxta nostros Authores, nihil est aliud, quam prima intentio formalis: nempe directa cognitio *animal*, quæ per se ipsam formaliter præstat objecto denominatio-

nem *universalis*, aut *generis*. Quare secunda intentio objectiva in concreto est denominatio extrinseca, cujus materia est objectum physicum, & cujus forma est cognitio directa, quæ in ordine ad suum objectum est prima intentio formalis, sed in ordine ad cognitionem reflexam est secunda intentio objectiva in abstracto, seu forma secundæ intentionis objectivæ in concreto.

58 Thomistæ longe aliter sentiunt. Quos ut intelligas, observa, Ens aliud esse reale, aliud rationis. Reale dicitur, quod verè, & realiter existit, aut existere potest. Rationis dicitur, quod ab Intellectu accipit esse, nec alibi existere potest. Hoc trifarium accipitur. 1. pro ente, quod à Ratione verè efficitur, & in ea, velut in subjecto recipitur: hujusmodi sunt omnes actus intellectus, qui proinde vocantur *Entia rationis effectiva, & subjectiva*. 2. pro denominationibus ab actu rationis in objectum derivatis, ut esse *cognitum, judicatum, &c.* quæ dicuntur *Entia rationis denominativa*.

59 3. Pro ente purè objectivo, seu ficto. Hoc definitur communiter: *Quod habet esse objective tantum in Intellectu*, id est, quod nullum habet esse reale, nec possibile, nec existens, positivum, aut negativum; sed est merum figmentum, quod sibi Intellectus objicit quasi ens. De hoc ente rationis procedit controversia præsens: nam ens rationis in prima, & secunda acceptione, verè est ens reale, & à ratione factum, non fictum, quamvis contraponi soleat enti reali sumpto

pro ente naturæ, quod extra animam exiit.

60 Porro hoc entis spectrum, dum sine fundamento fingitur, vocatur *Ens rationis ratiocinantis*, quale exprimitur his conceptibus, *Hircocervus*, *Chimera*, *Equus rationalis*: vocatur autem *Ens rationis ratiocinata*; quando fingitur cum aliquo fundamento, vel occasione à rebus præbitâ, ut si animal in homine concipiatur intrinsicè distinctum à rationali, occasione desumpta ex diversitate operationum sentiendi, & discurrendi.

61 Thomistæ igitur pro objecto Logicæ formali adæquato statuunt ens rationis pure objectivum: non quidem omne qua latè patet, sed illud tantummodò, quod in materia Logicæ juxta regulas ejus confingitur velut forma quædam artificialis. Quam formam alii collocant in ipsis actibus Intellectus, ut eos denominet formaliter artificiosos.

62 Alii verò formam illam fictitiam in solo objecto collocant tantquam in materia denominabili: actum verò Intellectus non esse materiam denominabilem ab artificio logico, sed materiam purè dirigibilem instar actionum artificis, quibus inducitur artificium in materiam externam, domus v. g. Ita communiter Recentiores Thomistæ: apud quos forma constituens concreta ista, *genus, definitum, predicatum, antecedens, consequens, &c.* adequatè distinguitur à cognitione, & est forma quædam in objectis ficta, quam ipsi vocant secundam intentionem logicalem in abstracto.

63 Ex adverso Authores nostri cum Eximio Doctore Disp. ult. Metaph. initio, docent, à Logica pro formali respici solum artificium reale: & licet forsân ex imperfectione Intellectus humani misceantur ficta entia rationis in logicis artefactis, has entis umbras contemni profus à Logica, nihil curante, nisi quod realitatis est in artefactis suis. Ejusdem sententiæ sunt exteri complures, etiam ex Scotistis, quamvis alii Thomistis assentiantur.

ARTIFICIUM A LOGICA INTENTUM
in actibus Intellectus, non consistit
in ente rationis ficto.

64 HÆC est prima nostra conclusio, contra Thomistas illos, qui suum ens rationis collocant in actibus Intellectus, ut in materia denominabili. Sed quia opinio ista displicet jam modernis, brevissimè probatur conclusio. Seclusâ omnifictione, cognitio hæc, *animal rationale*, continet quidquid artificii requiritur Logica in definitione mentali: est enim oratio explicans essentiam rei, servatque regulas omnes bene definiendi, quantum potest mentalis definitio, ut patebit examinanti. Non ergo, indiget ente rationis, ut sit logice artificiosa.

65 Adde, quod ens rationis in primis non fingitur à cognitione directa in semetipsâ, cùm hæc non reflectatur in se se. Nec deinde fingitur (ut Adversarii velle videntur) à cognitione reflexa, directam comparante cum regulis Logicæ: nam comparatio ista non magis fingit, quam quæ confert artefactum externum,

num, v. g. domum, cum regulis Artis. Nec certè necesse est fingere, ut cognoscatur esse conforme regulis hoc, vel illud opus.

66 *Dices*: nequit cognosci definitio ut regulis conformis, nisi concipiatur cum relatione ad regulas, quæ relatio non est realis, sed rationis. Sed *in primis* relatio conformitatis cum regulis non est ficta, ut patet in statua, vel domo rectè constructa. *Deinde*, licet fictitia esset, in illa non consisteret artificium definitionis: nam cognitio conferens cum regulis opus præexistens, non facit, sed invenit rectitudinem ejus, in qua rectitudine consistit artificium, ut iterum patet exemplo domus.

SECUNDÆ INTENTIONES OBJECTIVÆ non consistunt formaliter in ente rationis ficto.

67 **A**ltera hæc est conclusio nostræ, contra modernos Thomistas. *Probat*ur. Denominatio *cogniti* non consistit in ente rationis ficto: ergo nec denominatio *generis, definiti, enuntiati*, & similes, quæ sunt secundæ intentiones objectivæ. *Antecedens* negarunt anteriores Thomistæ: apud quos omnis denominatio extrinseca (ita vocatur, quæ sumitur à forma non inhærente subiecto denominato, sed alibi existente) consistit in ente rationis ficto, quod sit vel forma denominans, vel saltem unio, & applicatio extrinsece formæ ad subiectum denominabile, v. g. visionis ad colorem.

68 Verùm hæc opinio deserta jam est à Thomistis modernis, &

merito. Quia, sicut denominatio *cognoscentis*, aut *videntis*, non consistit formaliter in ente rationis, ita nec denominatio *cogniti*, aut *visi*: ex terminis enim, & seclusa fictione, denominatio passivæ vocis sequitur denominationem activæ, & ex eadem forma constituitur; ut cernitur in denominationibus *Creantis & creati, Vincentis & victi, Offendentis & offensi*.

69 Adde, quòd ab æterno nulla sunt entia rationis, nec in Cælo fiunt: & tamen ab æterno Angelus est *cognitus*, & *prædestinatus* à Deo: in Cælo quoque Deus est *visus* à Beatis, ipsique sunt *cogniti*, ac *dilecti* à Deo, utique *formaliter*, non purè *fundamentaliter*, aut *vialiter*; alioqui denominationes istæ non dicerentur verè ac propriè, seclusa fictione.

70 *Dices*: quomodo cognitio denominabit formaliter objectum, cui non unitur? *Resp.* Non unitur per contactum, aut inhæSIONem: bene tamen per terminationem, seu tendentiam respicientem illud objectum ut terminum; quæ tendentia est ultima determinatio, ut cognitio sit potius talis objecti, quàm alterius; ideoque vocatur *unio intentionalis*. Non alia necessaria est ad hoc genus denominationum: nec unio ficta redderet objectum verè cognitum, sed fictè cognitum.

71 *Probat*ur ergo contra modernos Thomistas *Consequentia* n. 67. Quia denominationes *generis, definiti, enuntiati*, solum differunt à denominatione *cogniti* secundum specialem cognitionis differentiam, seu pe-

cularem tendendi modum, videlicet practivum, definitivum, enuntiativum. Sanè, Intellectus ab actu reali denominatur, non solum *cognoscens*, sed etiam formaliter *definiens*, & *enuntians*: ergo ab eodem actu denominabitur objectum formaliter *definitum*, & *enuntiatum*, sicut denominatur *cognitum*: hic enim pariter urget connexio denominationum activæ, & passivæ vocis.

72 Distingunt Thomistæ in actionibus animæ duplex genus. Aliæ, inquit, sunt purè speculativæ, quæ nihil in objecto ponunt, ut amor, visio, & cognitio absoluta: & hæc formaliter dominant tam objectum, quam potentiam, sine interventu entis rationis. Aliæ verò sunt quasi practicæ, & effectivæ, quæ artificium aliquod in objecto causant, ut omnis cognitio artificiosa: per hanc enim format Logica in objectis artificium generis, definitionis, enuntiationis, syllogismi, non reale, sed fictum; sicut ars fabrilis per actiones manuum artificium reale domus in externa materia.

73 In his autem (subdunt) non eadem est forma denominationis activæ, & passivæ. Nam à cognitione reali denominatur quidem Intellectus *formaliter definiens*, at objectum duntaxat redditur *definitum vialiter*, & *in fieri*, quia à solo ente rationis ex cognitione resultante redditur *definitum formaliter*, & sic de aliis denominationibus logicis.

74 Immo in ipsa cognitione artificiosa distinguunt representationes duas: aliam primariam, & signatam,

quæ terminatur ad objectum reale, illudque denominat formaliter *cognitum*: aliam secundariam, & exercitam, quæ format ens rationis, ad illudque terminatur: quas usque adeo distinguunt, ut sola secunda sit actio dirigibilis à Logica; prima verò sit finis Logicæ mediatus, & remotus.

75 Hæc est tota doctrina recentium Thomistarum: qui addunt, nomina artefactorum Logicæ, ut *Definitio*, *Enuntiatio*, *Syllogismus*, &c., verè & propriè convenire objectis prout ente rationis decoratis: actibus autem Intellectus non nisi *impropriè*, *representativè*, *causaliter*, aut *vialiter*.

76 Sed contra hanc doctrinam probatio nostra *promovetur* 1. Intellectus à cognitione reali denominatur formaliter *definiens*, & *enuntians*, ut conceditis: ergo ab eadem denominatur objectum formaliter *definitum*, & *enuntiatum*. Patet *Consequ.*: quia connexio denominationis activæ cum passiva locum habet etiam in actionibus practicis. Sic enim per vos eadem cognitio practica, quæ reddit Intellectum *figentem*, reddit & ens rationis formaliter *fictum*. In quavis Arte ab eadem forma proveniunt denominationes *dirigentis*, & *directi*. Et in physicis eadem actio denominat causam *producentem*, & effectum *productum*: sicut etiam (ut retorqueatur exemplum, quo armantur Thomistæ) eadem est forma *calefacientis* & *calefacti*, necnon *adificantis* & *adificati*. Alia quidem est forma *caldi*, & *adificii*. Verùm istæ non sunt denominationes passivæ vocis comparatione *valescentis*, & *adificantis*, ut Gram-

matici norunt.

77 *Promovetur* 2. Cognitio ista, *Homo est animal*, non fingit in objecto relationem, ac distinctionem intrinsecam inter hominem, & animal: ergo nihil fingit; adeoque se ipsa formaliter constituit *subiectum, predicatum, & enuntiatum*; ergo id ipsum de cæteris actibus artificiosis tenendum. *Antecedens* negant Thomistæ, putantes, Intellectui, quoties affirmat, necessario objici subiectum & prædicatum, ut unum & aliud, sive ut duo extrema intrinsecè & ex parte objecti distincta.

78 *Prob. ergo Antec.*: actus ille concipit ex parte objecti identitatem animalis & hominis; illam enim affirmat expresse: ergo non concipit ex parte objecti distinctionem intrinsecam animalis & hominis. *Prob. Consequ.*: quia alias conciperet ex parte objecti insignem chimæram, qualis est simultanea identitas & distinctio intrinseca, seu distinctio & indistinctio intrinseca.

79 Nec prodest trita doctrina Thomistarum, quod scilicet ille actus directè, signatè, & speculativè solum concipit realia hominis prædicata, & eorum identitatem; ens verò rationis concipit exercitè, practicè, & indirectè. Nam ille actus cognoscit utique, tamen practice, distinctionem intrinsecam; alioquin non faceret ens rationis, quod certè non fit, nisi dum actu cognoscitur: ergo simul eodem actu concipitur distinctio, & indistinctio intrinseca animalis & hominis. At hoc semper est objectum chimæricum, non minus,

quam si eadem cognitio Angelum concipiat speculativè spiritualem, & simul practicè corporeum, vel hominem signatè rationalem, & exercitè irracionalem.

80 *Urgetur*: actus ille, si fingit quod Thomistæ volunt, necessario est falsus. Probatur sequela ex D. Thoma 1. p. q. 85. art. 1. ad 1. ibi: *Cum dicitur, quod intellectus est falsus, qui intelligit rem aliter, quam sit, verum est, si ly aliter referatur ad rem intellectam: tunc enim intellectus est falsus, cum intelligit, rem esse aliter, quam sit.* Sed actus, fingens hominem ab animali distinctum, rem intelligit aliter quam sit; ita ut *ly aliter* referatur ad rem intellectam, si quidem ea distinctio, & omne ens rationis logicum, se tenet ex parte objecti, & rei intellectæ, ut Thomistæ contendunt: ergo talis actus necessario falsus evadit.

81 *Dices* cum Collegio S. Thomæ Complut., actum illum non esse falsum, quia, licet concipiat rem aliter quam sit, fingendo ens rationis, non illud fingit *judicativè, & assertivè*, sed purè *apprehensivè*. Verùm evaluatio ista efficaciter impugnatur. 1.: quia talis actus, juxta doctrinam istam, reddet hunc sensum, *Homo intrinsecè distinctus ab animali, est animal intrinsecè distinctum ab homine*; ubi manifesta est falsitas, & implicantia. 2.: si quis affirmet animal de homine, quem apprehendit lapidem, falso judicabit; ut etiam, si Deum, quem apprehendit finitum, affirmet esse infinitum; quia reale prædicatum affirmat de Deo, vel homine chimærico:

at homo etiam apprehenditur chimæricus, dum apprehenditur intrinsecè distinctus ab animali.

82 3.: mentalis enuntiatio, si cognoscit ens rationis, debet illud cognoscere judicative. *Probatur*: enuntiatio cognoscit ens rationis, quatenus est formaliter iudicium, & secunda mentis operatio; siquidem illud cognoscit, quatenus format subiectum & prædicatum, ea distinguendo, & referendo, seu quatenus dicit *unum de alio*, quo sensu iudicium est formalissimè. Sed quatenus iudicium est, judicativè tendit, ut est evidens: ergo &c.

ENS RATIONIS PURE OBJECTIVUM *absolutè rejiciendum est ab objecto Logica formali.*

83 **T**ERTIA ista sententiæ nostræ conclusio *Probatur* 1. Logica inventa est, ut Intellectus in ipso actu rationis ordinatè, & sine errore procedat, ut ait. D. Thomas 1. *Poster. lect. 1.*: ergo Logica non intendit formaliter, ut Intellectus fingat entia rationis. *Prob. conseq.*: quia fingere non est ordinatè & sine errore procedere in ipso actu rationis, sed est potius inordinatè concipere, falli, & errare, maximè dum objectum concipitur aliter, quàm est, alienitate se tenente ex parte rei intellectæ, ut nos docuit D. Thomas supra n. 80.

84 *Dices*: fingere cum fundamento, non est errare. *Contra* 1.: fingere cum fundamento, est intelligere rem aliter, quàm ea res est, alienitate se tenente ex parte objecti, ut concedis: ergo est falli, & errare,

nisi nos fallit D. Thomas.

85 *Contra* 2.: fundamentum, aut occasio fingendi non tollit errorem. Sic juxta Thomistas, judicativè cognoscere rem aliter, quàm est, licet cum magno fundamento, vel occasione, verè est decipi, & errare. Sic etiam verè errat, qui Romam pergens, rectam viam deserit ex testimonio viri gravis. Sic item, qui peccat vehementer tentatus, verè peccat.

86 *Urgetur*: Logica formaliter intendit instrumenta sciendi, & assequendi veritatem; sed figmenta, quibus res concipitur aliter, quàm est, nequeunt esse instrumenta scientiæ, aut veritatis; nam, ut ait D. Thomas 1. p. q. 85. art. 7. ad 2., *Veritas Intellectus in hoc consistit, quod intelligatur res esse sicuti est*: ergo &c. Sic tenebræ nequeunt esse instrumenta lucis, nec vitia virtutis, nec morbi sanitatis.

87 *Dicunt*, figmenta ex imperfectione mentis humanæ utilia esse, & necessaria ad rectè cognoscendum; quemadmodum vitrea conspicienda, quæ literas, & alia objecta repræsentant grandiora, quàm sint in se, visum debilem juvant ad melius videndum.

88 *Contra*: vitrea spicilia, quæ repræsentant ut duplex quod est unum, vel ut unum, quod est duplex, vel artificium domus ubi non est, proculdubio sunt instrumenta errandi, non melius videndi: sed talia sunt vestra entia rationis, dum scilicet in formando Genere proponunt ut intrinsecè unum quod in se est multiplex; in Enuntiatione sub-

jec-

jectum & prædicatum ut intrinsecè duo, cum in re fiat unum; & in aliis objectis artificium definitionis, syllogismi, &c., quod re ipsa non est: non ergo sunt instrumenta rectè cognoscendi, sed fallendi, & errandi.

89 *Prob. 2.* Artificium Demonstrationis non est ens rationis: ergo nec artificium aliorum Logicæ artificiorum. *Prob. Antec.:* artificium demonstrationis causat scientiam, ut cum Aristotele docent omnes; sed ens rationis non causat scientiam, alioquin verus & realis effectus penderet à causa, quæ non est, nec esse potest in rerum natura; immo penderet à causa profus opposita, liquidem objectiva distinctio subjecti & prædicati redderet scibilem indistinctionem utriusque: ergo &c.

CAP. V.

Exarmanur argumenta contraria.

90 *Objic. 1.* Ens reale nequit esse formale objectum scientiæ, nisi sub aliqua abstractione à materia: at prout abstrahit à materia singulari, est objectum Physicæ; prout abstrahit à materia sensibili, Mathematicæ, prout abstrahit à materia intelligibili, Metaphysicæ; nec aliud superest genus abstractionis: cum ergo Logica sit Scientia à tribus hisce distincta, objectum ejus non est ens reale, sed ens rationis, quod à Logica respicitur sub abstractione ab omni materia *negativè*, id est, titulo imperfectionis.

91 *Resp.* Hoc argumentum probat nimis, atque adeo nihil: probat enim non dari circa ens reale plus

quam tres illas species Scientiarum; quod esse apertè falsum, ostendunt Ethica, & Medicina. Præterea, sicut intra communem abstractionem à materia sensibili sunt plures Scientiarum species omnino diversæ, v. g. Arithmetica, & Geometria, quia diversum specificè modum servant abstrahendi à materia sensibili; cur non idem contingat intra communem abstractionem ab omni materia etiam intelligibili? Poterit igitur objectum Logicæ reale convenire cum objecto Metaphysicæ in abstractione ab omni materia, simulque differre in speciali modo, seu titulo abstrahendi, nempe titulo signi formalis artificiosè manifestantis ignotum.

92 *Dices:* cur ergo Logica non appellatur Scientia *realis*, sed *rationalis*? *Resp.:* sic appellatur, non solum ex hoc, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune; sed etiam ex hoc, quod est circa ipsum actum rationis sicut circa propriam materiam: ut totidem verbis inquit D. Thomas in 1. *Poster. lect. 1.* Passim res contraponuntur *conceptibus & vocibus*; licet hæc quoque sint entia realia. Idcirco Grammatica, & Rhetorica dicuntur artes *sermocinales*, Logica *rationalis*, aliæ verò Scientiæ *reales*, inclusa etiam Animastica, quæ non agit de conceptibus, nisi sub ratione vitalitatis aliis rebus communi.

93 *Objic. 2.* Objectum formale Logicæ est forma constitutiva artefacti logicalis, videlicet *generis, definitionis, enuntiationis, syllogismi, &c.* Sed forma illa non est quid reale: er-

ergo est ens rationis. *Prob. Min.* multitarum, 1. in forma generis: per eam quippe natura redditur una, universalis, & superior ad inferiora; cum tamen à parte rei nulla sit vera unitas, universalitas, aut superioritas, v. g. in natura animalis ut sic.

94 *Prob. 2.* in forma definitionis: nam artificiosa forma definitionis, hujus v. g. *animal rationale*, est compositio partium, videlicet animalis cum rationali: hæc autem compositio nequit esse realis: quia talis est, qualis distinctio partium, & inter animal hominis & rationale nulla est distinctio realis.

95 *Prob. 3.* in forma enumerationis, hujus v. g. *Homo est rationalis*: per hanc enim subjectum, & prædicatum distinguuntur, & referuntur invicem: at nec distinctio, nec relatio potest esse realis inter extrema indistincta realiter. *Prob. 4.* in forma syllogismi, quæ tota consistit in respectibus extremorum majoris & minoris ad invicem & ad medium: nam respectus illi non sunt relationes reales: tum quia sæpè versantur inter externa non distincta realiter: tum quia nec sunt relationes transcendentales, nec prædicamentales.

96 Ad *Object.*; qua præcipuè nituntur Thomistæ Recentiores, *neg. Min.* Ad 1. *prob.* unitas, universalitas, & superioritas generis, & cujuslibet *universalis*, est ipsa cognitio realis præcisiva, quæ, dum repræsentat naturam animalis v. g., non exprimit pluralitatem specierum, denominat illam intentionaliter unam, id est, non multiplicem in intellectu; & quia

natura illa, sic præcisive cognita, manet indifferens & apta, ut prædicetur de multis, nempe de homine, equo, leone, &c. (quæ aptitudo ad multa vocatur in sensu logico universalitas prædicabilitas, & superioritas) idcirco per eandem cognitionem realem constituitur universalis, & superior.

97 Ubi notandum, quod directa cognitio, *animal*, non repræsentat naturam animalis ut unam, nec ut universalem, aut superiorem; solum quippe repræsentat meram vim sentiendi, præscindendo ab eo quod realiter sit una, vel multiplex; illam tamen sic præcisivè repræsentando, exercite constituit, ac formaliter denominat *unam, universalem, &c.* Genus ergo secundum omnia sui constitutiva non cognoscitur nisi per conceptum reflexum, qualis est iste, *genus*, ut expressè docet D. Thomas q. 7. de Pot. art. 6. c.: conceptus verò directus non cognoscit genus, sed est forma generis, & secunda intentio objectiva.

98 Ad 2. *prob.*: artificiosa forma definitionis est explicatio essentia rei, repræsentando, id in quo res convenit, & id, in quo differt ab omni non ipsa. Compositio autem, quam importat, considerata ex parte actus, est conjunctio realis duarum apprehensionum: considerata verò ex parte objecti, nulla est nisi per denominationem extrinsecam à duobus conceptibus, quibus constat apprehensio complexi v. g. *animal rationale*, qui duo conceptus & prædicata hominis denominant distincta per rationem, & conjunctione sua de-

nominant essentiam hominis quasi compositam ex partibus. Unde nulla hic intervenit compositio ficta, nec ficta distinctio.

99 Observa, quod formalis definitio non cognoscit in objecto suo genus & differentiam ut talia, sed ipsamet formaliter constituit, ac denominat prædicata essentialia hominis alterum *genus*, alterum *differentiam*. Sola ergo objectiva definitio, prout est secunda intentio objectiva, constat genere, & differentia jam constitutis; quo sensu involvit cognitionem directam, & non cognoscitur nisi per conceptum reflexum, ut nuper in simili diximus.

100 *Replie.*: forma artefacti logicalis attingitur à Logica *signate*, & *ut quod!*; sed cognitio definitiva hominis v. g., non attingit se ipsam *signate*, & *ut quod*: ergo forma illa non consistit in tali cognitione, sed est objectum ejus. Mera æquivocatio hæc est. *Concess.* præmissis, *neg. consequ.*. nam Logica attingit eam formam per suos actus, qui sunt regulæ definiendi, syllogizandi, &c. non verò per cognitiones definientes alia objecta, v. g. hominem; hæc quippe non sunt regulæ, sed objecta regularum.

101 *Dices*: omnis cognitio definitiva est actus logicalis, *Distinz.*: logicalis objectivè. *conc.*; subjectivè, *neg.* Cognitio definitiva hominis, aut arboris, subjectivè est actus physicæ à cujus habitu physicè producitur, & cujus objectum respicit: est autem actus Logicæ pure objectivè, quatenus est objectum regularum ejus.

102 Ad 3. *prob.* num. 95.: forma *enuntiationis* consistit etiam in cognitione judicativa: quæ, dum est affirmatio directa, ut illa, *Homo est rationalis*, non repræsentat subjectum & prædicatum in esse talium, nec ea distinguit aut refert signatè, sed tantum exercite: id est, non significat eorum distinctionem, aut relationem, cum potius significet expressè identitatem; sed tamen per distinctas expressiones, *homo*, *rationalis*, quibus conllat, extrinsece distinguit, seu distincta denominat objecta ipsarum, & attribuendo significatum unius significato alterius per copulam *est*, alterum denominat *subjectum*, & alteram *prædicatum*, & utrumque invicem copulatum, ac relatum inlar capitis & corporis in statua.

103 Tota hæc distinctio, copulatio, relatio, denominatio *subjecti* & *prædicati*, non nisi reflexa cognitione cognoscitur: directa verò dicitur affirmare *unum de alio*, non quod in objecto cognoscat dualitatem, aut alietatem, sed quia illam exercite facit tanquam forma denominans.

104 Advertendum tamen, quod judicium negans dicitur *signare dividens*, & *divisio*, quia significat divisionem, id est, distinctionem ex parte objecti; judicium verò affirmans dicitur *signare componens*, & *compositio*, quia significat in objecto compositionem, non quidem sumptam pro conjunctione partium, sed improprie sumptam pro identitate, quæ sola contraponitur divisioni significatæ à judicio negante: ut enim ait D. Thomas 1. p. q. 85. art. 5. *Compositio*

Intellectus est signum identitatis eorum, quæ componuntur.

105 Verùm hoc non tollit, quod ex parte actus in utroque iudicio affirmante, & negante, sit compositio proprie talis ex distinctis conceptibus: de qua loquitur D. Thomas 1. *contra Gent. cap. 58.*, cum ait: *Propositionis per Intellectum componentem, & dividenter formata compositio, in ipso Intellectu existit, non in re, quæ extra animam est.* Ab hac autem compositione denominatur objectum extrinsecè compositum.

106 Quod si iudicium sit simplex qualitas, sive actus realiter indivisibilis, ut multi volunt, non distinguit, nec refert, aut componit subjectum, & prædicatum, nisi æquivalenter, & præsuppositivè; quatenus æquivalet expressionibus realiter distinctis, & quatenus præsupponit apprehensiones duas exercite distinguentes in objecto extrema duo, quæ per iudicium denominantur, *subjectum, & prædicatum.*

107 Ad 4. *prob. num. 95.* quòd forma *sylogismi* sit realis, constat ex *Summul. Disp. 6. cap. 3.* Respectus autem Extremorum ad invicem, & ad medium, non cognoscuntur per mentalem *sylogismum* directum, sed per ejus copulas exercite fiunt, tum in terminis formalibus, tum in objectivis prout extrinsecè denominatis: cognoscuntur tamen per conceptum reflexum, & quidem tamquam relationes reales, realitate scilicet intentionali.

108 Porro, ex objecti logici relationibus aliæ sunt quasi transcenden-

tales, ut relatio generis ad inferiora, consistens in aptitudine ad prædicationem de multis; & relatio præmissarum, seu principiorum ad conclusiones, consistens in virtute inferendi: aliæ verò sunt quasi prædicamentales, ut relatio subjecti ad prædicatum, & relatio medii *sylogistici* ad extrema, quando jam sunt partes actuales artefacti logici; tunc enim inter se referuntur, sicut in statua caput, pectus, manus, &c. & relationes istæ reduci possunt ad primum genus relationum ex designatis ab Aristotele.

109 Doctrinam hucusque datam à num. 96. si benè notes, multa, quæ Thomistæ replicant, facile solves. Sed alias insuper objectiones breviter solutas accipe. 1. : cujusvis artis artificium est intrinsecum materiæ, circa quam versatur: ergo & artificium Logicæ erit intrinsecum objectis. 2. : denominatio extrinsecæ non est quid artificiosum, cum resultet naturaliter ex cognitione: ergo in tali denominatione non consistit artefactum logicum.

110 3. : hic actus *Animal* est *genus*, non prædicat aliquid reale: quia nec prædicatum est essenziale subjecto, ut constat; nec est accidentale, cum non conveniat inferioribus; accidentia enim prius dicuntur de singularibus, quam de natura communi. 4. : idè Deus non iudicat modo nostro compositivo, ac distinctivo, quia concipit objecta ut sunt in se: nostra ergo iudicia concipiunt res aliter, ac in se sunt.

111 *Resp. ad 1.* Artificium logicum est intrinsecum materiæ ex qua nem-

nempe ipsis actibus rationis, nec debet esse intrinsecum materiæ circa quam nempe objectis. Sic artificium picturæ intrinsecum est coloribus, non objectis representatis. *Ad 2.* Ens rationis juxta Adversarios etiam naturaliter, & necessario resultat ex cognitione enuntiativa v. g.: quomodo ergo, est artificiosum? Si dicant, resultare quidem ex cognitione, sed artificiali; hoc sibi dictum putent.

112 *Ad 3.* Accidentia physica debent prius convenire singularibus, quam naturæ communi, secus autem accidentia intentionalia, ut patet in denominatione *cogniti*, aut *amati*, dum cognoscitur, aut amatur bonum ut sic, præsertim si detur præcisio objectiva Thomistis gratissima. *Ad 4. neg.* causalem *antec.*: vera quippe ratio, cur Deus non judicat objecta modo nostro, est, quia modus noster mille modis imperfectus est ex parte actus.

113 Denique scito: D. Thomam fidenter à Thomistis allegari pro ente rationis; quia S. Doctor in 4. *Metaph. lect. 4.* sic loquitur: *Ens est duplex, ens scilicet rationis, & ens natura. Ens autem rationis dicitur proprie de illis intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similium, quæ quidem non inveniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur. Et hujusmodi scilicet Ens rationis est proprie Subjectum Logica.*

114 Sed *respond.*, loqui D. Thomam de ente rationis, non purè objectivo, sed subjectivo, ac denominativo. Non enim dividit Ens abstrac-

tum à reali, & ficto, sed ens reale ut sic in duo membra: alterum, quod à Rationis actu non pendet, & hoc vocat *ens naturæ*, & alibi passim *ens extra animam*: alterum, quod est opus Rationis, & realiter à Ratione fit secundum respectum ad objecta, atque hoc vocat *ens rationis*, negatque inveniri in rerum natura, id est, in rebus extram animam.

115 Hoc genus entis, juxta D. Thomam, proprie dicitur de intentionibus *generis, speciei, &c.* hasque Ratio per cognitionem reflexam *adinvenit*, id est, invenit, seu apprehendit in rebus, non specificative sumptis, sed *consideratis*, id est, ut jam cognitis per cognitionem directam: *adinvenit*, inquam, non *fictas*, sed *factas*, seu constitutas actu directo; sicut reflexe considerans statuarum recens factam, *adinvenit* caput, pectus, brachia, &c.

116 Intentiones istæ *consequuntur considerationem rationis*, non consecutione physica, sed logica. Nam sumptæ in concreto, sunt denominationes extrinsecæ, & formales effectus cognitionis directæ: formalis autem effectus dicitur logice consequi, seu resultare ex forma citra fictionem, ut jam Thomistæ fatentur in denominationibus *visi, cogniti, dilecti*, quæ consequuntur visionem, cognitionem dilectionem.

117 Veritas hujus interpretationis constat ex multis aliis D. Thomæ locis, quos dedimus in Logic. fusior; nominatim ex *q. 7. de Pot. art. 6. c.* ubi apertissime docet Angelicus Doctor, conceptum istum *genus*, esse re-

nam, & ipsi respondere pro ob-
jecto, non rem nudam, quæ est ex-
tra animam, sed ens rationis deno-
minativum, videlicet rem prout jam
intellectam, seu *cognitam*, *secundum*
quod hujusmodi: hæc autem denomi-
natio constituitur per cognitionem di-
rectam; nec indiget ente rationis
fictio, ut Thomistæ fatentur.

CAP. VI.

AN, ET QUATENUS AD OBJECTUM
Logica pertineant secundæ intentiones ob-
jectiva in concreto, & sine fictione
constituta?

118 **E**Nte rationis fictio valere jus-
sè, loquimur jam de se-
cundis intentionibus objectivis, qua-
tenus sunt extrinsecæ denominatio-
nes ex objecto, & cognitione reali
constituta (vide supra n. 57.) quæ
vocantur etiam *res secundum esse in-*
tentionale, & interdum *conceptus ob-*
jectivi; cujusmodi sunt *concreta ista,*
genus, species, definitum, enuntiatum,
&c. Non est dubium, quin Logica
de his agat aliquomodo: nec item
dubitatur nunc; quin forma talium
concretorum, nempe cognitio arti-
ficiofa, pertineat ad objectum forma-
le Logicæ. Solum ergo quaritur, quo
pacto à Logica respiciatur totum
concretum prout includens etiam ma-
teriam, seu rem cognitam?

Affertio prima.

119 **L**ogica non respicit pro objec-
tione formalis secundas inten-
tiones objectivas in concreto. Ita com-
munis sententia contra nonnullos è
Nostri, qui dissentire videntur, si
de formali objecto partiali sit sermo.

Præfatio.
Prob. Materia, vel subjectum hujus
concreti *genus* (idem puta de cæteris)
v. g. *natura animalis*, à Logica non
respicitur propter se, ac ratione sui,
sed solum ratione formæ à tali sub-
jecto realiter distinctæ; scilicet cog-
nitionis artificiosæ: ergo concretum
illud, prout includens etiam mate-
riam, non respicitur à Logica pro
formali objecto, ne partiali quidem.

120 *Probatur. Anteced.*: natura ani-
malis, ut à cognitione condistinguitur,
nullum habet motivum, cur
attingatur à Logica ratione sui. Nam,
si quod haberet, illud esset capacitas
intrinsicæ, ut artificiosè cognoscatur.
At capacitas ista non respicitur à
Logica ratione sui: tum quia, cum
reperiatur in omnibus, & singulis
formalitatibus rerum omnium, seque-
retur, Logicam de omnibus, & sin-
gulis agere debere, & esse omnif-
ciam: tum quia talis capacitas est
prædicatum transcendens, necessarium,
non factibile, nec dirigibile, nec ul-
latenus pendens à regulis artis; quæ
omnia sunt attributa repugnantia for-
mali objecto Logicæ, utpote juxta
Adversarios vere practicæ, vel prac-
ticæ similis in modo procedendi.

121 Logica ergo respicit qui-
dem utramque partem concreti, at
non ex æquo, sed unam propter
aliam. Hæc facit exemplum denomi-
nationum, quibus homo v. g. dici-
tur *graphicè pictus, congrue significa-*
tus, ornate dictus, metricè expressus;
quarum materia denominata non res-
picitur formaliter à Pictoria, Gram-
matica, Rhetorica, Poëtica.

122 *Obj. I.*: plures actus Lo-
gi-

gicæ verificantur de materia concreti secundo intentionalis, camque solam in recto significant: isti v. g. *Genus est predicabile de multis, extrema syllogismi debent identificari cum Medio*. Actus igitur illi pro formali respiciunt materiam concreti. *Neg. Conseq.*: non enim quod in recto verificat actum, est objectum ejus formale, si attingatur ob rationem formalem ab ipso distinctam; ut patet in assensu fidei divinæ, vel humanæ, quo credimus rem aliàs ignotam.

123 Adde, quod, si actus illi explicentur ad intentionem Logicæ, hunc reddunt sensum: *Cognitio constitutiva generis debet esse talis, qua naturam reddat predicabilem de multis; Extrema, & Medium in syllogismo significare debent identitatem objectorum*. Sic autem explicati, verificantur de cognitione in recto. Profecto actus illi, quatenus vere logici, sunt præceptivi, ac directivi: ergo intendunt positionem illius objecti, quod præcipue respiciunt, seu de quo verificantur in sensu logico. At identitas objectiva extremorum cum medio, nequit ex artis directione poni; nec nisi stulte præciperetur à Logica.

124 *Objic. 2.*: concretum *genus*, proprie spectat ad Logicam: ergo debet ab ea respici formaliter quoad utranque partem: quemadmodum corpus naturale, quia spectat ad Physicam, ab ea respicitur formaliter, non solum quoad formam, sed etiam quoad materiam. *Neg. Conseq.* quia, ut illud concretum proprie spectet ad Logicam, sufficit quod altera pars formaliter, altera mate-

rialiter per actus logicos attingatur; sic enim concreta hæc *ornate dictam, congrue significatum*, spectant ad Rhetoricam, & Grammaticam.

125 Quod de Physica dicitur, non ideo verum est, quia ad ipsam utcumque pertinet naturale compositum, sed quia materia quoque rationem participat *entis mobilis*, quæ censetur ratio formalis, sub qua Physica tendit. At concreti *genus* pars materialis, ut à formali condistincta, non participat rationem formalem objecti logici.

126 Observa, quod Logica, licet consideret discrimen syllogismi probabilis ab evidente: non ideo pro formali respicit res phycas: quia discrimen illud consistit intrinsece in conceptibus; nam evidentia, & probabilitas est proprietas cognitionis, ut claritas, & obscuritas. Quamvis autem extrinsece, & objective pendeat à rebus ipsis, has non considerat Logica de formali, sed aliunde oblatas præsupponit: quemadmodum non considerat pro objecto formali Intellectum, aut speciem impressam, à quibus effective pendet probabilitas, aut evidentia.

127 Sed, quamvis in concretis secunde intentionis (quæ omnia brevitate causa deinceps complectemur sub nomine *recte cognitum*) objectum Logicæ formale sola sit forma denominans, nempe cognitio artificiosa, materiale verò res denominata; dubitatur adhuc, utrum cognitio formaliter intendatur à Logica, prout recta est in semetipsa? an potius quatenus derivat in ob-

per hanc denominationem *rectè cogniti*, ita ut *rectè cognitum*, prout est concretum ex subjecto, & forma constitutum, sit illud artefactum, quod ars Logica per se intendit; quemadmodum statua, vel domus, prout est opus ex materia, & forma constitutum, est artefactum per se intentum à Statuaria, vel Architectura?

128 Hoc posterius subtiliter defendunt aliqui è Nostriis: & idem sentiunt Thomistæ Recentiores; qui solum in eo discrepant, quod formam illius artefacti volunt esse fictam, cum Nostri velint esse cognitionem realem. Utrique tamen rem extra animam, quæ est objectum rectæ cognitionis, dicunt esse materiam proximam, & immediatam artefacti logicalis, & à Logica per se attractam, sicut marmor à Statuaria. Nihilominus cum communi sensu Scholæ nostræ sit

Affertio altera.

129 **A** *Rectefactum per se primo intentum à Logica, non est concretum hoc rectè cognitum, sed potius hoc, cognitio recta, sive artificiosa. Sed prius, quam probetur, juvat audire contrariæ partis argumenta. Arg. 1. Quælibet ars intendit artificium suum adaptare alicui materiæ, ex qua resultat artefactum: nulla quippe ars intendit formam artificialem in abstracto, & velut avulsam à materia. At præter objectum rectæ cognitionis, quod denominatur *rectè cognitum*, nulla est materia, cui Logica suum adaptet artificium. Nam cognitio non est materia, sed forma artificialis juxta nos, vel actio*

artificis juxta Thomistas: Intellectus autem à nomine dicitur materia Logicæ.

130 *Arg. 2. Materia propria artefactorum illa est, de qua tractat ars in ordine ad formam, maxime si forma etiam explicetur in ordine ad illam; sed in Libris Prædicabilium, & Prædicamentorum, Logica de rebus tractat in ordine ad operationes prædicandi, & in Libris Perihermenias, & Analyticis explicat operationes ipsius Intellectus in ordine ad res: ergo res sunt materia propria artefactorum Logicæ, sicut operatio mentis est forma.*

131 *Arg. 3. tota Logicæ difficultas est in conformandis mentis actibus cum rebus: hac enim conformitate posita, nihil restat arte superandum. At hæc conformitas consistit in coaptatione actus cum objecto, ut formæ cum materia.*

132 *Arg. 4. Logica per se intendit rectam cognitionem, ut extrinsece unitam objecto, v. g. mentalem definitionem, ut repræsentantem essentiam rei, quæ repræsentatio est extrinseca unio sui cum objecto; & ultimum determinativum, ut resultat denominatio *rectè cogniti*: ergo Logica per se intendit denominationem istam: ponenti enim unionem, aut ultimum determinativum, per se tribuitur compositum inde resultans, ut patet in generante corpus physicum.*

133 His tamen non obstantibus, Assertio nostra *Probat*ur 1.: quia; ut docet D. Thomas in *Procem. Ethic.*, forma artificialis propria Logi-

gica, est Ordo, quem Ratio considerando facit in proprio actu; sicut forma intenta per artes mechanicas, est Ordo, quem Ratio considerando facit in rebus externis, ut in arca, vel domo: ergo forma propria Logicæ comparatur ad actum rationis sicut forma domus ad materiam externam: ergo, sicut artefactam Architecturæ est materia exterior ordinata, ita artefactum Logicæ est actus Rationis ordinatus. Certè in sententia contraria, forma Logicæ artis est ordo, quem Ratio facit, non in proprio actu, sed in objecto.

134 Prob. 2. Illud est artefactum per se primo intentum ab arte, quo habito, ars contenta esset, etiam si cætera per impossibile deficerent; sed habita cognitione artificiosa, demonstratione v. g., ars Logica contenta foret, etiam si per impossibile non derivaretur in objectum denominatione rectè cogniti, vel etiam si à tali derivatione præcindatur: ergo &c. Prob. Min.: Logica tunc obtineret id, ad quod inventa est, nam teste D. Thoma in 2. Poster. lect. 1., inventa est, ut Intellectus in ipso actu Rationis ordinatè, faciliter, & sine errore procedat: sic autem procederet Intellectus, habita demonstratione mentali, ut est evidens, etiam si præcindamus à denominatione passivè derivata in objectum, vel eam per impossibile tollamus.

135 Adde, quòd non alia est ars, cujus proprium artefactum con-

sistat in extrinseca denominatione. Adde insuper, quòd Logica non est ars factiva, sed activa: (a) in artibus autem activis, præter operationem non est alius finis; sed id est finis, exercitium, & actio; ut ait Aristoteles Lib. 1. Mag. Mor. c. ult. Nec omittenda paritas Grammaticæ, Rhetoricæ, & Pictoriæ: nam iisdem argumentis probari posset, proprium istarum artium artefactum esse objectum congruè significatum, ornate dictum, vivide pictum. Et nihilominus ea concreta non sunt artefacta per se primo intenta ab illis artibus, sed potius hæc, congrua locutio, ornata dictio, vivida imago. Sed quid ad argumenta contraria?

136 Ad 1. neg. Min.: quia entitas ipsa cognitionis, secundum prædicata formaliter distincta ab artificio, est materia, cui Logica formam adaptat artificiosam, nec ad hoc requiritur distinctio realis inter materiam, & formam. Sic Prudentia moralem rectitudinem adaptat actibus voluntatis, à quibus ea rectitudo realiter est indistincta. Sic etiam ars saltandi motibus pedum artificium adaptat realiter indistinctum ab ipsis. Unde Logica non respicit artificium ut avulsam à materia, sed potius ut concretum entitati cognitionis.

137 Ad 2. Libri prædicamentorum, & Prædicabilium, quatenus ad intentionem Logicæ primariam pertinent, non tractant de rebus, tamquam de materia artefacti logici, sed tamquam de terminis extrinsecis arti-

(a) Ἐπὶ δὲ τῶν πρακτικῶν οὐκ ἔστιν ἄλλο οὐδὲν τέλος, παρ' αὐτὴν τὴν πράξιν· οἷον παρὰ τὸ κινεῖσθαι οὐκ ἔστιν ἄλλο τέλος οὐδὲν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τέλος ἢ ἐνέργεια, καὶ ἡ πράξις.

ficiæ mentalis: quemadmodum Rhetorica, vel Pictoria, res etiam considerat, ut bene exprimat; non tamen velut materiam propriam sui artefacti, sed ut terminos extrinsecos ornatæ lictionis, vel imaginis. Sic autem, & non aliter Logica explicat operationes Intellectus in ordine ad res, aut objecta ipsarum.

138 *Ad 3.* Redit iterum instantia Pictoriæ, cujus tota difficultas potiori jure dicitur esse in conformandis imaginibus cum objectis, proindeque in coaptatione utrorumque, ut formæ cum materia. Sicut ergo conformitas imaginis cum objecto non intenditur per se primo à Pictoria, quatenus ex parte objecti se tenet, vel quatenus illud passivè denominat, sed tantum quatenus denotat rectam dispositionem colorum; ita in re nostra dicendum.

139 *Ad 4. neg. Antec.*, si sermo sit de intentione primaria qua tendit ars in proximum artefactum. Est quidem representatio cognitionis unio extrinseca sui cum objecto: at non intenditur formaliter, & primariè prout unio est, sed tantum prout est representatio artificiosa in se.

140 Compositum tribuitur quidem ponenti ultimum determinativum formaliter ut tale, sive ex intentione determinandi existentiam concreti; qualis inventio adest in generante physico. Si tamen non ponatur ultimum determinativum quale, & quia tale, sed sub alia ratione, seu munere per se operabili; tunc non fundat attributionem totius concreti, sicut primariam; ut iterum

liquet in Grammatica, & Pictoria.

141 Cum ergo Logica ponat rectam cognitionem sub munere artificiosæ representationis quod est per se maximè optabile; non verò sub munere determinantis, aut derivantis denominationem extrinsecam, quæ vix est operatu digna, utpote nihil perficiens rem denominatam, fit, ut non per se primo tribuatur Logicæ tota denominatio. Sic recta cognitione posita, necessario in ea resultat denominatio *similis*, aut *dissimilis* cæteris actibus in Mundo præexistentibus, quin ideo talem denominationem curet, aut per se intendat Logica.

142 Non tamen negaverim, quòd aliqui actus logici per se respiciant concreta hæc, *genus, species, subjectum, predicatum*, & similia objectivè sumpta: actus nimium secundarii, quos ideo Logica non negligit, quia consideratio denominationum passivarum sæpè utilis est, ut melius cognoscatur, & reguletur artificium cognitionis in se. De cætero, ejusmodi nomina, si objectivè sumantur, non denotant artefacta præcipua, quæ Logica per se primo intendit: propria quippe talium artefactorum nomina sunt hæc, *definitio, divisio, syllogismus, demonstratio, &c.*, quæ propriè sonant cogitationes artificiosas.

CAP. VII.

OBJECTUM LOGICÆ FORMALE DIVERSE STATUITUR IN ACTIBUS INTELLECTUS.

143 **Q**Uamquam satis colligitur ex dictis in hac Disp., Objectum Logicæ formale consistere in rectitudine reali ope-

operationum Intellectus; alia nihilominus argumenta dabimus, quibus id ipsum immediatè, ac directè probatur. Sed prius quædam præmittere oportet claritatis ergo.

QUOTUPLEX SIT OPERATIO INTELLECTUS? & quatenus arte dirigibilis?

144 **O**peratio Intellectus non sumitur in præfenti pro actione purè physica ad cognitionem terminata (si forte cognitio non est productio sui) sed sumitur pro cognitione ipsa, quæ vocatur *actio intentionalis*, quia tendit in objectum, illudve pro termino respicit, quatenus est objecti expressio, & repræsentatio. Et hæc ipsa est, quæ appellatur *actus Intellectus*, *intellectio*, *conceptio*, *conceptus*, *notitia*, *species expressa*, & *verbum mentis*. Triplex autem, quoad præsens attinet, distinguitur.

145 Prima operatio dicitur *Apprehensio pura*, & *simplex*, quæ sic repræsentat objectum, ut nihil de eo neget, vel affirmet. Quodsi repræsentet intuitu adeo simplici, ut nequeat præcisione reflexa in duas expressiones dissecari, vocatur *Apprehensio incomplexa*, vel *omnino simplex*, qualis respondet his vocibus, *Deus*, *homo*, *lapis*, & similibus. Si verò, vel constet expressionibus realiter distinctis, & coadunatis, vel eis in repræsentando æquivaleret, vocatur *Apprehensio complexa*, vel etiam *simplex secundum quid*, quatenus nec est omnino simplex, nec adhuc habet illam compositionem, quæ propria est secundæ operationis; talis est, quam

exponimus per terminos complexos, aut orationes vocales imperfectas, v. g. *Animal rationale*, *Homo doctus*, *Deus Omnipotens*.

146 Secunda mentis operatio dicitur *judicium*, & etiam *assensus*, aut *dissensus*, *enuntiatio*, & *propositio mentalis*, estque repræsentatio objecti, affirmando, aut negando. Hæc appellatur *compositio*, & *divisio*, seu operatio *componens*, & *dividens*, sensu explicato supra num. 104. Tertia demum operatio appellatur *discursus*, estque progressus mentis ab uno, vel pluribus iudiciis ad aliud, quod inde subnascitur. Hæc dicitur *argumentatio*; cujus varias species in Summulis habes.

147 Jam, ut aliqua humana operatio sit arte dirigibilis, requiritur, quòd variis modis, bonè, vel malè fieri possit, & à Voluntate liberè imperari ex prælucente in intellectu regula. Quo sensu operationes Intellectus, secundam, & tertiam, esse arte dirigibiles, in omni Schola supponitur, negabitque nemo, qui Logicam non profus dixerit otiosam.

148 Ubi nota, quòd etiam quoad assensus evidentes locum habet directio artis. Nam in primis sæpè evidentia non est tanta, quæ Intellectum necessitet ad assentiendum. Deinde, licet evidens apprehensio prævia necessarium reddat assensum aliquem vagè; adhuc Intellectus manere poterit indifferens ad assentiendum variis modis, addendo scilicet, vel omittendo aliquod syncategoremata, prædicando A. de B., vel è converso, & seligendo assensus, qui

figuram, & modum habent formæ syllogisticæ. Hanc autem indifferentiam Intellectûs determinat Voluntas præventa regulis.

149 Primam tamen operationem Intellectûs aliqui negant esse arte dirigibilem: quia simplex apprehensio est incapax erroris: & quia posita specie objecti, necessario resultat ante imperium Voluntatis. Sed opposita sententia est communis, & vera. Nam in primis apprehensio complexa, v. g. definitiva, potest esse inordinata, & peccare contra regulas artis: ut, si diminuta sit, aut redundans; si adhibeat genus remotum loco proximi, aut accidens loco differentie essentialis; si jungat prædicata inter se pugnancia, ut hæc: *animal rationale quadrupes*.

150 Deinde apprehensio incompleta potest etiam regulis dirigi. Intellectus enim formaturus *genus* proximum hominis v. g., licet advertat convenientiam hominis cum brutis in operatione sentiendi, non est necessario determinatus ad apprehensionem *animal*; cum possit elicere unam ex his, *sentiens, animalia, sentientia*, quæ sunt prorsus inutiles formando generi. Unde simplex apprehensio est capax erroris sumpti pro inordinatione, vel inutilitate ad opus intentum.

151 Sæpè quidem apprehensio prævenit directionem artis, quod etiam accidit iudicio. Quare non dicimus, omnem apprehensionem ab arte dirigi, aut à Voluntate imperari. At sæpè objectorum species non sunt tam vividæ, ut necessario pa-

riant apprehensiones, vel certè non determinant alias præ aliis, præsertim in examine rerum difficilium, & abstrusarum, quo Scientias adquirimus.

152 Voluntas non imperat apprehensionem *animal* expressè, ac nominatim (alioqui jam illam præhæberet:) tantum imperat, ut Intellectus formet Genus proximum hominis per talem apprehensionem, qualem dicitur Logica, videlicet indefinite exprimentem id, in quo homo proximè convenit cum rebus aliis. Hoc imperio posito, varias Intellectus elicit apprehensiones, donec incidat in eam, quam videat doctrinæ Logicæ conformari; tuncque ipsam probat, ac retinet. Atque ita vere procedit apprehensio *animal* ex directione Logicæ, cum ejus luce quæretur, & inventa discernatur ab aliis.

QUID SIT ARTIFICIUM ACTUUM Intellectus?

153 PRæmitto variam terminorum notionem. Vox *artificium*, ut & vox *artefactum*, connotat artem, idemque sonare videtur ac *opus positum ex directione artis*. Importat ergo formaliter denominationem extrinsecam à prælucente regula ut à forma: & hæc denominatio dicitur *artificium formale*, sed aptius vocabitur *extrinsecum*. Quodsi præcisè consideretur iatrinsicæ rectitudo operis ex se digna, quæ dicitur ab arte, sic dicitur *artificium fundamentale*: sed melius dicitur *artificium intrinsecum*.

154 V. g. hic actus, *Animal*

rationale, elicitus ab ignaro Logica, vel sine attentione ad regulas, non est extrinsecè artificiosus, est tamen intrinsecè, quia totam habet rectitudinem, quam præscriberent regulæ definiendi, si adessent; nec quidquam illi deest, ut dicatur formaliter artificiosus, nisi directio extrinseca artis.

155 Potest aliquid esse ab arte dirigibile bifariam, *subjectivè*, & *objectivè*. Dicitur *subjectivè* dirigibile, quod postquam existit, est subiectum indifferens, ut recipiat, vel non, formam artificiosam: talis est dirigibilitas marmorum ab Architectura. Poterit etiam *subjectiva* dirigibilitas vocari per quamdam analogiam, indifferentia rationis, quam habent prædicata communia, ut contrahantur per differentias specificas, vitiosas, aut rectas: v. g. indifferentia amoris ut sic, ut ex directione Prudentiæ contrahatur potius ad amorem honesti, quam ad amorem boni delectabilis.

156 Dicitur verò dirigibile *objectivè*, quod secum identificat rectitudinem, indifferens tamen est, ut existat, vel secus; ideoque ab arte dicitur ejus existentia potius, quam actus oppositi. Quare non est subiectum, cui ars perfectionem superaddat, sed est realiter ipsamet perfectio, quæ præconcepitur ab artifice, & regulis objicitur ut digna, quæ actu ponatur.

157 Sic à Fide dirigibilis est amor Dei super omnia; non quia Fides dicitur, ut amor alius objecti fiat amor Dei, sed quia dicitur, ut

actus, quem præconcepit esse amorem Dei, eliciatur potius, quàm alius amor. Hoc modo dicimus actus Intellectus in specie esse à Logica dirigibiles; & hoc sensu dirigibilitas eorum nihil est aliud quam artificium ipsis intrinsecum.

158 Igitur artificium intrinsecum, saltem positivum, quod Logica præcipit in actibus Intellectus, ab iisdem actibus, & eorum specifica representatione realiter indistinctum esse, tenet communis, & vera sententia Scholæ nostræ contra Thomistas, & alios, artificium statuentes, vel in ente rationis, vel in modo quodam arte superaddito.

159 *Ratio* est: quia artificium illud consistit in speciali, ac certo modo representandi objecta: v. g. artificium Definitionis, in perspicua representatione prædicatorum essentialium: tali quippe modo representandi posito, regulis Logicæ plene satisficit. At hic representandi modus realiter indistinctus est à representatione, quæ est entitas ipsa conceptuum; nec variari potest invariato actu: quemadmodum idem iudicium, quod semel est affirmativum, nequit fieri negativum, aut è converso; nec quod semel est universale, potest fieri particulare.

160 Sed notandum, quod artificium mentale, aliud est realiter simplex, videlicet in sententia multorum artificium iudicii, & in sententia omnium artificium apprehensionis formantis Genus v. g.: aliud verò est realiter compositum ex multis conceptibus, videlicet artificium

sylogismi, vel etiam in sententia probabili artificium iudicii, seu propositionis mentalis.

161 Nostram ergo sententiam sic intellige, ut artificium simplex prorsus identificetur cum eo simplici conceptu, cuius est proprium: artificium verò compositum identificetur adæquate cum partibus simul sumptis, v. g. in Syllogismo cum tribus iudiciis; cum singulis autem, non nisi inadæquate.

162 Quod si velis, ut tria Syllogismi iudicia, prout *simul sumpta*, importent superadditos modos durationis, aut etiam unionis cum eodem Intellectu, quod ad præsens attinet, non repugnabo: de his enim modis naturaliter, etiam sine arte, pullulantibus, non loquuntur Adversarii; sed de modo quodam reali, vel rationis, per artem superinducto, qui sit tota forma denominans conceptus artificiosos.

163 Ut Objectiones præcaveas, observa sequentia. 1.: rectitudo moralis, sumpta pro tendentia in objectum honestum, indistincta est ab actibus Voluntatis. Et hæc sola rectitudo comparanda est cum logica rectitudine conceptuū, quæ est certa quædam tendentia repræsentativa obsectorum. Ex artificio autem vocali nulla huc paritas duci potest, cum illud importet significationem vocibus extrinsecam, & accidentariam.

164 2.: stantibus iisdem conceptibus, artificium logicum variari nequit, aut deficere. Si consistat in actu realiter indivisibili, res est clara. Si autem in actu realiter composito

(qualis est syllogismus, & juxta plures propositio mentalis) idem semper erit, illæsa talium collectione partium. Nam ex eisdem præmissis, & conclusione syllogismi A. fieri nequit syllogismus B.: quia conclusio mentalis, ut alibi dicemus, est iudicium essentialiter illativum, & connexum cum talibus determinatè præmissis.

165 In iudicio autem (si compositum est) conceptus copulæ connectitur essentialiter cum talibus extremis, determinatque, ut hoc præ illo sit prædicatum: unde, si extrema transmutas, vel siquid alterutri demas, vel addas, conceptus copulæ diversus erit. Quod attinet artificium definitionis, concedi poterit sine incommodo, quòd constitutur de obliquo, seu de connotato, per carentiam redundantia, sicut artificium statuæ, vel pictæ imaginis. Idcirco enim de artificio *saltem positivo* locuti sumus n. 158.

166 3.: quòd artificium debeat esse realiter superadditum materiæ, solum est verum in artibus factivis, quæ in externam, ac præsuppositam materiam agunt, & tendunt in opus permanens: minimè verò in artibus activis, quarum opus consistit in ipis actibus, aut motibus Agentis. Hæc quippe materiam jam existentem non poliunt, aut emendant, sed ad existentiam dirigunt propriæ materiæ, quæ siapte naturâ sit recta. Exemplo sit ars citharizandi, cuius artificium (saltem positivum, & præcipuum, ne moralas excludam) indistinctum est à talibus citharizantis

motibus. Est autem Logica ars maximè activa.

167 4. : artificium conceptuum non est *naturale*, si vox ista sumatur pro *necessario*, quod semper fit uniformiter, aut Agentis arbitrio non subest: debet tamen dici *naturale*, si hæc vox sonet id, quod essentialiter convenit certis actibus in specie, qui tamen indifferentes sunt, ut existant, vel aliis ineptis locum cedant, pro arbitrio agentis. Res est perspicua in actibus Voluntatis ex objecto honestis, quos dirigit Ethica, cum actus merè naturales, id est necessarios, dirigere non possit.

OBJECTUM LOGICÆ FORMALE
sunt actus Intellectus secundum
artificium sibi proprium.

168 **A**SSERTIO proposita, quam Schola nostra tuetur contra Thomistas, *probat* 1. auctoritate Doct. Angelici, in *Proem. Ethic.* expressè docentis, quòd Logicæ pro objecto respondet *Ordo*, quem *Ratio considerando facit in proprio actu, puta, cum ordinat conceptus suos adinvicem;* sicut Ethicæ, id est, Philosophiæ morali, respondet *Ordo*, quem *Ratio considerando facit in operationibus Voluntatis;* & sicut artibus mechanicis respondet *Ordo*, quem *Ratio considerando facit in exterioribus rebus, sicut in arca, vel domo,* & sicut Philosophiæ naturali respondet *Ordo rerum naturalium, quem Ratio non facit, sed solum considerat.* Loquitur autem D. Thomas de objecto formali, ut evidens est ex contextu, & ex comparatione cum arte mechanica, &

cum Philosophia naturali.

169 Unde planè inferitur, quòd ordo artificialis conceptuum est objectum Logicæ formale: non quidem ordo fictus in objecto, ut Thomistæ volunt, sed factus in *proprio actu*, sicut ordo arcae, vel domus in externa materia. Nec obstat illa phrasidis, *quem Ratio considerando facit*: nam eàdem utitur D. Thomas circa ordinem actuum Voluntatis, & artefacti externi, solùmque significat considerationem, qua Logica respicit ordinem conceptuum, esse practicam, qualis non est consideratio Physicæ circa ordinem rerum naturalium.

170 Benè nota comparationem Logicæ cum Ethicæ, ut scilicet altera respiciat rectitudinem propriam actuum Intellectus, sicut altera rectitudinem propriam actuum Voluntatis. Hæc enim comparatio, cujus vim expendimus in Log. sup., nostram sententiam validissimè probat.

171 *Prob.* Assertio 2. Logica respicit pro objecto formali Modum sciendi, ut omnibus in confesso est; sed quidditas Modi sciendi propriè convenit actibus Intellectus: ergo &c. *Prob. Min.* Modus sciendi communiter, etiam à Thomistis, definitur: *Oratio ignoti manifestativa*: ergo quidditas ejus est manifestatio ignoti. At evidens est, quòd nulli lignorum generi tam propriè convenit manifestare ignotum, quàm actibus Intellectus: id quod expresse docet D. Thomas q. 4. de Verit. art. 3.

172 *Confirm.*: actus Intellectus propriè sunt *Definitio, Divisio, Propositio, Syllogismus, Demonstratio;* quibus

bus nominibus significantur omnes species Modi sciendi. *Probat*ur ex D. Thoma, qui *1. contr. Gent. c. 58. n. 5.* ex professo docet, quòd rei *definitio*, ut etiam *propositio affirmativa, seu negativa*, est *conceptio*, seu *verbum* mentis: Et ibi cap. 57. n. 6., *Ratiocinatio*, inquit, *est quidam motus Intellectus*. Idem est autem *ratiocinatio*, ac *sylogismus*.

173 Quòd verò Demonstratio sit etiam rationis actus, res est luce clarior apud Aristotelem *1. Poster. præsertim c. 2.*, ubi inter alia sic ait: (b) *Demonstrationem dico Ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit: eam verò scientiam efficere dico, quæ scimus, eam ipsam habendo*. Idem ergo formaliter est *habere demonstrationem, & scire*. At *scire* est *cognoscere rem per causam*, ut ibi docet Philosophus, cujus verba nostrum ad sensum exponit D. Thomas *ibid. lect. 4.* Immoramur in re perspicua. Sed autoritate Principum Philosophiæ stabilendus fuit usus, & proprietas nominum, quæ moderni Thomistæ totis viribus alienare conantur ab actibus Intellectus, ut vidimus n. 57.

174 Apud ipsos Thomistæ *definitio formalis, propositio formalis, syllogismus formalis*, sunt actus Intellectus; nam intentiones, in objecto fictæ, solum dicuntur *sylogismus objectivus, definitio objectiva, &c.* At Scholæ usu tritissimo additum *formalis* non alienat,

sed signat magis proprietatem nominis; ut cum dicitur objectum *formale*, pars *formalis*, calor *formalis*. Immo foret implicatio in terminis, si calor idem diceretur *formalis*, simulque purè *vialis*, aut *causalis*. Quære à Thomistis, num imago hominis sit *homo formalis*? Et num actio edificantis vocetur *palatium formale*?

175 Denique ratio à priori nostræ Assertionis est: quia Logicæ instituto plenè satisfat rectitudine propria actuum Intellectus: quamvis enim Logica nihil dicitur, præter illum specialem representandi modum, qui proprius est Definitionis formalis, Demonstrationis formalis, &c., dicitur, quod plenè sufficit ad acquisitionem scientiarum, & ad usum Rationis formandum, removendo confusionem, ambiguitatem, errorem. At non ob aliud instituta est Logica juxta communem sensum Philosophorum.

176 Ex dictis tota Disp. facile colliges, objectum formale adæquatum Logicæ situm esse in artificio intrinseco operationum Intellectus. Unde intrinseca rectitudo conceptuum erit *ratio formalis sub qua respectu Logicæ*: & eadem rectitudo, prout arte *dirigibilis* (sub quo nomine respectum dicit ad regulas) erit *ratio formalissima sub qua*.

CA-

(b) Ἀπόδειξιν δὲ λέγω συλλογισμὸν ἐπιτημονικόν· ἐπιτημονικὸν δὲ λέγω, καθ' ὃν τὰ ἔχον αὐτὸν ἐπιτημονικά.

CAP. VIII.

ARGUMENTA CONTRARIA, ET SOLUTIOES.

177 **A**rgumenta non pauca, quæ hic objici possent, in superioribus præoccupata, vel soluta manent. Nominatim meminisse oportet 1., quòd, cum dicitur Logica respicere conceptus *ut dirigibiles*, sermo est de dirigibilitate objectiva, explicata n. 156. & sequ. quæ nihil est aliud, quàm artificium conceptibus intrinsicum, id est, intrinseca rectitudo representationis eorum, ex se digna, quæ dicitur ab arte Logica. Hoc sensu dicitur Ethica respicere Voluntatis actus *ut ordinabiles*, & omnis ars, aut facultas practica suum objectum *ut operabile*. Quare *dirigibile*, sic acceptum, idem sonat, ac *artis directione dignum per se, & propter se*.

178 2., quòd artes *activa* (qualis est Logica) non intendunt, sicut *factiva*, opus aliquod ab actione distinctum; sed pro fine respiciunt ipsam actionem, & exercitium Agentis; ut docent Arist. *lib. 1. Mag. Mor. c. ult.*, & D. Thomas *in 6. Ethic. lect. 3.*, & sæpè aliis. Quare Logica nullum intendit, saltem primariè, artefactum distinctum ab actibus Intellectus, sed pro artefacto respicit actus ipsos quatenus rectè representantes objecta, diciturque, ut isti præ aliis non ita rectè eliciantur: quo modo rectos Voluntatis actus dicitur Ethica.

179 3., quòd actus à Logica directi non representant in objectis

ordinem, aut dispositionem artificialem, sed in se ipsis habent modum representandi ordinatum & artificiosum. Unde, quoties Thomiste talem objectorum ordinem asserunt, aut supponunt, negandum est assertum, aut suppositum. Cum autem dicunt, artificium esse in cognitione *representativè, signatè, vel tamquam in signo*; concede, si voces istæ denotent, artificium esse in cognitione velut modum representandi, & significandi; nega verò, si denotent esse velut quid representatum, aut significatum.

180 4., quòd actus Intellectus dici possunt actiones artificis, sed immanentes. Actio autem immanens, quoad præsens attinet, in hoc differtà transeunte; quòd hæc terminatur ad aliquod factum, in quod tendit impetus Agentis; illa verò non; ideoque *impetus Agentis tendit in ipsam actionem*: quæ est doctrina D. Thomæ 3. *cont. Gent. c. 2.*

181 5., quòd objectum materiale proximum, seu materia intrinsicè denominabilis ab artificio logico, non debet realiter distingui ab objecto formali (sicut distinguitur in artibus factivis,) sed sat est, quòd virtualiter distinguatur, aut per rationem; nimirum quatenus continet alia prædicata, quæ Logica de materiali respicit, puta spiritualitatem, & vitalitatem: vel potius quatenus se habet ad artificium, tamquam genus ad differentiam, aut speciem. Nam representatio formalis in communi sumpta, prout metaphysicè indifferens ad varias representationis fac-

dis, rectis, aut vitiosis, est veluti materia formabilis à Logica; cujus regulis ductus Intellectus contrahit illum rationem communem ad actus essentialiter præditos rectitudine logica, dum eos elicit omiſſis aliis à Logica reprobatis.

182 Atque hoc modo dicitur Logica formam artificialem adaptare proprie materiæ: eod.que sensu *recta cognitio* est artefactum logicum ex materia, & forma, non realiter, sed solam formaliter distinctis. Exemplum habes in Ethica, quæ, licet non sit ars, est Scientia practica, & modum servat artis activæ. Illa quippe similiter invenit in actibus Voluntatis objectum formale, & materiale proximum, nimirum, & rectitudinem honestatis, & materiam ejus intrinsicam, cum sola distinctione rationis. Quomodo autem artificium conceptum dici possit quid *naturale*, vide supra num. 167.

183 Sed adhuc *objic.* 1.: nulla ars instrumentaria pro objecto respicit actus facultatis illius, cui ministrat, ut patet in fabricatoria, quæ ministrat æquetri; sed formales definitiones, syllogismi, &c. sunt actus aliarum Scientiarum, queis Logica ministrat instrumenta sciendi: non ergo Logica pro objecto respicit formales definitiones, &c. Hæc *objectio* præoccupata manet Disp. I. n. 57.

184 *Objic.* 2.: actus Intellectus non proprie sunt artefacta, quæ intendit Logica. Nam 1. conceptus non est proprie *definitio*. Tum quia non exprimit essentiam rei per se, sed per objectiva prædicata essentialia, ideo-

que interroganti, *Quid est Homo?* non respondetur, *Est cognitio representans animal rationale*. Tum quia partes cognitionis non sunt genus, & differentia, quibus constare debet definitio. Tum quia definitio, & definitum formalia non dicuntur ad convertentiam.

185 2.: actus mentis non sunt proprie *subiectum*, & *predicatum*; quia non sunt id, *de quo dicitur aliquid*, & id, *quod de alio dicitur*. Nec item sunt proprie syllogismi *extrema*; quia non identiſicantur cum tertio, nec inter se. Cognitio item non est proprie *consequentia*; hæc enim est objectiva connexio unius cum alio; & qui inter arguendum negat consequentiam, non negat Intellectum arguentis inferre unum ex alio, sed unum objectum cum alio connecti.

186 *Confirm.*: rectitudo, vel pravitas cognitionum penitet, & specificatur ab exigentia objectorum, quæ exigentia est regula, & mensura rectitudinis actuum; eatenus enim Intellectus rectè prædicat, definit, &c. quatenus objecta exigunt sic representari: ergo à Logica magis attenditur exigentia objecti, quam rectitudo actus. Sic Architectura magis attendit formam domus, à qua specificantur actiones manuales, quam actiones ipsas.

187 Ad *object.* (cui maxime fidunt Thomiste moderni) *neg. assumpt.*, quin obstant probationes. Ad 1.: *explicitare* est *manifestare clarè, ac distinctè*: hoc autem *per se* convenire actibus intellectus, evidens est. Quod interroganti, *Quid est Homo?* non respon-

pondeatur, *Est cognitio &c.*, quid refert? Numquid aptè respondebitur, *Est ens rationis*, aut *ficta relatio animalis, & rationalis*? Roganti ergo, quid est res? respondet quidem Definitio, at non ut significata, sed ut significans quidditatem rei; nec enim Definitio est quidditas Definiti, sed explicatio quidditatis. Quare Definitio debet esse responsio ipsa, non objectum responsionis.

188 Cognitio definiens constat genere, & differentia formaliter sumptis, id est, secundum formam, qua objectum denominatur prædicabile *ut quod*. Id ipsum tenentur dicere Thomistæ de intentione ficta, cujus partes certè non aliter sunt genus, & differentia; nec sunt de pluribus prædicabiles *ut quod*.

189 Convertentia, sive conversio definitionis cum definito in sensu strictè logico non est ipsa realis identitas objectorum, maxime apud Thomistas, apud quos ea conversio est passio, quam Logica demonstrat de suo objecto formali, id est, de ente rationis. Est ergo mutua colligatio veritatis formalis ita ut de quocumque objecto verificatur formalis definitio, verificetur quoque definitum formale, & vice versa.

190 *Ad 2. Intellectus*, inquit D. Thomas 1. p. q. 16. art. 2., *in omni propositione aliquam formam significatam per Prædicatum, vel applicat alicui rei significatæ per Subjectum, vel removet ab ea*. Vides, ut prædicatum, & subiectum appellentur à D. Thoma, non objecta significata, sed eorum signa formalia. Nec verum est

semper (ut hoc obiter moncam) quòd nomen indifferenter dictum de signo, & signato, huic propriè convenit, illi solùm impropiè. Nam, ut testatur D. Thomas 1. p. q. 34. art. 1., hoc nomen *verbum* dicitur de conceptu mentis, & de re per illum significata; sed de conceptu propriè, de re tantùm impropiè.

191 Porro unus conceptus de alio dicitur cum suppositione formali, seu more signi: & hoc ipsum dicitur *per modum signi*, propriè, & formaliter pertinet ad Logicam; quæ nec apud Thomistas potest respicere formaliter id, *quod de alio dicitur* per modum objecti, cum pro formali respiciat intentiones fictas prædicati, & subiecti, quarum altera de altera non dicitur.

192 Quod additur de syllogismi *extremis*, æquè premit Thomistas: neque enim fictæ intentiones extremorum *majoris, & minoris*, identificantur cum tertio, nec inter se. Doctrina igitur de identitate extremorum, & mediæ, respicit identitatem objectorum, non de formali (alioquin formale objectum doctrinæ Logicæ foret ens reale, usque adeo Thomistis ingratum,) sed de materiali, quatenus scilicet est fundamentum extrinsecum ad rectitudinem Syllogismi mentalis: non aliter ac Pictoria considerat faciem nativam Cæsaris, ut rectam ejus imaginem formet.

193 Quod subditur de *consequentia*, probat contra Thomistas, objectum formale Logicæ esse ens reale: nam citra dubium realis est

objectiva connexio, v. g. Solis cum luce, Ignis cum calore, Rationalis cum risibili; &, qui inter arguendum negat consequentiam, non negat ab arguente fingi ens rationis, sed negat, unum objectum re ipsa connecti cum alio. Sumus igitur in causa pares.

194 Itaque objectorum connexio est consequentia objectiva, quam Logica non regulat, sed præsupponit tamquam fundamentum consequentiæ formalis, id est, mentalis. Hæc sola regulatur à Logica, quia sola erroris est capax: & consistit in dependentia unius iudicii ab alio, vel aliis, quantum ad veritatem, ita ut iudicium consequens nequeat esse falsum, si verum sit antecedens.

195 Qui negat consequentiam, non negat ab arguente inferri iudicium aliquod; sed negat inferri, vel exoriri iudicium illud, quod Logica præstat, nempe quod in veritate procedat ab antecedenti. Causalis ista, *ideo Intellectus rectè infert, quia veritas una sequitur ex alia*, vera est in forma formali, si loquatur de veritate iudiciorum: si autem de veritate præter objectiva, eatenus admittenda est, quatenus *ly quia* denotat fundamentum extrinsecum à Logica præsuppositum, quo sensu dicimus, *Ideo Pictor Annibalem rectè pingit luscum, quia Annibal ipse luscus erat.*

196 *Ad Confirm.* num. 181. Similiter illa probat, formale objectum Logice esse ens physicum, & reale; non enim ficta est exigentia rerum, ut rectè cognoscantur. Profectò, juxta Thomistas, rectitudo, vel pravi-

tas intentionum rationis, pendet ab exigentia objectorum; prava quippe erit intentio, si sit objecto indebita, v. g. si rationali tribuatur intentio generis, aut animali intentio differentie: magis ergo attendet Logica rerum exigentiam, quam fictarum intentionum rectitudinem, cum hæc ab illa pendeat, & specificetur tamquam à regula, & mensura.

197 Itaque, ut pro omnibus respondeam, rectitudo conceptuum pendet ab exigentia objectorum, tamquam à mensura, vel specificativo extrinsecò de linea naturali; quod genus specificativi non intendit ars pro formali, cum non sit regulis fictibile, sed aliudè oblatum præsupponit. Quod ars formaliter attendit, est specificativum de linea artificiali, quod in re nostra est specifica, vel generica differentia representationis, per quam differt actus rectus à pravo.

198 Habes etiam exemplum in arte Pictoria; quæ pro formali non respicit naturale prototypon, vel objectum, quamvis hoc dicatur mensura, & specificativum rectitudinis inaginum; eatenus quippe recta est imago, quatenus imitatur objectum, & illi conformatur. Exemplum Architecturæ non est ad rem: quia manuales actiones specificantur à forma domus, tamquam ab specificativo de linea artificiali, quod ars non præsupponit, sed efficit.

CAP. IX.

QUODNAM SIT IN LOGICA OBJECTUM Attributionis?

199 **O**bjectum attributionis in Scientiis, & Artibus, illud est, quod per se primò intenditur, ita ut in ordine ad ipsum, si-
vè ad pleniorè ejus notitiàm, considerentur cætera objecta Scientiæ, vel Artis, quæ idcirco vocantur objecta *attributa*, seu *communitatis*. A multis confunditur cum ratione formali *sub quâ*, prout à nobis explicata est supra n. 7. & re ipsâ in nonnullis Scientiis, v. g. in Mathematicis, non aliud assignatur attributionis objectum: nisi forte dicatur (ut aliqui volunt) esse concretum coalescens ex materiali, & formali, sicut statua ex marmore, & figura: quo tamen sensu accipitur etiam in communi, ut tam latè pateat, quàm ratio formalis in abstracto sumpta.

200 Communis tamen loquendi modus in plerisque saltem Scientiis distinguit objectum attributionis à formali adæquato, ut partem à toto, vel objectum particulare à communi; censetque esse inter particularia objecta formalia speciale quoddam; ut in Theologia Deum, in Metaphysica Substantiam completam *ut sic*. Et quia objectum particulare, communem rationem formalem contrahens, alii vocant formale *quod*, alii materiale *per se*; idcirco in selem nominibus donari solet objectum attributionis.

201 Tres conditiones communiter ipsi tribuantur. Prima: ut sit unum quid unitate saltem rationis,

possitque unica definitione proponi. Secunda: ut ex eo sumatur Scientiæ diversitas à cæteris; idcirco enim vocatur *specificativum*. Tertia: ut in ordine ad ipsum considerentur cætera Scientiæ objecta. Cum hoc tamen ordine cohæret, quòd objectum attributum verè sit formale; quia propter se attingitur per actus in eo existentes, licèt hi actus sint velut imperati ab intentione Logicæ generali, per quam referuntur ad cognitionem objecti attributionis.

202 Hinc objectum attributionis non incongruè delinitur, *Finis objectivus intrinsecus Facultati*. Dicitur *finis*, quia propter ipsum considerantur objecta reliqua: *intrinsecus*, ne confundatur cum *sine*, qui non est Scientiæ, sed *scientis*; ut siquis Logicæ studeat propter Cathedram; nec item cum sine extrinseco Scientiæ ipsius, qualis est respectu Logicæ acquisitio habituum aliarum Scientiarum: *objectivus*, quia debet esse objectum attactum per actus proprios, & præcipuos Scientiæ, vel artis. Quando objectum attributionis plures comprehendit partes, aut species, illa, quæ nobilior est, aut scitu dignior, vocatur *objectum principalitatis*, ut in Metaphysica Deus, in Phytica Homo.

203 Objectum attributionis ita explicatum, ut discernatur à formali adæquato, seu ratione formali *sub quâ*, vocatur *subjectum attributionis*, cum ratio formalis vocetur *subjectum adæquationis*: vocatur item *specificativum per modum finis*, cum ratio formalis vocetur *specificativum per modum sphae-*

re objectivæ, circumferibentis amplitudinem totius Scientiæ. Quæ differentia explicari potest exemplo Voluntatis, cujus finis, & quasi attributionis objectum est Beatitudo; ratio vero formalis, & quasi sphaera objectiva, est Bonum *ut sic*: & utrique tribuitur munus specificandi.

204 Jam circa objectum attributionis in Logica opiniones diversæ numerantur supra viginti. Præcipuæ sunt tres. Prima illud coarctat ad solam demonstrationem. Secunda illud statuit in syllogismo perfectò, prout completante probabilem, & demonstrativum. Tertia istud collocat in Modo sciendi, prout comprehendente definitionem, divisionem, & argumentationem. Hæc tertia sententia, quæ plures in omni Schola patronos habet, præferenda videtur.

205 *Prob.* Objectum attributionis Logicæ in primis non est aliquid latius Modo sciendi; aliunde non est aliquid arctius: ergo, &c. Utraque præmissa probanda est. *Prob. Maj.*: quia præter Modum sciendi solum restant prædicabilia singillatim sumpta, necnon Propositio cum suis speciebus, & partibus. At hæc omnia nequeunt esse finis, & scopus Logicæ: non enim sunt digna labore artis, nisi quatenus deservire possunt ad Modum sciendi.

206 Nam quid refert scire, qualiter formari debeat genus, aut differentia, nisi ut definitionem conficere noverimus? Quid item opus erat Propositionis naturam, & proprietates tam subtiliter examinare, nisi ut ex una in aliam arguere sine peri-

culo deceptionis sciamus? Hæc igitur omnia tractantur alterius objecti gratia, proindeque ut objecta merè attributa.

207 Deinde *prob. Min.* Logica juxta omnes inventa est, ut aliis Facultatibus ministraret instrumenta sciendi, quibus artificiosè penetrantur intima rerum, & ignota viscera: ergo finis Logicæ complectitur ea instrumenta, quæ per se immediatè penetrationem ejusmodi perficiunt. At nulla res plenè scitur: aut penetratur, donec tria hæc pateant, *Quid sit, Quotuplex, & Quis proprietates habeat*; quorum ad primum per se immediatè necessaria est definitio, ad secundum divisio, ad tertium argumentatio.

208 Perfectò, non solum syllogismus, aut demonstratio, sed etiam definitio, ac divisio, artificium continent per se valdè optabile: quis enim parvi faciat certa methodo rimari posse, quid sit res, quasvè partes, aut species habeat, etiam immemor, aut inscius ulterioris artis? Ut igitur Artes aliæ pro sine respiciunt artefacta omnia per se, ac scortim aestimabilia, nec sibi pro attributionis objecto seligunt unum potius, quam aliud v. g. ars fabricandi aram, non potius gladium, quàm scutum; Architectura, non potius palatium, quam templum; & sic de aliis: ita in arte Logica censendum.

209 *Objic.* I. Modus sciendi non est objectum attributionis Logicæ, nec prout actualiter complectitur omnes species suas, quia sic non ha-

habet unitatem, quam refundat in Logicam; nec aliunde prout est ratio generica à speciebus abstracta, quia sic non est operabilis, nec utilis adquirendis Scientiis, cum nemo sciat per modum sciendi ut sic. Verum hæc objectio æquè oppugnat sententias omnes: nulla quippe restringit objectum attributionis Logicæ ad unicum individuum; sed omnes illud collocant in aliqua ratione communi, v. g. in Demonstratione ut sic. Quæcumque autem ratio communis assignetur, in ea militat eadem objectio, ut applicanti constabit.

210 Respondeo igitur, in objecto attributionis Logicæ comprehendendi, non solum Modum sciendi ut sic, sed etiam species ejus ut tales; has enim sub propriis conceptibus considerat Logica ut fines partiales. Qualem autem unitatem inter se habeant, & qualiter eam refundant in Logicam, vide *Disp. I. num. 84. & seq.* Modus sciendi ut sic, etiam in statu abstractionis, est operabilis (atque adeo utilis ad Scientias) operabilitate exercenda, non pro illo statu, sed pro statu contractionis ad actus individuos: sic enim, & non aliter operabile est objectum cujuslibet Artis, aut Scientiæ practicæ, quæ semper suum objectum respicit in universali, & in hoc ab experientia differt.

211 *Objic. 2.* Sola Demonstratio est finis intrinsecus Logicæ. 1. quia sola generat scientiam, & facit scire, adeoque sola est propriè Modus sciendi. 2. quia definitio, & divisio, respiciuntur à Logica tam-

quam partes demonstrationis, quæ sæpe componunt: & cum pertineant ad primam, aut secundam operationem Intellectus, naturaliter ordinantur ad tertiam. 3. quia demonstratio est instrumentum sciendi, quod maximè appetitur ab intellectu, & à reliquis Scientiis, quibus ministrat Logica.

212 Respondeo. Hæc omnia ut summum probant, demonstrationem esse objectum *principalitatis* (vide supra num. 202.) non tamen esse totum attributionis objectum. Sola quidem demonstratio facit scire, sumpto *scire* in sensu stricto: secus verò, si sumatur in sensu latiore, non improprio, prout sonat artificiosam manifestationem ignoti, quam exigit integritas Scientiarum: ideoque nemo negat, definitionem, & divisionem esse propriè Modos sciendi.

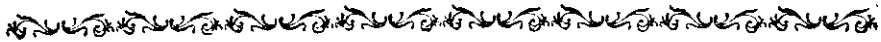
213 Definitio, ac divisio possunt esse partes demonstrationis: at non præcisè considerantur à Logica hoc titulo; nam præcindendo à munere partium, habent ratione sui, cur à Logica intendantur, nempe quia per se immediatè deserviunt ad alias Scientias, quarum interest nosse quid, & quotuplex sit objectum suum. Quatenus ergo per se manifestant, quid, & quotuplex sit res (qui est earum conceptus primarius) respiciuntur à Logica ut objectum attributionis; licet respiciantur etiam ut objectum attributum quatenus possunt esse partes demonstrationis, qui est earum conceptus secundarius.

214 Nec Logica quoad attrib-

bu-

butionem unius objecti ad aliud debet semper sequi naturalem ordinem objectorum, sive operationum Intellectus: alioquin Scientiæ omnes pro attributionis objecto Deum respicerent, cum earum omnium objecta naturaliter ordinentur ad Deum. Transeat autem, quod demonstratio maxime appetatur ab Intellectu, & ab aliis Scientiis: non ideo erit unicum objectum attributionis, sed principalitatis ad summum.

215 Alia plura supersunt pro aliis sententiis argumenta: sed de his consule Logicam fusiolem. Tantum hic observa, quod propositio sæpè continet definitionem, aut divisionem, aut etiam argumentationem virtualem, qualis imbibitur in causalibus, & conditionalibus. Tunc autem sub attributionis objecto comprehenditur, quatenus vim habet Modi sciendi. Et hæctenus de Proœmiali Tractatu.

TRACTATUS SECUNDUS.

DE UNIVERSALIBUS GENERATIM.

RACTATUS hic, duoque continuè sequentes præcipue incumbunt simplicibus apprehensionibus eliminandis, à quibus judicandi, ac discurrendi rectitudo plurimum pendet. Nec tamen in hisce Tractatibus Logica impermixta procedet: plurima siquidem à Metaphysica mutare cogitur, tum cognatione rerum, tum consuetudine Scholarum: atque in primis identitatum, ac distinctionum varium genus excutere omnino debet, ne deinceps propria ipsius doctrina singulis ferè lineis tenebrescat.

DISP. I.

DE IDENTITATE, ET DISTINCTIONE.

CAP. I.

DE IDENTITATE, AC DISTINCTIONE in communi. Ubi an detur inter Gradus metaphysicos distinctio realis?

Identitas est quid per se notum; vixque potest clarioribus terminis explicari, quam

vulgaribus, & usitatis, *Idem, Id ipsum*. Unde agebat Mag. Augustinus Psalm. 121.: *Id ipsum quomodo dicam, nisi id ipsum? Quicquid aliud dixerò, non dico id ipsum*. Nec certè sine clara notione identitatis posset per se notum esse, uti revera est cunctis ratione utentibus, principium illud

lud, *Impossibile est idem simul esse & non esse.*

2 Poterit tamen Identitas utcumque describi, si dicatur in eo consistere, quod hoc sit illud; vel si dicatur esse *capacitas verificandi propositionem affirmativam unius de alio*, dum prædicatum in recto, & substantivè sumitur: item, si dicatur ad mentem Philosophi 5. Metaph. cap. 9., (c) *Unitas in entitate*; ea quippe sunt idem inter se, quibus una est entitas. Unde tot modis dicitur unitas, quot identitas; vixque inter se differunt, nisi quia unitas explicatur terminis negativis *indivisionis, & indivisibilitatis.*

3 Pro præsentī notanda est triplex unitatis quasi species, quæ pariter identitati convenit. Prima est unitas *individualis*, quæ vocatur etiam *numerica, & materialis*; estque ultima rei indivisibilitas, fundata in prædicatis dividualibus. Secunda est unitas *essentialis*, quæ *formalis* etiam appellatur; estque indivisibilitas in plures essentias genere, vel specie diversas. Tertia est unitas *universalis*, quæ dicitur etiam *unitas rationis, aut præcisionis, & formalis intentionalis*: illa scilicet, qua plura individua fiunt una species, aut plures species unum genus. De his multa in decursu.

4 Notandum insuper, quod fundamentum ad unitatem rationis, vocari solet unitas; ut cum Aristoteles ait, relationes primi generis in *unitate* fundari. Tunc autem sumitur unitas pro reali convenientia

plurium; quæ, dum conveniunt in substantia, dicuntur habere relationem *identitatis*; dum in qualitate, relationem *similitudinis*, dum in quantitate, relationem *æqualitatis*. Hæc tamen identitatis, & unitatis acceptio valde impropria est, cum importet veram pluralitatem, realēque relationem extremorum: unitas quippe verè talis directè opponitur pluralitati, ut identitas distinctioni.

5 Dividitur Identitas in *realem, & rationis*. Realis est, quæ rebus convenit independentē ab operatione Intellectus. Rationis est, quæ à certo quodam rationis actu provenit, vel in eo consistit. An, & quas utraque species habeat, commodius explicabitur postmodum circa distinctiones utriusque oppositas. Nunc moneo, identitatem realem formaliter, id est, verè & propriè, existere à parte rei, etiam cogitante nemine. Intellectus enim per actus directos identitatem pro objecto respicit, quoties affirmat aliquid. Et alioqui nulla res propriè esset eadem secum, nisi dum cognoscitur.

6 Non possumus quidem identitatem realem concipere, vel affirmare, nisi exercitè concipiendo extrema quasi duo, referendoque unum ad aliud, etiam cum dicimus, *Homo est homo*, vel, *est idem secum*. Sed aliud est relatio identitatis, aliud identitas ipsa realis: prima non datur ante opus mentis; altera verò datur à parte rei, nec distinguitur à re, cu-

(c) Φανερόν, ὅτι ἡ ταυτότης ἐνότης τίς ἐστίν.

cujus est.

7 Distinctio ex diametro opponitur identitati: quare modo opposito describenda est. Consistit igitur distinctio in eo, quod unum non sit aliud: vel, ut magis ad normam definiendi loquamur, distinctio est *Carentia unitatis in entitate*; aut etiam *Capacitas verificandi propositionem negativam unius de alio, saltem si predicatum sumatur in recto, & substantive*.

8 Ex adverso identitatis potest distinctio esse vel *individualis*, vel *essentialis*, vel *formalis intentionalis*. Sed immediatius dividitur distinctio in *realem*, & *rationis*. Realis dicitur, quæ rebus convenit independentem ab esse cognito. Rationis vocatur, quæ rebus non convenit nisi ut cognitis per conceptus inadæquatos, & præcisivos. De distinctione rationis postea scribimus.

9 Nunc observa, sæpissimè pro eodem accipi *distingui*, *differre*, & *esse diversum*: quamquam præse loquendo, *distingui* dicuntur, quæ non sunt idem; *differre*, quæ, cum in aliquo genere prædicamentali conveniant, specificè discrepant; *esse diversa*, quæ in nullo genere prædicamentali conveniunt: hæc specialiter dicuntur *primo diversa*. De cætero diversitas generatim vocatur dissimilitudo quævis.

10 Tria sunt signa certissima distinctionis realis, quorum quodlibet sufficit, etiam si alia desint. Primum est realis productio; quæ necessario arguit realem distinctionem producentis à producto: nihil enim

potest sibi dare esse, saltem per primam productionem. Alterum signum est realis separabilitas, quæ scilicet potest unum extremum sine alio existere in certo loco, aut tempore: nihil enim potest separari à semetipso, vel existere in loco, aut tempore sine se; aliter posset idem simul esse, & non esse aliquando, aut alicubi, quo nihil repugnantius. Et hæc ratio tenet, sive separabilitas mutua sit, sive non mutua. Tertium signum est quælibet relatio realis, ut similitudinis, æqualitatis, dominii, &c. necessario quippe requirit extrema realiter duo.

11 Distinctio realis dividitur 1. in *positivam*, & *negativam*, & *mixtam*, juxta indolem extremorum. Positiva est, quæ datur inter verentia realia, ut inter Solem, & Lunam: negativa, quæ versatur inter extrema ficta, vel inter carentias, quas vocant entia negativa, ut inter cæcitatem, & surditatem: mixta, quæ datur inter extremum positivum, & negativum, ut inter lucem, & tenebras, vel inter visum & cæcitatem. Alio sensu vocari potest distinctio negativa, quæ consistit in puro defectu identitatis acti exercitæ inter extrema secundum se positiva, sed non actu existentia, ut inter animal, & rationale Antichristi.

12 Dividitur 2. in *adæquatam*, & *inadæquatam*. Distinctio adæquata est distinctio secundum totum esse; cujusmodi est inter Petrum, & Paulum, vel inter Hominem, & Angelum. Distinctio inadæquata est, quæ non afficit totum esse utriusque

ex-

extremi, sed locum relinquit identitati secundum aliquid. Talis datur inter totum, & partes singulatim acceptas, ut inter hominem, & animam; & hæc etiam dicitur *distinctio includentis, & inclusi.*

13 Distinctio positiva subdividitur in *realem absolutam, & realem modalem.* Absoluta est, quæ versatur inter duas res, quarum neutra est modus alterius, ut inter lapidem & aurum. Modalis est, quæ inter rem, & modum ejus intervenit. Est autem *Modus*, ut in præsentī sumitur, tenuis quædam entitas, cujus totum esse consistit in ultima determinatione rei ad aliquod munus obeundum, vel ad aliquam denominationem, sine qua (saltem in individuo sumpta) res eadem potest existere absolutè. Talis est v. g. unio animæ rationalis cum corpore. Hinc datur non mutua separabilitas inter rem, & ejus modum: potest enim res existere sine modo, v. g. anima sine unione; modus autem nullâ potentiâ existere valet sine re.

14 Sunt, qui nolunt, ut modalis distinctio dicatur absolutè *realis*, sed reali minor. Merito quidem, si distinctio denominetur ab extremis: nam, sicut modus ipse, licet non sit nihil, nec ens rationis, tamen ob exilitatem non dicitur absolutè *res*, sed *modificatio rei*; ita modalis distinctio non dicitur absolutè *realis*, id est, rei à re. Omnino tamen realis est in excludendo identitatem realem: cum enim res possit existere pereunte modo, repugnat penitus, quòd sit realiter idem cum ipso; alio-

qui posset existere sine se, vel simul esse, & non esse.

Inter Gradus metaphysicos ejusdem rei nulla est distinctio realis.

15 **G**radus metaphysici dicuntur ea prædicata, quibus gradatim ascendimus ab infima ratione individui, velut à basi, ad supremam usque rationem entis: v. g. in Petro hæc prædicata, *homo, animal, vivens, corpus, substantia, ens*, in quibus etiam includuntur prædicata differentialia, ut *rationale, sensibile, &c.*; nam homo includit genus *animal*, & differentiam *rationale*, & differentiam *sensibile*: sic accidit in aliis. Petrus etiam includit naturam specificam hominis, & differentiam individualem, sive hæccitatem, quæ est *Petritas*.

16 Quòd ergo inter hujusmodi prædicata, seu gradus, non detur distinctio realis absoluta, probant, aut supponunt Peripatetici omnes contra quosdam in Logic. fusior. citatos. Probatur breviter. Quodlibet ex his prædicatis verè affirmatur de aliis in sensu reali: verè quippe dicimus, *Petrus est homo, Homo est animal, Animal Petri est rationale.* At ea realiter indistincta sunt, quorum unum realiter est aliud.

17 Respondent Adversarii, gradum unum de alio prædicari, non substantivè, sed adjectivè. Unde, cum dicitur, *Homo est animal*, sensus est, *Habens humanitatem est habens animalitatem*: quæ veritas benè coheret cum reali distinctiōne formarum à subjecto, & inter se; si-

cut in hac prædicatione, *Album est dule*. Sed *contra* 1.: ergo prædicata essentialia, in quibus tota subiecti essentia consistit, eidem subiecto adjacent instar formarum accidentalium; quo nihil absurdius. *Contra* 2.: quia, si Petrus non est substantivè homo, nec animal &c. consequenter non erit substantia, nec accidens, imò nec erit substantivè creatura, nec ens: in omnibus enim gradibus eadem ratio militat.

18 *Adde*, quòd animalitas, & rationalitas hominis non sunt partes realiter distinctæ, quatenus resident in anima rationali; hanc enim non esse ex partibus compositam, sed realiter omnino simplicem, certum inter Catholicos est: aliunde nec distinguuntur prout includunt corpus; nemo enim partes corporis distribuit inter animal, & rationale. Nulla igitur ex parte distinguuntur. Unde faciliè percipiet tyro, quòd, licet realiter distinguantur in homine corpus, & anima, tamen rationale, & animal hominis est idem realiter: tamen enim *animal*, quàm *rationale*, est nonen totius ejusdem compositi, corpus, & animam includentis.

19 *Objc.* S.S. Ecclesiæ Patres herentatur, ut gratias Deo agamus, quòd nos fecerit homines, & non pecudes, lapides, aut arbores: ergo natura nostra conjungi potuit cum hæcensitate pecudis; aliter quorsum gratiam a Deo? Distinguitur ergo ab hæcensitate, quam habet in nobis.

20 *Resp.* Gratias debemus Deo, quòd curò naturam aliquam produclurus esset, nostram potius, quàm

pecudis, aut lapidis produxerit. De cetero, tam chymericum est, quòd natura hominis conjungatur cum differentia specifica, vel numerica lapidis, quàm quòd homo sit lapis, vel sit homo non homo. Objectiones alias mox diluemus circa distinctionem Scoticam.

CAP. II.

EXPLICATUR, ET REJICITUR DISTINCTIO formalis ex natura rei.

21 **A**uthores nostri cum Thomistis distinctionem positivam actualem, quæ actu distinguit extrema ante operationem Intellectus, putant ubilibet esse æqualem, nec in genere Distinctionis admittere magis & minus; si illos excipias, qui distinctionem modalem aliquatenus minuunt, de quo supra. At Scotistæ cum suo Subtili Doctore distinctionem actualem, quæ ab Intellectu non pendet, subdividunt in *realem entitativam*, sive *absolutè*, & *strictè realem*, & in *formalem ex natura rei*.

22 Istarum *primam* dicunt intercedere inter *rem*, & *rem*, unde trahit nomen *simpliciter*, & *absolutè realis*; & sub hoc mōdo cōprehendunt etiam distinctionem modalem. *Secundam* esse docent, quæ distinguit inter se *formalitates* ejusdem rei. Nomine *formalitarum* intelligunt prædicata metaphysica ejusdem rei, vel individui, quæ diversas quidditates, & conceptibilitates objectivas habent, suntque metaphysicè incompleta, & ordinabilia ad constitutionem unius compositi metaphysici.

23 Distinctio ista formalis, juxta suos

suos Authores, major est distinctio-
ne rationis, cum actualiter detur in
rebus ante opus mentis: minor tamen
distinctio strictè reali, tum quia
non distinguit rem à re, sed unam
formaliter ab alia; tum quia cohae-
ret, immò necessariò conjungitur
cum identitate reali stricta; formalita-
tes enim, quas distinguit, sunt una,
& eadem res.

24 Hujusmodi autem distinc-
tio formalis investigatur, inquit,
ex *definitione*, seu *descriptione*: ex
exclusionem, & ex *reduplicationem*, id est,
tunc duo distinguuntur formaliter
ex natura rei, cum diversimodè de-
finiuntur: aut unum excludit alte-
rum à sua quidditate formali, aut
uni in quantum tali convenit aliquid
quod alteri in quantum tali non con-
venit; supposita semper insupa-
rabilitate ab intrinseco, quæ neces-
sariò importat, aut supponit iden-
tatem strictè realem.

25 Sic igitur explicata distinc-
tio Scotica ponitur à suis Authori-
bus inter gradus metaphysicos cu-
jusvis individui, inter Genera, &
Differentias, inter naturam, & hae-
cetitatem; immò & ad Divina trans-
fertur. Sed rejicitur communiter in
Schola nostra, & Thomistica pluri-
mis argumentis, è quibus modò se-
ligim unum, aut alterum.

26 *Arg. 1.*: animalitas, & rationa-
litas hominis, si distinguuntur ac-
tualiter ante operationem intellectus,
non habent inter se identitatem stric-
tè realem; ideoque strictè realiter
distinguuntur. Sed juxta hanc etiam Sco-
tista absurdum est: sed probatur. Si

animalitas, & rationalitas Petri dis-
tinguuntur actualiter ante opus men-
tis, verè sunt à parte rei extrema
duo positiva; quorum unum reve-
ra non est aliud, sed potest de alio
verè negari, siquidem diversas in
re quidditates habent juxta Scotistas.

27 Hoc autem omninò pugnat
cum identitate strictè reali. Tum quia
realis identitas communi sensu homi-
num consistit in eo quòd unum re-
ipsa sit aliud, ideoque in utroque sit
unitas essentialis, vel entitatis. Tum
quia A., & B., esse realiter idem
ipsum, & tamen à parte rei A. non
esse B., tam videtur in terminis im-
plicare, quam A. non esse idem se-
cum ipso à parte rei, seu non esse id
ipsum, quod est. Tum quia unum
esse aliud à parte rei, omninò pug-
nat cum distinctio strictè reali: er-
go pariter è converso.

28 *Dices*: distinctio Scotica non
facit unum non esse aliud *realiter*,
aut *simpliciter*, sed solum *formaliter*,
eo quòd extrema non sint proprie
res, sed *formalitates*, *realitates*, &
aliquitates ejusdem rei. Sed *rejicetur*
1.: quia nec modi sunt res; & ta-
men juxta Scotistas distinctio inter
duos modos, vel inter modum, &
rem, verè realis est. *2.*: quia ratio-
nalitas hominis, & rugibilitas leonis,
puræ formalitates sunt; & tamen se-
cundum esse quidditativum, & for-
male, realiter distinguuntur inter se.

29 *3.*: Quia gratis, & sine cau-
sa negatur gradibus metaphysicis no-
men *res*. Si enim relationes, si mo-
di omnes, si formæ accidentales,
si partes compositi physici, verè
sunt

sunt *res* quoad terminandum distinctionem strictè realem; cur non mereatur *res* appellari humanitas Petri, prout condistincta formaliter à Petreitate? cum sit tota Petri substantia, immò tota ferè perfectio; Petreitas enim ex se vix perfectionem importat.

30 4.: quia (ut recursus Adversariorum præcludamus) non obstat *in primis* incompletio graduum, & ordinabilitas ad constituendum unum compositum metaphysicum. Nam, si materiæ, & formæ incompletio, & ordinabilitas ad constituendum unum compositum physicum, finit eas esse propriè *res*, & inter se distinguunt *realiter*; cur non idem dicis in gradibus, qui per te non minus verè sunt plures entitates à parte rei, & quidditates habent se se invicem excludentes? Sanè in tuis principiis nullum apparet discrimen, nisi de solo nomine, inter partes compositi physici, & metaphysici.

31 Nec *deinde* obstat inseparabilitas graduum inter se. Nam cur magis inseparabiles erunt partes metaphysicæ, quàm physicæ? Si respondeas: quia realiter identificantur: principium petis. Hæc enim ipsa realis identitas est, quam toto argumento impugnamus, ut insociabilem cum tua distinctione formali. Præterea, juxta Scotistas communiter (ut videbimus Disp. seq.,) nec humanitas Petri ex se repugnat separari à Petreitate, nec Petreitas ab ea humanitate, cui de facto conjungitur: adeoque non sunt inseparabiles ab intrinseco. Cur ergo non poterunt

saltem de potentia Dei absoluta separari.

32 Frustra verò dixeris, esse ab intrinseco inseparabiles ratione compositi, quod constituunt. Compositum namque metaphysicum non distinguitur à suis partibus simul sumptis, ut in præsentì supponunt Scotistæ, adeoque in toto Petro non est aliquid præter humanitatem, & Petreitatem, quibus nulla competit inseparabilitas ab intrinseco. Quòd verò totum compositum stare nequeat sine partibus non separatis, nimis verum est; sed hoc ipsam convenit composito physico.

33 Denique non obstat defectus propriæ existentiae, aut productionis, quasi gradus metaphysici non existant, aut producantur immediate, ac ratione sui, sed solum ratione individui; & ideo non sint propriè *res*. Non, inquam, hoc obstat. Tum quia plurimi Scotistæ tot existentias multiplicant, quot gradus; ex quo sequitur etiam multiplicatio productionum. Certè argumenta pro distinctione Scotica inter animal, & rationale Petri, æque probant distinctionem inter existentias, vel inter productiones utriusque gradus; ut applicanti liquidum erit.

34 Tum insuper, quia cum Petrus metaphysicè non sit aliud ab humanitate, & Petreitate simul, ut nuper aiebam; vel existit, & producit immediate ratione solum Petreitatis, vel simul etiam ratione humanitatis. Si hoc secundum dicas: ergo humanitati verè convenit ratione sui existentia, & productio. Si primum:

ergo saltem Petreitas, formaliter sumpta, propriè *res* est: ergo à fortiori *res* erit humanitas, quæ multò plus habet realitatis.

35 *Arg. 2.* Humanitas Petri non distinguitur ex natura rei à singularitate, seu hæcceitate numerica: ergo idem de cæteris gradibus tenendum. *Prob. Antec.* Humanitas Petri secundum suum esse quidditativum, realiter distinguitur ab humanitate Pauli, & aliorum hominum; ut concedunt plerique Scotistæ; & oppositum quàm sit absònum, patebit *Disp. sequ.*: sed non distinguitur genericè, nec speciè, ut est evidens: erg. purè numericè: ergo secundum suum esse quidditativum, habet esse hanc, & non aliam, facereque numerum cum aliis ejusdem specièi. Hoc autem est munus proprium hæcceitatis numericæ, singularitatis, individuationis. Alia argumenta dedimus in *Loge. fusior.*

CAP. III.

ARGUMENTA SCOTISTARUM

soluta.

36 **O**bjc. 1., & principaliter: animali & rationali hominis conveniunt à parte rei prædicata ex se contradictoria; nam animal est ratio assimilandi hominem equo; rationale verò non item, cum potius sit ratio dissimilandi: sed talia prædicata convenire nequeunt, nisi subiectis verè distinctis ante operationem Intellectûs: ergo inter animal, & rationale hominis vera distinctio est independens ab Intellectu; quæ cum non sit strictè realis, erit formalis ex natura rei.

37 Hæc obiectio *inflatur 1.*: quia probat contra Scotistas distinctionem strictè realem inter animal hominis, & rationale, cum in sensu strictè reali convenient ipsi ea prædicata. Instantiam hanc, & formam objectionis, ut à me propositam in *Logic. fusio.*, novissimè curpit Scotista perdoctus, quasi confundentem *quod* cum *quo*, contra mentem & terminos Scotistarum: quippe qui rationale, vel animal, sumptum pro toto homine, non ponunt tamquam rationem assimilandi, vel dissimilandi, sed tamquam subiectum, *quod* convenit cum equo per animalitatem, & ab eo differt per rationalitatem, quæ sunt homini rationes conveniendi, & differendi, & sumptæ in abstracto non sunt strictè *res*, sed *realitates*, & *aliquitates*.

38 Sed Author iste instantiam relinquit insolutam. Concedit enim, quòd rationalitas, & animalitas identificantur strictè realiter cum homine, & inter se: unde homo in sensu strictè reali verè, & propriè est animalitas, & rationalitas, adeoque verè, & propriè ratio assimilandi, & dissimilandi se ipsum equo, absque ullo discrimine inter *quod*, & *quo*. Concedit item, quòd homo strictè realiter convenit cum equo, & strictè realiter differt ab equo.

39 Hinc autè plenè sequitur, quòd *convenire*, ac *differre*, vel *assimilari*, ac *dissimilari* relatu ad equum, simul verificantur de subiecto eodem, nempe homine, in eo sensu, in quo est expressa distinctio, & secum identificat *quod*, & *quo*, videlicet in sensu

phy-

partico, & strictè reali. Quæro igitur, an prædicata illa contradictionem importent? Si abnuas; quid illa proderunt distinctioni Scoticæ? Si assensas; ergo simul dabis *esse*, & *non esse* ejusdem prædicati in subiecto eodem, sive in eo sensu, in quo est profus idem, omnisque distinctionis expertus, quod apertè repugnat. Sumus igitur in causa pares. Nec hujusmodi contradictionem mollit distinctio Scotica; siquidem in sensu strictè reali non facit unum, & aliud, sed relinquit subiectum omnino idem.

40 *Instatur* 2. eadem objectio: quia probat etiam contra Scotistas in omni formalitate quantumcumque simplici distinctionem graduum ex natura rei. Nam rationalitas v. g. similis est rugibilitati in ratione *differentiæ specificæ*, simulque dissimilis in ratione *differentiæ humanæ*: Petreitas etiam cum Pauleitate convenit in ratione *differentiæ individualis*, simulque differt in ratione *talis*: atque idem valet in quavis formalitate, quæ in ratione *formalitatibus*, aut *realitatis metaphysicè incompletæ, cognoscibilis, definiibilis, distinctæ à nihilo*, necessariò convenit cum aliis; à quibus tamen in ratione *talis* necessariò differebat.

41 Negant Scotistæ, nominatim Recentior modò laudatus, quòd ulla sit consonantia, vel similitudo inter differentias, nisi in intellecta eas imperfectè concinente: quia scilicet differentie se totis differunt, ideoque vocantur *primò diverse*. Sed *rogo*, cur homo, & leo sint à parte rei similes in esse animalis? Cur item Petrus, & Paulus in esse hominis? Non

alià certè crasi, nisi qua tam leo, quàm homo, à parte rei est animal, & utrique propriè convenit nomen *animal*: paritorque tam Petrus, quàm Paulus, reipsa est homo, & nomen *homo* propriè convenit utrique.

42 Atqui evidens est, quòd tam rugibilitas, quàm rationalitas (si ex natura rei distinguantur à cæteris gradibus) à parte rei est *differentia animalis*, & hoc nomen utrique propriè convenit; ut etiam quòd tam Petreitas, quàm Pauleitas, reipsa est *individuatio natura humanæ*, & nomen *heccitas humanæ* propriè convenit utrique. Vel igitur differentiis hæc concedenda est similitudo à parte rei; vel neganda pariter homini, & equo, aut Petro, & Paulo.

43 Differunt quidem formalitates istæ se totis: sed simul se totis realiter conveniunt: eodemque modo leo, & homo differunt, & conveniunt se totis in sensu reali. Nulla in hoc repugnantia, ut mox dicam. Dicuntur autem differentiæ *primò diverse*, quia in nullo genere, vel specie conveniunt de linea predicamentali. Hoc tamen non tollit veram convenientiam in aliis alterius lineæ predicatis, quæ sint in istis generis, & speciei.

44 Nam respectu Petreitatis, & Pauleitatis v. g. *individuatio* ut sic, vel etiam *heccitas viventis*, aut *animalis*, est in istis generis; & *individuatio humanæ*, in istis speciei: licet fortassis præ se ferat initials non propriè dicuntur *genus*, aut *species*, quia ratione nostra formaliter transcendunt sans talitates: quòd nihil detrahit veræ similitudini. Prose-

to nulla extrema magis *primò diversa* juxta omnes, quàm Deus, & creatura: & tamen *Deus cum rebus omnibus similitudinem habet, & dissimilitudinem simul*, ut ait D. Thomas 1. contr. Gent. c. 29.: & quòd Deus fecerit hominem *ad imaginem, & similitudinem suam*, de Fide est.

45 Ex dictis facillè repelles alia, quæ Recentior memoratus allegat contra similitudinem differentiarum: v. g. quòd unus homo admittit coexistentiam alterius hominis: Petreitas autem nequit coexistere alteri Petreitati. Hoc nihil est dictu. Quia Petreitas coexistere potest alteri differentie individuali: & posita distinctione graduum tam verè datur multiplex hæcceitas naturæ humanæ, quàm multiplex homo.

46 Jam ad *Object. n. 36. directè resp.* Esse aliquomodo simile, ac aliquomodo dissimile alteri, nec involvit contradictionem, nec distinctionem arguit ex natura rei. Nam similitudo mixta dissimilitudini, est quid transcendens res, & formalitates omnes, quantumcumque simplices; ut constat ex dictis in 2. *instantiâ*. Ideo autem similitudo, & dissimilitudo amico fædere sociantur, quia dissimilitudo non destruit id ipsum, quod similitudo adtribuit in eisdem extremis.

47 Patet hoc in materia ipsa objectionis. Animal esse rationem assimilandi hominem equo, significat, utrumque esse animal, sive esse duo animalia: rationale verò esse rationem dissimilandi hominem equo, significat non esse duo rationalia, sive

non utrumque, sed solum hominem esse rationalem. At in his propositionibus, *Homo, & equus sunt duo animalia, Homo, & non equus, est rationalis*, nulla contradictio est: nam secunda non negat de homine, & equo animalitates, quas affirmat prima, sed de solo equo rationalitatem, quam prima in equo non adtribuit; ac proinde non sunt affirmatio, & negatio ejusdem de eodem, & secundum idem. Pariter ergo nulla contradictio erit in his aliis sententiis æquipollentibus, *Animal est ratio assimilandi hominem equo, Rationale non est ratio assimilandi hominem equo: sed potius dissimilandi.*

48 Hinc ad *object. neg. Maj.*, quin obstat adjuncta probatio. Nam ratio assimilandi hominem equo, dum asseritur sub nomine *animal*, & negatur sub nomine *rationale*, non sumitur in eodem sensu, juxta communem acceptionem; sed in sensu valde diverso, & à contradictione libero, ut explicatum est.

49 Quodsi utroque nomine significetur objectum, ut est à parte rei; negandum est, quòd verificetur aliquid de animali hominis, quod non verificetur de rationali, & è converso; ut etiam Scotiæ fatentur in sensu physico, & strictè reali. Utrumque igitur à parte rei est ratio conveniendi cum equo, convenientia significante, hominem, & equum esse animalia: & utrumque est ratio differendi, differentia significante, hominem, & equum non esse duo rationalia: & in eodem sensu utrumque est ratio assimilandi, &

utramque non est ratio assimilandi, sed potius dissimilandi.

50 *Replie.* Petrus à parte rei similior est Paulo, quàm equo: ergo non est similis equo secundum se totum; aliter quomodo posset esse magis similis Paulo? Datur ergo in Petro realitas aliqua, quæ nullatenus sit equo similis. *Insto:* Petrus strictè realiter est similior Paulo, quàm equo: ergo non est similis equo secundum totum suum esse strictè reale; in quo proinde excipi debet, non solum realitas, sed res non similis. Iterum *insto:* Petreitas similior est Pauleitati, quàm Bucephaleitati: ergo non est Bucephaleitati similis secundum se totam. Itaque *concess.* *Antec. neg. conf.:* quia tam major, quàm minor similitudo respectu diversorum, fundatur in toto esse reali Petri.

51 Similitudo non dicitur major, aut minor, ex quantitate perfectionis extremorum, sed ex certa ipsorum indole, quæ fundet plures, aut pauciores conceptus, quibus ab intellectu nostro univocentur eadem extrema. Et ex adverso dissimilitudo non dicitur major, aut minor, nisi per ordinem ad conceptus discretivos, quos fundat. Unde, quia Petrus, & Paulus ita se habent à parte rei, ut fundamentum prebeant intellectui ad univocandum utrumque, non solum sub conceptibus genericis (ad quod dumtaxat fundamentum præbent Petrus, & equus) sed etiam sub infimo conceptu specifico, vel differentiali, nempe *homo*, aut *rationalis*; idcirco à parte rei similitudo Petri ad Paulum dicitur major, quàm

Petri ad equum. Id tamen fundamentum utrobique præbet tota entitas Petri, licet non sola, sed simul cum termino, cui confertur.

52 Hinc inferes, quòd Petrus, & Paulus se totis assimilantur, & dissimilantur invicem; magis tamen sunt similes, quàm dissimiles: &, licet utriusque similitudo & dissimilitudo realiter idem sint, potest altera dici major, altera minor, absque ulla contradictione. Sensus enim est, quòd totus Petrus, totusque Paulus, fundamentum præbent ad plures conceptus univocos, quàm discretivos; non enim inter se discernuntur ab intellectu, nisi per conceptus individuales, cum univocentur per conceptus, *homo*, *animal*, *vivens*, &c. Nulla est autem contradictio in eo, quòd eadem entitas se tota fundet conceptus unius lineæ plures, alterius lineæ pauciores.

53 *Objc. 2.:* animali, & rationali diverse definitiones correspondent; videlicet *Principium sentiendi*, *Principium discurrendi*: ergo etiam diverse quidditates. Sed hæc etiam objectio *instatur* in qualibet differentia, vel formalitate simplici. Pariter enim Petreitas v. g. aliter definitur quatenus est *individuatio talis*, & aliter quatenus est *individuatio natura humanæ*, vel quatenus *hæcitas numerica*, sub his præcisè terminis. Intellectus etiam aliter diiinitur ut apprehensivus, aliter ut judicativus, aliter ut discursivus: nec tamen hæc agnoscunt Scotilæ distinctionem suam.

54 *Dices:* non semper diversitas definitionum arguit distinctionem
Sco.

Scoticam, sed tunc solam, cum definitiones sunt adæquatæ definito, cujusmodi sunt definitiones animalis, & rationalis; altera enim adæquatè exprimit gradum vitæ sensitivæ, altera gradum vitæ intellectualis.

55 Sed nonnè vides à me statim negandum, quòd definitiones istæ sint adæquatæ definito, prout est à parte rei? Definitio ista *Principium sentiendi*, exprimit quidem adæquatè gradum vitæ sensitivæ prout substantiam conceptui *animal*, qui semper est inadæquatus, utpotè præcisivus: at non exprimit adæquatè gradum hunc, prout est realiter in homine; sic enim eandem essentiam, & realitatem habet cum gradu vitæ rationalis.

56 Immodò nec definitio naturæ humanæ in specie per *animal rationale* (licet dicatur adæquata relatu ad Scientias, quæ non curant de differentiis purè numericis) adæquatè exprimit definitum, ut est à parte rei: quia non exprimit individuationem, sine qua realiter indistincta, nullum est à parte rei animal rationale, nulla natura humana. Non ergo est magis adæquata, quàm sit Petreitati definitio hæc, *Formalitas contrahens naturam humanam ad individuum*, quæ indifferenter convenit omnibus differentiis hominum purè numericis.

57 *Objic.* 3. Independentè à nostris conceptibus existunt *formaliter* in homine perfectiones, quæ alibi realiter distinguuntur inter se v. g. vita vegetativa, & vita sensitiva: in Deo etiam *formaliter* existunt justitia, misericordia, potentia, &c. quæ reali-

ter distinguuntur in creatis: ergo tam in Deo, quàm in homine perfectiones istæ sunt distinctæ *formaliter*: distinguuntur enim eo modo, quo sunt, cum unitas & distinctio sequatur ad esse. Hoc etiam probat contra Scotitatem distinctionem strictè realem: cum enim ex perfectiones strictè realiter existant in Deo, & homine, inibi distinguuntur strictè realiter, siquidem distinguuntur eo modo, quo sunt.

58 Concedo igitur perfectiones illas in Deo, & homine existere *formaliter*, id est, non purè virtualiter, aut eminenter; quo sensu idem sonat *formaliter*, ac verè, & propriè, seu non *metaphoricè*. Sed *neg. consequ.* non bene probatam; quia perfectiones distinguuntur quidem eo modo, quo sunt, ab omni, quod non sunt; sed hoc non probat distingui inter se, donec probetur unam non esse alteram.

59 Distinctio sequitur ad esse, distinctio scilicet ab omni eo, quod non habet idem esse. At unde probas, non idem esse habere perfectiones illas in Deo, vel homine? Non habent, inquis, idem esse *formale*. Concedo, si hoc sumatur pro *esse rationis*: nego tamen, si accipiatur pro *esse proprio*, ac *verissimo* à parte rei.

60 Si plura desideras, nostram adito Logie. fassor. Interim *nota* 1., quòd, licet animal à parte rei sit tota essentia hominis, falsò dicitur, *Homo solùm est animal*, si tò solùm denotet, animal hominis esse à rationali separatum, distinctumvè: si tamen ea locutio reddat hunc sensum, *Homo non est aliquid non animal*, sèa quod

non fit animal, omninò vera est. Et quære ab Scotiflis, an verè dicatur, Homo ftrictè realiter folum est animal?

61 *Nota. 2., quòd à parte rei nulla est actualis compositio metaphyfica, nec gradus contrahens, & contrahibilis, genericus, & fpecificus, communis, & fingularis: hæc enima omnia fupponunt diftinctionem rationis, nec inveniuntur in rebus nifi fundamentaliter. Si fortè inferas: ergo à parte rei natura humana est effentialiter fingularis. Neg. confeq.; quia tò effentialiter fonat impræfcindibilitatem à fingulari, aut exclusionem alterius naturæ fimilis (hoc fenfu natura Divina est effentialiter fingularis) fi tamen folum denotet in diftinctionem actualem à parte rei inter naturam, & fingularitatem, conc. confeq.*

CAP. IV.

AN DETUR IN CREATIS DISTINC-
tio virtualis intrinfeca?

62 **V**irtualis diftinctio contrapofitur actuali, & non tam est diftinctio, quàm diftinctionis requifita, quæ à nimirum res una multis æquivalet in perfectione, vel in munere aliquo. Hujufmodi æquivalentia fpectari potènt 1. *in effendo*, quando res una fceat identitificat perfectiones, quæ multiplicantur in rebus aliis. 2. *in confufo*, quando res unica varios præftat effectus, qui præftari folent à multis. 3. *in fundendo diverfitatem conceptuum*, quando res in fe unica fundamentum præbet, ut cognofceatur per conceptus diverfos, quibus in mente appareat quali multi-

plex: & hæc vocatur *fundamentalis diftinctio rationis*, nec non *virtualis extrinfeca*. In hac triplici acceptione dari diftinctionem virtuales in rebus, extra dubium est.

63 4. denique fumitur virtualis diftinctio pro æquivalentia diftinctionis realis *in fufcipiendo prædicata intrinfeca ex fe contradictoria*. Sola hæc in præfenti vocatur *diftinctio virtualis intrinfeca*: defignirique folet, *Capacitas intrinfeca unius rei, antevertens operationem Intellectus, ad fufcipiendum fine contradictione prædicata intrinfeca ex fe contradictoria*. Talis ponitur à fuis Authoribus inter rationale, & animal hominis; ita ut, licet hæc extrema fint realiter unum, & idem, neque ullam habeant inter fe diftinctionem actualem à parte rei, habeant tamen intrinfecam virtutem, & capacitatem, ut alterum verè dicatur, & fit à parte rei *fmile bruto*, alterum *non fmile bruto*, perinde ac fi forent duo fubjecta realiter diftincta.

64 Hinc virtualis diftinctio differt à Scotica; quia non est diftinctio actualis à parte rei, nec facit, ut rationale, & animal hominis fint actualiter extrema duo, vel duæ formalitates propriè diftinctæ ante operationem Intellectus; ideoque non est propriè diftinctio, fed umbra diftinctionis, ut fepè admonet P. Lynce: convenit tamen cum Scotica in eo, quod cohareat cum identitate reali, & independentèr à præcifione rationis verificet de fubjecto realiter eodem prædicata oppofita realia.

65 Sic explicata distinctio ista virtualis, an detur inter Essentiam, & Relationes Divinas, Theologi disputant, nec una est omnium sententia. Nunc solum quærimus an detur in creatis? Sententiæ affirmantis præcipuus Author, & illustrator est Lynceus noster, qui plurimos pro se citat Authores, præsertim Thomistas. Sed amplectenda est sententia negans in Schola nostra communis, cui suffragantur, saltem voce tenus, Thomistæ Recentiores cum Colleg. S. Thomæ Compl.

66 *Prob. 1.* Repugnat entitati reali capacitas suscipiendi prædicata ex se contradictoria sine ulla vera, & propria distinctione: ergo repugnat distinctio virtualis. *Prob. Antec.:* repugnat entitati reali capacitas, ut sit chymera; sed ex terminis nulla est chymera manifestior, quam subjectam simul in se jungens duo contradictoria sine ulla distinctione verè tali: repugnat igitur entitati reali capacitas suscipiendi, &c.

67 Si dicas, eam conjunctionem non esse chymeram, quando datur virtualis distinctio; petis principium. Nam virtualis distinctio nihil est aliud, quam capacitas suscipiendi contradictoria sine ulla distinctione vera, & propria. Dicere ergo quòd contradictoria non repugnant in eodem subjecto, dum adest virtualis distinctio, est dicere, quòd non repugnant, dum adest vera capacitas eorum, id est, quòd non repugnant, dum non repugnant. At hoc ipsum quærimus, quomodo non repugnant sine distinctione verè tali?

68 2.: admissa distinctione virtuali, quælibet absurda defendi poterunt impunè, nihilque firmum erit in Philosophia. Probatur: quia nulla est efficacior via refutandi absurditatem ab alio invecctam, quàm deductio duplicis contradictorii. At, qui se munire velit distinctione virtuali, facile quævis contradictoria sine serupulo devorabit. Nam quæ ratione convinceretur à Virtualistis qui propugnaret, eandem rem producere se, & produci à se? vel produci simul, & non produci? aut existere simul, & non existere? scilicet secundum diversas virtualitates, vel penes esse virtualiter duplex. Unde probabis, quòd *existere* excluditur à subjecto per *non existere*, si *esse simile* non excluditur per *non esse simile*?

69 Profectò, cum animal, & rationale à parte rei sint unum, & idem sine ulla distinctione propriè dicta, ut Virtualistæ concedunt, si ratio assimilandi hominem equo verè affirmatur de animali à parte rei, & verè negatur de rationali, sequitur, quòd de subjecto propriè uno, & eodem veritatur simul esse, & non esse rationem assimilandi hominem equo. At hoc apertè repugnat principio illi per se noto, *Impossibile est idem simul esse, & non esse*; quod certè loquitur, non solum de *esse, & non esse absolute*, sed etiam de *esse, & non esse tale prædicatum*, comprehenditque affirmationem, & negationem de tertio adjacente, ut inductione constat.

70 Adde, quòd violatur etiam

illud principium omnino firmum saltem in creatis, *Que sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Nam rationale, & ratio assimilandi sunt eadem uni tertio, quod est animal: & tamen non sunt idem inter se; siquidem juxta Virtualitas rationale à parte rei verè non est ratio assimilandi: Hec, & alia non leviter expensa dedimus in Logic. fus.; ubi etiam responsiones P. Lynce refutavimus.

CAP. V.

ARGUMENTA PRO DISTINCTIONE
virtuali solvantur.

71 **P** Ræter argumenta cap. 3. soluta, quibus etiam utantur Virtualitate, *Objic. 1.*, & principaliter ex P. Lynce. Actus contritionis, quo detestamur peccatum propter Deum ut summè bonum, est realiter amor Dei, & odium peccati: sed amor, & odio realiter identificatis in tali actu, conveniunt à parte rei prædicata contradictoria; nam amor terminatur ad Deum, odium autem non terminatur ad Deum, alioqui Deum denominaret odio habitum, sicut amor denominat amatum: ergo, &c. Eodem modo probari potest, odium, & non amorem, terminari ad peccatum.

72 *Neg. Min.* cum probatione adjuncta. Nihil enim à parte rei convenit tali amor, quod non pariter odio tali, & è converso. Notanter loquor de amore tali, & odio tali: quia non datur in actu contritionis amor ut sic, aut odium ut sic, indifferens ad hanc, vel illam speciem, sed so-

lum tibi datur species odii averfantis peccatum ut contrarium bonitati Dei, & species amoris respicientis Divinam bonitatem ut motivum detestandi peccatum.

73 Tales autem species sunt impræcendibiliter una, & eadem, respiciens indivisim Deum ut amabilem, & peccatum ut odibile, adeoque terminata simul ad utrumque objectum, sed alterum denominando amatum, alterum odio habitum. Quare tam odium, quam amor talis speciei, verè terminatur ad Deum, necnon ad peccatum: Deusque denominatur amatus à tali odio, & peccatum odio habitum à tali amore, quin permutantur denominationes istæ in objectis.

74 *Repl. 1.*: Deus est subjectum denominabile ab odio: ergo, si odium terminatur ad Deum, necessariò denominat odio habitum. *Prob. consequ.*: quia forma communicata subjecto capaci, præstat illi suum effectum formalem: idcirco voluntas ab actu contritionis denominatur amans, & odio habens: idcirco etiam, quod terminat cognitionem, productionem, unionem, denominatur cognitum, productum, unicum.

75 *Dist. Antec.*: Deus est subjectum denominabile ab odio qualicumque, *neg.*: ab odio, quod oritur ex cognitione repræsentante Deum, ut odibilem (quale non est odium contriti, quod potius oritur ex cognitione Dei ut summè amabilis) *consequ. antec.* Sed *neg. consequ.* de odio contriti, quin obstat probatio. Nam, dum forma diversos continet effectus for-

formales, diversis terminis, aut sub-
jectis præstandos (ut continere so-
lent formæ intentionales, & modales
physicæ,) sicuti subjecto, vel quasi
subjecto communicatur, præstat qui-
dam ipsi suum effectum formalem, at
non omnem, quæa continet, sed il-
lum tantaxat, cujus est capax tale
subjectum à tali forma. Deas autem
non est capax denominationis *odio*
habiti ab odio contriti: quare à tali
forma non suscipit hunc effectum for-
malem, sed alium in eadem forma
contentum, nempe denominationem
amati.

76 Exemplum voluntatis nihil
probat: quia voluntas est capax utrius-
que denominationis à tali actu susci-
piendæ respectu diversorum. Reli-
qua exempli retorquentur. Nam ea-
dem cognitio sæpè respicit objecta
duo, & alterum denominat *formale*,
& alterum *materiale*: eadem produc-
tio denominat causam *producentem*,
& effectum *productum*: eadem unio
formam denominat *informantem*, &
materiam *informantem*: nec denomina-
tiones hæcè permutare licet. Obiter
nota, quòd hujusmodi denomina-
tiones, licet ab eadem forma prove-
niant, realiter inadæquatè distinguan-
tur, utpotè includentes etiam subjec-
tum: quare potest una, & non alia
præstari subjecto alicui, sine contra-
dictione.

77 *Replic. 2.* si odium contriti
terminatur ad Deum; ergo est
odium Dei: vel, si non est: ergo in
eodem actu amor est Dei, & odium
non est Dei, quæ sunt contradicto-
ria. *Neg. 1. consequ.*: quia nomen, *odium*

Dei, communi usu loquentium indi-
cat speciem odii, non utcumque ter-
minati ad Deum, sed tendentis in
Deum sub ratione odibilis; hæc au-
tem odii species non invenitur in actu
contritionis. Tum *dist. 2. consequ.*:
amor est Dei, & odium non est
Dei amor, *neg.* & odium non
est Dei odium, *conc., consequ.* Nul-
la hic umbra contradictionis: quia
tam de odio, quàm de amore con-
triti, verificatur esse Dei amorem,
& de utroque pariter non esse Dei
odium, id est, non identificari cum
illa odii specie, quæ appellatur *odium*
Dei.

78 *Replic. 3.*: hæc propositiones
Contrito est amor Dei, Contritio est odium
Dei, solum differunt penes voces *amor*,
& *odium*; sed voces istæ per nos idem
significant sine ulla distinctione à par-
te rei: ergo, si prior propositio ve-
ra est, debet etiam vera esse poste-
rior. *Dist. Min.*: illæ voces idem sig-
nificant, quando alteri apponitur
obliquum *Dei*, alteri obliquum *pe-*
cati propter Deum, conc.; quando utri-
que apponitur obliquum *Dei, neg.*
Min. & consequ.: ut enim modo nota-
vimus, vox hæc, *odium Dei*, signi-
ficat speciem odii longè diversam ab
ea, quam denotat vox *odium pe-*
cati propter Deum; & hæc secunda
species odii sola est, quæ in contritio-
ne reperitur identificata cum amore.

79 *Objec. 2.* in Angelo Substantia,
& perfectio virtualiter distin-
guuntur: nam Angelus in perfectio-
ne excedit hominem, quem non ex-
cedit in substantia: ut enim dici solet,
substantia non recipit magis, & mi-
nus.

na. *Reſp.* Angelus in ſenſu reali excedit hominem in ſubſtantia: eſt enim ſubſtantia melior, & perfectior. Dicitur autem Subſtantia non recipere magis, & minus; quia non intenditur, & remittitur in eodem ſubjecto gradatim, ſicut Qualitas.

80 Sed aliter obſectio *inſtauratur*; ſimilitudo duorum Angelorum inter ſe, realiter cum eorum entitativa perfectione identificatur: & tamen ſimilitudini, & perfectioni conveniunt contradictoria. Nam ſimilitudo duorum Angelorum (ponimus, eos eſſe ejuſdem ſpeciei) eſt id, in quo duo Angeli non excedunt duos homines: tam enim ſunt inter ſe ſimiles duo homines, quàm duo Angeli: perfectio autem entitativa eſt id, in quo duo Angeli procul dubio excedunt duos homines.

81 *Reſp.* Nulla in his contradictio: quia exceſſus, & non exceſſus, prout hic accipiuntur, diverſo ſenſu procedunt. Illa ſimilitudo Angelica eatenus dicitur non excedere humanam, quatenus non plures fundat conceptus univocos; nam per ordinem ad hoc genus conceptuum ſimilitudo vocatur major, aut minor, ex dictis cap. 3. Perfectio autem Angelica eatenus humanam excedit, quatenus eſt obſectum excellentius. At quenam, rogo, eſt contradictio in eo, quod duo Angeli totidem ſibi fundant conceptus univocos, quot ſibi fundant duo homines; ſuis tamen conceptibus obſectum excellentius? Hec in ſenſu eſt, eos conceptus non eſſe plures, eſſe tamen melioris obſecti.

82 De cætero, exceſſus, aut non exceſſus, qui convenit perfectioni, eodem ſenſu convenit ſimilitudini, & eſt converſo: nam utraque excedit exceſſu ſignificante Angelos eſſe melius obſectum; & utraque non excedit exceſſu ſignificante, Angelos fundare plures conceptus univocos. Alia, quæ Lynceus obſect, ſoluta invenies in Logic. fulior.

Corollarium.

83 **A**D extremum advertere oportet, tam Scottiſtas, quàm Virtualiſtas, frequenter ad myſterium Trinitatis Divinæ recurrere, tum ut ſuas probent diſtinctiones, tum ut argumenta, quæ opponimus, inſtent. Certum quippe eſt, Divinam eſſentiam realiter identificari cum Relationibus; & nihilominus de Eſſentia, & Relationibus veriſicari quædam prædicata in ſpeciem contradictoria, v. g. *Eſſentia communicatur, Paternitas non communicatur; Filiatio producitur, Eſſentia non producitur.*

84 Sed verò importunè hinc arguitur ad res creatas. Tum quia propter ejuſmodi contradictoria myſterium Trinitatis cenſetur incognoscibile ſolo naturæ lumine, nec aliter creditur, niſi captivando Intellectum in obſequium Fidei. At nec ſimilem captivitatem exigant Adverſarii pro rebus creatis; nec, ſi exigent, Philoſophos agerent.

85 Tum quia talia prædicata non veriſicantur in Trinitate ſine diſtinctione reali in terſio; non enim poſſet Filiatio realiter produci, &

Essentia realiter non produci, nisi Filiatio realiter distingueretur à Patre, à quo non distinguitur Essentia. At nullus Scotista, vel Virtualista in creatis admittit realem duorum distinctionem in tertio sine reali distinctione inter se.

86 Tum quia ad verificanda contradictoria in sensu reali absoluto, non sufficit distinctio nec formalis ex natura rei, nec purè virtualis, ut fatetur P. Lynce, videturque evidens. Illa autem prædicata Divinæ Triados realiter absolute verificantur. Tum quia recursa isto defendere quis posset, in homine v. g. rationale produci, animal non produci, vel etiam rationale distingui realiter ab equo, animal non distingui realiter ab equo. Id autem cunctis adversariis foret absurdum.

87 Itaque distinctio virtualis (idem à fortiori dicito de distinctiōne Scotica,) vel omninò neganda est in Divinis, ut re ipsa negatur à pluribus Theologis; vel non debet admitti pura, sed involvens in suo conceptu distinctionem realem in tertio; proindeque relegari debet ab aliis prædicatis Divinis præter ea, quæ propria sunt Trinitatis; & insuper sic restringenda est, ut non sit capacitas ad qualibet prædicata ex se contradictoria, sed ad ea tantum, quæ Fides docet, vel ex doctrina Fidei planè colliguntur; addendumque, talia prædicata non coherere nisi in subjecto illimitato, & infinite perfecto, nec nisi in eo sensu, quo tale subjectum superat humanum captum.

CAP. VI.

EXPLICATUR DISTINCTIO RATIONIS, & opposita Unitas, vel Identitas.

88 **D**istinctio rationis, ut nunc accipitur, illa est, quæ per rationem, id est, per operationem Intellectus, fit inter extrema realiter indistincta, v. g. inter rationale, & animal hominis, dum alterum quodammodò cognoscitur sine altero, vel redditur ab altero diversum in esse cogniti. Sic per conceptum *animal*, objectum sensitivum quodammodò in mente existit sine rationali; quia potest commodè explicari tota illius conceptus energia, quin dicatur, objectum esse rationale. Similiter per hos duos conceptus, *animal*, *rationale*, simul habitos, objectum sensitivum, & discursivum apparent diversa; quia tota utriusvis conceptus energia diversimodè explicatur, videlicet per ordinem ad diversas operationes, sentiendi, & discurrendi, quin alteruter conceptus subsidium petat ab altero.

89 Triplex distinctio rationis circumfertur. Nam alia dicitur distinctio *rationis ratiocinata*, quæ scilicet fundamentum habet in objecto, ex quo fundamento elici possint circa objectum realiter idem plures conceptus inter se diversi, quorum singuli non exhaustant totam objecti cognoscibilitatem, etiam quoad nos. Alia vocatur distinctio *rationis rationantis*, quæ scilicet fundamentum habet, fitque vel per conceptus synonymos, vel per iterationem ejusdem

dem conceptus, ut inter subjectam, & prædicatum propositionis identicæ, v. g. *Homo est homo*. Hæc non est propriè distinctio, etiam in linea rationis.

90 Alia demùm appellatur distinctio *penes implicitum, & explicitum*, quæ nimirum fit per conceptus, non reddentes objectam diversimodè definitibilem, sed quorum unus est explicatio alterius, vel ad ejus explicationem, & quasi medullam pertinet; ideoque dicitur objectum unius in objecto alterius contineri formaliter *implicitè*. Talis distinctio fit v. g. per hos duos conceptus, *homo, animal rationale*, qui differunt penes majorem, & minorem explicationem, non tamen penes medullam, ut ita loquar; cum alter sit explicatio medullæ in altero involutæ. Sed nec ista est distinctio propriè talis in linea rationis: nihil enim frequentius, quàm identitatem formalem, sive rationis, agnoscere inter definitionem, & definitum. Quare de sola distinctioe *rationis ratiocinata* deinceps discurreremus.

91 Igitur distinctio ista dividitur in *fundamentalem, & actualem*, sive *formalem*. Fundamentalis (de qua inferias) non tam est distinctio, quàm fundamentum distinctionis, quod occasionem præbet Intellectui ad distinguendam. Actualis, sive formalis, est quæ per actus intellectus actualiter fit. Hæc alia dicitur *præcisiva*, alia *positiva*. Utraque fit per conceptus præcipientes; atque adeò utraque in hoc sensu præcisiva est.

92 Sed specialiter *præcisiva* dicitur,

quæ sit ab Intellectu concipiente unum rei prædicatum, nihil tunc cogitando de aliis ejusdem rei prædicatis quàm talibus. Sic, posito solo conceptu *animal*, manet animal in mente distinctum à rationali purè præcisivè. Hæc distinctio vocatur etiam *incompleta*; quia expectat conceptum alium, ut compleatur in mente dualitas extremorum. Poterit quoque vocari *negativa*, vel *mixta*, sicut realis distinctio rei existentis à non existente.

93 *Positiva*, quæ etiam *completa* dicitur, tum fit, cum duo, vel plura prædicata ejusdem rei simul apparent, unumquodque proprio conceptu, ut cum Intellectus hos duos conceptus, *animal, rationale*, simul habet: tunc enim positivè, & completè ponitur in mente dualitas quædam extremorum.

94 Sed, quoniam diximus, distinctionem rationis fieri per conceptus inter se diversos, quæres, quanta esse debeat diversitas conceptuum? *Resp.* Distinctio rationis requirit conceptus ita dissimiles, ut reddant extrema diversimodè definitibilia, nec alter conceptus per alterum, nec per ejus explicationem definiatur. Ut enim passim docet ex Aristotele D. Thomas, ideam sonat *formalis ratio* alicujus objecti, ac *definitio* ejusdem, & tunc dicitur unum esse *de ratione* alterius, cum ponitur in *definitione* illius; aut esse *extra rationem*, cum est *extra definitionem*. Illa igitur prædicata propriè distinguuntur *ratione formali*, quæ differunt *definitione*: ergo conceptus, qui reddunt prædicata diversimodè definitibilia, propriam effici-

ficiunt distinctionem rationis.

95 Sed notandum, quòd suo quoque *ratio formalis* convenit his prædicatis, quæ nequeunt strictè definiti per genus, & differentiam propriè dictam; cujusmodi sunt suprema genera, & attributa Divina. In his ergo *ratio* sumitur pro definitione latè sumpta, id est, pro expressione, qua detegitur quidditas tantum prædicatorum, prout substantiarum vulgari cujusque nomine, vel usitato conceptu.

96 Nec distinctioni rationis obstat, quòd in definitione unius prædicati fiat mentio alterius in obliquo, seu per modum connotati, ut cum *Ecceitas* definitur *ultima differentia contractiva hominis ad hoc individuum*: ubi fit quidem mentio *hominis*, sed in obliquo, & tamquam termini connotati, eo ferè modo quo Deus ponitur in definitione creaturæ ut talis, & objectum in definitione scientiæ, vel artis. Stat ergo distinctio rationis, dummodò unus conceptus nec per se, nec per explicationem sui, ingrediatur definitionem alterius in recto. Vel, quod eodem redit, stat distinctio rationis inter A. & B., dummodò ad explicandum, quo jure, vel quo titulo objectum A. mereatur hoc nomen, non sit necesse dicere, *A. est B.*

97 Porro diversitas conceptuum de eodem objecto, diversis importantium definitibilitates, aut definitiones, fundamentum habet multiplex, & varium pro varietate objectorum. Sæpè fundatur in secunditate objecti ad operationes valde

inter se diversas: sæpè in æquivalentia perfectionis objecti ad perfectiones multas alibi dispersas: sæpè, immò ferè semper, in reali similitudine, simulque dissimilitudine talis objecti cum aliis: interdum etiam in tenuitate, vel remissione specierum intentionalium; sicut accidit, cum homo procul visus, mittit speciem primò ad conceptum *corpus*; tum propius accedens, ad conceptum *animal*, deinde ad conceptum *homo*; ac demum ad conceptum *Petrus*. In quolibet ex fundamentis hæc, simul cum imperfectione intellectus humani, qui nequit unico intuitu totam rei perfectionem exactè percipere, sicut Divinus, aut Angelicus, consistit *fundamentalis distinctio rationis*.

98 Ex dictis faciliè colliges; quid sit rationis Identitas. Est etenim conceptus (sive unus, sive multiplex,) quo constituitur objectum uniformiter definitibile, id est, excludens diversitatem expressionum, quarum altera non explicetur per alteram, nec per ejus explicationem. Quare prædicatum A. esse idem ratione cum prædicato B. est esse definitibile per B., seu non posse explicari, quin dicatur esse B. Hæc identitas, apud Autores negantes distinctionem Scoticam, vocatur *identitas formalis*; sicut etiam distinctio rationis appellatur *distinctio formalis*: unde passim pro eodem accipitur *distingui formaliter*, ac *distingui ratione*, & *esse idem formaliter*, ac *esse idem ratione*.

99 Sufficit autem ad identitatem formalem definitibilitatis mediata, ita ut, si A. definiatur per B., & B. per C.

& hoc per D., formaliter identificetur A., non solum cum B., sed etiam cum C., & D. Idcirco formaliter imbibit homo predicata omnia superiora. Tam identitas, quam distinctio formalis, potest esse vel mutua, vel non mutua: nam sub his conceptibus *homo*, *animal*, datur identitas hominis cum animali non mutua, simulque distinctio animalis ab homine non reciproca.

100 Unitas formalis, sive rationis, recurrit cum identitate formali nunc explicata. Sæpè convenit objectis realiter indistinctis: sæpè etiam realiter pluribus, per conceptum à pluralitate præcipientem, sub quo redduntur omnia uniformiter definibilia. Sic conceptus *homo* est unitas formalis omnium individuorum naturæ humanæ in ratione *hominis*, & conceptus *animal* est unitas formalis brutorum, & hominis in ratione *animalis*. Huic unitati contraponitur pluralitas rationis, quæ sit per distinctionem rationis completam, & mutuam, vel etiam per expressionem pluralitatis realis ut talis.

101 Supposuimus hætenus, distinctionem rationis consistere in ipsis conceptibus præcisivis, atque addeò extrinsecam esse objectis. Dissiplet hoc Thomistis, qui putant, distinctionem rationis esse solum, & objecto intrinsecam. Sed, præter dicta Tract. I. Disp. 2. cap. 4., & 5., illiusmodi fictio refutabitur Cap. sequ.

CAP. VII.

UTRUM PER OBJECTIVAM PRÆCISIONEM, AN PER FORMALEM DUN-TAXAT, FERI POSSIT DISTINCTIO RATIONIS?

102 PRÆCISIONIS nomen, à materiali scissione derivatum, tribuitur illis actibus Intellectus, qui ex præcatis realiter identificatis unum sibi quodammodo decerpunt, ac representant, omittis aliis. Quodsi cognitio præcisiva ita unum attingit prædicatum objecti, ut cætera realiter identificata verè relinquat incognita, & intacta, vocatur *præcisio objectiva*, sive *præcisio ex parte objecti*. Si verò cognitio attingat reipsi totam realitatem objecti, sed addeò tenui representationis claritate, ut vi illius perinde appareat objectum, ac si unicum prædicatum haberet, appellatur *præcisio formalis*, sive *præcisio ex parte actus, vel ex parte modi*.

103 Sic v. g. cognitio *animal* erit præcisio objectiva, si per eam talis divisio fiat in entitate hominis, ut realitas animalis maneat intacta, cognita, representata; & realitas rationalis verè maneat non tacta, non cognita, non representata. Erit autem præcisio formalis, si totam hominis entitatem attingat, sed imperfecta, & tenui claritate, perinde ac si homo foret duntaxat animal, & nihil ultra.

104 Quoniam ergo distinctio rationis per conceptus præcisivos fieri debet, quærimus nunc, qua præ-

præcisione fieri possit? objectiva ne, an formali? Pro objectiva pugnant Thomistæ, nec non Scotistæ, ut supponit Maltrius, etiam ubi non adest distinctio Scotica: pugnant etiam è nostris plurimi. Sed pro sola formali militat communior in Schola nostra sententia, cui suffragantur Exteri complures. Hæc sententia, quæ nobis tenenda est, probabitur satis, modò rejiciatur objectiva præcisio ut impossibilis.

105 *Rejicitur* ergo argumento communi, & efficaci. Si datur objectiva præcisio, de subjecto uno & eodem verificantur prædicata contradictoria, sive affirmatio & negatio ejusdem prædicati; sed hoc repugnat: ergo & repugnat objectiva præcisio. *Prob. Maj.*: posita præcisione objectiva verificatur animal hominis cognosci cognitione *animal*, & rationale non cognosci eadem cognitione, cum tamen animal, & rationale sint unum & idem subjectum: sed cognosci & non cognosci eadem cognitione, sunt prædicata contradictoria, sive affirmatio, & negatio ejusdem prædicati: ergo &c.

106 Nec refert, quòd prædicata ista sint extrinseca, sive ab extrinseca forma provenientia; nec item, quòd sint intentionalia. Nam istiusmodi prædicata comprehenduntur etiam illo principio, *Impossibile est idem simul esse, & non esse*, utpotè conjungentia verum aliquod esse (videlicet esse cognitum) cum suo non esse, seu cum carentia sui: unde juxta Adversarios, ani-

mal à rationali præcisum cognosci simul & non cognosci cognitione A., prorsus est impossibile; ut etiam quodlibet objectum simul esse & non esse visum, aut comprehensivè cognitum. Adde, quòd ex præcisione objectiva, sequuntur etiam contradictoria intrinseca, cujusmodi sunt in Intellectu cognoscere simul & non cognoscere idem objectum, & in cognitione ipsà simul esse & non esse representationem objecti ejusdem.

107 Adde præterea, quòd, admittà tali præcisione, fallit nos forma syllogistica, tamen legitima. En syllogismus in *Barbara* constructum: *Omne animal cognoscitur cognitione A. Omne rationale est animal: ergo omne rationale cognoscitur cognitione A.* En alium expository in prima figura: *Hoc rationale non cognoscitur cognitione A.; hoc animal (nempe hominis) est hoc rationale: ergo hoc animal non cognoscitur cognitione A.* Uterque tamen syllogismus fallit, data præcisione objectiva.

108 Communis Recentiorum nostrorum solutio est, quòd prædicata contradictoria solum requirunt distinctionem subjectorum sibi proportionatam. Si contradictoria conveniunt rebus in statu physico, & reali (ut *produci & non produci*, aut *esse & non esse album*,) requirunt in subjectis distinctionem realem: sed, si solum conveniunt rebus in statu intentionali, in quo res substant actibus Intellectus, verificari possunt cum sola subjectorum distinctione rationis, dum proveniunt à cogni-

tione inadæquata, & præcisiva: nec distinctio illa præsupponi debet, sed fat est, quòd exercitè fiat per cognitionem ipsam in genere cause formalis.

109 Hinc inferunt, prædicata *cogniti*, & *non cogniti* cognitione *animal*, verificari de animali, & rationali sine contraditione, quia non dicuntur de subiecto *eodem* in linea rationis, sed potius de *duobus* ratione distinctis utique per ipsam cognitionem *animal*, quæ præcisiva est, adeoque distincta, & exercitè dividens essentiam hominis in extrema dæo.

110 Verùm hæc solutio impugnatur 1. quia distinctio rationis valdè impropria est in genere distinctionis; cum sit vel ficta juxta Thomistas, vel objecto extrinseca juxta Nostros, & utrovis modo coharens cum identitate verè tali. Nihil notius, quàm quòd res quælibet non nisi per se ipsam propriè distinguitur ab omni non ipsa. Tum sic: cognosci, & non cognosci cognitione *animal*, sunt prædicata, quæ verè, & propriè verificantur de animali, & rationali juxta Contrarios: ergo requirunt distinctionem subiectorum propriè dictam, qualis non est distinctio rationis. Patet *Consequ.*: quia repugnat contradictoria propriè verificari simul de subiecto impropriè duplici, propriè autem uno & eodem.

111 Impugnatur 2.: quia rationale, & animal ratione distingu per conceptum *animal*, nihil est aliud, quàm alterum cognosci, alterum non cognosci tali conceptu.

Dum ergo dicis, idèd hoc sine contraditione contingere, quia ratione distinguuntur animal, & rationale, in summa dicis, idèd contingere, quia contingit; quæ mera est petitio principii. Hoc abs te quærimus, quomodò id contingere possit, ubi non est *alterum*, & *alterum*, sed *unum*, & *idem*? Nec potest cognitio exercitè ficere *alterum*, & *alterum*, ubi non sunt, nisi objectum exercitè dividat à semetipso, reddatque aliud ab eo, quod in se est.

112 Sanè cognitio præcisiva verum, & reale animal attingit, & denominatio, quam præstat, licet sit extrinseca, & intentionalis, cadit tamen super esse intrinsecum, & reale objecti, neque illud immutat intrinsecè, transferendo ad statum intentionalem, sive ad statum *cogniti*. Totum hoc Adversariis est certum. Animal igitur intra statum intentionalem retinet suum esse reale intrinsecè invariatum: ergo tam est intrinsecè rationale in eo statu, quàm in statu physico: ergo denominatio *cogniti*, dum cadit super esse intrinsecum animalis, nequit non indivisim cadere super rationale.

113 Dices: quod cognoscitur cognitione *animal*, est quidem esse animalis intrinsecum, & reale, sed non totum; quia cognitio illa est inadæquata. Sed *contra*: ubi non est totum, & pars, aut totum cognoscitur, aut nihil, ut argumentatur D. Thomas infra referendus: animal autem intrinsecè sumptum in sensu, quo de loquimur, partibus ca-

caret, nec in eo est aliquid, nisi totum. Si ergo non totum cognoscitur, sed aliquid ejus, nihil ejus cognoscitur, sed aliud ab eo.

114 Nec prodest Thomistis ponere distinctionem rationis objecto intrinsecam, fictam scilicet ab Intellectu; quasi non aliter distinguatur animal à rationali per rationem, nisi quatenus concipitur intrinsecè distinctum à rationali. Nam *contra* est 1., quòd ficta distinctio inter animal & rationale non sufficit ad verificandum, animal revera cognosci, & rationale revera non cognosci cognitione *animal*, prout volunt omnes Objectivitate. Tum quia sunt hæc contradictoria vera, & realia, quæ sine distinctione subjectorum vera, & reali coherere non possunt. Tum quia vi istius distinctionis tantùm dici poterit, quòd rationale *fictè* non terminat cognitionem *animal*, secus autem quòd *verè* non terminat.

115 *Contra* 2.: cognitio præcisiva non fingit, nec rem concipit aliter ac est, ut sæpè docet D. Thomas, approbans tritum Scholarum proverbium, *Præscientium, & Abstrahentium non est mendacium*: ergo cognitio *animal* inducit prædicata contradictoria, priusquam adsit ficta distinctio. *Contra* 3.: si cognitio apprehendit animal intrinsecè distinctum à rationali, non apprehendit animal verum, & reale, sed chymericum; non aliter ac si apprehenderet animal intrinsecè identificatum cum lapide, chymericum animal apprehenderet: tam enim

repugnat animali vero, quod in homine existit, intrinsecè distingui à rationali, quàm intrinsecè identificari cum lapide.

116 Denique, ut recursum ad distinctionem rationis, & ad prædicata intentionalia præcludatur, objectiva præcisio rejicitur ex contradictione physica. Si animal cognoscitur, & rationale non cognoscitur cognitione A., verificantur de animali, & rationali contradictoria physica, & intrinseca, quod repugnat etiam juxta Adversarios. Probatur sequela: si animal cognoscitur cognitione A., est intrinsecè capax, ut eam cognitionem terminet, & si rationale non cognoscitur cognitione A., non est intrinsecè capax, ut talem terminet cognitionem: atqui esse intrinsecè capax, & non esse intrinsecè capax respectu ejusdem cognitionis, sunt contradictoria physica & intrinseca: ergo &c. Hoc argumentum validè confirmatum invenies in nostra Logic. *fals.*; ubi etiam responsum adhiberi solent efficaciter impugnavimus.

Præfertur, & explicatur ex D. Thoma Præcisio formalis.

117 **O**missis aliis Doctoris Angelici testimoniis in Logic. *fals.* videndis, unum hic perspicuum allegabimus. Sed prius observa, quòd S. Doctor inter attributa Divina passim agnoscit distinctionem rationis ratiocinate, nominatim in 1. dist. 2. q. 1. ar. 2., ubi docet, quòd sapientia, bonitas, & alia Dei attributa, licet sint *unum re, sunt diversa*

ratione, non tantum ex parte ipsius rationantis, sed ex proprietate ipsius rei.

118 Audi nunc D. Thomam q. 2. de Verit. ar. 1. ad 3.: ubi, cum tibi objecisset, quod nomen scientiæ non potest dici de Deo, quia non significat totam perfectionem ipsius, & si non significat totam, nihil ipsius significat, cum in Deo non inveniatur pars: tantum abest, ut respondeat, in Deo inveniri partem per objectivam præcisionem, ut potius argumentum solvat his verbis: *Cum nomina sint signa intellectuum, secundum hoc se habet nomen ad totalitatem alicujus rei significandam, secundum quod se habet Intellectus in intelligendo. Intellectus autem noster totum Deum intelligere potest; sed non totaliter totum: quia necessarium est, ut de ipso aut totum intelligatur, aut nihil, cum in eo non sit pars, & totum: sed dico non totaliter, quia non perfecte cognoscit ipsum, secundum quod ipse est in sui natura cognoscibilis. . . Similiter & nomina, quæ de Deo dicuntur, ipsum totum, sed non totaliter significant.*

119 En tibi sententiam nostram cum sua ratione fundamentali, quæ militat in omni objecto realiter impartibili, sive ubicumque datur realis identitas. Hic conceptus *animal*, vel hic alius *sapientia Dei*, præcisivus est. Sed cur? quia talis conceptus, inquit Objectivitas, non intelligit totum hominem, aut totum Deum, sed tantum aliquam realitatem ejus, relinquendo ceteras incognitas, & intactas.

120 Contra reclamant nostre sententiæ Authores argumento

iplo D. Thomæ. Si conceptus ille attingit hominem, aut Deum, necessarium attingit totum; quia necessarium est, ut de ipso aut totum intelligatur, aut nihil, cum in Deo non sit pars, & totum, sicut nec in homine, dum spectatur, non secundum partes physicas, sed secundum prædicata realiter identificata. Dum ergo dicitis, quod ille conceptus non intelligit totum, contradictoria dicitis, videlicet totum intelligi, & totum non intelligi per eundem conceptum. Sic rejicimus præcisionem objectivam.

121 Formalem autem cum eodem Doct. Angelico explicamus hoc modo. Conceptus ille præcisivus est, & inadequatus, non quia totum hominem, aut totum Deum non intelligat, sed quia non intelligit totum totaliter, id est, quia non perfecte cognoscit ipsum, secundum quod ipse est in sui natura cognoscibilis. Cum enim homo v. g. sit cognoscibilis tota claritate, quæ respondet his vocibus simul sumptis, *animal rationale risibile &c.*; dum cognoscitur sola claritate respondente voci *animal* (idem puta de ceteris singulatim,) cognoscitur quidem totus, sed non totaliter, quia non cognoscitur tota claritate, quam suapte natura meretur, & fundare potest etiam quoad nos.

122 Sic unicus Cratiæ gradus totam sanctificat animam, sed non totaliter. Sic etiam, ut exemplo utar D. Thomæ loco cit., quælibet creatura est imitatio Dei, est physica representatio Dei, totius quidem, sed non totaliter; ideoque rec-

rectè dicitur imitatio inadequata, repræsentatio partialis.

123 Conceptus ergo nostri de re indivisibili, dicuntur *inadequati*, non objectivè, sed formaliter, non terminativè, sed subjektivè, non ex parte objecti, sed ex parte actus: & in eodem sensu dicuntur *præcisivi*; quia scilicet inæquatione sua faciunt, ut loquamur de objecto, quasi esset scissum in partes.

CAP. VIII.

*Cum præcissione formali bene coheret
Distinctio rationis.*

124 **P**ræcisio formalis indè maxime impeditur, quòd non cohereret cum distinctioe rationis inter extrema realiter identificata. Si enim animal, & rationale, v. g. necessariò terminant cognitionem eandem, sine ulla objecti partitione, numquam erunt aliud, & aliud in Intellectu, nec duo per rationem, sed potius erunt semper in statu intentionali unum, & idem, ita ut utrique conveniat idem esse intentionale, sicut convenit idem esse reale. Namquam ergo poterunt ratione distingui.

125 Ut hæc difficultas evanescat, *Not. 1.*: Extrema realiter identificata distingui ratione, nihil est aliud (ex dictis cap. superiori,) quàm repræsentari per conceptus definitivè diversos: nec sufficit conceptus unus, v. g. sola cognitio *animal*. Ut enim ait D. Thomas in 1. dist. 2. art. 3. ad 6., *Tunc aliquid est unum re, & ratione multiplex, quando una res respondet diversis conceptionibus, & nominibus.*

126 Hinc distinctio purè *præcisiva*, sive *incompleta* (de qua supra n. 92.,) non est distinctio rationis, nisi relitu ad alium conceptum possibilem: non enim conceptus *animal* distinguit animal à rationali nudè sumpto, sed à rationali ut repræsentabili per conceptum *rationale*, & ita quidem, ut denominatio *repræsentabilis* sit extrinseca, desumpta scilicet à possibilitate conceptus.

127 Itaque distinctio rationis ratiocinatæ sic definiiri debet: *Duplex cognitio inadequata ejusdem objecti, per quam objectum ipsum redditur diversimodè definibile.* Sed quare, rogas, duplex hujusmodi cognitio dicitur distinguere prædicata objecti? *Resp.*: quia reddit objectum quasi duplex in Intellectu, quasi aliud, & aliud, eo quod, positis diversis conceptibus inadequatis ejusdem objecti, perinde illud ab Intellectu deliniatur, & explicetur, ac si re ipsa duplex esset, sive aliud, & aliud. Sicut enim de homine, qui diversis temporibus apparet sui dissimilis, v. g. manè ingeniosus, vespere rudis, vulgò dicitur, non eundem esse hominem vespere, ac manè, sed alium, & alium: ita de objecto substantie diversis conceptibus, ac definitionibus, loquuntur Logici, ac Metaphysici.

128 *Nota 2.* Distinctio rationis non est verè, & propriè distinctio, sed impropria quedam verè distinctioe imitatio. Si ficta est, ut Thomistæ volunt, clara est improprietas. Si verò est objecto extrinseca, ut malunt Nostri, multum re-

cedit à proprietate distinctionis. Vera quippe distinctio imbitur in unitate transcendentali, estque passio intima enti unicuique, quod per se ipsum distinguitur ab omni non ipso.

129 Cùm distinctio est *rationis ratiocinatae*, dicitur quidem proprietatis, sed in linea rationis: quia totam habet proprietatem, quam linea ista patitur; & quia in eadem linea datur alia distinctio multò magis impropria, nempe *rationis ratiocinantis*. Ceterùm in genere distinctionis simpliciter dictæ, semper est impropria, utpotè coherens cum identitate vera, & reali: unde merito dicitur *distinctio apparens*, eo nimirum sensu, quo pratorum amenitas est *visus apparens*, & serpentis instinctus *prudencia apparens*.

130 Nota 3.: extrema, vel subiecta, quæ denominantur ratione distincta, non sunt conceptus ipsi formales; hi namque realiter inter se distinguuntur. Sunt quidem ipsi conceptus distinctio rationis, seu forma denominans objectum ratione distinctum; sed non idè sunt ratione distincti. Sic actus visivæ potentia non est visus, & tamen est visio, seu forma constituens visum. Sic etiam cognitio alterius Mundi possibilis, est existentia intentionalis alterius Mundi; & tamen ea cognitio non existit intentionaliter, sed physice. Aliis terminis, conceptus formales non sunt ratione distincti *ut quod*, sed *ut quo*.

131 Extrema igitur ratione distincta *ut quod*, sunt ipsa prædicata realiter identificata, prout cog-

nita diversis conceptibus, ly *prout* reduplicante conceptus, non per modum subiecti, quod denominatur *ratione distinctum*, ne partialiter quidem, sed per modum formæ purè denominantis; non aliter, ac Mundus possibilis non dicitur intentionaliter existens *ut quod*, nisi prout cognitus; quin idè reduplicetur cognitio per modum subiecti, etiam partialis, sed tantùm per modum formæ.

132 Dices: prædicata realiter identificata, prout cognita diversis conceptibus, sunt concreta realiter inadæquatè distincta, scilicet penes formas, sive conceptus denominantes: ergo nequeant esse extrema distinctionis rationis, nisi distinguantur realiter, saltem inadæquatè. *Concess. Antec. dist. Consequ.:* nisi distinguantur realiter, penes id, *quo* sunt extrema, *conced.* penes id, *quod* est extremum, *neg. consequ.*

133 Prædicata non constituuntur actu distincta, nisi per distinctionem; quam proinde constitutive involvunt in esse extremorum actu distinctorum. Cumque distinctio rationis consistat in duobus conceptibus realiter inter se distinctis, ac definitive diversis, (quod etiam apud Objectivistas Scholæ nostræ, distinctionem sicam excludentes, verum est) sequitur, quòd extrema distinctionis rationis in esse talium constituuntur *de obliquo*, & *ut quo*, per conceptus realiter distinctos, suntque duo concreta intentionalia realiter inter se distincta penes formas.

Hinc

134 Hinc tamen non sequitur, extrema ista debere inter se distinguere realiter inadæquatè secundum id, quod extremum est, seu quod denominatur *ratione distinctum*: hanc enim denominationem suscipit solum objectum, quod solum *in recto* importatur, & ut quod; duplex autem conceptus non illam suscipit, ne partialiter quidem; sed purè præstat, eamque constituit purè ut quo, & *in obliquo*.

135 Nota 4: quando extrema realiter identificata sumuntur ut actu distincta per rationem, poterit aliquid verè affirmari de uno, & negari de altero: quia tollitur contradictio per distinctionem realem formarum denominantium, quamvis subjectum sit realiter idem. Hinc verè dicimus, *rationale est differentia, Animal non est differentia*; & sic de aliis hujuscemodi. Tunc enim animal, & rationale sumuntur ut jam cognita per diversos conceptus inadæquatos, & distinctivos, & sensus est, quod homo per conceptum *rationale* discernitur à brutis, non verò per conceptum *animal*: in quo nulla est contradictio.

136 Atque hoc sensu loquimur, quoties utimur terminis secundæ intentionis, cujusmodi sunt, *predicabile, genus, differentia, præcisum, abstractum, ratione distinctum*. Item: quoties utimur reduplicacione aliqua, vel forma loquendi alludente ad conceptus nostros inadæquatos, & præcisivos: ut cum loquimur de *rationali, quatenus tali, in esse tali, in ratione ta-*

lis, vel cum utimur nominibus abstractis, *rationalitas, animalitas*; vel cum addimus *formaliter*, aut *in sensu formali*.

137 Unde colliges, rationale non esse omninò idem *in sensu reali, & in sensu formali*, (id ipsum puta de animali, & quovis alio prædicato:) nam *in sensu reali* acceptum, solum dicit entitatem hominis specificativè sumptam, ut est à parte rei: at acceptum *formaliter*, sive *in sensu formali*, dicit entitatem hominis, prout cognitam conceptu respondente nomini *rationale*; & hoc est accipi *sub ratione* rationalis; ut enim ait D. Thomas 1. p. q. 13 art. 4. *Ratio, quam significat nomen, est conceptio intellectus de re significata per nomen*.

138 His prænotatis, facillè percipies, præcisionem formalem coherere cum distinctione rationis: non enim impedit, quod tota realitas objecti terminet diversos conceptus inadæquatos (inadæquatione explicata n. 123.,) per eosque reddatur quasi duplex, dum redditur diversimodè definibilis. Quare animal, & rationale sine ulla objecti partitione possunt esse aliud, & aliud in Intellectu, seu duo per rationem (alienitate, ac dualitate impropria, ex n. 127.,) non ex vi unius tantam cognitionis, ut constat ex Not. 1., sed ex vi duarum, quæ diversimodè importent esse intentionale. Sunt quidem unum, & idem in statu intentionali constituto per solum cognitionem *animal* (idem intellige de quavis alia sola,) sed sunt quasi duo

in ſtatu intentionali conſtituto ſimul per duos conceptus *animal*, & *rationale*.

139 *Dices*: ſi uterque conceptus indiviſim reſpicit *animal*, & *rationale*, hæc prædicata ſub utroque ſunt unum, & idem. *Diſt.*: hæc prædicata ut *talia*, vel *ſub ratione talium*, *neg.*; quia ſic realiter inadæquate diſtinguuntur, ex *Not.* 4.: hæc prædicata ſpecificativè ſumpta, ſeu quoad *reſtum*, ſunt unum, & idem ſub utroque conceptu, *ſubdiſt.*: verè, & propriè, *conc.*; impropriè, & apparenter, *neg.*: quia ipſa diverſitas conceptuum, ac diſtinctionum eſſicit, ut homo ſub conceptu *rationale* videatur eſſe aliud à ſe ipſo conceptu *ani-*

140 Diverſitas conceptuum, & acceptionum objecti, præ oculis habenda eſt, ut omnia contradictoria, quæ objici ſolent, diſſipentur. Non enim animali hominis convenit aliquid, quod non conveniat rationali, & è converſo, ſi utrumque ſumatur ſecundum eſſe purè reale: nam utrique à conceptu *animal* convenit eſſe genus (indiviſim cum animali belluino) & utrique à conceptu *rationale* convenit eſſe diſſerentiam.

141 *Objic.*: animal hominis per conceptum *animal* præſcinditur, & ratione diſtinguitur à rationali, & non à ſe ipſo: ergo jam aliqua partiſio fit ex parte objecti, & aliquid uni parti convenit, quod non alteri. *Neg. conſeq.*: quia in *Antec.* ſumuntur animal, & rationale ſub ratione talium; quo ſenſu partiſionem habent, non ex parte objecti, ſed ex

parte actus, aut actuum, id eſt, conceptuum diverſorum, quos de obliquo important. Et ſenſus eſt, quod animal hominis ſub conceptu *animal* non præſcinditur à ſe ipſo ut cognito per hunc ipſum conceptum, ſub quo illi reſpondet nomen *animal*: præſcinditur tamen à rationali, & conſequenter à ſemetipſo, ut cognito per conceptum *rationale*, ſub quo nomen hoc ipſi reſpondet.

142 Attamen, ſi de realitate objectiva loquamur, nihil uni convenit, quod non alteri: nec animal præſcinditur, ac diſtinguitur à rationali magis, aut aliter, quàm à ſe ipſo. Nam à rationali diſtinguitur, non prout incognito ex parte objecti (eodem quippe conceptu *animal* cognoscitur rationale objectivum,) ſed prout reſeſentato, vel reſeſentabili per conceptum *rationale*: & hoc eodem modo diſtinguitur etiam à ſe ipſo, nempe ut reſeſentato, vel reſeſentabili per eundem conceptum *rationale*, quo conceptu indiviſim cognoscitur animal hominis objectivum. Unde colliges, quod nec impropriè, & apparenter diſtinguitur animal hominis à rationali magis, quàm à ſe ipſo; quia ipſummet eſt, quod per diverſos conceptus redditur apparenter duplex.

143 Clamant hic Adverſarii, abſurdum eſſe, quod non admittatur diſtinctio rationis, niſi impropria, & apparens: hoc enim eſt ad metaphoras, & apparentias reducere fabricam metaphyſicam, quæ tota nititur diſtinctione rationis. Sed ve-

rò absurdum istud æquè premit Adversarios omnes: imprimis Thomistas; apud quos fabrica metaphysica, cum innitatur distinctione ficta, nimis aërea basi substruitur: deinde Nostros, apud quos metaphysica fabrica fundatur in extrinseca distinctione non immutante intrinsecè realitatem objecti, adeoque tota pendet à combinatione conceptuum formalium certo modo tendentium, quæ pro arbitrio concipientis dissipatur.

144 Itaque distinctio rationis ab omnibus dicenda est impropria, & umbratilis in genere distinctionis, ut notavimus n. 128. Cum hoc tamen coheret, quòd sit vera, & propria in genere cognitionis diversimodè repræsentantis objectum. Id est, duplex cognitio, quam dicimus esse distinctionem rationis, reddit objectum verè, & propriè cognitum, ac diversimodè definibile: sed eo ipso reddit objectum in duo distinctum impropriè tantùm; quia objectum fieri diversimodè definibile, non est fieri duplex, nisi impropriè, nec fieri aliud, & aliud, nisi apparenter. Sic alterius Mundi cognitio, cum propria sit in genere cognitionis, impropria est in genere existentiae sui objecti, quod non reddit existens nisi intentionaliter, adeoque impropriè,

145 Fabrica ergo metaphysica, ut in decursu explicabitur, pro formali consistit in diversitate conceptuum, impropria quidem in genere distinctionis objecti, sed vera, & propria in genere repræsentatio-

nis, habenteque reale fundamentum in objecto ipso. Quare fabrica illa, licet alioqui metaphorica, vel analogica, non caret fundamento solido (de quo supra n. 97.) quod benè nosse multum interest Scientiarum.

146 Thomistis vehementer displicet distinctio rationis extrinseca, in cognitione consistens. 1.: quia non erit distinctio rationis, sed realis, utpotè consistens in cognitione reali. 2.: quia repugnat identitas extrinseca; nam, cum identitas reddat unum summè extrinsecum alteri, sequeretur, unum cum alteri summè intrinsecum extrinsecè, quod implicat in terminis: pariter ergo repugnat distinctio extrinseca. 3. quia cognitio repræsentativè distinguit prædicata objecti: ac proinde non est distinctio, sed repræsentatio distinctionis, & pluralitatis: per hos enim conceptus *animal*, & *rationale*, non minùs repræsentantur extrema ut plura, quàm per istos, *Petrus*, & *Paulus*. Hæc nullius sunt roboris.

147 *Resp. ad. 1.*: licet cognitio sit in se realis, non est distinctio realis prædicatorum objecti, cum non excludat realem eorum identitatem; distinctio enim non dicitur realis, nisi à munere excludendi identitatem realem. Sic alterius Mundi cognitio, quæ utique realis est, dicitur existentia sui objecti, sed intentionalis, non realis; quia existentia non vocatur realis, nisi à munere ponendi rem extra causas. Sic etiam serpentis instinctus, licet sit

propriè talis, & vocetur prudentia, tamen non est prudentia propriè talis.

148 *Ad 2. neg. Antec.* : nam homo, & brutum sub conceptu *animal* habent identitatem extrinsecam: nec implicantia est in eo, quòd unum sit summè intrinsecum alteri extrinsecè, si utrumque sumatur secundum esse extrinsecum. Solis autem identitati, ac distinctioni realibus convenit esse intrinsecas enti reali; sicut soli existentiae reali, non autem intentionali, convenit esse rebus intrinsecam.

149 *Ad 3.* : verum est, quòd cognitio representativè distinguit, si tò *representativè* denotet modum representandi praeiivum, & inadæquatam: fecus verò, si denotet distinctionem representari à cognitione directà. Sic cognitio Angelica representativè comprehendit hominem; & tamen non est representatio comprehensionis, sed ipsamet est comprehensio. Quòd per conceptus, *animal*, & *rationalè*, represententur extrema, ut plura, sicut per istos *Petrus*, & *Paulus*, falsum omninò est: nam per illos nihil representatur ex parte objecti oppositum identitati reali: per istos verò representantur Petreitas, & Pauleitas, quæ realem identitatem penitus excludunt.

CAP. IX.

OBJECTIONES ALIÆ DEPULSÆ.

150 **O** *Bjic. 1.* : qui videt hominem à longè se moventem, cum nondum figura humani percipitur, ex motu cognoscit animal;

sed non cognoscit rationale: siquidem interrogatus, an objectum illud sit homo? Respondet, *nescio*: ergo præscindit objectivè. *Neg. Min.* Nam eodem modo, quo tunc cognoscitur animal, cognoscitur etiam rationale objectivum, sive reale, scilicet cognitione, vi cuius dici potest, totum illud objectum esse principium sentiendi. Qui interrogatus, an illud objectum sit homo? respondet, *nescio*; non negat omnem cognitionem terminatam ad rationale objectivum, sed tantum negat cognitionem sufficientem, ut applicetur objecto nomen *homo*, vel *rationalè*.

151 Mens ergo respondentis hæc est, aut esse debet: Cognosco totum objectum, sed non totaliter, quia non illud cognosco tota claritate, qua potest cognosci; & idèd nescio, an ei conveniat nomen *rationalè*. Hinc verè tunc dicet, *Cognosco, illud objectum esse animal, & non cognosco esse rationalè*; quia hæc sunt propositiones reflexæ, quæ pro objecto respiciant cognitiones directas *animal*, & *rationalè*: unde æquivalent his, *Habeo cognitionem animal*; & *non habeo cognitionem rationalè*; vel illis, *Cognitio, quam habeo de toto objecto, sufficit, ut illi tribuam nomen animal, & non sufficit, ut illi tribuam nomen rationalè*; ubi nulla certè contradictio est.

152 Nec rectè dixeris, cognosci tunc animal clarè, rationale confusè: quia utrumque objectivè sumptum, id est, secundum totam suam realitatem physicam, cognoscitur clarè, & evidenter, claritate,

& evidentia discernente illud à rebus inanimis, quæ propria est cognitionis *animal*; & utrumque non cognoscitur clarè, & evidenter, claritate, & evidentia discernente illud à brutis, quæ propria est cognitionis *rationalis*.

153 Itaque his terminis, *dubito, nescio, ignoro hoc, vel illud*, non excluditur omnis cognitio, nec omnis evidentia illius objecti; alioqui falsò, & implicatoriè diceres homini peregrino repentiò obvio, *non cognosco te*: falso etiam diceres, te ignorare, in quo consistat essentia *continui*, dum evidenter noscis, lignum esse continuum; nulla quippe res objectivè præscinditur ab essentia sua. Solùm ergo excluditur cognitio, vel evidentia correspondens nomini, de quo agitur. Hoc ipsum est, quod alii dicunt, accipi verbum *cognosco, vel ignoro*, nunc in rigore scholastico, nunc in sensu civili, & ad familiarem sermonem accomodato.

154 *Dices*: in casu hominis procul visi non cognoscitur discursus, sive intellectio: ergo non cognoscitur rationalitas, quæ est ordo transcendentalis ad discursum: nequit enim ordo ad terminum cognosci sine termino. *Neg. consequ.*, quin obitet addita probatio: nam ordo ad terminum, licet non possit sine termino cognosci cognitione comparativa, seu connotante terminum ipsum, bene tamen cognitione absoluta, vel etiam connotante terminum alium, si plures terminos habeat idem ordo.

155 In casu nostro totus ordo ad discursum est indivisibilis ordo ad sensationem: ideoque totus cognoscitur cognitione *animal*, quæ sensationem connotat. Possit etiam cognosci cognitione absoluta, nullam operationem connotante, nimirum qualibet ex his, *corpus, substantia, ens*. Tunc, fateor, non cognosceretur ordo ut talis; qui tò *ut talis* reduplicat cognitionem connotativam termini: cognosceretur tamen specificativè sumptus quoad totam sui realitatem.

156 *Objic. 2.*: non bene impugnatur objectiva præcisio ex eo, quòd verificet contradictoria de subjectis realiter indistinctis. Nam juxta D. Thomam q. 7. de pot. art. 1. ad. 5. *de eo, quod est idem re, & differens ratione, nihil prohibet contradictoria predicari, ut dicit Philosophus 3. Physic.* Nec fieri potest, quin de animali, & rationali, v. g. verificentur contradictoria intentionalia, nisi respuantur locutiones in omni Schola receptæ. *Resp.* Non impugnatur objectiva præcisio ex contradictoriis utcumque, sed ex eo, quod simul ponat esse & non esse eisdem formæ (v. g. cognitionis *animal*) in subjecto eodem, nullamque habente distinctionem verè talem, etiam inadæquatam: sic enim contingeret, si per eandem cognitionem animal esset cognitum, rationale non cognitum ex parte objecti.

157 De cætero nos etiam concedimus cum D. Thoma, de subjecto realiter eodem, & ratione distincto, quatenus ita distincto, veri-

nificari posse prædicata, quæ sine tali distinctione forent contradictoria, v. g. de rationali, & animali hominis esse differentiam, & non esse differentiam, discerni, & non discerni à brutis. Hoc tamen ab Adversariis distamus, quod illi prædicata ista tribuunt eidem subjecto secundum eandem formam, v. g. secundum conceptum *rationalis*; ideoque nulla ex parte contradictionem evitant: nos autem illa tribuimus eidem subjecto secundum formas realiter diversas, quas necessariò importat distinctio rationis; ideoque contradictionem tollimus. Non enim aliud sonat apud nos illa contradictio, nisi quod totus homo à cognitione *rationalis* denominatur *differentia*, & totus ipse non ita denominatur à cognitione *animalis*.

158 Locutiones in Schola receptas libenter admittimus, dummodò intelligantur in sensu formali, de quo supra n. 137. Concedimus v. g., quod *rationalis non est formaliter animal*, quod est *extra rationem animalis*; quod *non pertinet ad essentiam ejus Metaphysicam*: hæc enim in summa nihil aliud significant, nisi quod ex his conceptibus, *animal*, *rationalis*, neuter definitur, aut explicatur per alterum.

159 *Objic. 3.*: Voluntas in amando præscindere potest objectivè: ergo & Intellectus in cognoscendo. *Prob. Antec.*: quia potest voluntas amare bonum in communi, non amando bonum delectabile turpe; alioquin non posset sine peccato amare suum specificativum. *Neg. An-*

tec., quin obiter probatio. Nam, si bonum in communi sumatur ut indifferens ad bonum etiam delectabile veritum, non potest amari sine peccato, sive præscindatur objectivè, sive formaliter. Non enim fas est diligere objectum, quod nulatenus à se excludit turpitudinem; nec repugnat identificari realiter cum quolibet scelere.

160 Itaque distinguendum est duplex specificativum voluntatis; alterum per modum finis; & hoc est Beatitudo, ad quam voluntas naturaliter propendit, & in cujus amore non peccat: alterum per modum sphaeræ objectivæ; & hoc est bonum in communi, non quidem objectivè præcisum (aliter voluntas, antequam adveniat objectiva præcisio, carebit specificativo, nec erit potentia certæ speciei,) sed complectens omnia bona particularia, quæ à voluntate amari possunt, seu licitè, seu illicitè: quæ bonorum collectio non alia ratione dicitur specificare potentiam volitivam, nisi quia discernere nos facit extensionem ejus ab aliarum extensione potentialium. Cum autem collectio ista comprehendat etiam objecta vitia, certum est, non posse indiscretè, & adæquatè amari sine peccato.

161 Propendit quidem Voluntas in bonam ut sic: verum hæc propensio, si merè naturalis est, & non à peccato primi parentis derivata, non respicit nisi bonum propriè, & simpliciter dictum, quod solum est honestum, nec ad delectabile turpe contrahitur, nisi per er-

rorem praeiticum.

162 Denique *obic.*: si non datur objectiva praecisio, plurima sequuntur absurda. Nam 1. non poterit evidenter cognosci lumine naturali existentia Dei, quin cognoscatur Trinitas Personarum. 2., qui elicet conceptum *ens*, cognoscat omne cognoscibile, nec ignorabit secreta cordium, & decreta Dei, etiam in particulari, sive in individuo. 3., omnis cognitio erit comprehensiva, cum ita cognoscat totum objectum, ut nullum ejus praedicatum, nulla formalitas lateat cognoscentem. 4. Intellectus non magis praecisivus erit, quam potentia visiva materialis, cum haec possit etiam attingere suum objectum, nunc clarè, nunc confusè.

163 Verùm haec absurda facile evanescunt. *Ad 1.*: cum Deus lumine naturali cognoscitur, eodem modo cognoscitur Trinitas Personarum objectivè sumpta, videlicet cognitione, vi cuius dici possit, *Deus existit, est unus, est sapiens, &c.*; non tamen cognoscitur nec existentia Dei, nec Trinitas, cognitione, vi cuius dici possit, *Deus est Trinus in Personis*; & relatè ad ejusmodi cognitionem dicunt Theologi mysterium Trinitatis esse supra lumen rationis naturalis, & naturaliter incognoscibile. Unde verè dicitur, cognosci naturaliter, Deum esse unum, & non cognosci, Deum esse trinum, juxta dicta n. 151.

164 *Ad 2.*: non est absurdum, quòd ea omnia cognoscantur sub confuso conceptu *ens*; sed quòd cognoscantur sub clavis, & discretivis expressionibus. Concedi tamen potest,

non cognosci secreta cordis in particulari, vel in individuo; quia locutio ista reflexa est, solumque negat cognitionem discretivam unius ab alio.

Dices: per conceptum *ens* cognoscitur ratio entis clarè, & discretivè; ergo similiter cognoscuntur omnes differentiae entis. *Dist. Antec.*: cognoscitur clarè, & discretivè claritate, qua discernatur *ens* à non ente, videlicet ab omni carentia, & chimera, *conced.*; claritate, qua discernatur unum *ens* ab alio ente, *neg. Antec.* & sub eadem distinctione *Conseq.*: nam etiam differentiae per conceptum *ens* clarè discernuntur à non entibus; non verò inter se. Tota ergo claritas, discretio, vel confusio, quae convenit enti objectivè sumpto, in eodem sensu convenit differentiis.

165 *Ad 3.*: nego sequelam: quia, ut cognitio sit comprehensiva, non sufficit, quòd attingat totum objectum, nisi attingat totaliter, id est, tota perfectione, & claritate actus, quam meretur objectum. Vid. D. Thom. q. 7. de pot. art. 1. ad 2., ubi eodem modo solvit objectionem hanc, Si Deus totus attingitur à Beatis, ab his comprehenditur.

166 *Ad 4.*: Intellectus non magis praecisivus est ex parte objecti, quam potentia visiva; magis tamen praecisivus est ex parte actus: quia plures actus habere potest magis, ac magis abstractivos, & universales, quibus idem objectum attingit. Potest enim attingere colorem sub ratione talis, & sub ratione coloris (haecenus, & non ultra, potest potentia visiva,) & insuper sub

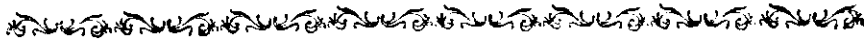
ratione qualitatis, accidentis, dependentis à Deo, & tandem ſub ratione entis. Plura alia huc ſpectantia, & hæc ipſa diſtinctius explicata dedimus in Logic. ſuſ.

167 Nunc obſerva ſequentia. 1., cùm dicimus, animal cognofci ſine rationali, non *ex parte objecti*, ſed *ex parte actus*; ſenſus eſt, animal non cognofci ſine rationali objecti vè, ſeu ſpecificativè ſumpto; cognofci tamen animal ſine actu, vel cognitione diſcretiva hominis à bruto. Quare locutio iſta, *rationale non cognofcitur ex parte actus per cognitionem animal*, non negat omnem actum terminatum ad rationale objectivum, ſed actum dumtaxat reſpondentem nomini *rationale*.

168 2.: non rectè dicitur, per conceptum genericum cognofci animal *explicitè*, rationale *implicitè*; quia hæc prædicata, realiter ſumpta, æquè ſubſunt expreſſioni generi-

ce; ſumpta vè in ſuſu formali, ſunt definitivè diverſi; adeoque neutrum in altero continetur *implicitè*. Vide ſupra n. 90.

169 3.: quoties D. Thomas diſtinctionem rationis ſignificat eſſe in objecto, loquitur de diſtinctione fundamentali; vel, ſi formalem intelligit, eam in objecto collocat, non *ſubjectivè*, ſed *verificativè*, quatenus in objecto eſt perfectio ſufficiens ad verificandas conceptiones diverſas Intellectus noſtri; ut explicat ipſemet Angelic. Doctör In 1. diſt. 2. q. 1. art. 3. ad 5. Denique: cognitio intuitiva, immò, & ipſa viſio beata, poteſt præſcindere formaliter, non cognofcendo objectum tota claritate, qua cognofcibile eſt. Non tamen viſio beata diſtinctionem rationis in Deo facit: quia nunquam datur dualitas viſionum, quibus Deus appareat quali duplex, ac definitivè diverſus.

DISPUTATIO II.

De Conſtitutione Univerſalis.

CAP. I.

QUID SIT UNIVERSALE? ET AN
detur à parte rei?

1 **U**niverſale dicitur, quod unum cùm fit, extenditur ad multa. Sic Lex, pro omnibus lata, dicitur Univerſalis in obſervando. Sic prima cauſa, atque

etiam Sol reſpectu ſublunarium dicitur univerſalis in cauſando. Sic etiam vox, aut conceptus *omnis homo*, dicitur Univerſalis in ſignificando, vel in reſpresentando.

2 In præſenti ſolùm agitur de Univerſali in eſſendo, & Univerſali in prædicando: è quibus primum dicitur Univerſale metaphyſicum, de-

definiturque ex Aristotele? (*id est* *ap-
tum esse in multis*, scilicet per iden-
tatem realem cum ipsis: alterum
dicitur Universale logicum, & ex
eodem Aristotele definitur (e) *unum
aptum predicari de multis*. Hæc in
nostris principiis solum inter se dif-
ferunt penes implicitum, & ex-
plicitum, vel tanquam essentia, &
proprietas ratione distincta.

3 Duo igitur pertinent ad es-
sentiam Universalis, unitas, & apti-
tudo ad multa. Unitas, juxta prin-
cipia mox stabilienda, nequit esse
intrinsicæ naturæ, quæ dicitur Uni-
versalis; sed debet esse extrinsecæ,
sita scilicet in actu Intellectus præ-
cursivo, & abstractivo. Aptitudo ad
multa supponit realem identitatem
illius naturæ cum multis, vel exist-
entibus, vel solum possibilibus,
& addit actum Intellectus, quo na-
tura sic exprimitur, ut possit mul-
tis uniformiter convenire prout ita
concepta.

4 V. g. Natura humana, prout
expressa per conceptum *homo*, est
Universalis: quia est una apta esse
in multis, & predicari de multis:
una; quia ut sic concepta nullam
præfert pluralitatem, aut divisi-
onem sui in plures homines, adeo-
que inmet intentionaliter indivisi:
apta esse in multis, & de iis præ-
dicari: quia & realem habet identi-
tatem ex parte objecti cum multis
individuis, & ita exprimitur, ut eam
possit Intellectus uniformiter ap-

plicare multis.

5 Sed notandum, quod ap-
titudō debet esse ad multa ejusdem
nominis, & rationis cum natura
communi, quæ in ipsis multiplice-
tur, aut dividatur; ita ut termi-
nus, sub quo natura dicitur Univer-
salis, v. g. terminus *homo*, possit
efferi pluraliter, conjungique nu-
meralibus *duo*, *tres*, &c. Unde na-
tura humana sub conceptu *homo*
ideò est Universalis, quia potest esse
multiplicata in individuis, de qui-
bus verè dicatur, *sunt duo homines;*
tres hominis, &c., quorum singulis
absolutè conveniat nomen *homo*, &
ratio, seu definitio nominis. Hinc
vides, cur natura Divina conve-
niens pluribus Personis non sit Uni-
versalis: quia nimirum semper in-
dividua manet in esse naturæ, nec
multiplicatur in tres naturas, sive
in tres Deos, sed in tres Personas,
quæ sunt unus, & idem Deus.

6 Non tamen debet identifi-
cari realiter natura Universalis cum
inferioribus secundum universalita-
tem, id est, secundum indifferen-
tiam, & unitatem, quam accipit à
cognitione indefinita. Solum ergo
identificari debet secundum rectum,
quod suscipit extrinsecam denomi-
nationem *Universalis*; quod rectum
vocari solet *ratio objectiva*, quia est
objectam correspondens ratio. Infor-
mali, id est, conceptioni *homo* v.
g. & definitioni *animal rationale*.

7 Præmissa hac Universalis

()

no-

(d) Τοῦτο γὰρ λέγεται καθόλου, ὃ πλείστον ὑπάρχειν πέφυκε. Τῶν ἀπὸ τοῦ ὄντος. ζ.
(e) Λέγω δὲ καθόλου μὲν, ὃ ἐπὶ πλείστον πέφυκε κατὰ τὴν ἀρετὴν. Η. μετὰ. α. 5.

notitia, quaritur nunc, an, & quo modo dari possit Universale? Veteres aliqui nihil esse Universale asseruerunt. Nominales admittebant quidem Universalia, sed solum *in significando*, quæ scilicet in solis nominibus universaliter significantibus consistenter; unde *Nominalium* appellatio fluxit. Contra hos omnes dicere sufficiat, Universale *in essendo*, & *pradicando*, importans ut quod naturam realem, & intentionem rationis *ut quo*, nullatenus posse negari; cum evidens experientia sit, naturam realem hominis, aut animalis, aut arboris, &c., passim à nobis ita concipi, ut ab omni hæc-ecitate, divisione, & multiplicitate præscindatur: realem autem naturam ut sic conceptam, & nihil aliud, intelligimus nomine *Unversalis*.

8 Alii ex adverso statuunt Universale à parte rei, & ante opus mentis, non quidem Universale logicum (ad hoc enim requirunt omnes actum Intellectus,) sed metaphysicum, & *in essendo*, cum actuali unitate, & aptitudine ad *essendum* in multis. Hoc in primis præstitit opinio vetusta, (quam Platoni tribuit Aristoteles, fortasse per calumniam) asserens, existere in Luna concavo naturas universales, æternas, incorruptibiles, ingenerabiles, & à singularibus separatas, quas *Platonis Ideas* appellant, & quæ per productionem ad singularia descendant, sic tamen, ut nec producto singulari generentur, nec pereunte eorum-pantur.

9 Hæc sententia; cujuscunque fuerit, delirium est. Tum quia ens positivum æternum, & indefectibile, non est nisi Deus, cum sibi vendicet attributa Divina. Tum quia ejusmodi natura, vel idea, realiter distingueretur à singularibus, utpotè ab his separata, vel separabilis; simulque realiter cum iisdem identificaretur, utpotè de ipsis verè affirmabilis tanquam propria ipsorum natura, vel essentia.

10 Sunt & aliæ opiniones variis modis inducentes Universale à parte rei, quæ nonnullis, sed paucis Recentioribus placent, & quas explicatas, & impugnatas dedimus in Logic. sus. Nunc solum in referendo, ac rejiciendo Scotistarum doctrinam paulisper immorabimur.

Proponitur, & impugnatur sententia Scotistarum.

11 **S**cotiste, sua distinctione formali ex natura rei insistentes, tuentur Universale à parte rei. Sed non omnes uno modo; ut videre est apud Maltrium, tum disp. 4. Log. q. 2. tum disp. 9. Metaph. q. 5. Docent quidem omnes, naturam humanam, v. g. esse à parte rei identificatam realiter absolute cum individuis, & eorum singularitatibus, sive hæc-ecitatibus, simulque ab iisdem esse distinctam formaliter ex natura rei; sed, ut ejus universalitatem statuunt, in duos opinandi modos dividuntur.

12 Nam alii dicunt, naturam humanam esse unam, & communem pluribus *per inexistentiã*, ita

ita ut una, & eadem humanitas realiter sit in omnibus hominibus, nec humanitas Petri, & humanitas Pauli v. g. distinguantur, nisi extrinsecè, ratione scilicet hæcœcitatum.

13 Hæc opinio à Mastrio cum aliis Scotistis impugnatur: & merito. Nam inde sequitur 1., non dari plures homines, sed plures tantum singularitates, quemadmodum in Trinitate non sunt tres Dii propter unitatem Deitatis, seu naturæ Divinæ. Unde arduitas mysterii Trinitatis transfertur ad creatura; siquidem individua humana sunt realiter eadem uni naturæ, simulque realiter inter se distincta. Sequitur 2., eandem humanitatem esse in Christo Domino, & in Juda proditore: unde eadem erit adorabilis, & detestabilis; amica, & inimica Deo; damnata simul, & glorificata

14 Sequitur 3., non posse Deum annihilare Petrum, manentibus cæteris; manebit enim in Paulo tota natura, & essentia Petri, solaque destrui poterit singularitas. Similiter non poterit Deus novum hominem creare: creatio enim est productio ex nihilo; nunc autem, quicumque producatur homo, aliquid ejus præcedit, nempe humanitas, quæ in aliis hominibus præexistit. Sequitur 4., humanitatem Antichristi nunc existere, & non existere: existere; quia nunc existunt alii homines: & non existere; quia nunc non existit singularitas Antichristi, cui humanitas realiter identificatur: & repugnat, quod è duobus realiter identificatis alterum existit

tat sine altero.

15 Nec his absurdis medentur Scotistæ, dum asserunt, humanitatem omnium non esse unam numericè, sed formaliter, & essentialiter. Nam 1., unitas formalis est vera, & propria unitas, & identitas à parte rei, juxta adversarios: ergo de humanitate verè, & propriè una, & eadem verificatur esse in Cælo, & in Inferno, &c. 2.: multiplicatio, juxta Adversarios, unicè se tenet ex parte singularitatum, quin naturam multiplicet in esse naturæ: ergo quidquid sit de nomine unitatis numericæ, non magis multiplicatur in individuis natura humana, quàm natura Divina in Trinitate; nec magis erunt plures homines, quàm plures Dii. Vide alia apud Mastrium loc. cit. Metaph. à n. 111.

16 Propter hæc plerique Scotistæ, nominatim Merinerus, Mastrius, & novissimè Gonzalez, agnoscunt totidem naturas, sive humanitates, quot sunt homines. Sed tamen admittunt à parte rei naturam communem *per indifferentiam*, quod vocant *Universale negativum*. Hoc nomine intelligunt naturam cujusque hominis, v. g. Petri, quæ prout distincta formaliter ex natura rei à Petreitate, non dicit ex se repugnantiam, ut conjungatur cum quavis hæcœcitate aliorum hominum distinctim, seu divisivè, licet sit extrinsecè impedita per Petreitatem, cui de factò identificatur.

17 Hanc indifferentiam, seu communitatem dicunt esse, non positivam, sed negativam, id est, ut

ipſi exſtant, non expeditam, & liberaam ab impedimento, ſed aſtuallyter impeditam extrinſecè per Petreitatẽ, per quam de factò contrahitur natura; ſic tamen, ut in ipſo contractionis ſtatu retineat non repugnantiam ad alias hæcẽccitates. Unde manet indifferens ad multa per aptitudinem, non proximam, ſed remotam: eo ſerè modo, quo materia, ſub una forma exiſtens, manet indifferens ad alias.

18 Hęc etiam opinio rejicitur 1.: quia in ea non ſalvatur à parte rei Univerſale metaphyſicum; ſiquidem natura Petri, v. g. non ponitur multiplicabilis in eſſe nature, ſed permanens una, & eadem, dicitur identificabilis diviſivè cum multis hæcẽccitationis. Hoc autem haud ſufficit ad univerſalitatẽ metaphyſicam. Tum quia tot alioqui forent intra humanam ſpeciem nature univerſales, quot ſunt homines. Tum quia potiori jure natura Divina dicenda eſſet univerſalis, cum non repugnet identitati cum pluribus Perſonis, & quidem conjunctim, ſivè in ſenſu compoſito. Tum quia ſingularitas Petri, & cujuſvis hominis, pariter vocanda foret communis, ſive univerſalis; ſiquidem, juxta hos Scotiſtas, eſt etiam ex ſe indifferens, ut identificetur diviſim cum qualibet humanitate.

19 Negat hanc ſequelam M. Gonzalez: quia, ſicut in phyſicis non forma, ſed ſola materia dicitur communis, tametiſi forma ignis v. g. ſit ex ſe conjungibilis cum materia ligni, non alia ex cauſa, niſi quia

forma ex ſe determinata eſt ad conſtituendum ignem potius, quàm lignum, cum quacumque materia: ita in metaphyſicis ſola natura dicenda eſt communis, non verò Petreitas, ſeu Petri hæcẽccitas; quia hæc ex ſe determinata eſt ad conſtituendum Petrum præ alio individuo, cui-cumque humanitati conjungatur.

20 Verùm hoc eodem exemplo redarguitur Adverſarius. Nam, ſi materia prima non eſſet ex ſe indifferens, niſi ad plures formas ejuſdem ſpeciei, ſicut forma ignis ex ſe indifferens eſt ad plures materias ſpeciei unius; procul dubio non magis communis eſſet materia, quàm forma, nec minus determinata ad certam ſpeciem compoſiti. Cum igitur humanitas Petri non ſit ex ſe indifferens, niſi ad plures hæcẽccitates ſpeciei humane, ſi Petreitas eſt eam ex ſe indifferens ad plures humanitates ejuſdem ſpeciei, tam communis, & univerſalis erit una, quàm altera, nihilque dabitur in Petro ſingularẽ.

21 At, inquis, Petreitas cum quavis humanitate non conſtituet niſi Petrum; humanitas verò poteſt conſtituere, vel Petrum, vel Paulum, vel Joannem, &c. Sed nihil proficis: nam Petreitas cum alia humanitate non conſtitueret eundem Petrum, qui nunc eſt, ſed alium hominem inadequatè diſtinctum, utpotè conſtantem alia humanitate, ſeu natura, ut nos docet ipſe Gonzalez in præſenti diſp. 2. n. 121.: idemque accideret, ſi humanitas Petri conjungeretur cum Pauleitate; ſolùm quip-

pe constitueret alium hominem in-
adæquatè distinctum à Petro, qui
nunc est. Tam ergo Petreitas, quàm
humanitas Petri, potest ex se consti-
tuere multa individua humana in
adæquatè distincta. Cur igitur alte-
ra præ altera erit communis?

22 *Rejicitur* 2. eadem oponio.
Vel potuit Deus facere, ut huma-
nitas Petri, saltem in Prima sui pro-
ductione, conjungeretur cum Pau-
leitate? vel non? Si *primum* dicas
cum Mastro disp. 9. Metaph. &
aliis Scotistis; non poterit ea hu-
manitas nunc esse identificata rea-
liter cum Petreitate, contra quod
omnes Scotistæ docent. *Probatur*:
quia humanitas Petri, & Petreitas
separabiles erunt, cum potuerint
existere realiter separata: separabi-
litas autem non coheret cum iden-
titate reali, juxta Scotistas, & om-
nes. Negat Mastro esse separabi-
les, postquam existunt: Sed gratis
negat: si enim Deus impedire po-
tuit realem identitatem in primo
instanti, quin tolleret existentiam
extremorum, cur non poterit eam
postea destruere, illæsis extremis?

23 Si verò *secundum* optes
cum Gonzal. cit. disp. n. 120. con-
sequentiam in te desidero. Cum
enim nec humanitas Petri, nec Pau-
leitas, ex se repugnet mutua con-
junctioni, ut contendis; quid pro-
hibet eas conjungi ex decreto Dei?
Quanam contradictio sequeretur ex
conjunctione extremorum, quæ ex
se apta sunt conjungi? Sequeretur,
inquies, realiter separari ea, quæ
realiter identificantur, nempe na-

turam Petri, & Petreitatem, quod
est chymericum. Utique: sed hoc
absurdum tibi est devorandum; si
quidem ponis in natura, & Petrei-
tate veram indifferentiam, & apti-
tudinem intrinsecam ad separatio-
nem: unde vel separatio realiter
identificatorum non erit chymérica,
vel dabitur ad separationem chy-
mericam aptitudo vera. Mito hæc
brevitatis ergo.

CAP. II.

PROBATUR GENERATIM REPUG-
nantia Universalis à parte rei:
& contrariis argumentis
occurritur.

24 **S**ententia negans Universale
à parte rei communis est
in Schola nostra, & Thomistica: &
præter dicta cap. præced. probatur
breviter. Repugnat Universale à par-
te rei, si repugnat à parte rei
unitas, & communicabilitas ejus-
dem entis ad plura, quibuscum
realiter identificetur, & in quibus
realiter multiplicetur secundum no-
men, & rationem propriam; sed
talis communicabilitas, & unitas
omnino repugnant à parte rei: ergo
&c.

25 *Pro. min.*: unitas à par-
te rei est unitas intrinseca, & rea-
lis, & communicabilitas illiusmo-
di importat pluralitatem intrinse-
cam, & realem sub eodem nomine,
ealemque ratione; sed realis uni-
tas, & pluralitas ejusdem entis in
eadem ratione, repugnat omnino;
siquidem essent intrinseca divisio, &
indivisio, intrinseca unitas, & non
uni-

unitas in eodem sensu, efficiereque, ut à parte rei plures homines forent intrinsicè unicus homo: ergo &c.

26 Quapropter à parte rei solùm est Universale fundamentaliter, quatenus datur fundamentum, ut Intellectus naturam realem abstrahat, & præscindat à multiplicitate reali, atque ita constituat formaliter Universale. Illud autem fundamentum sunt plura individua realiter similia inter se, quæ pro mensura similitudinis occasionem præbent intellectui, ut ea confundat conceptu indefinito, generico, vel specifico. Potest etiam fundamentum desumi ex unico individuo naturæ finitæ, ac limitatæ, quæ idcirco non repugnat coexistentiæ aliorum similium: nam ex hac non repugnantia fundamentum sumit Intellectus, ut naturam talis individui, v. g. Solis, à singularitate præscindat.

27 *Objic. 1.* pro Idea Platonis: Scientiæ dicuntur esse de necessariis, æternis, immutabilibus, quæ nec generantur, nec corrumpuntur; sed scientiæ sunt de Universalibus: ergo dantur Universalia his attributis prædita, atque aded realiter separata à singularibus. *Confirm.*: quia, nisi detur natura communis à singularibus separata, falleretur Intellectus, dum eam sine singularibus concipit.

28 *Resp.*: ea omnia tribuuntur objectis scientiarum, non in existendo, sed in verificando propositiones scientificas. Quia enim hæc propositio, *Homo est animal rationale*, hoc sensu exposita, *Quan-*

documque existat homo, quidditas ejus est animal rationale, vera est ab æterno in Intellectu Divino, & foret etiam vera in intellectu creato, si existeret ab æterno, & quia verificatio ejus est necessaria, & immutabilis, nec pendet ex eo, quod generetur, aut corrumpatur homo; idcirco ipsius objectum, quod est homo universaliter conceptus, dicitur æternum, necessarium, &c. quia requiratur separatio realis à singularibus; nam his etiam eadem attributa conveniunt eodem sensu, prout substant conceptui homo.

29 *Ad confirm.*: falleretur quidem Intellectus, si conciperet naturam objectivè sejunctam à singularibus: at non ita concipit; sed præcisè naturam intelligit non cogitando singularia, id est, non illa exprimendo sub ratione talium: in quo nulla falsitas, juxta illud *Præscindentium non est mendacium.*

30 Notandum hic, quòd singulare, prout existens à parte rei, non est correlativum Universalis, nisi forte *secundum dici*, eo modo, quo ens reale, & ens chymericum sunt correlativa. Ut summum ergo dabitur vera relatio inter Universale, & singulare secundò intensionaliter acceptum.

31 *Objic. 2.* pro aliis sententiis: uno tantum homine existente, daretur à parte rei natura humana una, & multiplicabilis: ergo foret natura Universalis. *Dist. Antec.*: multiplicabilis per divisionem sui in plures naturas humanas, *neg.*; multiplicabilis, id est, non excludens

pos-

possibilitatem, & existentiam aliarum similium, & solo numero differentium, *conc. Antec.*; hoc enim sensu sola natura Divina est immultiplicabilis essentialiter. Sed *neg. Conseq.*: quia multiplicabilitas sic accepta non sufficit Universalis, cum non reddat naturam illam aptam esse in multis.

32 *Replie.*: illa natura saltem ab intrinseco non repugnat communicationi sui ad plura individua; aliàs, dum per Intellectum concipitur communis pluribus, conciperetur cum predicato sibi repugnante. *Dist.*: non repugnat communicationi sui solius, aut seorsum acceptæ, ut est à parte rei.; *neg.* communicationi sui ut confusæ per Intellectum cum aliis similibus; *conc.* Unde natura illa non concipitur cum predicato sibi repugnante: quia non concipitur communis, nisi prout confusè concepta cum aliis; cui communitati non repugnat ab intrinseco, sed illi fundamentum præbet.

33 *Objc. 3.*: natura omnium hominum à parte rei est unica definitione definibilis: ergo habet unam essentiam, seu quidditatem; nam quidditas definitioni respondet. *Concedo* Consequentiam, loquendo de unitate fundamentali, quæ est unitas similitudinis. Sed, loquendo de unitate formali, sive actuali, *Dist. Conseq.*: habet unam essentiam, unitate præsupposita ante operationem Intellectus, *neg.*; unitate prælita per operationem Intellectus, nimirum per conceptum *homo*, vel per ipsam definitionem

animal rationale, quæ etiam exercitè præscindit à singularitatibus, & naturas omnium hominum adunat, *conc. Conseq.*

34 Ut alias objectiones præcidas, *observa. 1.*, quòd à parte rei non alia datur unitas inter individua realiter distincta, nisi unitas similitudinis, quæ non est unitas propriè dicta, formalis, aut actualis, sed impropria, & purè fundamentalis, quatenus ex ea fundamentum sumit Intellectus, ut plura individua confundat sub uno conceptu indefinito. Non, inquam, est propriè unitas. Tum quia similitudo pluralitatem importat, cum sit relatio realis, vel fundamentum ejus; ideòque nemo dicitur sibi similis: unitas autem opponitur pluralitati, seu multitudini. Tum quia daretur alioqui realis unitas inter Deum, & creaturam, præsertim hominem, qui factus est *ad imaginem, & similitudinem Dei*, Genes. 1. Ipsæ quoque hæcceitates, humanæ v. g., cum verè assimilentur in contrahendo naturam humanam, potius quàm equinam, forent à parte rei una hæcceitas, nec minus universalis, quàm humana natura.

35 Dum autem Aristoteles docet, relationes similitudinis, æqualitatis, & identitatis, in unitate fundari, sumit unitatem pro conformitate, qua unam se habeat sicut aliud, vel in qualitate, vel in quantitate, vel in substantia. Sed, cum ista conformitas necessariò importet unum, & aliud, adeòque multitudinem, nequit esse propriè unitas, vel iden-

titas, quamvis ita vocari soleat sensu vulgari.

36 *Observa 2.*, quod ad excludendam diversitatem non requiritur unitas propriè dicta, sed sufficit unitas impropria, & fundamentalis, id est, similitudo. Cùm enim diversitas idem sonet, ac dissimilitudo notabilis, satis excluditur per similitudinam. Excluditur etiam à fortiori per veram unitatem, ubi hæc invenitur; quia ubi non dantur multe, non dantur diversa: sed tamen unitas non est necessaria. Hinc infertur, quod natura humana, quæ est in omnibus hominibus, licet à parte rei non sit multiplex natura diversa, non idèò à parte rei est propriè una, sed est multiplex natura similis: quemadmodum hæc unitas humana, licet non sit à parte rei multiplex individuatio diversarum naturarum, non ideo est propriè individuatio una

37 *Observa 3.*, quod *unitas formalis* interdum sumitur pro unitate intentionali, interdum pro vera, & actuali (& neutro modo datur à parte rei inter naturas numero distinctas,) interdum pro indivisione in plures naturas specie, vel genere diversas: & hoc modo verè datur à parte rei unitas formalis, non solum in natura Petri v. g., identificata cum unitate numerica, sed etiam in naturis omnium hominum simul sumptis, quæ proinde verè dicuntur in hoc sensu natura *formaliter una*; quia non habent divisionem in plures naturas genere, vel specie diversas. Sed formalis uni-

tas ejusmodi, quando coheret cum pluralitate numerica, non est unitas propriè, cùm consistat in similitudine specificâ, per quam satis excluditur divisio in plura diversa, ut nuper diximus.

38 *Dices*: ubi datur propriè indivisio, datur propriè unitas; quia unitas per indivisionem definitur: sed in natura humana, numericè multiplicata, datur propriè indivisio in plures naturas specie diversas: ergo. *Dist. Maj.*: ubi datur propriè indivisio excludens multitudinem, *con.*, excludens præcisè diversitatem, sed locum relinquens multitudini, *neg. Maj.*, & *concessa M.n.*, *neg. conseq.* Indivisio, per quam definitur unitas, debet esse, non solum in plura diversa, sed etiam in plura talia, quæ sint multa simpliciter; nam unum, & multa immediate opponuntur. Cùm ergo indivisio nature humane in plures specie diversas, non excludat multitudinem naturarum (verè quippe sunt multe nature humane à parte rei,) non sufficit ad unitatem propriè dictam. Et quomodo erunt propriè una due nature, quarum altera datur, & annihilari potest, altera illata, & integrâ?

39 *Observa* demum, quod nomen *species*, aut *genus*, in sensu logico, & metaphysico, cum sit nomen secundo intentionis, non verificatur ante operationem intellectus, nisi fundamentaliter, seu quatenus sonat significandam individuorum, quæ simulat conceptum specificum, aut genericum. Unde, cum

cum Petrus, & Paulus dicuntur à parte rei esse unius, & ejusdem speciei, tò *unius, & ejusdem* solum significat non esse notabiliter dissimiles, sicuti sunt Petrus, & Bucephalus. Vid. alia in Logic. fus.

CAP. III.

EXPLICATUR UNIVERSALE PER Intellectum.

40 **U**Niversale fieri per Intellectum, omnes Scholæ consentiunt. Sed qualiter fiat, non omnes uno modo explicant. In nostris principiis fit per conceptum indefinitum, id est, ita experimentem objectum realiter multiplex, aut multiplicabile, ut illud præscindat à reali unitate, & pluralitate: cujusmodi est quilibet ex his conceptibus *homo, leo, animal, corpus, &c.* Posito enim conceptu *homo* v. g., natura humana per illum redditur formaliter, sive intentionaliter una, simulque apta convenire multis; ac proinde redditur universalis.

41 In primis redditur una; quia tota, qua latè patet, redditur uniformiter definibilis, ita ut sub illo conceptu non aliter definiatur humanitas, quæ est in Petro, quàm humanitas, quæ est in Paulo, aut alio quovis; nam quicumque definitur ut *homo*, definiiri debet *animal rationale*. Omnes igitur naturæ humane sub tali conceptu sunt unius definitionis, adeoque unius rationis, cum idem sit *ratio* rei, ac *definitio*, juxta Aristotelem, & D. Thomam. Fieri autem unius rationis, est fieri ratione unum, seu for-

maliter unum.

42 Adde, quòd natura humana sub eo conceptu ita præscinditur à multitudine reali, ut non appareat realiter multiplicata, nec per multitudinem definibilis: nullam ergo in intellectu divisionem habet. Quo autem sensu non habet divisionem, una est. Una, inquam, non quidem unitate intrinseca, & reali (ab hac enim præscinditur;) sed unitate extrinseca, & intentionali, præstita per conceptum *homo*, qui divisionem rationis excludit.

43 Deinde per illum conceptum natura humana redditur apta convenire multis, seu communicari pluribus. Nam aptitudo, & communicabilitas propria naturæ Universalis, est actualis indifferentia, ut sine fictione cognoscatur identificata realiter cum pluribus. Hæc autem indifferentia supponit ex parte objecti realem identitatem illius naturæ, quæ fit intentionaliter una, cum pluribus saltem possibiliibus, vel, quod eodem redit, supponit aptitudinem, & communicabilitatem radicalem, seu fundamentalem (quæ juxta Thomistas est materialitas naturæ, juxta alios est finitudo, & limitatio Perfectionis;) & addit præcisionem ab omni pluralitate, & differentia inferiori. Natura enim humana, dum præscinditur, & quasi denudatur ab omni differentia individuante, nihil retinet, unde repugnet Petro, nec Paulo, nec aliis hominibus individuis.

44 Ne tamen putes, naturam humanam esse indifferentem, ut

cogitetur identificata cum pluribus per solum conceptum *homo*; alias per illum non præfunderetur à pluralitate, nec fieret una. Per hunc ergo conceptum redditur indifferens, ut quoties prout sic concepta comparatur cum individuis hominibus, statim appareat conveniens illis per identitatem: hæc autem comparatio necessarii fieri debet per alios conceptus, vel apprehensivos, vel iudicativos.

45 Porro, si natura humana ita existeret à parte rei, sicut apparet sub conceptu *homo*, præcisè scilicet ab omni differentia individuante, nec habens actualem divisionem, foret abs dubio Universale à parte rei: si ergo per Intellectum acquiritur conditiones istas, erit Universalis per Intellectum.

46 Ex dictis inferes, Universale esse concretum ex subiecto, & forma: subiectum, quod suscipit denominationem *Universalis*, est natura realis, quæ multiplicata est à parte rei: forma denominans est cognitio abstractiva, v. g. *homo*, per quam natura præfunderitur à multiplicitate reali; ab hac enim forma, licet extrinseca, denominatur objectum unum, & commune pluribus, modo exlicato. Unde ipsi est unitas, & communitas in abstracto, & *intentio Universalitatis*, ut contra Thomam pro ente rationis pugnantes, ostendimus *tract. I. d. 2. cap. 3. & 5.* Quamvis autem subiectum sit reale, & sola forma proveniat ab intellectu, tamen Universalis dicitur potius esse per

Intellectum, quam à parte rei; quia ponenti ultimum determinativum, tribuitur totum.

47 Notandum hic, aliud esse loqui de natura humana *secundum se*, aliud de eadem *in esse Universalis*. Primo modo consideratur natura in statu abstractionis, non tamen secundum prædicata extrinseca, quæ illi proveniunt à tali statu; sed secundum prædicata positivè intrinseca, per quæ in tali statu definitur, nempe *animal*, & *rationalis*, & quæ in his formaliter includuntur: & hæc dicuntur prædicata *primæ intentionis*, & propria nature *in suppositione personali*: & hæc eadem sunt, quæ possunt cognosci identificata cum pluribus.

48 Secundo modo consideratur natura secundum prædicata in ipsam derivata ab statu abstractionis, id est, à cognitione præcursiva, nempe secundum denominationes *universis*, *communis*, *indifferentis*, *universalis*, *generis*, *speciei*, &c.; hæc dicuntur prædicata *secundæ intentionis*, & propria nature *in suppositione simplici*, nec possunt convenire individuis quæ talibus, aut cum eis identificari. Unde colliges, quare dicatur, quod natura *secundum se* non est una, nec multiplex: quia scilicet nec per unitatem, nec per multiplicitatem definitur in suppositione personali.

49 Contra doctrinam traditam *el. II. r.*: natura humana in statu abstractionis est intrinsece ens: ergo est intrinsece una; nam unum, & ens convertuntur, & unitas est pas-

passio entis metaphyfica. Transmis-
so *Antec.*, *dist. conseq.*: est intrinse-
cè una, unitate indivisionis in plu-
res especies, seu naturas diversas
(quæ dici solet *unitas formalis* ex
num. 37.) *conc.*; unitate indivisio-
nis in plura individua similia, *neg.*
conseq. Illa tamen *formalis unitas*,
quatenus præcisa ab unitate indivi-
duali per conceptum *homo*, non est
propriè unitas intrinseca, & realis,
utpotè non excludens divisionem
in multa. Relege num. 38.

50 *Instabis*; ergo *homo ut*
sic, non erit propriè ens, siquidem
non est propriè unum reale. *Dist.*
conseq.: non erit propriè ens posi-
tivè distinctum à multitudine, seu
non erit potius ens, quàm entia,
conc.; non erit propriè ens, quod
sit non positivè distinctum à multi-
tudine, sed ab ea præcindens, seu
quod sit non potius ens, quàm en-
tia, *neg. conseq.* Cùm dicitur uni-
tas converti cum ente, sumitur *ens*
prout in se excludens divisionem,
quâ possit pluraliter vocari *entia*;
si enim ita vocari potest, non est
ens, sed multitudo entium, in qua
datur unitas, non unica, sed mul-
tiplex. Dum autem ens ita sumitur,
ut non positivè distinguatur à mul-
titudine, sed ab ea purè præcindat;
tunc non convertitur cum uno rea-
li; quia cùm non potius sit ens,
quàm entia, non est potius unum,
quàm multa.

51 Atque ita se habet huma-
nitas sub conceptu *homo*; quæ, sicut
præcindit ab eo, quòd sit natura
una, vel multiplex, ita & ab eo,

quòd sit ens, vel entia. *Si queratur*,
(inquit D. Thomas cap. 4. de Ent.
& Essent.,) *utrum ista natura possit*
dici una, vel plures? neutrum conce-
dendum est; quia utrumque est extra
intellectum humanitatis. Nota, quòd
huic argumento non occurritur per
Thomisticam unitatem fictam, quæ
certè non est passio entis.

52 Hæc de unitate intrinse-
ca, & reali. Ceterum unitate ratio-
nis extrinseca, & intentionali, na-
tura sub conceptu *homo* est utique
una positivè per denominationem
à conceptu ipso (alioquin non fo-
ret universalis.) Quamvis enim con-
ceptus ille sit purè præcisivus ab
unitate, & pluralitate reali, at-
amen positivè adunat intentionali-
ter objectum suum: quia positivè ex-
cludit divisionem, per quam objec-
tum sub ipso conceptu appareat ra-
tione multiplex, aut divisum: ex-
pressio quippe indefinita *homo*, re-
pugnat identificari cum expressio-
ne pluralitatis objectivæ ut talis, in
qua expressione consistit divisio, ac
pluralitas rationis.

53 *Objic. 2.*: quòd cognitio
in se sit una, non sufficit, ut natu-
ram denominet unam; sicut quòd
sit in se singularis, & spiritualis, non
fat est, ut naturam denominet sin-
gularem, & spiritualem; & alioquin
divina cognitio, quæ unica repræ-
sentat res omnes, eas denominaret
Unum, & Universale. *Resp.* Non
ideo naturam dicimus fieri unam à
cognitione, quia cognitio in se una
est; sed quia habet modum tenden-
di adunativum, id est, præcisivum

à multiplicitate reali naturæ.

54 Patet hoc in his conceptibus *homo*, & *homines*. Uterque est unus in se: sed non reddit uterque naturam humanam extrinsecè, & intentionaliter unam, idque ob diversum tendendi modum, nam secundus exprimit ex parte actus pluralitatem objecti ut talem: primus verò à pluralitate præcindit, ideòque naturam humanam, quæ ex parte objecti est multiplex, ita proponit ex parte actus, ut Intellectus eam definiat, & explicet quasi unam: & hoc est habere modum tendendi adunativum, & objectum realiter multiplex exercitè constituere, seu denominare unum per rationem.

55 Nec ideo debet cognitio denominare objectum singulare, vel spirituale: talium quippe denominationum à forma extrinseca incapax est objectum. Nec item divina cognitio objectum in se multiplex facit unum, aut Universale; cum præcingere nequeat ex parte actus à pluralitate objectiva.

56 Observa, quòd conceptus *homo* est unitas singularis respectu sui, non respectu objecti; & est unitas universalis respectu objecti, non respectu sui: quemadmodum est representatio objecti, & non est representatio sui: vel quemadmodum est physica existentia sui, & intentionalis existentia objecti, non è converso; qua in re nulla est difficultas, cum certum, & obvium sit, non omnes denominationes, quas forma suscipit *ut quod*, posse tribui subjecto, vel objecto; nec

omnes, quas forma continet respectu subjecti, posse afficere formam ipsam *ut quod*.

57 *Objic.* 3.: unitas rationis est impropria, sicuti distinctio rationis: ergo non constituit propriè Universale; quemadmodum unitas similitudinis, quia impropria est, Universali non sufficit. *Confirm.* 1.: Universale est essentialiter unum, cum per unitatem definiatur: ergo non est unum extrinsecè tantum. *Confirm.* 2.: si præcisiva cognitio esset unitas Universalis, multiplicata cognitione *homo*, multiplicarentur species humanæ; sicut multiplicata unitate individuali, multiplicantur individua. *Confirm.* 3.: natura Universalis est unus conceptus objectivus: ergo habere debet unitatem objectivam. *Confirm.* 4.: cognitio accipit unitatem ab objecto: ergo nequit tribuere objecto unitatem.

58 *Resp.* Unitas rationis impropria est, si comparetur unitati reali: propria tamen est in linea rationis; verè enim, & propriè excludit divisionem de linea rationis, consistentem in expressione plurium, ut plurium. Sic unitas amicitie, vel unitas politica partium Republice, impropria est, si unitati physice comparetur, cum tamen sit propria in linea morali.

59 Hinc patet disparitas ad unitatem similitudinis: hæc enim, cum non pertineat ad lineam intentionalem, sed ad realem physicam, deberet excludere divisionem realem, ut foret unitas propria in sua

linea; quam tamen divisionem minime excludit, sed potius positivè præfèrt pluralitatem. In nulli igitur linea est unitas propriè talis, nec reddit naturam indivisam realiter, nec intentionaliter.

60 Hinc etiam inferes. Universale per Intellectum, quamvis dici possit improprium comparativè ad Universale à parte rei, si daretur, tamen absolutè esse proprium: tum quia impossibile est aliud magis proprium: tum quia tantam habet proprietatem, quantum requirunt Scientiæ, quæ certè contentæ sunt Universalitate rationis, utpotè sufficiente, ut totam speciem humanam v. g. unica definitione definiant, ac de ea differant, quasi esset realiter una.

61 Ad 1. *Confirm.*: Universale adæquatè sumptum, seu prout est concretum ex subiecto, & forma, nempe ex natura, & cognitione, intrinsicè, & essentialiter est unum; quia unitas intentionalis est de essentia illius concreti. Solùm ergo unitatem dicimus extrinsecam Universalì specificativè sumpto, id est, naturæ physicæ, quæ denominatur universalis. Sic cognitio est de essentia concreti *cognitum*; & tamen est extrinseca rei, quæ cognita denominatur.

62 Ad 2. *Confirm.*: Universale, vel Species, est concretum accidentale: concreta autem accidentalia non multiplicantur ex multiplicatione formarum ejusdem rationis, si subiectum est idem. Sic Deus mille cognitionibus cognitus, non di-

citur multiplex cognitum, sed unum nullies cognitum. Pariter ergo natura humana, multiplicato conceptu *homo*, non est multiplex Species, sed eadem multipliciter formata. Contra unitas individualis, cum non sit forma accidentalis individuum, sed omnino intrinsicè, & substantialis, necessariò inducit multiplex individuum, si ipsa multipliciter.

63 Ad 3. *neg. Conseq.*: quia natura Universalis, est quidem conceptus objectivus unus, at non est objectivè unus, sed extrinsicè intentionaliter: quemadmodum juxta Thomistas ea natura est unus conceptus objectivus realis, sed non est unus realiter, cum tantum sicut sit unus.

64 Ad 4.: cognitio definit unitatem ab objecto tanquam à fundamento; & objectum accipit unitatem à cognitione tanquam à forma: cognitio præsupponit in objecto unitatem fundamentalem, consistentem in similitudine plurium; & objectum accipit formaliter à cognitione unitatem actualem extrinsecam, consistentem in expressione præcisiva. Nec objectum comparatur ad cognitionem ut causà physica, vel univoca, sed ut causà formalis extrinseca, quæ perfectiones effectus non nisi fundamentaliter præcontinere debet.

CAP. IV.

QUODNAM SIT OBJECTUM COGNITIONIS CONSTITUENTIS UNIVERSALE?

65 Q Uæritur, quid attingat ex parte objecti cognitio *homo*, & aliæ similiter præ-

præcivæ, quibus formaliter constituitur Universale? Patroni præcisionis objectivæ respondent, per cognitionem *homo* attingi duntaxat prædicata essentialia naturæ humanæ præcisâ ex parte objecti ab omnibus differentiis individuorum: quæ natura in statu reali est natura omnium hominum, & cum omnibus realiter identificatur: at in statu intentionali, in quo præscinditur objectivè ab omni hæcitate, & multitudine, nullius individui propria est, sed ad omnia, & singula redditur indifferens, verèque prædicabilis secundum totam sui rationem objectivam de omnibus, & singulis individuis.

66 Hæc doctrina subest omnibus difficultatibus præcisionis objectivæ: & nunc specialiter impugnatur. Quia, juxta hos Authores, natura humana secundum totam realitatem, quæ terminat ex parte objecti cognitionem *homo*, sit verè prædicabilis de singulis hominibus, absque ulla disjunctione: ergo sit realiter identificabilis cum singulis; nihil enim potest sic verè prædicari de ullo subjecto, nisi cum eo realiter identificetur. At hoc planè repugnat. Nim illa realitas naturæ humanæ, juxta eosdem Authores, identificatur à parte rei cum omnibus hominibus: quod autem realiter identificatur cum omnibus, repugnat fieri realiter identificabile cum singulis.

67 *Confirm.*: in doctrina prædicta, propositio hæc *Petrus est homo*, sic exponenda erit: *Petrus realiter identificat secum naturam humanam, quæ à parte rei est propria natura*

Pauli, quamvis nullius hominis propria sit prout in statu abstractionis. Vel etiam sic: *Petrus realiter identificat secum quidquid realiter est in Paulo præter Pauleitatem.* Uterque autem sensus falsus est citra dubium; cum nequeat Petrus realiter identificare secum illud ipsam, à quo distinguitur à parte rei. Hæc maxime vim habent contra Præcidentes objectivè, qui communiter docent, Universale in actuali prædicatione salvari.

68 Dicendum igitur, objectum cognitionis *homo* (idem intellige proportionem servata de quovis actu constituyente Universale) esse omnes hominum naturas, sive omnia individua humana. Ita omnes Defensores præcisionis formalis, ex qua præcisione Conclusio iita necessariò sequitur. Cum enim cognitio *homo* attingat prædicata essentialia naturæ humanæ, quæ identificatur à parte rei cum omnibus individuis, hæc omnia attingere debet ex parte objecti, nisi præscindat objectivè.

69 *Prob.* insuper. Objectum cognitionis *homo* est vera, & realis natura humana, ut insciatur nemo: ergo vel est natura Petri, vel alterius determinatè, vel omnium hominum; non enim alia invenitur in rebus. Atqui non est sola natura Petri, vel alterius hominis determinatè, cum hæc non possit de omnibus prædicari: est ergo natura omnium, seu cumulus omnium naturarum; ac proinde cognitio illa terminatur ad omnes homines ex parte objecti.

70 *Confirm.*: conceptus *homo* illud

illud objectum attingit, quod intentionaliter adunat, seu reddit unum; sed adunat omnia individua naturæ humanæ, reddendo uniformiter desinibilia: ergo attingit omnia ex parte objecti. Passim, & verè dicitur, quòd, posito conceptu indefinito, Petrus, & Paulus fiunt unum in ratione hominis, ut etiam homo, & equus unum in ratione animalis. At hoc falsum erit, si conceptus *homo* non attingit ex parte objecti Petrum, & Paulum, neque conceptus *animal* hominem, & equum: nam quod non attingitur ab his conceptibus, non redditur cognitum, adeoque non redditur unum, cum denominatione *unius* imbibatur in denominatione *indefinite cogniti*.

Explicatur predicabilitas istius Objecti.

71 **S**uperest explicandum, quò sensu objectum cognitionis *homo* fiat adæquatè predicabile de singulis hominibus: predicabilitas enim inadæquata non sufficit; aliter Petrus erit universalis à parte rei, cum sit unus, & inadæquatè predicabilis de multis, nempe de corpore, & anima, quibus constat. At illud objectum, si complectitur omnes homines, nequit esse de singulis predicabile adæquatè, vel secundum se totum: neque enim de quovis homine predicari potest omnis *homo*.

72 Nec sit est dicere cum nonnullis, objectum illud esse predicabile de Petro, v. g. adæquatè intensivè, non adæquatè extensivè, vel, ut alii loquuntur, adæquatè ex parte actus, & inadæquatè ex par-

te objecti. Nam *contra* est: quòd denominatione *predicabilis* non cadit super actum, sed super objectum, & quidem complectendo partes ejus omnes per modum unius; sic enim, & non aliter objectum redditur Universalis. Si ergo objectum cognitionis *homo* sint omnes homines, tota hominum collectio est, quæ suscipit denominationem predicabilis adæquatè intensivè de Petro.

73 At quomodo poterit tota hominum collectio reddi verè affirmabilis absolutè de Petro, qui pars tantum collectionis est? An verum erit, quòd tota perfectio intensiva naturæ humanæ realiter identificata cum Paulo, potest etiam realiter identificari cum Petro? Sanè perfectio intensiva naturæ humanæ non præinditur ex parte objecti à perfectione extensiva, ut Authores isti supponunt: ergo si tota perfectio intensiva denominatur predicabilis de Petro: tota etiam sic denominabitur perfectio extensiva.

74 Germana hujus difficultatis explicatio pendet ex modo tendendi cognitionis Universalis constituentis. Is modus est *indefinitus*, idest, ut vox ipsa præfert, indeterminatus, atque adeo silem implicitè, & æquivalenter vagus, aut disjunctivus, aptusque proinde ad suppositionem confusam, vel disjunctivam, in qua verificetur per quodlibet è multis, quæ significat. Cuius indefinitus conceptus *homo* potest eodem modo resolvi, ac resolvuntur hi, *quidam homo*, *aliquis homo*; *unus homo*, vel *unus ex homi-*

nibus. Ita plures Authores in Logic. fus. relati.

75 *Probatur* 1. ex Aristotele 4. Metaph. cap. 2. dicente: (f) *Idem est unus homo, & ens homo, ac homo; & non significat diversum aliquid secundum dictionem repetitam, id est, homo, & homo, & unus homo.* Sed tertiarius unus homo vagè significat omnes homines, cum idein sonet, ac *unus ex hominibus*, sitque verificabilis per quemlibet eorum: ergo similiter censendum de termino *homo*. Consonat S. Thomas, cujus luculenta testimonia reperies in Logic. fus.

76 *Probatur* 2. ratione. Terminus *homo* in ordine ad prædicationem non habet tendentiam copulativam, aut collectivam: ergo, cum aliunde non habeat tendentiam determinantem unum hominem individuum præ aliis, superest, ut habeat tendentiam indeterminatam, & vagam: *Prob. Antec.*: terminus *homo* reddit objectam verè affirmabile de singulari, & omnibus, quæ continent; sed non ita sicut terminus copulativè significans. Patet hoc in termino *omnis homo*, vel *omne animal*; qui propter tendentiam copulativam nequit reddere objectam verè affirmabile de subiecto, sive inferiori, sive æquali.

77 Ut enim inquit Aristoteles 1. Periherm. cap. 5., (g) *Nulla erit affirmatio vera, in quâ prædica-*

tionis nota universalis ei adjungitur, quod universaliter prædicatur, ut Omnis homo est omne animal. Id quod verum est (inquit D. Thomas ibi lect. 10. lit. f.) *etiamsi prædicatum sit convertibile, ut Omnis homo est omne risibile.* Oportet enim, quod quilibet unus homo esse animalia omnia, aut omnia risibilia, quæ repugnant rationi singularis, quod accipitur sub Universalibus.

78 E contrario, ut ibidem observat S. Doctor, terminus vagè significans, vel signo particulari affectus verificabilis est de subiecto Universalibus, v. g. *Omnis homo est aliquod animal*: unde inferitur, terminum *animal* habere tendentiam consonam termino *aliquod animal*; dissonam autem termino *Omne animal*.

79 *Confirm.*: hi termini *animal*, & *aliquod animal*, sunt convertibiles in prædicando, ita ut recta illatio sit, *est animal: ergo est aliquod animal*, & è converso: sunt, inquam, convertibiles ratione formæ, sive ex modo tendendi; nam in omni materia sese reciprocè consequuntur terminus indefinitus, & vagus, seu particularis, ut liquidum erit experienti: ergo terminus *aliquod animal*, non est minus amplus, magisve determinatus, nec ex parte objecti, nec ex parte modi, quàm terminus *animal*. Patet *Conseq.*: nam juxta regulam Summularum, à termino amplo ad non amplum non tenet illatio affirmati-

(f) Ταυτὸ γὰρ ἐστὶ ἀνθρώπος, καὶ ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἄνθρωπος· καὶ οὐχ ἕτερόν τι δηλοῖ κατὰ τὸν λόγον ἐπαναδιακρίνοντος τὸ, ἔστιν ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἀνθρώπος, καὶ ἐστὶ ἀνθρώπος· πάντων μετὰ τὰ Φυσικ. γ.

(g) Οὐδέμία γὰρ κατὰφασίς ἀληθὴς ἔσται, ἐν ἣ τὸ κληρονομούμενον καθόλου, τὸ καθόλου κληρονομεῖται, οἷον ἐστὶ, πᾶς ἀνθρώπος, πᾶν ζῷον.

ve. Attamen à neutro ex his prædicatis Conſequentia valet ad prædicatum *omne animal*, quia, licet hoc ab illis non differat in objecto, differt tamen in modo tenendi copulativo.

80 Hinc clarè percipitur, quomodo objectum cognitionis *homo* includat omnes homines, & tamen fit adequatè prædicabile de ſingulis. Nam, licet de Petro ſola ejus natura fit prædicabilis determinatè, at indeterminatè, ſeu vagè, omnes naturæ prædicari poſſunt de Petro, dummodo natura Petri ſit unum de extremis diſjunctionis: verè enim dicitur, *Petrus eſt aliquis homo*: vel, *eſt unus ex hominibus*: ubi ex parte prædicati omnes homines indeterminatè ſignificantur.

81 Nec ideo debet totum illud objectum identificari cum Petro: nam identitas adequata prædicati cum ſubjecto, infertur quidem ex adequata prædicabilitate in ſenſu determinato, vel collectivo, ſed non ex adequata prædicabilitate in ſenſu indeterminato; ex hac enim ſolùm infertur identitas adequata ſubjecti cum uno extremorum diſjunctionis. Quare prædicabilitas reſpectu ſingularum afficit totum objectum univerſale; non tamen totum afficit identificabilitas, vel identitas cum ſingulis.

82 Sed adverſus hanc doctrinam dices 1.: hæc tendentia *aliquis homo*, non conſtituit Univerſale, ſed individuum vagum: ergo idem dicendum de termino *homo*, ſi vagè ſignificat. Neg. Conſeq.: quia prior

terminus exprimit ex parte actus diſiſionem objecti, cum perinde ſonet, ac *aliquis hominum*, vel *unus è multis hominibus*: quare nequit objecto tribuere unitatem rationis, quæ conſiſtit in expreſſione plurium præſcindendo ex parte actus à reali diſiſione, ſeu pluralitate: At verò terminus *homo* nullam diſiſionem præſert, & ideo aptus eſt ad tribuendam indiviſionem, & unitatem rationis.

83 Porro, non dicimus, terminum *homo* eſſe formaliter diſiſiſtum, aut diſiſiſtivum, ſed virtualiter tantum, & æquivalenter, videlicet quatenus cum diſiſiſtivo convertitur in omni materia, & ejuſdem ſuppoſitionis eſt capax. Quamvis autem diſiſiſtio formalis præſertat diſiſionem plurium, non ita diſiſiſtio virtualis, utpoſè coherens cum præciſione ab omni pluralitate objecti.

84 Dices 2.: terminus *homo* æquivalet etiam termino *omnis homo* in hac propoſ., *Homo eſt animal. Reſp.*: æquivalet ratione materiæ, non ratione formæ, ſeu ex modo repræſentandi; alioqui pariter æquivaleret in hac, *Homo eſt juſtus*, & in aliis de materia contingente. Regula Summulistica, quòd propoſitio indefinita de materia neceſſaria æquivalet univerſali, non ſemper locum habet (ut patet in his, *Oculus requiritur ad videndum, Cibus neceſſarius eſt homini ad vivendum,*) ſed ſolùm quando prædicatum eſt de eſſentia ſubjecti, vel aliunde conſtat ipſum extendi ad

totam subiecti speciem, aut genus. Tunc autem Regula sensus est, quod ex indefinita infertur universalis, non immediatè, & ex terminis, sed ob indolem, & exigentiam prædicati, quod nequit convenire alicui homini, v. g., quin conveniat omnibus.

85. Parem æquivalentiam re ipsa habet propos. particularis, *Aliquis homo est animal*: non enim signum *Aliquis* variat suppositionem termini, quem afficit, juxta Regulam aliam, de qua in Suammul. brevior. disput. 4. n. 45. Sed quia propos. particularis magis ab universali differt pro expresso, quàm indefinita, ideo huic potius æquivalentia ista tribuitur.

86. Dices 3.: Universale debet esse adæquatè prædicabile, non solum de singulari, sed de omnibus simul inferioribus: ergo cognitio, quæ constituitur, debet copulativè significare naturas omniam. *Dist. Antea.*: de omnibus simul inferioribus distributivè sumptis, *conc.*; collectivè, seu copulatè sumptis, *neg. Ant.* & *Conseq.* Si omnes homines copulatè sumantur, hæc propositio, *Omne individuum hominum est homo*, reddet hanc sensam, *Collectio omnium hominum est homo*, sic autem falsa est, non minus, quàm istæ, *Excercitus est homo*, *Civitas est homo*, *Collegium Apostolorum est homo*.

87. Sed in ergo Universale *homo*, prædicabile est de omnibus individuis distributivè sumptis, ita scilicet, ut, licet simul tempore conveniat omnibus, tamen non nisi

singulatim applicetur. Et alioquin posset verè dici, *Omne individuum hominum est omnis homo*, contra quod supra nos docuit ex Aristotele D. Thomas. At in sensu distributivo de omnibus simul inferioribus verificatur prædicatum disjunctim acceptum: verè quippe dicitur, *Omnis homo est aliquis homo*.

88. Porro, non est idem representari simul omnes homines, ac representari omnes copulativè, aut copulativè. Per hanc enim apprehensionem *aliquis homo*, vel *aliquis ex hominibus*, quæ certè copulativa non est, simul tempore apprehendantur omnes. Tendencia ergo copulativa non consistit præcisè in representatione simultanea plurium, sed in speciali modo representandi, qui nobis ex verificatione immotescit; si enim verificari nequeat, nisi per plura simul, erit tendencia copulativa; si verò per quolibet seorsum verificari queat, erit disjunctiva, vel formaliter, vel æquivalenter.

89. Hic advertit, quod terminus *homo*, licet habeat indeterminationem individualement, quia non significat naturam hujus potius, quàm illius hominis, sed omnium indeterminationem; habet tamen determinationem specificam, cum significet naturam potius humanam, quàm belluinam. Similiter terminus *animal* importat determinationem genericam, simulque indeterminationem specificam ex modo significandi. Vid. D. Thom. Opusc. de ent. & essent. Cap. 3.

90 Adverte insuper, quòd in negativa propositione, v. g. *Lapis non est homo*, licet prædicatum indefinitum distributivè supponat, non ideo exiit tendentiam indeterminatam: nam etiam terminus formaliter disjunctivus à præcedente negatione trahitur ad suppositionem distributivam, ut cum dicitur, *Lapis non est aliquis homo*, juxta illud, *non aliquis nullus*. Quare distributio à negatione provenit. Nullius profectò suppositionis capax est terminus indefinitus, quam non admittat pariter disjunctivus.

CAP. V.

SOLVUNTUR ARGUMENTA VARIA
contra nostram constitutionem
Universalem.

91 Q Uòd Universale constitutum per cognitionem indefinitam, ut formam, cujus objectum, & subjectum denominationis sit tota multitudo individuorum naturæ specificæ, vel etiam tota multitudo specierum naturæ genericæ, absque ulla præcisione objectiva, vel distinctione, aut unitate ficta: hoc, inquam, displicet tum Recentioribus nostris objectivam præcisionem tuentibus, tum Thomistis pro suo rationis ente certantibus.

92 Argumenta Nostrorum ut solvas, habeto præ oculis, quæ dicta sunt Disp. præced. cap. 8. & 9. super distinctione rationis, ejusque coherencia cum præcisione formali. Ex quibus *inferes* 1., quòd conceptus *homo*, licet in objecto conve-

niat cum conceptu *omnis homo*, ab eo tamen differt in modo tendendi indefinito, id est, præscindente formaliter à pluralitate, & uniformiter verificabili de singulis hominibus: ideòque aptus est ad constituendum Universale.

93 Nec verò conceptus *homo* attingit *plura*, ut *plura*, nec ut *similia*; hoc enim sonat pluralitatem, aut similitudinem, ex parte actus exhibitam. Nec item attingit *plura ut unum*, ly *ut* reduplicante unitatem ex parte objecti se tenentem; nullam quippe unitatem entitativè unicam totius naturæ humane sibi objicit: attingit tamen *plura ut unum*, si ly *ut* reduplicet modum tendendi cognitionis adunativum. Præscindit ergo à pluralitate, & unitate reali: at hoc ipso tribuit exercitè unitatem formalem extrinsecam, ex dictis n. 41. & 42.

94 *Inferes* 2., quòd ille conceptus individua omnia cum natura, & hæcceitatibus intentionaliter adunat, simulque naturam ab hæcceitatibus ratione distinguit; diverso tamen sensu. Nam hæcceitates adunat specificativè sumptas secundum ipsarum esse reale: naturam verò distinguit ab iisdem prout cognitio, vel cognoscibilibus *sub ratione talium*, id est, sub conceptibus discretivis unius individui ab alio, cujusmodi sunt *Petritas, Paulitas, &c.*

95 Hæcceitates igitur adunat illa cognitio relatu ad se ipsam; quia ipsa representat omnes per modum unius: simul tamen natu-

ram ab eis distinguit relatu ad conceptus discretivos individuorum, quia ex conceptibus *homo*, & *Petreus*, resultat quaedam alicitas apparens, & metaphorica dualitas objectorum. In eodem sensu naturam abstrahit, denudat, & separat intentionaliter à differentiis, nimirum acceptis formaliter sub ratione talium. Nec aliud eii abstrahi hominem à Petro, Paulo, &c. quam objectum, complectens individua omnia, transferri ad statum intentionalem, in quo totum subeat rationem hominis uniformem, & totum in eo statu non subeat rationem Petri, Pauli &c.

96 *Inferes* 3., quod in hac propositione, *Homo est species*, subjectum indefinitè complectitur omnes homines: sed non ideo licet descensus copulativus ad singulos, sic nimirum, *ergo Petrus est species*, & *Paulus est species*, &c. Ratio est: quia predicata secundæ intentionis, cujusmodi est *species*, faciunt subjectum supponi simpliciter, appellantque formaliter subjectum objectivum, ut cognitum determinato illo conceptu, sub quo tunc proponitur. Quare illius propositionis, *Homo est species*, sensus est, *Tota multitudo hominum redditur species à conceptu homo*. In descensu autem copulativo jam ex parte subjecti non ponitur indefinitus conceptus *homo*, sed alii conceptus determinati, videlicet *Petrus*, & *Paulus*, &c. sub quibus non convenit subjecto predicatum *species*.

97 *Objic.*: Petro, & cuilibet individuo homini, verè convenit de-

nominatione *indefinitè cogniti* conceptu *homo*: ergo, & denominatio *speciei*. Si de individuis loquamur, non in sensu formali, sed in objectivo, id est, secundum esse, quod habent à parte rei, *dist. Antec.*: Petro verè convenit, &c., tamquam subjecto partiali, *conc.*; tamquam subjecto totali, *neg. antec.*, & sub ead. distinctione *Conseq.*: quia utraque denominatio indistinctè cadit supra omnia individua per modum unius subjecti. Si verò sumantur individua in sensu formali, sive ut subsunt conceptibus discretivis, *neg. Antec.*: quia Petro v. g. sub conceptu *Petrus* non convenit denominatio *indefinitè cogniti* per conceptum *homo*.

Argumenta Thomistica.

98 **V**olunt Thomista (quibus etiam plures Scotistæ consentiunt,) ut Universale pro subjecto importet naturam communem objectivè præcisam à differentiis; pro forma verò fictam unitatem intrinsecam ejusdem naturæ, fictamque distinctionem ipsius ab omni differentia, nec non fictam relationem ad inferiora: cognitionem autem indefinitam excludunt à constitutione Universalis.

99 Hinc nobis *objiciunt* 1.: præter Universale in representando, cujusmodi est cognitio, aut vox *homo*, admitti debet Universale in essendo, contra Nominales. Sed in sententia nostra non datur Universale in essendo: ergo &c. *Prob. Min.* in sententia nostra solum datur cognitio censurâ singularium, & ipsa

singularia; sed neutrum ex his est Universale in essendo; non cognitio, quia solum est Universalis in representando; non ipsa singularia, quia non sunt quid unum, sed plura; ergo &c. Si dicatur, singularia non esse quid unum intrinsecè, constitui tamen quid unum extrinsecè per cognitionem confusam;

100 *Contra* est, quod Universale in essendo debet adæquatè distingui ab Universali in representando, quæ est cognitio confusa. *Probat*ur: quia si Universale formaliter constituitur per cognitionem, non est formaliter aliud à cognitione: nihil enim formaliter distinguitur ab eo, per quod formaliter constituitur: erit ergo formaliter merum Universale in representando. Sanè, quidquid nos admittimus, admitterent etiam Nominales, nempe cognitionem confusam singularium, & singularia ipsa confuse cognita.

101 *Ad object.*, *concess.* *Maj.*, *neg. Min.* *Ad prob.* verum est, quod singularia ipsa constituantur formaliter unum, & universale per cognitionem indefinitam velut formam extrinsecam, ita scilicet, ut singularia, indefinitè representata, sint Universale *ut quod*, cognitio verò non nisi *ut quo*. Nec obitat impugnatio. Nam Universale in essendo ab Universali in representando distinguitur adæquatè secundum rectum, non verò secundum totam denominationē *Universalis in essendo*. Distinctio autem secundum rectum sufficit, ut falso dicatur, non esse aliud Uni-

versale præter id, quod est in representando. Sic falso diceretur, Universale nihil esse præter ens rationis fictum; nec tamen juxta Thomistam denominatio *Universalis* adæquatè distinguitur à tali ente.

102 Hinc, Universale in essendo, & Universale in representando, sunt utique indistincta *formaliter*, id est, secundum formam: sed sunt etiam distincta *formaliter*, id est, *verè, & propriè*, secundum subjectum denominatum *ut quod*; nam tale subjectum in altero Universali est natura realiter multiplex, in altero est cognitio ipsa. Eodem sensu Universale Thomisticum est, & non est formaliter indistinctum ab ente ficto. Ubi nota, quod Universale, prout formaliter indistinctum à forma ficta, non est Universale in essendo, sed potius in non essendo: quod enim solum per fictionem est, verè non est.

103 Porro Nominales admitterent quidquid nos admittimus quantum ad cognitionem, & ejus objectum: errabant tamen in attribuendo denominationem *Universalis*, non objecto indefinitè cognito, sed soli cognitioni, vel nomini. Ex hoc enim loquendi modo sequitur, Scientias, quæ de Universalibus agunt, non agere de rebus, sed de solis conceptibus, aut nominibus. Nos autem Universale, de quo Scientiæ tractant, dicimus stare in recto, & *ut quod* non pro cognitione, vel nomine, sed pro objecto reali, cognitione importata in obliquo, sive *ut quo*: ac proinde ponimus Universale

le in essendo, quod iniciantur Nominales.

104 *Objic. 2.* cognitio homo est universalis in representando: ergo representat universalitatem objecti. Sed non representat se ipsam: ergo ipsa non est universalitas, seu forma constituens Universale. *Neg. 1. conseq.*, si sermo sit de universalitate logica, vel metaphysica: quia illa cognitio non alio sensu dicitur universalis in representando, nisi quatenus in se est una, & terminatur ad objecta realiter plura. Ipsa igitur cognitio est universalitas logica sui objecti, quatenus illud, etiam realiter multiplex, exercitè denominat unum, & predicabile de multis.

105 *Instabis:* cognitio homo facit Universale non entitative accepta, sed representative sumpta, proindeque sumpta secundum id, quod representat. *Resp.:* cognitio illa facit Universale exercitè, & in genere cause formalis, *representative sumpta*, id est, secundum modum representandi confusivum, & indefinitum; cumque modus hic non distinguatur ab entitate cognitionis, cognitio facit etiam Universale, *entitative sumpta*. Non tamen Universale quoad formam facit cognitio, *representative sumpta*, si hoc idem sonet, ac *sumpta secundum id, quod ipsa representat*. Sic cognitio representative sumpta fuit cognitum, comprehensum, scitum: nec ideo representare debet cognitionem, comprehensionem, scientiam.

106 *Objic.:* 3. si universale

nihil est aliud, quam complexum ex singularibus, & cognitione confusa, cum totum hoc sit reale, verèque existens à parte rei, dabitur à parte rei Universale quoad omnia sui constitutiva. Item: Universale in essendo erit unum unitate reali, siquidem unitas ejus est cognitio realis. *Ad object. neg. sequel.*, si ly à parte rei significet complexam, aut Universale, adæquatè existens extra animam, quo sensu rejicimus in tractatu præsentis Universale à parte rei.

107 Si tamen nomine entis realis, aut existentis à parte rei, amplè intelligatur quidquid existit sine fictione, sequela verissima est. Negandum verò, quod cognitio dici debeat unitas realis respectu objecti; nam unitas non dicitur realis, nisi ab effectu removendi multipliciter realem intrinsecam: quem effectum non habet unitas rationis, sive intentionalis, etiam consistit in ente non ficto. Vide dicta in simili super distinctione rationis *Disput. præced. n. 247.*

108 *Objic.* denique: Scientiæ sunt de Universalibus; sed non sunt de singularibus, nec de cognitione ipsorum confusa: ergo Universale aliquid est præter singularia, & cognitionem ipsorum. *Uzi. Min.:* non sunt de singularibus, sub ratione talium: id est, ut cognitio per conceptus discernentes unum ab alio, *con.*; de singularibus sub ratione communi, id est, ut cognitio per conceptum indefinitum totius speciei, vel generis, *neg. Min. & Conseq.*

109 Scientiæ dicuntur esse de Uni-

Uni
rebu
v. g
ritio
lo, s
nibu
cum
adm
diffe
gene
laria
univ
mita
Pro
Cap

UTR
a

110

den
tate
tio b
tio f
imp
tura
indis
conv
tract
per
requ
preh
tract
liter
infes
titat
mul

lio

Universalibus, quia differunt de rebus individuis, speciei humanæ v. g., per actus, qui non potius verificantur de Petro, quam de Paulo, sed æquè, & uniformiter de omnibus, ut cum hominem definiunt, eumque demonstrent esse risibilem, admirativum, &c. Et hoc est re ipsi differere de singularibus, sed exigendo pro conditione, quæ singularia concipiatur indeterminate, vel universaliter, ut ita subeant uniformiter quidquid de ipsis predicatur. Pro aliis objectionibus. Vid. supra Cap. 3.

CAP. VI.

UTRUM AD UNIVERSALE PLENE
constituendum requiratur notitia
comparativa?

110 **N**Otitia, sive cognitio indefinita, purè præsentens naturam aliquam à reali unitate, & multiplicitate, v. g. cognitio *homo*, vel *animal*, dicitur abstractio simplex, & absoluta, quia nullam importat comparisonem illius naturæ cum inferioribus, id est, cum individuis, aut speciebus, quibus convenit. Ut autem natura sic abstracta predicetur de inferioribus per cognitionem judicativam, prærequiritur alia cognitio purè apprehensiva, quæ naturam jam abstractione præcisam, & intentionaliter unam, reflexè comparet cum inferioribus, apprehendendo identitatem, vel convenientiam ejus cum multis.

111 Talis est hæc apprehensio, *natura humana intentionaliter*

una, & applicabilis Petro, Paulo, & aliis hominibus; vel hæc, anima non apparens homo, nec equus, potens tamen esse in homine, & equo per identitatem. Hæc dicitur comparatio, sive notitia comparativa, sed comparatio simplex; quia, licet complexa sit in linea apprehensionis, caret tamen compositione subiecti, & predicati, quæ est propria judicii. De hujusmodi notitia comparativa procedit questio præsens.

112 **A**ssero I.: *Universale metaphysicum formaliter, & ultimo constituitur per simplicem abstractionem, priusquam adsit comparatio.* Ita communiter Auctores nostri, consentientibus Thomistis Recentioribus cum Coll. S. Thomæ Complut., contra plures alios Thomistas, & Scotistas. *Probat*ur assertio breviter: simplex abstractio, v. g. cognitio *homo*, plene constituit *unam aptam esse in multis*, sive *unam indifferens ad multa*; sed hoc est Universale metaphysicum, ut ex ejus definitione constat: ergo &c. *Mat.* satis probata manet cap. 2. hujus Disp.

113 **D**ices: cognitio abstractiva non reddit naturam humanam aptam identificari realiter cum multis; hæc enim aptitudo convenit naturæ ante operationem Intellectus. *Dist.*: non reddit naturam humanam aptam identificari, &c. per modum naturæ multiplicis, *conc.* (hanc enim aptitudinem habet à parte rei natura humana, eo sensu, quo res qualibet dicitur apta, seu potens esse id, quod est; nec aptitudo ista præstat à cognitione, sed præstat

ponitur ex parte objecti:) per modum naturæ intentionaliter unius, quæ retenta unitate rationis possit reflexè cognosci conveniens multis per identitatem realem, *neg.*: quia talis aptitudo provenit à cognitione abstractiva, sicut & unitas; & pro termino respicit identitatem realem cum multis, non utramque, sed ut cognitam, vel cognoscibilem per novum conceptum reflexum.

114. *Affero 2.*: *Universale logicum plene constituitur per simplicem abstractionem, nec indiget notitia comparativa.* Ita etiam communiter Authores nostri, paucis exceptis, contra Scotistas, & Thomistas, qui Universale logicum formaliter constituunt per relationem rationis, quæ relatio fingatur per notitiam comparativam.

115. *Probatur* *Affertio 1.*: simplex abstractio plene format Universale metaphysicum (id est, *unum aptum esse in multis,*) ut modò supponimus cum plerisque Adversariis: ergo & plene format *Unum aptum predicari de multis*, quod est Universale logicum. *Prob. Confeg.* quia prædicabilitas unius de multis, vel formaliter imbibitur in essentia Universalis metaphysici, vel saltem est proprietas, & passio ejus purè metaphysica, ita ut nihil superaddat distinctum realiter, sed ad summam ratione, vel pro explicito. Qui enim concipit, hominem *ut sic* convenire, v. g. Petro per identitatem, eo ipso concipit, verè dici posse, *Petrus est homo.*

116. *Accedit*, quòd Universale

metaphysicum non minus est relativum, quàm Logicum; nequit enim concipi, nec explicari, nisi per ordinem ad multa, in quibus sit, vel esse possit: vel ergo utrumque, vel neutrum exigit notitiam comparativam, titulo relationis.

117. *Prob. 2.*: simplex abstractio, cum naturam præscindat à differentiæ divisivis, reddit illam intentionaliter indivisam, adeoque unam: reddit etiam liberam ab omni impedimento prædicationis de quolibet inferiori; quia solæ differentie impediunt communitatem prædicationis ex parte naturæ: reddit igitur omninò expeditam, seu nullatenus impeditam, atque adeo aptam prædicari de multis.

118. *Dices* cum Thomistis: quamvis natura libera sit ab impedimentis, non ideo est ad prædicationem apta positivè, sed negativè tantum, aptitudine sumpta pro non repugnantia. *Contra:* natura, quia per abstractionem liberatur ab impedimentis comparationis, fit positivè apta comparari ad multa: ergo, cum liberetur pariter ab impedimentis prædicationis, fiet positivè apta prædicari de multis.

119. *Dices* cum nonnullis Nostri: simplex abstractio reddit quidem naturam proximè aptam ad simplicem comparationem cum multis (& in hac aptitudine consistit Universale metaphysicum:) non tamen reddit illam proximè aptam prædicari (prout requiritur ad Universale logicum,) sed remotè duntaxat: aptitudo quippe non est pro-

xima, nisi dum nihil mediare debet inter ipsam, & actum, quem respicit: at inter aptitudinem tributam à conceptu *homo*, & prædicationem actualem de Petro v. g. mediare debet simplex comparatio, per quam apprehendatur identitas inter Petrum, & hominem *ut sic*. Comparatio igitur apprehensiva supponit Universale metaphysicum, & constituit logicum, constituendo naturam proxime prædicabilem.

120 Sed *contra*. Ut natura constituatur proxime prædicabilis, quantum sufficit ad Universale logicum, non expectat eos actus, qui ex parte potentie Intellectivæ prærequiruntur ad prædicationem, si non requirantur, ut natura sit in intellectu libera formaliter ab impedimentis, quæ ex parte ipsius naturæ obstat possent prædicationi de multis: sed ut natura sit ita libera, non requiritur comparatio, cum sufficiat abstractio, juxta omnes, ut natura liberetur formaliter à differentiis divisivis, ac proinde maneat indifferens ad quodlibet ex inferioribus, seu de quolibet indifferenter affirmabilis ex parte sui: ergo &c.

121 *Prob. Maj.*: quia, nisi vera sit, sequitur, quòd natura in esse Universalis logici constitui debet per speciem impressam singularium, per imperium voluntatis Intellectum determinantis, tum ad comparationem, tum ad judicium, & per decretum applicativum Omnipotentie cum Intellectu concurrentis ad prædicationem: hæc enim omnia ex parte potentie requirun-

tur ad naturam actu prædicandam, & in eis omnibus militat ratio Contrariorum.

122 Sequitur etiam, quòd plena constitutio Universalis logici est impossibilis. Cum enim Universale logicum debeat esse proximè prædicabile de omnibus, & singulis inferioribus, etiam possibilibus, sub proprio cujusque nomine, vel conceptu; non erit plenè constitutum, donec existat comparatio naturæ cum omnibus, & singulis inferioribus nominatim: at comparatio ista impossibilis est, cum infinita sint individua, humana, v. g. Nec est eadem difficultas in sententia nostra. Quia, ut natura sit proxime prædicabilis de infinitis cum hoc addito *quantum est ex se*, vel *ex parte sui*, non requiritur actualis cognitio infinitorum; sicut nec requiritur, ut natura sit proxime comparabilis ad infinita.

123 Duplex igitur distingui debet prædicabilitas proxima naturæ abstractæ, vel, si mavis, proximitas ad prædicationem duplex: altera purè passiva, per quam ex parte naturæ communis nihil obstat prædicationi de quolibet inferiori: & hæc sola prædicabilitas (cui sufficit abstractio simplex) intrinseca est Universalis logico, & ipsius constitutiva: altera verò activa, quæ reddit potentiam ex parte sui expeditam ad exercitium prædicationis; & hæc requirit quidem notitiam comparativam, sed extrinseca est Universalis logico, quòd supponit plenè constitutum in esse talis.

Pro repellendis objectionibus doctrina utilis.

124 QUÆ Thomistæ objiciunt, tum ab autoritate D. Thomæ, tum à ratione, ut probent, Universale logicum formaliter constitui per fictam relationem rationis ad inferiora, quæ relatio non est, nisi dum cognoscitur, & non cogitur nisi per notitiam comparativam: hæc, inquam, facile solves ex dictis tract. preced. disput. 2. cap. 5. Universale formaliter constituitur per relationem rationis, non fingentis, sed denominantis, idest, per denominationem *predicabilis*, seu *apud predicari de multis*, quam naturæ præstat simplex abstractio. Nam aptitudo ista naturæ verè est quidam ordo, respectus, aut relatio ad inferiora, non prædicamentalis, sed transcendentalis, instar illius, quam habet ad effectum aptitudo causæ, vel ad formam aptitudo materiæ: quod genus relationis nec distinguitur à re, quæ refertur, nec exigit terminum existentem, sed tantum possibilem, ideoque datur in natura abstracta, priusquam inferiora in intellectu existant per comparationem.

125 Et verò, quòd relatio propria Universalis non proveniat à comparatione, plane docet Angelicus Doctor 1. 2. q. 85. art. 3. ad 1. dicens: *Intentio Universalitatis (ut scilicet unum, & idem habeat habitudinem ad multa) provenit ex abstractione intellectus. En, ut habitudinem ad multa, quæ idem sonat, ac*

respectus, sive relatio, provenit ex abstractione, in qua nulla est comparatio, nec repræsentatio termini, juxta Thomistas.

126 Idem dicimus de superioritate; quæ prout est propria Universalis logici, nihil est aliud, quam communitas, extensio, sive amplitudo inadæquabilis ab ullo ex inferioribus possibilibus: quare non postulat terminum existentem, sicut superioritas domini ad servum, sed solummodo terminum possibilem, sicut superioritas causæ universalis, v. g. Solis, ad quemlibet effectum subalternum.

127 Hinc *predicabile, & subjicibile*, non sunt correlativa prædicamentalia, quæ debeant esse simul tempore, & natura; sed referuntur quasi transcendentaliter, sicut *productivum, & producibile*, aut *receptivum, & receptibile*. Nec valet exemplum *subjecti, & predicati*: hæc enim important applicationem actualem unius ad alterum; adeoque referuntur invicem sicut *producens, & productum*, aut *recipiens, & receptum*.

128 Fateor, non posse cognosci Universale logicum in esse talis, nisi per notitiam reflexam illud comparantem ad inferiora, nec sine ista notitia posse nos eidem tribuere nomen *Predicabilis*, aut *Generis, Speciei &c.*: verum hoc est commune omni relativo, etiam transcendentali v. g. potentiæ vivæ, quæ ut talis nequit cognosci nec appellari *potentiæ vivæ*, nisi per comparationem ad terminum, qui est actus videntis.

di.
ideo
aliu
faci
xè
fim.

ver
cog
ver
nos
tipl
Iter
nus
con
niti
ma
qui
fig
ject
tuit
mal
2.

cun
tis
mul
get
trad
pici
à q
trah
mul
ta,
mu
con
co,
à
apt
uni

di. Quare, sicut comparatio non ideo facit potentiam visivam, sed aliunde factam speculatur: ita nec facit Universale logicum, sed reflexè speculatur factum abstractione simplici.

129 *Dices*: totum esse Universalis (saltem pro formali) est cognosci. *Dist.*: est cognosci Universalis ipsum reflexè, *neg.*: est cognosci directè naturam realiter multiplicem conceptu indefinito, *conc.* Iterum *dices*: Universalis est terminus secundæ intentionis: ergo non constituitur objectum ejus per cognitionem directam, cum hæc sit prima intentio formalis. *Neg. Conseq.* quia termini secundæ intentionis significant secundam intentionem objectivam; & hæc in concreto constituitur per primam intentionem formalem. Relege dicta *tract. præc. disp. 2. cap. 4.*

130 *Dices* 3. Universalis logicum non solum est unum à *multis*, sed unum ad multa, seu *versus multa*. Quid inde? Non ideo indiget comparatione: nam sola abstractio sufficit, ut Universalis respiciat multa, tanquam terminum à quo, & ad quem. Dum natura abstrahitur à multitudine, fit una à *multis*: & cum maneat hoc ipso apta, & indifferens, ut applicetur ad multa, fit una *versus multa*. Idem contingit in Universalis metaphysico, quod per abstractionem fit unum à *multis*; & cum maneat eo ipso aptum, ut comparetur ad multa, fit unum *versus multa*.

131 Quod aliqui è Nostris

objiciunt de prædicabilitate Universalis logici, quæ non est proxima, quousque nihil mediare debeat inter ipsam, & prædicationem actualem; præoccupatum, & solutum est in nostra *probatione* 2. à n. 119. ad 124. Et instatur in Universalis metaphysico, quod per abstractionem fit proximè comparabile ad multa, quamvis inter ipsum, & comparationem actualem mediare debeat apprehensio absoluta singularium, nec non actus voluntatis, quo Intellectus applicetur ad comparandum.

132 Sed adhuc *objicies*: natura humana sub conceptu *homo* indifferens est, ut sit Species prædicabilis, vel subijcibilis, prout comparata fuerit, vel ad individua, vel ad Genus: ut ergo determinatè sit Species prædicabilis, indiget cognitione, qua comparetur ad individua. *Confirm.*: quia album *ut sic*, non est Prædicabile determinatè speciei, donec accedat notitia comparativa; per quam, si comparetur ad subjecta, v. g. ad Petrum, & Paulum, erit Accidens quintum Prædicabile; si verò ad hoc album, & illud album; erit Species secundum Prædicabile.

133 Ad *Object. neg. Antec.* quod scilicet natura humana sit ita indifferens; est enim vi cognitionis *homo* determinatè Species prædicabilis, simulque subijcibilis, respectu diversorum, videlicet hinc individuorum; inde Generis; nec ad hoc notitiam comparativam expectat: nam illis denominationibus sufficit simultanea aptitudo naturæ hu-

manæ, nullatenus impedita ex parte sui, ut prædicetur de individuis, & subjiçiatur Generi. Talis autem aptitudo provenit à conceptu *homo*; sicut ab eo provenit juxta Adversarios aptitudo simultanea naturæ, ut comparetur individuus tanquam superior, & Generi tanquam inferior.

134 Ad *Confirm.*: similiter dico, album *ut sit* jam ante comparationem constitutum esse in specie quinti, simulque secundi Prædicabilis, respectu diverforum: quia per abstractionem redditur aptum prædicari de subjecto extra essentiam contingenter, de suis autem individuis, ut tota essentia. Requiritur quidem comparatio reflexa, ut quædam Universalia ratione distinguantur, ac dividantur in duo Prædicabilia Porphyriana; sed non, ut utrumque secum identificent. Sic necessaria est comparatio ad actus diversos, ut Intellectus dividatur in judicativum, & discursivum, sed non ut verè sit potentia judicandi, & discurrendi.

CAP. VII.

UTRUM UNIVERSALE SALVEATUR
in actuali prædicatione?

135 **Q**UÆSTIO præfixa respicit prædicationem mentalem, id est, judicium affirmans, aut negans de subjecto prædicatum aliquod sub apprehensione prævia Universale. Et quidem in judiciis, ubi nulla exprimitur ex parte subjecti multiplicitas, vel differentia inferior, v. g. in his,

Homo est rationalis, Animal est sensitivum, non est dubium, quin & prædicatum, & subjectum conservet universalitatem in apprehensione simplici præhabitam. At, ubi subjectum est formaliter multiplex, v. g. *Omne sensitivum est animal*, vel prædicato inferius, v. g. *Homo est animal, Petrus est animal*; dubium est, an prædicatum retineat universalitatem, quam præhabuit in simplici apprehensione *animal*, aut alia quavis indefinita?

136 Proccedit autem questio, sive judicium sit qualitas composita, sive simplex, juxta varias in Animastica sententias. Si tamen ponatur simplex qualitas, id est, actus realiter indivisibilis, nemo disputat, an sub eodem actu judicativo, v. g. sub hoc, *Homo est animal*, maneat animal prædicabile de aliis subjectis, quasi dicendo, *Equus est homo est animal*: id enim evidens est ineptissimè dici. Tunc ergo solum queritur, an animal ibi retineat amplitudinem objectivam Universalis propriam, cum abstractione à differentis, & unitate rationis?

137 *Affero* 1. Si judicium est qualitas composita, omnino salvatur Universale in actuali prædicatione de subjecto multiplici, vel inferiori. Assertio hæc satis communis est in omni Schola, adversantibus tamen haud paucis. Et, præter probationes pro 2. *Affert.* mox afferendas: quæ hic à fortiori militent, probatur specialiter. Quia, si judicium est qualitas composita, constituitur ex apprehensionibus præviis

realiter distinctis, tanquam ex sub-
jecto, & prædicato formalibus, ad-
dito peculiari conceptu secundæ ope-
rationis proprio, qui est copula for-
malis, & cui respondet verbum *est*
in prædicatione vocali de tertio ad-
jacente. Sic in Anima unica docent, qui
iudicii compositionem tenent.

138 Hinc autem planè sequi-
tur, quòd in iudicio, *Petrus est ani-
mal*, prædicatum permanet Univer-
sale. Nam apprehensio *animal* eadem
est, eodemque modo tendit, atque
in idem objectum, intra prædica-
tionem, ac extra: non enim repræ-
sentatio in conceptibus variabilis est
ex circumstantiis, sicut significatio
in vocibus, ut quisque novit. Cum
ergo talis apprehensio extra præ-
dicationem faciat Universale, facit
etiam, vel conservat, & intra.

139 Imò, licet expressio *ani-
mal*, quæ iudicii pars est, non so-
ret apprehensio præhabita, sed alia
tendentia similis, æquè faceret Uni-
versale: quia pariter esset expressio
indefinita naturæ animalis, præscin-
dens ex parte actus à reali multipli-
citate, ab omniq; differentia spe-
cifica, vel individuali: quòd maxi-
mè conspicuum est in prædicatione
de subiecto multiplici, sed æquali,
ut, *Omne sensitivum est animal*.

140 *Affero* 2. Si iudicium est
simplex qualitas, prædicatum ex se
commune, dum affirmatur de sub-
jecto inferiori, retinet totam am-
plitudinem objectivam, quæ propria
est Universalis. Ante probationem
observandum, ex eo quòd iudicium
sit simplex qualitas, non inverti, nec

abrogari regulas dialecticas circa pro-
positionum sensum, conversionem,
oppositionem, &c., nec Locos ar-
guendi statutos in Summulis. Hoc
omnes supponunt, & merito: nam
alioqui, posita simplicitate iudicii,
nova Dialectica fabricanda esset à
fundamentis. Quo posito,

141 *Probatur* Assertio. Hic
actus, *Petrus est animal*, non præ-
dicat solum animal Petri: ergo præ-
dicat animal objectivum cum tota
amplitudine, quam habet sub ap-
prehensione *animal*. Consequentia
legitima est apud Adversarios, qui
propterea negant Antecedens. Sed
hoc *probatur* 1.: quia, si talis actus
solum prædicat animal Petri, non
erit prædicatio superioris de infe-
riori, sed æqualis de æquali; cum-
que ratio sit eadem in aliis actibus,
nunquam dabitur in mente prædica-
tio vera superioris de inferiori, am-
plioris de minus amplo, aut com-
munioris de minus communi. Unde
multæ regulæ dialecticæ redduntur
inutiles: v. g. quòd non licet argue-
re à superiori ad inferius affirmativè,
nec à toto potenciali ad unum è
membris præ alio.

142 Nec prodest, quòd Ad-
versarii respondent, per illum ac-
tum prædicari superius præsupposi-
tivè, quia præsupponitur apprehen-
sio *animal*, cuius objectum est Pe-
tro superius, id est, magis extensum.
Hoc, inquam, haud prodest; nam
superioritas apprehensiva penitus de-
ficit, iuxta Contrarios, in prædica-
to actuali; de quo tamen loquuntur
prædictæ regulæ, dum impro-
bant

bant hanc illationem v. g. *est animal, ergo est animal rationale*, magisque istam, *ergo est hoc animal individuum*.

143 Præterea, ex præsuppositivâ superioritate redarguitur efficaciter opinio contraria. Num ad iudicium, quo de loquimur, præsupponitur universalis apprehensio *animal*, non per accidens, sed per se, idest, ex propria exigentia iudicii ipsius, ut Adversarii fatentur; & alicui, si post apprehensionem illam fortuitò sequeretur hic actus, *Hoc animal est Petrus*, foret etiam prædicatio superioris præsuppositivè. Infero: ergo iudicium, *Petrus est animal*, prædicat totum objectum apprehensionis *animal*.

144 *Prob. Consequ.*: quia nulum iudicium per se supponit apprehensionem objecti, quod à iudicio ipso non respicitur; ut omnes consentiunt. Quare, sicut iudicium illud respicit, ac subicit totum objectum apprehensionis *Petrus*, quam per se supponit velut notitiam extremi subijcibilis; ita respicit, ac prædicat totum objectam apprehensionis *animal*, si hanc per se exigat velut præviam notitiam extremi prædicabilis.

145 *Prob. 2. idem antec. n.*

141. Si mentalis propositio, *Petrus est animal*, non prædicat nisi animal Petri, verè dicitur, *Solus Petrus est animal*; sicut verè dicitur, *Solus Petrus est animal Petri*. Negant sequelam Adversarii, quia propositio *Solus Petrus est animal*, non solum affirmat de Petro animal ejus, sed

animal implicite negat de aliis subjectis suum cuiusque animal; continet enim has exponentes, *Petrus est animal, & omne aliud à Petro non est animal*. Sed non satisfaciunt.

146 Nam, ut observant concorditer Summuliſtæ, dam Exclufiva exponitur, idem debet esse prædicatum præjacentis, & secundæ Exponentis: unde Exclufiva primæ speciei definiri solet, *Quæ excludit alia subjecta ab eodem predicato, vel à participatione ejusdem predicati*. Sed per vos, *Petrus est animal*, quæ est Præjacens, non prædicat nisi animal Petri: ergo hoc idem animal debet esse prædicatum secundæ Exponentis, nempe hujus, *Omne aliud à Petro non est animal*, seu *Nihil præter Petrum est animal*. Sic autem etiam hæc negativa erit vera, cum perinde valeat, ac *Nihil aliud à Petro est animal Petri*.

147 *Prob. 3.* Propositio, *Petrus non est animal*, negat de Petro animal in communi, secundum totam ejus latitudinem in apprehensione præhabitam, & æquivalet huic, *Petrus nullum est animal*: ergo contradictoria, *Petrus est animal*, affirmat, non solum animal Petri, sed animal in communi; alioquin due contradictoriæ non erunt affirmatio, & negatio ejusdem de eodem, contra Dialecticam inconcussam. Affirmat, inquam, animal in communi cum suppositione disjunctivâ, ut sensu æquivalet huic, *Petrus est aliquod animal*; quemadmodum ex parte subjecti contradictionem formunt *nullum & aliquod*, respiciuntque idem ob-

objectum cum suppositione diversa.

148 Et verò, si affirmativa prædicaret determinatum animal præ aliis, redderetque hunc sensum: *Petrus est animal A.*, non contradiceret diète negativæ ratione formæ, quia posset utraq; falsificari simul in materia contingente sub eadem forma, ut patet in his: *Petrus non est Rex, Petrus est Rex Gallie; non est coloratus, est coloratus albedine; & similibus aliis.* Adde, quod alioqui, contra legem Contradictionis logicæ, negativa plus negabit, quam opus est ad contradicendum affirmativæ: negat enim de Petro omne animal, cum sufficeret negare animal A.

149 Propter hæc Recentiores aliqui renuunt concedere, quod propositio, *Petrus non est animal, & quæcumque alia negativa*, reipsa extendatur ex parte prædicati objectivi plusquam ex parte subiecti. Sed nihil magis dissonum regulis Summularum. Nam 1., regula illa, *Negatio præposita verbo distribuit prædicatum ex se commune*; nunquam habebit locum, ubi subiectum est singulare; tunc enim prædicatum nunquam erit distributionis capax, utpote singulare pariter ex parte objecti. 2.: propositio, *Petrus non est animal*, bene convertitur sic, *Ergo nullum animal est Petrus*, ut in Summalis notavimus, utque docent ex communi sensu Conimbricenses in 1. Prior. cap. 2. q. 1. art. 4. Foret autem spuria conversio, si prædicatum converse non latius pateret, quam subiectum.

150 3.: falsa erit hæc alia regula Summularum, *De quocumque negatur Divisum, negantur omnia, & singula Membra dividenda*: ex qua rectè arguitur de subiecto quolibet, *Non est animal, ergo non est homo, nec bellua.* Falsa, inquam, erit si, dum negatur animal de subiecto singulari, solum negatur certum animal individuatum: tum quia hoc non est Divisum respectu hominis, & belluæ: tum quia ex terminis perperam arguitur, *Petrus non est animal A., ergo non est aliquid ex innumeris aliis, vel rationalibus, vel irrationalibus*, non aliter, ac si quis inferat, *Petrus non est Rex Gallie, ergo non est Rex alicujus in Orbe Regni.*

151 Affro 3.: si judicium est simplex qualitas, in predicatione affirmativa de subiecto formaliter multiplici, vel inferiori, non salvatur Universalis quoad perfectam præcisionem, & unitatem rationis. Probatur in predicatione de subiecto multiplici, v. g. in hac, *Omnis homo est animal*, quæ posita simplicitate judicii, tota est unicus conceptus realiter indivisibilis. Conceptus hęc representat expressè naturam animalis identificatam cum subiecto realiter multiplici: ergo illam expressè representat multiplicatam: quia in natura creata idem est identificari cum multis, ac multiplicari, proindeque naturæ multiplicitas exprimitur quoties apparet ejus identitas cum multis.

152 Atqui conceptus expressè representans multiplicatam objecti, non reddit illud absolute unum uni-

tate rationis, nec intentionaliter indivisum: ergo &c. *Prob. Min. subsumpt.*: quia objectum realiter multiplex non aliter fit ratione unum, nisi in quantum in mente non habet divisionem: at per cognitionem, quæ est representatio pluralitatis ut talis, objectum proculdubio divisionem habet in mente. Ideo appprehensiones istæ *animalia, homines, omnis homo*, ineptæ sunt ad præstandam objecto unitatem rationis.

153 Eodem argumento *probat*ur Assertio quantum ad prædicationem de subjecto inferiori. Nam hic actus, *Petrus est homo*, est representatio Petreitatis ut talis: ergo formaliter, & ex parte actus exprimit aliquam è differentiis divisi-
vis naturæ humanæ: hanc ergo non constituit prorsus indivisam intentionaliter; nec eam præscindit, & abstrahit ab omni principio individuante, prout ad universalitatem absolutam requiritur.

154 *Dices*: quamvis ex parte subjecti non detur unitas, aut præcisio, bene tamen ex parte prædicati, ubi datur expressio æquivalens apprehensioni *homo*, vel *animal*. Sed *contra*: in iudicio indivisibili subjectum, & prædicatum formalia non sunt alia, & alia pars, sed una impartibilis expressio: ergo in prædicatione de subjecto multiplici, vel singulari, nulla datur expressio, quæ non sit representatio pluralitatis, aut singularitatis, ut talis; sicut in homine realiter sumpto nullum est prædicatum, quod non sit rationale. Sed representatio pluralitatis ut

talis, nequit esse unitas rationis: nec representatio singularitatis, ut talis, potest esse præcisio naturæ ab omni singularitate, ut est evidens: ergo &c.

155 Poterit quidem cognitio reflexa præscindere in iis iudiciis formale prædicatum à formali subjecto, & tunc manebit expressio hominis v. g. distincta per rationem ab expressione multitudinis, aut hæcçitatis. At hoc non sufficit, ut in iudiciis hujusmodi silvetur perfecta universalitas. Tum quia nunc tantum inquiritur, an illa iudicia per se, & absque reflexa cognitione retineant, aut faciant Universale.

156 Tum quia expressio hominis, ut reflexè præcisâ ab expressione multitudinis, vel hæcçitatis, expressionem istam à se non excludit positivè, nec ejus carentiam in se dicit: ergo non est unitas in linea rationis: sicut non est unitas in linea reali, quæ à se non positivè excludit divisionem realem. Datur itaque in prædictis iudiciis expressio æquivalens apprehensioni *homo*, vel *animal*, quantum ad amplitudinem objecti; at non quantum ad vim denominandi objectum perfectè præcisum, & intentionaliter unum.

157 Signanter in Assertione locutus sum de prædicatione affirmativa. Quia in negativa, licet sit actus indivisibilis, prædicatum ex se commune, nullo signo quantitativo immediatè affectum, permanet simpliciter Universale: v. g. in hac, *Nullus lapis est animal*, permanet animal, non solum cum amplitudi-

ne completente animalia omnia ex parte objecti, sed etiam cum unitate, & abstractione perfecta ex parte actus: nulla enim per talem actum exprimitur pluralitas animalis, nullaque ipsius differentia, vel species.

158 Dices: ille actus continet æquivalenter hanc expressionem, *nulum animal*, ut patet ex convertente, *Nullum animal est lapis*: continet ergo expressionem multitudinis animalium. *Dist. Antec.* continet æquivalenter, quantum ad amplitudinem objectivam, & suppositionem distributivam, *conc.*: æquivalenter quantum ad modum tendendi *neg. Antec.*, & sub ead. distinctione *Conseq.*. Sic actus ille, *Homo est animal*, continet æquivalenter expressionem *omnis homo*, cum æquivalet huic, *Omnis homo est animal*: & tamen, quia non æquivalet in modo tendendi expressivo multitudinis, hominem exhibet cum abstractione, & unitate propria Universalis.

159 In sola ergo prædicatione affirmativa de subiecto multiplici, vel inferiori, negandum est, (posita simplicitate iudici) salvari Universale perfectum, & logice rotundum, v. g. in hac, *omnis homo est animal*. Quamvis enim animal maneat tunc præcisum, & abstractum respectu omnium animalium præter hominem, quæ omnia sub illo actu fiunt ratione unum, & uniformiter definibilia per *Vivens sensibile*; quia tamen non præscinditur à specie humana, nec à reali multiplicatione intra ipsam, idcir-

cò non manet Universale perfectum in rigore logico. Vocari nihilominus poterit *Universale scientificum* quia retinet modum, & amplitudinem logicæ universalitati æquivalentem in ordine ad regulas Dialecticæ, & usum Scientiarum.

CAP. VIII.

ENERVANTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

160 **A**rgumenta, quæ primam, & secundam Assertionem oppugnant, hoc unum intendunt, non posse prædicatum extendi latius, quam subiectum, in actuali prædicatione vera. Quare promiscuè soluta dabimus, supposita semper simplicitate iudicii, nequid inde superfit difacultatis, & accepto Universali quoad amplitudinem objectivam.

161 *Objic.* 1.: hic actus, *Petrus est homo*, solum prædicat naturam Petri: ergo non prædicat naturam humanam in communi. *Prob. Antec.* 1. ex D. Thoma opusc. 56. ajente: *Homo, qui prædicatur de Sorte, idem est, quod Sortes, cum prædicatum insit subiecto.* 2.: quia solum potest verè prædicari de subiecto, quod cum ipso identificatur; sed sola natura Petri identificatur cum ipso, ergo &c. 3.: quia talis actus singularizat naturam humanam, contrahendo illam ad unum individuum. 4.: quia solum prædicat naturam, quam Petro convenire novit Intellectus per comparativam apprehensionem præviam: per hanc autem præcognitus est Petrus ut talis, sive ut hic homo, adeoque

ut habens naturam individuam.

162 *Resp. neg. antec. Ad 1. Prob. D. Thomas eo loci magis contrarius est objicientibus: addit enim; quòd homo non prædicatur de Sorte, secundum quod est particularis: cujus ratio, inquit, est, quia terminus idem prædicat, quod significat: ergo qualiter significat, taliter prædicat. Modo iste terminus homo significat naturam humanam absque omni participatione, & particulari ratione: ergo sic prædicabit eam.*

163 Concedimus igitur, quòd homo, qui prædicatur de Sorte, idem est, quod Sortes, non quod solus Sortes, sed quod quilibet individuus homo, sicuti cum dicitur, *Sortes est aliquis homo*: nisi enim prædicatum formaliter, vel æquivalenter distinctivum contineret id, quod est idem cum Sorte, non posset verè prædicari de Sorte. Et hoc unum intendit D. Thomas.

164 *Ad 2. dist. Maj.:* prædicatione determinata, *conc.*, prædicatione indeterminata, *neg. Maj.*, & *concess. Min. neg. Conseq.* Probatio, imo, & tota objectio, instatur in prædicatione formaliter disjunctiva, ut *Petrus est aliquis homo*, quæ, cum non potius prædicet unam, quàm alteram naturam humanam, omnes prædicat indeterminatè. Illa igitur prædicatio, ut constat ex dictis cap. 4. quoad verificationem æquivaleret huic, *Petrus participat naturam humanam*, vel, *est unus ex hominibus*, quæ vera est, quamvis plus prædicet, quàm quod cum Petro identificatur.

165 *Ad 3. dist. assertum:* singularizat naturam humanam, denominando illam *subjectum singulare, conc.*; denominando illam *prædicatum singulare, neg.* Considera diversitatem modi tendendi prædicationum istarum, *Petrus est homo, Homo est Petrus*: utraque naturam humanam singularizat mentaliter, quia utraque secum identificat expressionem *Petrus*: sed prima ex modo tendendi essentialiter habet denominare naturam humanam *subjectum singulare*, & *prædicatum universale*; secunda verò è converso. Solutio item patet in hac prædicatione, *Petrus est aliquis homo*, in qua planè infringes quidquid Adversariis replicare liceat.

166 Forma quidem earum denominationum est actus indivisibilis; sed subjecta, vel objecta, distinguuntur inadæquatè: nam denominatio *subjecti singularis* cadit supra solam naturam Petri, denominatio autem *prædicati universalis* cadit supra naturas omnium. Sic etiam in physicis eadem unio materiam, & formam singulatim denominat *partes actuales*; easdem verò simul sumptas, *totum*, sive *compositum*.

167 4. *Prob. retorquetur:* quia per apprehensionem comparativam, quæ judicium illud præcedit, non solum prænoscitur Petrus ut homo talis, sed etiam simpliciter ut homo; sit enim comparatio inter objecta istarum apprehensionum, *Petrus, Homo*, & apprehenditur convenientia utriusque, velut inferioris cum superiori: judicium ergo, quod inde sub-

subi
sup
hor

tru
cum
erg
liter
per
par
cum
tum
in
Pet
app
hur

qui
fe
ind
reb
tita
per
uti
den
per
per
Ali
rep
rei
tum

cur
bon
mi
hic
exp
fio
juc
fal
po

subnascitur, naturam prædicat Petro superiorem, id est, communem aliis hominibus.

168 *Objic. 2.*: repugnat Petrum identificari à parte rei, nisi cum sua humanitate determinata: ergo & repugnat identificari mentaliter cum humanitate non sua. Sed per iudicium, *Petrus est homo*, apparet Petrus mentaliter identificatus cum humanitate: ergo cum sua tantummodo. Sed evidens instantia est in prædicatione de individuo vago, *Petrus est aliquis homo*, ubi Petrus apparet mentaliter identificatus cum humanitate indeterminata.

169 Itaque *neg. 1. consequ.*: quia identitas à parte rei nequit esse indeterminata, seu cum extremis indeterminatis; nihil enim existit in rebus, nisi determinatum: at identitas mentaliter sumpta, id est, ut per cognitionem significata, potest utique à modo tendendi cognitionis denominari extrinsecè indeterminata penes alterum extremum, vel etiam penes utrumque, ut cum dicitur, *Aliquis homo est aliquod animal*. Sic repugnat individuum vagum à parte rei; nec ideo repugnat per intellectum.

170 Ut aliis argumentis occurras, *nota 1.*: Expressio ista, *hic homo*, licet in voce contineat terminum *homo* cum syncategoremate *hic*, tamen in mente non continet expressionem *homo*, sed est expressio unius tantum individui. Quare iudicium, *Petrus est hic homo*: nec salvat Universale, nec per se supponit indefinitam apprehensionem ho-

mo, nec juxta Adversarios est prædicatio superioris de inferiori præsuppositivè. Similiter huic expressioni vocali, *omnis homo*, non respondet in mente conceptus realiter compositus ex indefinita expressione *homo*, & syncategoremate *omnis*, sed simplex conceptus totam hominum multitudinem copulativè repræsentans.

171 *Nota 2.*: terminus ex se communis non ita restringitur per terminum inferiorem, dum alter de altero prædicatur, sicut dum ambo coalescunt in unum terminum complexum. Cum dicitur, *Homo est animal rationale*, censetur animal restringi ad sola rationalia: at, cum dicitur, *Animal est rationale*, non ita restringitur, sed manet quid objectivè superius; aliter non ea foret propositio indirecta. Similiter ergo manebit superius, cum dicitur, *Rationale est animal*.

172 *Nota 3.* Quod Adversarii dicunt, naturam communem, dum prædicatur de inferiori, contrahi, applicari, determinari, discerni, concedendum est de contractione, applicatione, &c., impediente perfectam abstractionem, & unitatem rationis; negandum verò de contractione &c., impediente objectivam amplitudinem, quæ Universalis est propria

173 Jam adversus 3. Assertionem *objic. 1.*: hic actus indivisibilis, *Omnis homo est animal*, non solum æquivalet apprehensioni, *omnis homo*; sed etiam apprehensioni, *animal*, eamque per se supponit, & imitatur in repræsentando: ergo, sicut apprehensio, *animal*, reddit

totum suum objectum intentionaliter indivisum, & unum, ita & ille actus judicativus. *Dist. Antec.*: æquivalet apprehensioni *animal*, quoad positivum istius apprehensionis, *conc.*; quoad negativum, *neg. Antec. & consequ.* Simplex apprehensio *animal* attingit ex parte objecti omnia animalia, omniaque repræsentat sub ratione animalis, id est, ita ut omnibus conveniat definitio, *vivens sensibile*, omnia item repræsentat modo æquivalenter disjunctivo, seu vago. Totum hoc voco *positivum* illius apprehensionis, in quo ipsam imitatur dictum judicium indivisibile.

174 At eadem apprehensio simul in se est negatio, vel exclusio expressionis, per quam appareat ulla differentia, sive pluralitas animalis: nequit enim identificare secum expressionem ejusmodi. En prædicatum negativum, in quo repugnat quoddam eam imitetur judicium. Atqui in ea ipsa negatione consistit, quoddam apprehensio *animal* reddat objectum ratione unum, & indivisum: non ergo judicium in hoc æquivalet apprehensioni. Sic anima hominis æquivalet animæ leonis in vi positiva vegetandi, & sentiendi, non tamen in exclusione rationalitatis.

175 *Objic. 2.*: quamvis judicium, *Petrus est homo*, clarè exprimat Petrum, simul tamen illum repræsentat indefinitè cum cæteris, adeoque ut unum cum cæteris in ratione hominis: quemadmodum hic actus, *Petrus est aliquis homo*, Petrum repræsentat determinatè, si-

mul & indeterminatè cum cæteris. Sicut ergo posterior hic actus constituit, & salvat Individuum vagum; ita prior ille constituit, & salvat Universale perfectum.

176 *Neg. antec.*, quod scilicet judicium, *Petrus est homo*, repræsentet *indefinitè* Petrum cum cæteris hominibus: repræsentatio enim indefinita, tum ex vi nominis, tum ex acceptione communi, præscindere debet objectum commune ab identitate reali cum multis, vel cum uno inferiori. Non sic autem præscindit judicium illud; nisi velis, ut præscindat ab eo ipso, quod exprimit ex parte actus. Solam ergo datur in eo judicio repræsentatio indefinita cæterorum hominum præter Petrum.

177 Assertio nostra duobus nititur principiis in omni Schola receptis. *Alterum* est: Nullum objectum fit Universale logicum, nisi præscindatur, & abstrahatur ab omni reali multiplicatione sui, & ab omni differentia inferiore. *Alterum*; Abstrahi, seu præscindi unum ab alio, est cognosci unum sine alio, seu non cognoscendo (saltem ex parte actus) realem identitatem ejus cum alio. Cum ergo judicium illud indivisibile repræsentet ex parte actus identitatem hominis cum Petro, quomodo potest hominem à Petro præscindere, vel abstrahere, ut constituat Universale logicum? Hæc præ oculis habe, ut à variis objectiunculis te expedias.

178 Nec obstat illud de Individuo vago. Quia constitutio Indi-

di-

div
fior
div
mo
ni
pra
tis.
ind
rep
fim
fior
dar
rep
ject
id,
pra
cur
nor
li p
bus
Pet
der
& p
nur

jud
dist
mo
aliu
à r
tè u
vi
& h
catu
ject
est i
pug
nili
phy
posi
ma

dividui vagi non postulat præcisionem ab identitate reali cum individuo determinato: solum exigit modum tendendi aptum suppositioni disjunctivæ, & verificabilem in prædicatione per quodlibet è multis. Negandum tamen, quod actus indivisibilis, *Petrus est aliquis homo*, repræsentet Petrum *indeterminate* simpliciter: quia hoc sonat exclusionem determinationis omnimodam: ille autem actus determinatè repræsentat Petrum tanquam subjectum objectivum, seu tanquam id, *de quo* prædicat. Solum ergo repræsentat Petrum *indeterminate* secundum quid, nempe secundum denominationem *prædicati*, quam illi præstat una cum cæteris hominibus disjunctivè. Quomodo autem Petrus ab eodem actu suscipiat denominationes *subjecti determinati*, & *prædicati indeterminati*, vid. sup. num. 166.

179 *Objic.* 3. ex Thomistis: judicium, *Petrus est homo*, ratione distinguit hominem à Petro: sed homo ratione distinctus à Petro, cum aliunde præscindatur, ut volumus, à reliquis individuis, manet perfectè universalis: ergo &c. *Prob. Maj.* vi istius judicii Petrus est subjectum, & homo est prædicatum; sed prædicatum formaliter distinguitur à subjecto, saltem dum prædicatio non est identica: ergo &c. *Confirm.*: repugnat unio, & compositio physica, nisi inter extrema actu distincta physice: ergo repugnat unio, & compositio intentionalis, nisi inter extrema actu distincta formaliter. Sed ju-

dicium est intentionalis unio, & compositio subjecti, & prædicati: ergo reddit alterum ab altero formaliter distinctum.

180 Hæc objectio nititur doctrina Thomistica, quod scilicet omnis propositio mentalis fingit ex parte objecti distinctionem intrinsecam inter subjectum, & prædicatum: quam doctrinam impugnatam habes *tract. præced. disp. 2. à n. 77. ad 81., & à n. 102. ad 106.* Ex ibi dictis, posita simplicitate judicii, *neg. Maj.*: In *prob. dist. Min.*: prædicatum formaliter distinguitur à subjecto distinctione præsupposita ad judicium, *conc.*; distinctione facta per judicium: *neg. Min. & Conseq.*

181 Ad *Confir.*: cum propositio dicitur unire, & componere prædicatum cum subjecto, sermo est vel de propositione vocali, vel de mentali, que supponatur ex apprehensionibus composita. Quod si supponatur, ut modo, simplex qualitas, nullam in se continet unionem, aut compositionem actualem, sed ut summum virtualem, aut æquivalentem, quatenus apprehensionibus distinctis æquivalet quoad positivum, præbetque fundamentum, ut reflexè distinguatur per rationem expressio prædicati ab expressione subjecti, atque ita consideretur inibi reflexa quedam compositio utriusque.

182 *Objic.* 4.: conceptus iste, *Omnis homo est animal*, attingit in primis naturam à parte rei convenientem omnibus animalibus, ut concedimus; aliunde multiplicitem il-

illius naturæ non exprimit : ergo illam constituit simpliciter Universalẽ. *Consequentia* tenet: quia conceptus attingens naturam à parte rei multiplicem, quin ejus multiplicitem exprimat, perfectè constituit Universalẽ.

183 *Prob. Min.* : modus tendendi hujus prædicationis, *Omnis homo est animal*, est omnino similis modo tendendi hujus, *Omnis Persona Divina est Deus* : sed hæc secunda non repræsentat multiplicitem Dei, sed tantummodo eorum, qui sunt Deus: ergo nec prima repræsentat clarè multiplicitem animalis, sed tantummodo eorum, qui sunt animal, nempe hominum.

184 *Confirmat.*: conceptus, *omnis homo est animal*, ita proponit animalis naturam identificatam cum multis, ut præscindat ab eo, quod talis natura distinguatur virtualiter (idem puta de distinctione formali ex natura rei,) vel non distinguatur virtualiter ab illis multis; nam ex tali conceptu, nisi aliud adjungas, ineptè colliges, animal distingui, vel non distingui virtualiter ab hominibus: ergo formaliter præscindit à multiplicitate naturæ animalis. Patet *Conseq.*: quia præscindit à distinctione, quæ si daretur, sineret naturam communicari multis absque multiplicatione sui, more naturæ Divinæ.

185 *Ad objeët. neg. Min.* *Ad prob. neg. Maj.*: quia sicut non est omnino similis modus tendendi harum apprehensionum, *animal*, *Deus*;

altera enim est terminus communis, altera singularis; altera præscindit ab unitate reali sui objecti, altera non, siquidem Deus verus ab unitate præscindi non potest; ita non est omnino similis modus tendendi prædicationum illarum, cum apprehensiones per se prævias imitentur quantum possunt, & secunda esse significet prædicatum ut positivè repugnans multiplicitati, prima verò non ita significet.

186 *Ad Confirmat. neg. Antec.*, si loquatur de distinctione virtuali sufficiente ad realem identitatem unius cum multis: hujus enim distinctionis exclusio formaliter imbitur in conceptu cujuslibet naturæ finitæ: neque ullus est Virtualista, vel Scotista, qui naturam creatam realiter unicam, & individuum, concipiat aptam, ut cum extremis realiter distinctis identificetur instar Divinæ. Quare ex illo conceptu rectè colligitur, animal esse tali sensu virtualiter indistinctum ab hominibus, quamvis ibi non detur hæc expressio, *virtualiter indistinctum*. Ut enim rectè colligitur, animal esse ens finitum, limitatum, oppositum chimææ, quamvis hæc prædicata sub propriis expressionibus ibi non appareant; quia scilicet hæc, & alia transcendentia omnem naturam creatam, factà reflectione super energiam illius conceptus, tanquam in eo imbibita deteguntur; sic in re nostra dicendum. Alias ejusdem argumenti confirmationes vide solutas in Log. sup.

187 Denique observa, quod per

per hoc iudicium, Homo, prout species, est perfectè præcisus à Petro, ut etiam per hoc, Petrus & ceteri homines, ut confusè cogniti conceptu homo, sunt una natura universalis, non fit universale; sed reflexè cognoscitur factum per simplicem conceptam homo; sunt enim hæc iudicia reflexa, ut quisque videt.

CAP. IX.

DECIDUNTUR NONNULLÆ QUÆSTIUNCULA, qua supersunt de Universalibus generatim.

188 Q. UÆR. 1., an sensus externus, v. g. visus, possit facere Universale?

& an saltem id possit sensus internus, seu potentia imaginativa? Resp. Utrumque negandum cum D. Thoma 1. p. q. 12. art. 4. Quia sensatio, etiam dum objectum confusè percipit, semper figitur in individuis determinatis, quamvis forsan præcindat à differentiis specificis: non aliter, ac conceptus, hoc animal, quamvis non discernat inter rationale, & irrationale, fertur tamen in determinatum individuum, ideoque non facit Universale.

189 Quær. 2., an fiat Universale per operationem Intellectus agentis? Intellectus est duplex munere saltem, & officio; dividiturque in agentem, & possibilem, aut passibilem. Dicitur Intellectus agens, quatenus efficit species impressas, id est, virtutes quasdam spirituales, quibus deinde ad cognitiones producendas adjuvatur. Dicitur possi-

bilis, aut passibilis, quatenus producit, ac recipit cognitiones objectorum. Unde sensus quæstionis est, utrum species impressa, virtualiter continens cognitionem præcisivam, & indefinitam, faciat Universale?

190 Resp. Si species impressa est objecti representatio formalis, ut multis placet, per eam fieri potest Universale quoddam. Cur enim representatio formalis naturæ humanæ, v. g. cum præcisione ab omni singularitate, non eam denominet extrinsecè unam, & indifferentem ad multa, sicut præcisiva cognitio? Illud tamen Universale non erit prædicabile nisi remotè.

191 Si autem (quod verius est) species impressa solum est objecti representatio virtualis, quatenus est virtus adjuvans ad eliciendam cognitionem; non facit Universale, nisi cum hoc addito alienante, virtualiter, sive in actu primo; quia per eam non redditur objectum unum in esse apparenti, sive unum unitate intentionali. Quod maximè tenentur dicere Thomistæ, constituentes Universale per unitatem rationis in objecto factam. Nam species impressa non fingit; nec ens rationis aliter existere potest, quàm in cognitione, cum totum esse illius sit cognosci.

192 Dices 1. D. Thomas non semel indicat, per operationem Intellectus agentis abstrahi, ac depurari naturam à conditionibus individuantiis. Resp. Loquitur D. Thomas de abstractione mediata, & virtuali, quatenus species est medium,

dium, & virtus ad cognitionem formaliter abstrahentem, & quidem titulo repræsentationis.

193 *Dices* 2.: natura animalis, prout est in specie impressa, non est singularis, nec ulli individuo appropriata. *Resp.* Non ideo est formaliter universalis: quia datur status medius, in quo natura nec sit in Intellectu formaliter singularis, nec formaliter universalis, nempe status, in quo neutro modo repræsentatur formaliter, sed est velut in via, & virtute proxima ad repræsentationem præcisivam, & indefinitam.

194 *Quer.* 3., an Voluntas Universalis faciat? Quod voluntas affectivè præscindere possit rationem communem à differentiis, amando, v. g. virtutem, aut honorem ut sic, & non amando differentias ut tales, extra dubium est. Tunc ergo per actum amoris fiet Universalis quoddam affectivum, quatenus objectum re multiplex, potest ex parte affectus præscindi à multiplicitate, atque ita constitui extrinsecè unum unitate affectiva. Non tamen illud erit Universalis scientificum, quo de loquimur: tum quia non est quid unum in esse apparenti, seu repræsentato: tum quia non dicit ordinem ad prædicationes, & scientias.

195 *Quer.* 4., an Intellectus Divinus, aut Angelicus, Universalis faciat? *Resp.* Intellectus Divinus minimè facit: quia ipsi repugnat cognitio præcisiva, seu non comprehensiva omnium formalitatum objecti. Nec obstat quod Deus cog-

noscat Universalis à nobis factum: nam etiam cognoscit signenta nostra, quin ipse fingat. Dum ergo nostras cognoscit præcisiones, simul ab infinita suæ mentis perspicacia determinatur, ut non præscindat, sed eodem intuitu pervideat quidquid à nobis prætermisum est in objecto. Intellectus Angelicus poterit facere Universalis circa illa saltem objecta, quæ tantum in communi, & abstractivè cognoscit, cuiusmodi sunt secreta cordis.

196 *Quer.* 5., utrum natura, si abstrahatur ab uno tantum individuo, sit Universalis? Sensus quæstionis est, an per speciem acceptam ab uno tantum individuo, elici possit cognitio faciens Universalis, id est, indefinitè repræsentans naturam omnium in ea ratione similium? Hoc sensu *resp.* cum distinctione. Si natura abstrahatur ab aliquo prædicato individui, sic tamen, ut contracta maneat per hæcitatatem, non redditur Universalis. Ex. g. video hominem à longè se moventem, in quo nihil præter animalitatem discerno, ac proinde à rationalitate præscindo: tunc, si eliciam conceptum, *hoc animal*, mentem determinatè figendo in objecto sub aspectum posito; Universalis non facio, sed individuum incompletum, quia rationem animalis contraho per determinatam hæcitatatem.

167 Si verò in casu posito eliciam nudum conceptum *animal*, nihil exprimentem de circumstantiis talis individui; tunc Universalis constituto, etiam si utar specie ab uno

tan-

tantum individuo immixta. *Probat*ur: quia ille conceptus in representando est omnino similis iis cognitionibus, quibus alias fieri solet Universale, nec vi illius apparet objectum ut multiplex, vel ut unum realiter, nec aliud de eo prout sic concepto dici potest, quam esse *vivens sensibile*, quæ est definitio, & ratio conveniens uniformiter omnibus animalibus.

198 *Dices*: conceptus ille paritur à specie unius tantum individui, ergo non attingit ex parte objecti omnia individua, prout requiritur ad Universale. *Distin*g. *Antec.* à specie præstita per operationem, in qua illud individuum assimilatur cæteris, nimirum per motum progressivum, quæ species abstractiva sit respectu substantiæ, & insuper applicata ad inadæquatè operandum, *conc.*; à specie, quæ sit alius indolis, vel quæ aliter applicetur, *neg. Antec.*; & *Consequ.* Certè nemo negat, quod natura Solis, aut Mundi, fieri possit Universalis, & tamen ex ejus naturæ individuis non nisi unius speciem habemus.

199 *Quer.* 6., quo sensu intelligenda sint attributa quædam Universalis? *Resp.* 1. Universalis dicuntur *eterna, necessaria, immutabilia, ingenerabilia, & incorruptibilia*: tum in sensu explicato supra cap. 2.: tum in sensu præcisiivo, quia, ut ait D. Thomas 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. *Universale dicitur esse ubique, & semper, in quantum Universalis abstractuntur ab hic, & nunc: sed ex*

hoc non sequitur ea esse aterna, nisi in Intellectu, siquis sit aternus.

200 *Resp.* 2. Universalis dicuntur, & sunt *incorporea* secundum formam, quæ est cognitio spiritualis. Sunt etiam secundum formam *entia realia*, prout reale opponitur ficto; non tamen prout ens reale est idem, ac ens naturæ, existens extra animam, sive independenter ab Intellectu; potius enim, prout huic enti reali contrapostita, dicuntur, & sunt *entia rationis*, nimirum *subjectiva* vel *denominativa*. Sunt item secundum formam, non *substantialia*, sed *accidental*ia, cum eorum forma, quæ est cognitio, sit accidens non physicum, & intrinsicè objecto, quod denominat, sed extrinsicè, & intentionale.

201 Sed, si Universalis spectentur secundum subjectum, vel substratum, erunt corporea, vel incorporea, substantialia, vel accidentalia, realia, vel ficta prout fuerint individua, à quibus abstractitur ratio communis: potest enim abstrahi ratio lapidis, vel Angeli, vel coloris, vel etiam chimæra.

202 Notandum hic ex D. Thoma Opusc. 56., quod Universalis, prout est concretum ex objecto, & forma extrinsicè denominante, non est *unam per se*, sed *unam per accidens* licet non proprie, eo quod forma non inlit subjecto. *Est igitur Universalis* (concludit D. Thomas) *unum unitate cognitionis, ita quod de ratione Universalis non requiritur nisi illa unitas rationalis*. Dem autem objectum Scientiæ dicitur esse unum

per se, sermo est de objecto universalis quoad rectum, & in suppositione personali.

203 *Resp.* 3. *Universale*, prout singulari contrapositum, à Philosopho dicitur 1. *scibile*; quia Scientiæ communiter non curant de singularibus sub ratione talium, sed sua objecta in universalis considerant. 2. *Intelligibile*; quia Universalis non percipitur sensibus, ut singulare, sed proprium est objectum Intellectus. 3. *principium singularium*, non quidem effectivum, sed intrinsicum & constitutivum ratione nostra; constituitur enim singulare ex predicatis communibus, & hæccitate, velut formam quadam.

204 Dicitur 4. *prius singularibus*, tum prioritate, quam vocant *in subsistendi consequentia*, quatenus ex predicato singulari sequitur universalis, & non vice versa; valet enim, *Est Petrus, ergo est homo*, non è converso. Tum prioritate quadam naturæ, quatenus Universalis simpliciora sunt quoad expressionem, quam singularia: suntque velut constitutiva ipsorum, ut modo diximus. Unde & universalis priora dicuntur ordine cognitio-

nis; nimirum quando cognitio sequitur ordinem compositionis, progrediturque à partibus ad totum, à simplicibus ad composita. Cum autem ait Aristoteles 1. de Anim. tit. 8., *Universale aut nihil est, aut posterius est*, solum vult ut Universalis nullum sit nisi post cognitionem, quatenus ex illa resultat velut ejus effectus formalis.

205 Dicitur 5. *perfectius singularibus*; quod intellige de perfectione extensiva; nam intensivè perfectiora sunt singularia. Denique dicitur proprium esse Universalis habere plura inferiora, saltem possibilia, quibus comparari possit comparatione, tum simplici, tum composita, tanquam illis verè conveniens.

206 *Quer.* ultim., qualnam habeat causas Universalis? *Resp.* *Causa efficiens* est Intellectus creatus: *Causa formalis*, est secunda intentio objectiva in abstracto sumpta, id est, directa cognitio indefinita, quæ simul est prima intentio formalis ex dictis Tract. 1. disp. 2. c. 4.: *causa materialis*, est objectum, quod indefinitè cognoscitur: *causa finalis* dici potest allocutio scientiarum.

TRACTATUS TERTIUS.

DE UNIVERSALIBUS SINGILLATIM, SEU
de quinque Prædicabilibus.

ORPHYRIUS, vetus Philosophus, in suâ *Isagoge*, sive Introductione ad Categorias Aristotelis differuit de *Quinque vocibus*, id est, de quinque Prædicabilibus, quæ significantur vocibus hisce, *Genus*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*, & *Accidens*. Atque hæc eadem sunt Universalia in particulari, quasi totidem specifica membra Universalis in communi, quæ nunc ex doctrina Porphyrii singulatim explicare aggredimur.

DISPUTATIO I.

DE GENERE, ET SPECIE.

CAP. I.

DEFINITUR GENUS, ET DUBIOLA
quadam resolvuntur.

I GENUS, logice sumptum, ex Porphyrio, & Aristotele definitur, (h) *Prædicabile de pluribus specie differentibus in eo quod quid*. Illa verba, *Prædicabile de pluribus*, explicant convenientiam Generis cum cæteris Prædicabilibus. Reliqua verba discrimen exhibent hujus Prædicabilis à cæteris. Primum enim differt Genus à Specie, quia hæc prædicatur de pluribus solo numero distinctis; Genus verò de pluribus specie diversis.

2 Dicuntur specie diversa,

quæ notabiliter dissimilia sunt in essentia, ideoque diversas habent definitiones essentielles, ut homo, equus, leo, & canis: dicuntur autem solo distincta numero, quæ usque adeò similia sunt in essentia, ut solum discernantur quia numerum, seu multitudinem faciunt, ut hic homo, & ille homo.

3 Differt consequenter Genus à Specie; quia Genus prædicatur incompletè, sive ut pars essentialis metaphysicæ; alioquin non prædicaretur de multis specie diversis: at Species prædicatur completè, sive ut tota essentia individui; cum enim dicitur, *Petrus est homo*, prædicatur formaliter quidquid est Petrus,

T 2

(h) Γένος ἐστὶ τὸ κατὰ πλείονων, καὶ διαφερόντων τῶ ἴδει, ἐν τῶ τί ἐστὶ κατηγορούμενον, εἶεν τὸ ζῶον.

trus, præter hæccitatem, quæ non pertinet ad essentiam metaphysicam.

4 Deinde differt Genus à Differentia; quia hæc prædicatur, non *in eo quod quid*, sed *in quale quid*. Postremo differt à Proprio, & Accidenti, quia duo hæc prædicantur purè *in quale*. Ea prædicantur *in quid*, quæ sunt prædicata essentialia, & quidditativa subiecti; per illa quippe respondemus interroganti, Quid est rex? Ex iis alia prædicantur *in eo quod quid*, id est purè *in quid*; alia *in quale quid*. Quæ significantur instar *per se stantis*, sive terminis substantivis, ut *animal*, *homo*, prædicantur purè *in quid*: quæ verò significantur per modum *adjacentis*, sive terminis adjectivis, prædicantur *in quale*.

5 Quòd si prædicata, quæ adjectivè significantur, sint essentialia, tunc pertinent ad *quid*, & *quale*, & prædicantur *in quale quid*; cujusmodi sunt *rationale*, *sensibile*, & alia, quæ nomine Differentiæ veniunt. Si verò, quæ significantur adjectivè, sint accidentalia, sive extra essentiam, tunc prædicantur purè *in quale*; cujusmodi sunt, *risibile*, *calidum*, *album*, & ea omnia, quæ sub Proprio, & Accidenti continentur.

6 Clarior videtur hæc alia definitio Generis, à Recentioribus probata, *Prædicabile de pluribus specie differentibus tanquam pars materialis essentia ipsorum metaphysica*. Porro Genus dicitur *pars materialis*, Differentia verò *pars formalis*, per analogiam cum materia, & forma physicis: quia Genus, ex se indif-

frens ad varias species, determinatur in linea metaphysica per Differentias, sicut materia per formas in linea physica. Quare vulgatum illud, *Genus à materia, Differentia sumitur à forma* non sic intelligas, quasi Genus, *animal*, v. g. solam significet materiam primam: & Differentia, v. g. *rationale*, solam formam, nempe animam hominis (urunque enim significat ex parte objecti totum compositum physicum;) sed intellige per analogiam nunc indicatam.

7 Ubi nota, quòd, licet pars physica non prædicetur absolute de toto, bene tamen pars metaphysica; tum propter identitatem realem adæquatam; tum quia sub conceptu partis metaphysicæ attingitur ex parte objecti quicquid est in toto. Cum autem D. Thomas *cap. 3. & 4. de Ent. & Essent.* docet, quodvis Universale prædicari de inferioribus, non ut partem, sed ut totum; loquitur de totalitate attackta ex parte objecti, quæ bene cohæret cum inadæquatione ex parte actus, seu cum munere partis in sensu metaphysico.

8 Dici quoque potest, Genus, & quodlibet Universale, prædicari de inferiori ut totum potentiale: quia in prædicatione retinet indifferentiam, vel extensionem ad alia inferiora. Nec inter se pugnant denominatio *totius potentialis*, & denominatio *partis*; nam proveniunt ex diverso capite, prima quidem ex amplitudine, vel extensione; secunda verò ex intensione perfectionis exhibitæ ex parte actus.

Sed

Sed contra datam definitionem *objic.*: Genus definiti non potest. *Prob.*, quia: si definitur; ergo per genus, & differentiam: ergo definitum ingreditur definitionem sui. *Adde*, quod si Genus constat genere, & differentia, jam non erit Genus, sed Species. *Neg.* assumpt. *Ad prob.*: imprimis mala est prior consequentia; quia dari potest definitio sine genere, & differentia strictè talibus, ut in Summul. notatum est. Deinde, licet Genus definiatur per genus sub expressione *Prædicabilis de multis*, non definitur per genus sub nomine *generis*; quo sensu est definitum formale, & prohibetur ingredi definitionem sui. Vid. dicta in Summul. circa Regul. defin.

10 Quod *additur*, nullius est ponderis. Tum quia omne Genus non supremum, simul est Species subjicibilis, quæ non pugnat cum conceptu generis. Tum quia Genus ut sic, prout abstrahit à supremo, & non supremo, non definitur per genus, & differentiam de linea directâ, seu primo intentionali (hoc sensu dici solet, quod Generis nulla est definitio stricta,) atque adeo non continet rationem Speciei. Hoc tamen non prohibet, quod Genus definiatur, ut in præfenti, per prædicata, quæ sint genus & differentia de linea reflexa, & secundo intentionali; qua in linea est utique Species, ut explicabitur Disp. seq.

11 Dividitur Genus in *Supre-*

imum, subalternum, & infimum. Supremum est, quod supra se non aliud genus habet, ut *Substantia ut sic*, vel potius *Ens*, si fortè ratio Entis possit esse genus, ut plures volunt. Subalternum est, quod & sub se, & supra se habet alia genera, ut *vivens*, quod sub se continet genus *animal*, & supra se habet genera *corpus, & substantia*. Infimum est, quod infra se solas habet species, ut *avis*, aut *piscis*.

12 Ubi nota, Genera infima, & subalterna, vocari, & esse Species subalternas subjicibiles relatu ad genera superiora: v. g. *animal* est quidem genus respectu hominis, equi, leonis: &c.: at est species subalterna subjicibilis relatu ad genus *vivens*, cui subjicitur velut quædam essentia metaphysica constituta ex genere *vivens*, & differentia *sensibilis*.

13 Hinc Genera supremum, & subalternum comprehenduntur definitione data Generis ut sic, licet prædicentur de differentibus genere; quia inferiora genera, de quibus prædicantur, verè sunt species subjicibiles, nec relatu ad superiora considerantur ut genera, sed ut species.

Dubiola quedam circa Genus.

14 **D**ubit. 1., utrum Genus requirat essentialiter plures Species possibiles? an una dumtaxat contentum sit? *Resp.* Requirit essentialiter plures, quidquid reclamant aliqui. Sic expressè Aristoteles 4. Topic. cap. 3. (i) necnon D. Thomas

(i) Ἐπεὶ δὲ γένους παντὸς εἶδη πλείω, σκοπεῖν, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἕτερον εἶδος εἶναι τοῦ εἰρημένου γένους. εἰ γὰρ μὴ ἔστι, δῆλον ἔτι οὐκ ἔν εἶναι γένους ἕνα τὸ εἰρημένου.

nis in 1. Poster. lec. 12. *Prob.*: quia de essentia Generis, ut ex ejus definitione constat, est capacitas ut verè dicatur conveniens pluribus speciebus. Hæc autem capacitas in prædicato reali (quale modo supponimus esse Genus pro substrato) plurium Specierum possibilitatem essentialiter exigit; alias dici posset verè conveniens Speciebus chimæricis.

15 *Objic.* etiamsi omnes animalium species præter humanam repugnarent, adhuc animal foret genus. *Prob.*: quia homo tunc eandem haberet essentiam, quam nunc habet, atque adeo constitutam ex genere *animal*, & differentia *rationalè*. *Resp.* Animal in illa hypothese non foret Genus: quia, licet esset idem, quod modo, intrinsicè, & physicè (attenta scilicet perfectione primaria *principii sentiendi*, quæ saltem per locum intrinsicum non deficeret;) at non esset idem logicè, & extrinsicè; quia non haberet eas denominationes extrinsicas, quas nunc in ipso considerat Logica, nempe denominationes *superioris*, & *indifferentis ad plures species*: has quippe denominationes modo suscipit ab actu, quo indefinitè confunditur cum aliis speciebus; qui actus esset tunc impossibilis.

16 Tunc igitur homo essentiam haberet eandem physicè, sed metaphysicè diversam: quia essentia metaphysica involvit denominationes extrinsicas ab actibus rationis, qui tunc variarentur ex variatione objecti. Homo itaque diversimodè designandus esset, sic nimirum, *Vi-*

vens sensibile rationale, ita ut *sensibile* non esset tunc differentia subalterna, sed pars differentie ultimæ specificæ, quæ tunc ex *sensibili*, & *rationali* coalesceret.

17 *Replie.*: possibilis est materia prima non indifferens ad plures formarum species, ut multi putant de materia cœlesti: ergo pariter censendum de Genere, ut potè quod materiam imitatur. *Neg. consequ.*: quia Genus non imitatur materiam omnem, aut in omnibus, sed præcisè materiam de factò notam in sublunaribus, unicè, vel præcipuè secundum indifferenciam ad plures formarum species.

18 *Dubit.* 2., utrum Genus prædicetur de individuis tanquam pars materialis: seu more Generis? Certum est, Genus verè prædicari posse de individuis, quæ prædicabilitas in ejus definitione imbibitur: quidquid enim speciei convenit in suppositione personali, convenit & omnibus sub illa contentis.

19 Sed *observa*, individuum, prout à nobis conceptum, aut significatum, aliud est *completum*, quod scilicet consistet formaliter totam essentiam specificam, quæ est à parte rei, prout affectam singularitate, ut *Petrus, hic homo*: aliud verò *incompletum*, quod tantum dicit formaliter partem essentiae realis, id est, aliquod essentialè prædicatum: prout affectum hæccitate ut, *Hoc animal, Hoc vivens, Hæc substantia*. Talia individua concipi à nobis posse cum præcisione à reliquis prædicatis individui comple-

pleti, monstrat experientia, maxime dum animal à longè cernimus.

20 His positis, dico 1. : de individuis completis prædicatur Genus incompletè, & ut pars materialis. *Prob.* : quia in hac prædicatione, *Petrus est animal*, non prædicatur formaliter tota essentia Petri, sed pars essentiæ; non pars formalis, ut patet; ergo materialis. Hinc Genus ut tale relationem dicit ad Species, & ad individua; vel, si mavis, duas relationes diversas pro diversitate terminorum; idque sine incommodo; quia altera subnascitur ex altera, & utraque fundatur in munere partis materialis

21 Dico 2. : Genus prædicatur de individuis incompletis, non ut Genus, sed ut Species. *Prob.* quia in hac prædicatione, *Hoc animal est animal*, prædicatur animal in *quid completè*, & ut tota essentia subiecti: nam subiectum, prout ita expressum, *Hoc Animal*, non est formaliter rationale, nec irrationale, sed ab utroque præscindit, cum ex vi, & energia illius expressionis neutrum appareat, aut definiendo apparere possit. Ejus igitur essentia metaphysica præcisè est animal: ergo, cum de ipso prædicatur animal, tota ipsius essentia prædicatur; non aliter, ac cum dicitur, *Hic homo est homo*.

22 Nec refert, quod hoc animal, & illud animal, fortasè sint homo, & bellua, adeoque specie differant à parte rei, & prout subsunt conceptibus completis, his v. g; *Petrus, Bucephalus*. Quia nihilomi-

nus prout expressa conceptibus incompletis, solo numero distinguuntur logice, & formaliter; non enim major apparet diversitas inter hoc animal, & illud animal, prout ita concepta, quam inter hunc hominem, & illum hominem.

23 Dices: ergo, cum dicitur, *Hac substantia est substantia*, prædicabitur substantia tanquam Species; ergo substantia, quæ est Genus supremum, subjicietur superiori Generi. *Neg.* 2. *Conseq.* : quia non omnis Species prædicabilis etiam incompleta, debet esse Species subijcibilis.

24 *Dubit.* 3. an Genus prædicetur immediatè de individuis? *Resp.* Prædicatur immediatè de incompletis. Tum quia respectu illorum non est Genus, sed Species: at Species immediatè prædicatur de suis individuis. Tum quia inter *hoc animal*, & Genus *animal*, non mediat aliqua ratio specifica, quæ formaliter includatur in individuo incompleto; ideòque immediatissimè infertur, *est hoc animal, ergo est animal*.

25 Quod attinet individua completa, de illis prædicatur Genus mediatè: tum attento ordine arboris Prædicamentalis, in qua mediat Species inter Genus, & individuum; tum quatenus ratio specifica congruenter assumi potest pro medio ad probandum, seu verificandum Genus de individuo, v. g., animal de Petro, sic nimirum, *Petrus, quia est homo, est animal*. Hoc intellige de Genere nudè sumpto: nam prout imbitum in conceptu

specifico, vel conjunctum cum differētia in definitione, prædicatur immediatè de individuo completo.

CAP. II.

QUODNAM SIT DEFINITUM IN
definitione Generis?

26 **C**ertum est, definitione Generis definiri Genus, sicut definitione hominis definitur homo. Sed, quia nomine *Genus* significatur concretum accidentale, duo dicens constitutiva, nempe naturam animalis v. g., tamquam subjectum, vel substratum; & secundam intentionem, quæ dicitur *generitas*, tamquam formam (sive hæc secunda intentio sit ens rationis, sive potius actus Intellectus;) quaeritur, quo ordine constitutiva ista definiantur per definitionem Generis?

27 Quæstio communis est omnibus Prædicabilibus, imo, & omnibus concretis accidentalibus, ut sunt *album, calidum; sanctum, &c.* Thomistæ, & Scotistæ communiter docent, definiri *ut quod*, in recto, & principaliter secundam intentionem, connotando naturam, quæ de obliquo importatur. Nostri vero tucntur definiri concretum dicens naturam in recto, & secundam intentionem in obliquo.

28 Præferenda est hæc sententia, & *prob.*: id est definitum in definitione Generis, de quo verificatur definitio ipsa; sed hæc verificatur de natura in recto, & *ut quod*, importata secunda intentione in obliquo: ergo. *Minor* constat: quia natura est unicum subjectum, de

quo verè dicitur esse *Prædicabile de pluribus specie differentibus in eo quod quid*, adeo ut ne partialiter quidem id verificetur de secunda intentione, quippe quæ ne partialiter quidem de inferioribus Generis affirmari potest in recto, seu sola, seu simul cum natura; falso enim dices, *Homo est secunda intentio Generis, vel Homo est animal, & secunda intentio.* Vocamus autem *rectum*, & *quod* in concretis, illud subjectum, cui verè tribuimus denominationes concreti proprias.

29 Quia tamen natura in esse capacis verificandi definitionem Generis, constituitur per secundam intentionem (non enim animal v. g. seorsum à cognitione præcisiua est Genus, aut Prædicabile;) ideo natura, prout verificans definitionem Generis, constitutivè importat secundam intentionem, sed in obliquo, sive *ut quo*: id enim vocamus *obliquum*, & *quo* in concretis, cui non conveniunt denominationes concreti propriæ; cum tamen ratione ipsius altera pars denominetur. Unde verè dicitur, *Sola natura est prædicabilis &c.* solitudine excludente secundam intentionem à munere subjecti, quod denominetur *prædicabile*; non tamen solitudine excludente secundam intentionem à munere formæ constituentis ipsum *esse prædicabile*.

30 Tota hæc doctrina patet in concretis, *visum, cognitum, album*; atque etiam in denominationibus, *justus, filius Dei adoptivus, hæres Gloria*, quæ non nisi de natu-

ra rationali verificantur in recto, & ut quod, sic tamen, ut Gratia constitutivè importetur in obliquo, & ut quo.

31 Major igitur primi syllogismi prob.: quia definitum est, quod cum definitione convertitur: conversio autem exigit, ut de quocumque verificatur definitio, verificetur esse definitum. *Confirm. 1.*: hæc definitiones, *Forma reddens naturam predicabilem, Natura facta predicabilis de pluribus &c.*, valde diverse sunt, diversumque proinde respiciunt definitum, sed prima pro definito respicit secundam intentionem in recto, connotata in obliquo natura: ergo secunda (quæ est definitio Generis) pro definito respicit naturam in recto, importata in obliquo secunda intentione.

32 *Confirm. 2.*: illud est definitum, cujus propria est essentia, quæ definitione explicatur; sed essentia, quæ definitione Generis explicatur, non est propria secundæ intentionis, sed naturæ: ergo &c.. *Prob. Min.*: essentia explicata definitione Generis nihil est aliud, nisi denominatio *predicabilis* in concreto, seu *esse predicabile de pluribus &c.*; hæc autem denominatio solum est propria illius, cui verè convenit, & verè attribuitur; sed non convenit secundæ intentioni, nec ipsi attribuitur, sed soli naturæ, ut est certum: ergo &c.

33 Unde colliges, naturam genericam, v. g. animal ut sic, habere quasi triplicem essentiam, nempe physicam, metaphysicam, &

logicam, quarum merito respondet ipsi triplex definitio, pertinens ad triplicem Facultatem. Pertinet enim ad Physicam hæc definitio animalis, *Compositum constans corpore, & anima sensitiva*; ad Metaphysicam hæc, *Vivens sensibile*: ad Logicam hæc, *Predicabile de pluribus &c.* Quare, dum dicimus, definitione Generis definiri naturam animalis, non dicimus, eam definiri physicè vel metaphysicè sumptam, sed tantum logice acceptam, aut secundum esse logicum.

34 *Objic. 1.*: id est definitum in definitione Generis, cujus essentiam explicat ea definitio; sed non explicat essentiam naturæ, v. g. animalis, sed potius secundæ intentionis: ergo &c. *Prob. Min.*: quia definitio Generis non explicat, quid sit animal. 2.: quia definitio illa explicat essentiam communem omnibus Generibus, qualis certè non est essentia animalis. 3.: quia tali definitione sola explicatur predicabilitas: hæc autem ad essentiam animalis non pertinet.

35 4.: quia definitione Generis id explicatur, quod principaliter, & formaliter significat nomen *Genus*: sed hoc nomen principaliter, & formaliter significat formam Generis, quæ est secunda intentio, naturam autem significat materialiter, & in obliquo: ergo &c. *Prob. Min.*: quia generationi nomine abstracto, & concreto accidentali significatur idem formaliter, & principaliter; sed abstracto *genericitas* formaliter, & principaliter

significatur forma Generis : ergo, & nomine concreto *Genus*.

36 *Ad object. neg. Min. : ad 1. prob.*, definitio Generis non explicat, quid sit animal physicè, vel metaphysicè sumptum; explicat tamen, quid sit animal logicè consideratum. Sic, cum definitur filius Dei adoptivus: explicatur, quid sit creatura rationalis, non secundum esse physicum, aut metaphysicum, sed secundum esse theologicum, aut supernaturale; quod per Gratiam habetur.

37 *Ad 2. :* essentia logica naturæ animalis est communis omnibus naturis, quæ subternuntur generitati: quia licet sint naturæ valde diversæ in esse physico, conveniunt in esse prædicabilis de pluribus &c. quod est esse logicum, quodque in ipsis unicè considerat Logica. Sic, licet Angelus, & homo valdè differant physicè conveniunt theologice in esse *isti, filii Dei, potentis videre Deum per lumen Glorie.*

38 *Ad 3. :* definitione Generis explicatur sola prædicabilitas, non in abstracto, & per modum formæ, sed in concreto, & per modum denominationis, aut effectus formalis jam præstiti: non enim explicatur *forma constituens prædicabile*, sed ipsummet esse prædicabile. Hoc autem esse pertinet ad essentiam animalis, prout logice inspecti, & constituti; nec est proprium secundæ intentionis, sed solummodo *constituere prædicabile*; quemadmodum non est proprium luminis Gloriæ esse *elevatum ad videndum Deum*, sed

elevare; nec est proprium Gratix esse *amicam*, aut *filiam Dei*, sed *constituere filium, & amicum.*

39 Continet quidem secundæ intentionis denominationem prædicabilis tanquam effectum suum formalem; sed continet purè *ut quo*, nullatenus *ut quod*, id est, non sibi, sed naturæ tribuendam; ipsa quippe intentio incapax est illius denominationis. Nec effectus formalis (ut hoc obiter moneam) identificatur adæquatè cum forma; quia simul constituitur ex capacitate subjecti. Identificatur autem inadæquatè cum forma accidentali, non ut cum subjecto denominabili, sed ut cum forma purè denominante, quæ prout actu denominans, non est sui juris, nec sui ipsius propria, sed solius subjecti.

40 *Ad 4. :* ambigua sunt adverbia, *principaliter, formaliter.* Nomen *Genus* significat *principaliter* naturam principalitate attributionis (soli quippe naturæ tribuitur ut unico subjecto;) formam autem significat *principaliter* principalitate claritatis (clarius enim in concretis accidentalibus exprimitur forma, quam subjectum:) sed non idèd, quod exprimitur clarius, significatur *in recto*, quando significatur purè *ut quo*, & ut inclusum in *esse logico* proprio solius subjecti.

41 Significatur item secundæ intentionis *formaliter*, natura verò *materialiter*; non ita, ut sola intentio constituat essentialiter concretum *Genus*; sed ita, ut intentio significetur per modum formæ, na-

tura verò per modum materiæ denominatæ. Verum in concretis accidentalibus illa pars, quæ formaliter manifestatur, non est definitum *in recto*, & *ut quod*, sed purè *ut quo*, & *in obliquo*; quia non manifestatur ut id, quod habet essentiam definitam, sed ut id, quo pars materialis redditur habens. Unde in hisce concretis significari *materialiter*, id est, per modum materiæ, non est significari *in obliquo*, sed potius *in recto*, & *ut quod*.

42 Nomine abstracto, & concreto accidentali, significatur idem formaliter, id est, eadem forma; sed non eodem modo: quia nomine abstracto significatur forma *in recto*, & *ut quod*; concreto autem, purè *ut quo*, & *in obliquo*; ideoque alterum præ altero verificatur de forma; verè quippe dicitur, *Secunda intentio est genericitas*; falso autem *Secunda intentio est genus*, aut, *est quid prædicabile de pluribus &c.*

43 *Objic. 2.*: definitum cujuslibet definitionis, id est, cui per se convenit definitio; *sed esse prædicabile de pluribus &c.*, quæ est definitio Generis, non convenit naturæ per se, sed per aliud, scilicet per secundam intentionem: ergo &c. *Retorqueo*: non est definitum in definitione Generis id, cui nec per se, nec per aliud convenit esse prædicabile de pluribus sub Genere contentis: sed hoc nec per se, nec per aliud convenit secundæ intentioni, ut est certum: ergo &c.

44 Tum, concessa *Maj. dist. Min.* non convenit naturæ per se,

sed per aliud, nude sumptæ secundum esse physicum, *conc.*; sumptæ secundum esse logicum, *neg. Min. & Conseq.*: quia natura sic sumpta, nihil est aliud, quam Genus ipsum, cui certè per se convenit esse prædicabile &c. sicut Filio Dei adoptivo, qua tali, per se convenit esse *heredem Cæli*. Nec secunda intentio est aliud à natura logicè constituta, nisi alicetate partis à toto: partis, inquam, constituentis purè *ut quo*, & *in obliquo*. Hæc, & alia magis explicata invenies in Log. fus.

45 Interim *observa* sequentia. 1.: substratum Generis definitur præcisè *ut substrat forma*, si ly *ut* reduplicet formam, non ut id, cui convenit definitio, sed ut id, quo definitio convenit naturæ. Definitur item *purè ratione formæ*, tamquam partis formalis (non enim est alia pars formalis in concreto definito;) non tamen tanquam totius essentiæ definitæ, nec tanquam partis, cui partialiter conveniat esse prædicabile. Sed simul etiam definitur illud substratum *ratione* sui tanquam partis materialis vere conducentis ad essentiam Generis, & eam intrinsecè constituentis: non enim secunda intentio est tota ratio prædicabilitatis constitutiva, licet sit tota ratio determinativa per modum formæ.

46 2.: quod passim dicitur, *totum per accidens* non posse unica definitione definiri, intelligendum est de unica definitione, quæ verificetur in recto de utraque parte totius per accidens: minimè verò de unica definitione, quæ solum ve-

rificetur de parte materiali secundum illud esse, quod habet à parte formali *ut quo*; sic enim unica definitione definitur quodvis accidentale concretum.

47 3.: quamvis nomen *Genus*, dictum de animali v. g., significet in recto id, quod cum homine identificatur; non idèò verè dicitur, *Homo est Genus*, sicut verè dicitur, *Homo est animal*. Discrimen petendum est ex suppositione diversa (de qua in Summul.) prædicatorum primæ & secundæ intentionis. 4.: quod Logica in concreto *Genus* solam formam respiciat pro objecto formali, non probat, formam in recto importari. Vide *Tractatu 1. disp. 2. n. 122.*

CAP. III.

DE SPECIE, TUM SUBJICIBILI,
tum predicabili.

48 **N**omen *species*, quod aliàs plura, variaque significat, nunc accipitur logicè pro ratione quadam abstracta, quæ modo subjicitur Generi, sicque dicitur *Species subjicibilis*, modo prædicatur de individuis, sicque dicitur *Species predicabilis*, & est unum ex Prædicabilibus Porphyrianis.

49 *Species subjicibilis* definitur ex doctrina Porphyrii, *Ratio objectiva, quæ immediatè subjicitur Generi, ut tali, vel etiam quæ sub Genere immediatè collocatur*. Hæc definitio in primis explicat discrimen Speciei ab individuis: quæ si completa sint, non subjiciuntur Generi nisi mediatè: si verò sint in comple-

ta, non subjiciuntur immediatè Generi, ut Genus est, sed tantum ut est Species. Deinde discernit Speciem à Differentia, cum hæc non subjiciatur Generi in sensu formali; seu tanquam prædicato formaliter incluso; ut patebit disp. sequ. Postremo discernit formaliter Speciem à Genere: hoc enim, licet materialiter sit Species subjicibilis, dum non est Genus supremum; tamen formaliter ut Genus est, non dicit respectum ad aliud Genus superius, sed præcisè constituitur per ordinem ad Species inferiores.

50 Sed *objic. 1.*: cum Genus definiatur per Species, non sine circulo vitioso definitur Species per Genus. *Resp.* Dum Genus definiatur per Species (scilicet tanquam per connotatum extrinsecum, quo sensu definitur rationale per discursum, & scientia per scibile) sumuntur Species, non sub munere *subjicibilis*, sub quo nunc definitur Species: sed in sensu physico, quatenus significant essentias notabiliter inter se diversas. Quare nullus fit circulus vitiosus. Nec Genus supra definitum fuit per ignotum: qua Species in sensu physico nota vulgo est, notiorque Genere prout logicè definibili.

51 *Objic. 2.* homo est Species subjicibilis Generi *Vivens*; & tamen illi non subjicitur immediatè, sed medio Genere *animal*. *Resp.* Non est de conceptu Speciei subjicibilis immediatè subjici omni Generi, sed alicui. His, & aliis scrupulis melius forsan occurrens, si Speciem subjicibilem definias hoc pacto,

to, *Essentia non formaliter singularis, quæ metaphysicè componitur ex ratione communi, & ratione discretiva.*

52 Jam Species prædicabilis ex eodem Porphyrio definitur, *Prædicabile de pluribus numero differentibus in eo quod quid completè.* Cui definitioni consonat hæc alia communis apud Recentiores, *Prædicabile de pluribus numero differentibus ut tota essentia ipsorum metaphysica.* Discrimen hic vides Speciei à cæteris Prædicabilibus: nam cætera, vel non prædicantur essentialiter, sive *in quid*, vel non prædicantur ut tota essentia, sive *in quid completè.* Dicitur autem Species tota essentia individi; quia, licet individuum præterea includat hæcitatatem, hæc tamen in consideratione logica censetur extra essentiam.

53 *Quæres*, quatenus distinguantur, aut identificentur Species subjicibilis, & prædicabilibus? *Resp.* non omnis Species prædicabilis est subjicibilis: omnis tamen Species subjicibilis re ipsa est prædicabilis. Ratio primæ partis: quia Genus supremum est Species prædicabilis relatu ad individua incompleta; nec tamen est Species subjicibilis alteri Generi. Ratio secundæ partis: quia omnis natura creata, juxta vera Scholæ nostræ principia, est numero multiplicabilis: ergo omnis natura, quæ Geni subjicitur immediate, potest sub se admittre plura numero distincta, de quibus prædicetur. Illæ quoque rationes genericæ, quæ sunt Species subjicibiles subalternæ, sunt prædicabiles de indi-

viduis incompletis *in quid completè.* De quadam objectione, quæ hic fieri potest ex natura Divina, & ex differentia inter Divinas Personas, vid. Log. sup.

54 In iis tamen Speciebus quæ, ut constitutæ per cognitionem directam, simul sunt prædicabiles, & subjicibiles, poterit reflexe præcindi formalitas *subjicibilis* à formalitate *prædicabilis*, & vice versa. Tum quia formalitates istæ diversis definitionibus explicantur. Tum quia respectum dicunt ad terminos diversos, nempe altera ad Genus, altera ad individua.

55 *Objic.*: ratio Speciei subjicibilis, abstracta ab omnibus Speciebus subjicibilibus ut talibus, est prædicabilis de illis omnibus: ergo concipi nequit ratio Speciei subjicibilis, quin sit prædicabilis. *Resp.* Species subjicibilis ut sic, sit *exercitè* prædicabilis de hac, & illa Specie ut subjicibili: sed non est prædicabilis *signatè*; quia hoc nomine, *species subjicibilis*, non significat formaliter rationem abstractam à Speciebus ut prædicabilibus. Et hoc unum intendimus, ut scilicet illud nomen non dicat signatè prædicabilitatem, sive ut inferiora, à quibus abstrahitur ratio speciei subjicibilis, à prædicabilitate præcendant.

56 Hic dividi solet Species in subalternam, & infimam. Subalternæ est, quæ sub se alias habet Species. Infima; quæ, & *atoma* dicitur, est quæ sub se non nisi individua numero distincta continet. Hæc tamen divisio soli convenit Speciei ut sub-

subjicibili: nam Species, ut prædicabilis, semper est atoma. *Prob.* quia, si Species ut prædicabilis sub se continet alias Species; jam de illis non prædicabitur ut Species; non enim prædicabitur ut tota essentia, seu non in *quid completè*.

57 Præterea, Genera intermedia, quæ sola dici possent Species subalternæ, sunt atomæ quatenus sunt Species prædicabiles; non enim hoc nomen, & munus habent, nisi relatu ad individua incompleta; sub hoc autem respectu sunt atomæ, cum sola individua sub se admittant. Sola igitur Species subjicibilis potest esse Species subalterna, v. g. animal ut sic, quia & immediate subjicitur Generi *vivens*, & sub se continet alias Species subjicibiles, v. g. hominem, & equum. Quod hic objici solet de conceptu abstracto unionis humanæ, vid. solutum in Log. sup.

58 Ad extremum tria notanda sunt. *Not. 1.*: forma constituens Speciem subjicibilem est simplex abstractio, per quam natura sub Genere contenta præscinditur à suis inferioribus: eo enim ipso fit intentionaliter una, nec quidquam desiderat ex parte sui, ut immediate subjiciatur Generi. Quare nec opus est notitia comparativa, nec fictæ relatione rationis. Vide dicta in simili *tract. præced. disp. 2. cap. 6.*, ex quibus facile dilues quæ nunc objici possunt.

59 *Not. 2.*: in eadem ratione communi possunt realiter identificari ratio Generis, ratio Speciei

subalternæ, & ratio Speciei prædicabilis: quia licet rationes istæ non cohæreant in eodem subjecto relatu ad eundem terminum, benè tamen relatu ad terminos diversos. V. g. animal ut sic, est Genus relatu ad Species humanam, & equinam: est Species subjicibilis subalterna relatu ad Genus *vivens*: est Species prædicabilis relatu ad individua incompleta, nempe ad hoc, & illud animal incompletè conceptum.

60 *Not. 3.*: communiter dicitur ex Philosopho, quod *tota Speciei perfectio salvatur in quovis individuo; tota verò perfectio Generis in quavis Specie non salvatur*. Quæ locutio intelligenda est de Genere, & Specie, prout actu constituunt inferiora sua; ut perinde valeat ac ista: *Species non redditur perfectior in uno individuo, quam in alio; Genus verò redditur perfectius in una, quam in alia Specie*.

61 Genus animal, dum consideratur actu constituens Speciem, perficitur à differentiis specificis, quæ illi adjacent quasi formæ; cumque differentiæ specificæ sint inæqualis perfectionis; reddunt Genus magis perfectum in una Specie, quam in alia: perfectius enim est animal rationale, quam animal rugibile. Hoc autè non accidit in Specie: tum quia hæcceditates non censentur pericere Speciem intensivè: tum quia, licet illam perficerent, cum ipse non sint perfectione inæquales, semper Species æquè perfecta maneret in quolibet individuo.

CAP. IV.

UTRUM SPECIES PRÆDICABILIS
*necessariò requirat plura individua
 possibilia?*

62 **P**ræfixa quæstio solet etiam
 proponi sub hoc titulo:
Utrum natura Angelica sit Species prædicabilis? Cujus in limine, disputandi gratia, supponitur doctrina Thomistica circa radicem multiplicatis numericæ. Thomistæ namque docent, multiplicatam purè numericam provenire à materia, vel ordine ad materiam, tanquam ab unica radice: unde inferunt, naturam Angelicam, cum nec sit materialis, nec ordinem ad materiam habeat, non posse multiplicari numero sub eadem Specie; & non solùm de factò Angelos omnes specie differre inter se; sed etiam omninò repugnare duos Angelos ejusdem speciei, soloque numero distinctos.

63 Quo posito, *queritur*, utrum natura specifica Michaelis v. g., quamvis nequeat multiplicari realiter in plura individua, possit adhuc esse universalis, & Species prædicabilis de pluribus? Affirmant plerique Thomistarum; sed negant Authores nostri, & Scotistæ, quibus adhærent non pauci Thomistæ recentiores. Negativa sententia, verior est, & *prob.* argumento communi & ineluctabili.

64 Non est Species prædicabilis ea natura, que non est apta prædicari de multis (id est verè affirmari de multis; nam posse de multis falso prædicari, & affirmari, con-

venit cuilibet singulari qua tali,) ut constat ex definitione Universalis, & ipsius Speciei; sed natura Michaelis, etiam inadæquate concepta, id est, concepta secundum prædicata specifica cum præcisione à singularitate formali, non est apta verè prædicari de multis: ergo &c.

65 *Prob. Min.*: illa natura ex conceptu specifico positivè excludit aptitudinem, ut multiplicetur in plura individua. *Prob.* hoc: illa natura, cum in conceptu specifico sit natura spiritalis completa, ex conceptu isto positivè excludit necessariam, & unicam radicem multiplicationis individualis, siquidem hæc radix est materia, vel ordo ad materiam, ut modo supponitur: ergo positivè excludit aptitudinem &c.; potiusque positivè repugnat multiplicationi sui in plura individua: quemadmodum positivè repugnat sensationi, quod positivè excludit unicam radicem sensationis, videlicet animalitatem.

66 *Adde 1.*, quod natura illa in conceptu specifico positivè differt à natura humana prout materiali; atque adeò prout multiplicabili. *Adde 2.*, quod positivè excludit statum, in quo fieret natura chimerica: talis autem fieret, si multiplicaretur in individua; quia simul esset materialis, & immaterialis. *Adde 3.* paritatem naturæ Divinæ, que licet præscindatur à singularitate formali, nequit fieri Species prædicabilis, ut omnes ferè Thomistæ consentiunt apud Martinez de Prado L. 1. Log. q. 21. à n. 20.

67 *Alde 4.*, quod Species, & quodvis Prædicabile, juxta Thomistas constituitur per relationem ad plura inferiora fictam cum fundamento: repugnat autem relatio cum fundamento ficta in subjecto reali ad terminum chimericum, atque adeo in natura Michaelis ad plura individua, cum hæc sint chimærica; ut supponimus. Sanè fundamentum istius relationis ex parte naturæ realis debet esse identitas ejus cum multis, vel actualis, vel possibilis; alioqui relatio Speciei pro libitu collocari posset in quolibet singulari, v. g. in Petro qua tali.

68 Ut varias Thomistarum evasiones impugnes, *observa 1.*, stante doctrina Thomistica de radice multiplicationis purè numericæ, difficile captu esse, quod natura Michaelis præscindatur à singularitate formali. Hanc tamen præcisionem gratis permittimus Adversariis: sed negamus, quod natura illa, sic præcisa, fiat Species prædicabilis; quia ut ostendimus, ex conceptu suo specifico, positivè repugnat multiplicari, & prædicari de multis.

69 Quare natura Michaelis præscindi nequit à singularitate radicali, hoc est, à prædicato inferente singularitatem unicam: nequit enim præscindi ab immaterialitate specifica; & hæc necessariò infert unicam singularitatem formalem, cum essentialiter excludat radicem plurium. Non ergo manet indifferens, aut apta convenire multis. Ob hanc ipsam rationem Divina essentia, licet præscindatur à singularitate for-

mali, vel à formali æternitate, & immensitate, non manet indifferens ad plures Deos, nec apta limitari tempore, aut loco.

70 Idcirco non est probanda liberalitas permittentium, quod natura Michaelis præscindi valeat à singularitate radicali; & adhuc negantium, quòd fiat Species prædicabilis, nisi ut summum cum addito negativè, aut positivè, quatenus scilicet sub ea præcisione non est singularis, nec universalis, nec apta, nec inepta positivè ad plura, sed ab utroque præscinditur, sicut animal ut sic, à rationali, & irrationali. Non, inquam, est probanda; quia, ex num. præced., implicatoria videtur ejusmodi præcisio, stante immaterialitate specifica. Ad summum admittenda præcisio *pro explicito*, quatenus illa natura potest non concipi sub hac expressione, *radix individuationis unica*.

71 *Observa 2.*, naturam Angelicam in conceptu specifico non esse indifferentem ad plura individua, *quantum est ex se, & conditionatè*, sub conditione scilicet, quod illa non repugnarent aliunde. Ipsa quippe natura ex conceptu specifico positivè excludit conditionem istiusmodi: cum positivè repugnet multiplicationi numericæ, & inferat individuum unicum, ut ostendimus. Ipsa quoque, quantum est ex se, repugnat identitati sui cum Angelis materialibus (quales essent, si distinguerentur solo numero, ut nunc supponitur) sub conditione quod illi non repugnarent: tum enim ip-

semet natura redderetur materialis, adeoque diversa essentialiter ab ea, quæ modo est. Nec recurras ad plura individua spiritualia, sub conditione quod non repugnarent. Quia, vel destruis hypothesein Questionis; vel fingis, possibile fore individua materialia simul, & immaterialia; quæ certe naturam redderent essentialiter diversam.

72 Sed nonnè, inquires, in sententia multorum Deus est ex se potens producere chimæram, si hæc non repugnaret? ita quidem; sed non in sententia statuentium connexionem Omnipotentiaæ cum possibilibus. Cum ergo natura Angelica ex se connectatur cum individuatione unica, nequit esse ex se potens conditionatè ad plures. Sanè, si Deus careret ex se principio unico productionis chimærae, in nulla sententia diceretur ex se potens chimæram producere sub conditione; sed natura Angelica ex se caret principio unico multiplicationis numericae, nempe materialitate: ergo &c.

73 *Observa* 3., falso dici à nonnullis, quod natura Michaelis est prædicabilis de multis cum fundamento fictis, & objectivè existentibus in intellectu. Falso, inquam: tum quia nullum est fundamentum illius fictionis; sed potius illi positivè resistit natura ex conceptu specifico. Tum quia sequeretur, posse naturam realem prædicari de ente rationis, & quidem univoçè de tali ente, & de vero individuo Michaelis, quod est mirabile.

74 *Dices*: fundamentum ad

multiplicanda per rationem individua illius naturæ, præbetur à Michaelis ipso, qui est virtualiter, & æquivalenter individuum multiplex, quatenus æquivalet omnibus individuis humanis in circumscribendo, & exhauriendo totam amplitudinem suæ Speciei. Unde natura Michaelis erit univèrsalis secundum rationem: quia, sicut realis pluralitas inferiorum sufficit ad Univèrsale secundum rem, ita pluralitas virtualis ad Univèrsale secundum rationem. Sed contra est 1.; quod idem dicere licebit de natura Divina. 2., quod juxta D. Thomam 1. p. q. 13. art. 9. universalitas secundum rationem tantum, soli convenit illi naturæ, cujus licet unicum existat individuum, plura tamen sunt possible, ut contingit naturæ Solis.

75 3., quod, cum distinctio virtualis possit per rationem fieri actualis, poterit Michaelis actu distincti per rationem in plura individua ejusdem Speciei. Hoc autem est contra communem sensum: quia licet objectum realiter indivisibile possit dividi per rationem in plures formalitates dissimiles, nemo tamen asserit, dividi posse in plura objecta integra prorsus similia, v. g. Petrum in plures Petros, aut Deum in plures Deos: talia quippe objecta, cum nec sint principia diversarum operationum, nec diversimodè definibilia, nullam fundant distinctionem rationis.

76 Denique plura individua, per rationem fabricata ex uno Michaelis, conciperentur intrinsecè materialia, utpotè solo numero distincta,

simul tamen conciperentur intrinsecè immaterialia, utpotè contractiva Speciei purè spiritualis: ergo conciperentur ut chimærica. De talibus autem non est certè prædicabilis natura Angelica. Hæc, & alia latius expendimus in Log. suf.

CAP. V.

ENODANTUR OBJECTIONES.

77 **O**bjc. 1.: juxta D. Thomam Creat. art. 8. ad 4. *Natura hujus Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc, quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei; sed ex hoc, quod non est nata recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem individui: ergo natura Angelica ex conceptu specifico non prohibetur esse in multis, proindeque nec prædicari de multis.*

78 *Resp. 1.* Natura Angelica ex mente D. Thomæ non prohibetur esse in multis *explicitè*, quatenus non concipitur sub hac expressione *repugnans esse in multis*; bene tamen *implicitè*; quatenus immaterialitas ejus imbibit essentialem repugnantiam existendi in multis. *Resp. 2.* Non prohibetur esse in multis *formaliter*, quatenus præscinditur à singularitate formali; prohibetur tamen *radicaliter*, quatenus essentialiter infert unicam singularitatem.

79 *Insistes*: si natura Angel. præscinditur à singularitate formali (id est, ab ultima actualitate, quæ redditur individua,) non manet formaliter singularis, nec determinata ad unum, nec impedita ad plu-

ra. *Resp.*: non idèd manet universalis: quia inter universale, & singulare formaliter, datur medium, nempe singulare radicaliter, ut patet in natura Divina, dum à formali singularitate præscinditur; atque etiam dum præscinditur ab attributo æternitatis; tunc enim non idèd redditur temporalis; quia datur medium per rationem inter æternum, & temporale, nempe radicalis æternitas.

80 Nec item manet non determinata, vel non impedita *simpliciter*, sed tantum *secundum quid*: quia non manet absque omni determinatione, sed tantum absque formali, & ultima, & hæc non est unicum impedimentum existentiæ in multis; quemadmodum formalis æternitas non est unicum impedimentum existendi temporaliter; idèdque Dei essentia, dum ab æternitate præscinditur, non manet indifferens ad existentiam temporalem.

81 *Objc. 2.*: si natura humana præscindatur à multiplicitate formali, tamen non à radicali, redditur una per rationem: ergo, si natura Angel. præscindatur à singularitate formali, quamvis non à radicali, redditur universalis per rationem. *Probatur Consequ.*: quia non magis opponitur universalitati singularitas, quàm multiplicitas unitati.

82 *Neg. Consequ.*: quia, ut universalitas impeditur, sufficit singularitas radicalis: hæc enim impedit aptitudinem ad existentiam in multis, quæ est de essentia Universalis. At radicalis multiplicitas non impedit unitatem: quia Unitas ut
lis.

fic, non est indivisibilitas, nec definitur per incapacitatem divisionis, sed per indivisionem actualem, quæ est negatio multitudinis formalis. Subjuncta *probatio* vera est, si comparentur inter se multiplicitas, & singularitas purè formales; secus verò, si comparatio fiat inter radicales.

83 *Objic.* 3.: natura humana præscindi potest à multiplicitate radicali: ergo, & natura Angel. à radicali singularitate. *Prob. Antec.*: quia radicalis multiplicitas non est de conceptu essentiali naturæ humane; alioqui reperiretur in Petro, qui proinde multiplicabilis esset in plures homines. *Neg. Antec.*: quia radicalis multiplicitas, quæ fundamentum est universalitatis ex parte naturæ, apud Thomistas est materialitas, & apud Nostros est finitudo, seu limitatio naturæ creatæ; & ab utraque impræscindibilis est natura humana, ut quisque videt.

84 Cur autem humanæ naturæ limitatio (vel materialitas, si mavis) dicatur multiplicitas radicalis, ratio est, quia nullo ex capite repugnat veritati hujus asserti, *Dantur, aut dari possunt plures homines solo numero distincti*: sicut è contrario illimitatio naturæ Divinæ ab intrinseco falsificat assertum hocce, *Dantur, aut dari possunt plures Dii*; & idcirco Deum reddit essentialiter immultiplicabilem.

85 Hinc (ut ad *prob.* respondeam) radicalis multiplicitas, quæ est de essentia naturæ humanæ, verè reperitur in Petro, & in alio quovis homine: quia Petrus suapte

natura non repugnat constituere multitudinem cum aliis solo numero distinctis, adeoque non repugnat veritati illius asserti, *Dantur; aut dari possunt plures homines &c.* Hæc verò propositio, *Natura Petri est radicaliter multiplex*, vel, *Petrus est multiplicabilis in plures homines*, sic distinguenda est: multiplex, aut multiplicabilis, per divisionem sui, *neg.*; per coexistentiam cum aliis omnino similibus, *conc.*

86 Sed notandum, quod aptitudo ad essendum in multis, quæ propria est Universalis metaphysici, & logici, non consistit præcisè in prædicta multiplicitate radicali (alioquin inveniretur in quolibet individuo,) sed eam supponit ex parte objecti pro fundamento necessario, & superaddit denominationem extrinsecam *indefinitè cogniti*, sine qua verificari nequit naturam humanam esse *unam aptam esse in multis, & predicari de multis*. Vid. Doct. Exim. disp. 6. Metaph. sect. 4. præsertim num. 12.

87 Ut alia levioris momenti diluas, adverte sequentia. 1.: natura Angel., sicut & quævis alia res spiritalis, à nobis pro hoc statu concipitur *instar materialis*, non *intrinsecè*, sed *connotativè*, per conceptum scilicet connotantem objectum aliquod materiale, tanquam symbolum, ut cum Angelum concipimus instar alati juvenis. Si enim conciperemus Angelum intrinsecè materialem, non verum Angelum conciperemus.

88 2.: prædicatio naturæ spe-

esse de Michaele, stante hypothefi
 Questionis, non est superioris de in-
 feriori; sed æqualis de æquali: sunt
 enim termini convertibiles, sicut na-
 tura Divina, & unus Deus. Nec ideo
 est prædicatio identica; cum non
 utatur terminis synonymis; sicuti
 nec ista, *Deus est omnipotens*. Est
 item prædicatio Speciei physicæ, non
 Speciei logicæ, nisi subijcibilis; quæ,
 licet in nostris principiis realiter se-
 parari nequeat à Specie prædicabili;
 bene tamen in principiis modo per-
 missis. Individuum autem Angelicum
 non immediatè subijcitur Generi,
 sed media Specie purè subijcibili;
 quia hæc, licet non latius pateat,
 assumi valet ut medium, & ratio;
 cur Genus conveniat individuo.

89 3.: hic terminus, *natura
 Angelica*, sumptus specificè, non est
 indefinitus, quamvis careat signis
 multitudinis, & singularitatis, ut
 sunt, *hoc, aliquod, omne*: nam ten-
 dentia indefinita debet insuper at-
 tingere plura ex parte objecti, & esse
 verificabilis de singulis; ideoque
 non habet locum, ubi pluralitas om-
 nino repugnat. Unde terminus ille
 differt ab isto, *hæc natura Angelica*,
 sicut definitus radicaliter, aut im-
 plicitè, & definitus formaliter, aut
 explicitè. Exemplo sint termini, *na-
 tura Divina, hæc natura Divina*.

90 4.: quamvis denominatio
Species prædicabilis sit opus rationis
 (seu fingentis, seu præcisivè concipien-
 tis) penes formam; & quamvis for-
 ma ista sit extrinseca, & ex modo
 concipiendi pendeat; illa tamen de-
 nominatio simul constituitur per sub-

jectum realiter, & intrinsecè capax;
 non enim potest convenire subjecto
 cuilibet. Realis autem, & intrinseca
 subjecti capacitas, nihil est aliud,
 quam multiplicitas radicalis. 5.: com-
 munitè asseritur, quod natura ma-
 terialis abstracta ab unico individuo
 fieri potest universalis. Verum hoc
 nihil ad præsens attinet: jam enim
Tract. præced. disput. 2. cap. ult. di-
 ximus, quo sensu sit intelligendum.

91 Denique hi conceptus, *unum,
 individuum, singulare*, possunt esse
 indefiniti, & objectum suum reddere
 prædicabile de multis, ut patebit *cap.
 seq.* Quia possunt non attingere ex
 parte objecti unicum individuum, sed
 multa, vel omnia; quorum quod-
 vis, licet sit intrinsecè immultipli-
 cabile per divisionem sui, non ta-
 men per coexistentiam cum aliis simi-
 libus in ratione *unius, individui*,
 aut *singularis*, cum nihil involvat
 repugnans huic veritati, *Existunt plu-
 ra, quorum quodlibet est realiter unum,
 &c.* At hæc ratio non militat in na-
 tura Angelica specificè sumpta, ut
 constat ex dictis. Consule Log. fus.

CAP. VI.

DE INDIVIDUO. UBI, AN POSSIT
*abstrahi communis, & univoca ratio
 Individui.*

92 CUM Individuum sit correla-
 tivum Speciei, nunc post
 Speciem breviter explicandam venit.
 Individuum idem est, ac res deter-
 minata, & singularis. Potest accipi,
 vel *primo intentionaliter*, id est, se-
 cundum ea, quæ ipsi conveniunt à
 parte rei; vel *secundo intentionaliter*,
 id est, secundum extrinsecas deno-
 mi-

minationes, quas accipit ab actu Intellectus. Priori modo acceptum, definitur à Porphyrio, (k) *Id, cuius collectio proprietatum nunquam in alio erit eadem.* Proprietates autem Individui comprehenduntur his versibus.

Forma, Figura, Locus, Tempus, cum Nomine, Sanguis, Patria: sunt septem, quae non habet unus, & alter.

93 Sensus itaque definitionis est, illud esse Individuum, quod nunquam cum alio convenit in hisce septem proprietatibus collectivè sumptis, in temperamento scilicet, figura, existentia in eodem loco, & in eodem tempore, nomine, stirpe, & patria. Illa tamen non est stricta definitio, sed quaedam descriptio Individui corporei sensu perceptibilis.

94 Aptius definitur Individuum communiter ex D. Thoma 1. p. q. 29. art. 4., *Indistinctum in se, & distinctum à quolibet alio;* vel, quod in idem recidit, *Indivisum in se, & divisum à quolibet alio.* Ex qua definitione Individuum est, quod repugnat identificari cum aliis, & est incapax divisionis in plura ejusdem nominis, & essentiae; atque in hoc differt ab Universali. Unde inferes, esse terminos serè synonymos, *individuum, singulare, unum realiter, hoc,* dum scilicet *hoc* substitutivè sumitur.

95 Quamvis autem Singulare nequeat definiri sub propria, & determinata expressione, v. g. sub conceptu *Petrus*, aut *Petrinus*; he-

nè tamen sub ratione communi Singularis, aut Individui, in qua singularia omnia conveniunt. Universalia secundo intentionaliter accepta, sive in esse concreti intentionalis, sunt etiam Individua logica, ut explicabimus disp. seq. Solùm ergo sunt Universalia, dum primo intentionaliter accipiuntur, quo sensu divisibilia utique sunt in plura ejusdem nominis, & essentiae.

96 Jam verò Individuum secundo intentionaliter acceptum, definiri potest, tum ut subiectibile, tum ut Prædicabile. Ut subiectibile sic, *Quod potest immediate subici specie;* ut Prædicabile sic, *Quod de uno tantum predicari potest.* Quae definitiones explicant duo munera ejusdem rei, seu duas denominationes ab eadem forma in idem subiectam provenientes respectu diversorum quasi terminorum. Nam idem Petrus, v. g. ab actu Intellectus; quo apprehenditur ut *hic homo*, redditur proximè subiectibilis respectu Speciei humanæ, & proximè prædicabilis de sua tantum entitate. Potest autem Individuum prædicari quinque modis, juxta numerum, & normam quinque Prædicabilium, affecta scilicet eorum materia signo demonstrativo: v. g. *Petrus est hic homo, hoc animal, hoc rationale: hoc risibile, hoc album.*

97 Individuum secundo intentionaliter, aliud est completum, aliud incompletum, ex dictis cap.

(k) Ατομικὸν δὲ λέγεται τὸ τοιαῦτα, ὅτι ἐξ ἰδιότητων συνέστηκεν ἕκαστον, ὡς τὸ ἄβρυσμα οὐκ ἂν ἐπ' ἄλλου τινὸς ποτε τὸ αὐτὸ γένοιτο.

1. Aliud insuper est determinatum, ut *Petrus*, aliud indeterminatum, seu vagum, ut *Aliquis homo*. Sed vagum, cum sit prædicabile de pluribus, non est propriè Individuum; magisque accedit ad Universale, nisi quòd non bene præcindit à multitudine. Vaguitas autem consistit in modo tendendi cognitionis, nec datur in rebus extra animam; quia nihil existit à parte rei nisi determinatum.

98 *Queritur* hic, an possit abstrahi communis, & univoca ratio Individui? vel, an nomina hæc, *Individuum*, *Singulare*, &c., univocè convenient Individuis omnibus cujuslibet Speciei? Tota ferè lis est de Individuo primo intentionaliter sumpto: nam, si accipiatur secundo intentionaliter, vix quisquam de univocatione dubitat. Sunt ex omni Schola, qui negent, & qui affirmant. Sed affirmativa sententià communior est inter Nostros, & præferenda.

99 *Prob.*: *Petrus*, & *Bucephalus* (idem est de cæteris) sunt similes in esse individui, id est, in indivisione in se, & divisione à quolibet alio. Tum quia esse similes, est unum se habere sicut alium: verè autem dicitur, *Sicut Petrus est in se indivisus, & à quolibet alio divisus, ita & Bucephalus*. Tum quia in ea indivisione non sunt purè dissimiles: cum longè aliter se habeant, quam si alter foret in se divisus, & alter indivisus. Potest igitur ab illis abstrahi ratio individui univoca. Patet *Consequ.*: quia similitudo realis est

fundamentum abstractionis univocæ; ut cernere est in ratione animalis, aut viventis.

100 Nec refert, quod similitudo non sit pura, sed mixta dissimilitudini. Nam similitudo, quæ præcedit operationem Intellectus, & fundamentum præbet abstractioni, nullibi pura est, ut alibi ostendimus: nec homo, & equus sunt purè similes in esse animalis, aut viventis realiter sumpto.

101 *Confirm.* 1.: omnia Individua sub nomine *Individuum* unica definitione definiuntur, quæ tam propriè convenit his, quam illis, ut Adversarii fatentur. Quæ autem propriè subeunt definitionem unicam, habent rationem propriè unam, sive univocam; cum *ratio* rei sit *definitio* rei, ut sæpè admonet D. Thomas.

102 *Confirm.* 2.: nomen *individuum*, in primis non est æquivocum: tum quia convenit singulis, v. g. *Petro*, & *Bucephalo*, eadem proprietate, atque eodem titulo, nimirum titulo indivisionis; quod alienum est ab æquivocis: tum quia æquivoca, juxta omnes, unica definitione definiri nequeunt. Deinde non est analogum, quasi rationem significet partim eandem, partim diversam, ut aliqui volunt.

103 *Prob.* hoc: quia ratio partim eadem, partim diversa, nequit unica dæmonstrari definitione, quæ verificetur æquè propriè de omnibus individuis, ut patet in ratione *sancti* abstracta ab animalis, & medicamento, in ratione *hominis* abstracta

à vivo, & picto, in ratione *risus* abstracta à risu prati, & hominis, & juxta Thomistas in ratione *entis* abstracta à Deo, & creaturis, vel à substantia, & accidenti. Quis autem dubitet, definitionem Individui æquè propriè verificari de Petro, & Bucephalo?

104 Accedit, quòd inter individua sub genere animalis v. g., nulla est attributio unius ad aliud, nullus ordo, nulla habitudo, nulla dependentia, nulla inæqualitas in excludendo divisionem. Nihil ergo est, quod analogiam fundet, & univocationem impediât. Mitto alia in Log. sup. videnda.

105 Quæ de individuo diximus, procedant pariter de individuatione in abstracto, significata scilicet his nominibus, *individuatione*, *singularitas*, *heceitas*: quæ similiter esse potest ratio communis, & univoca Petreitati, Bucephalitati, &c.

Occurritur Objectionibus.

106 **O**bjec. I.: differentiarum individuales sunt ultima ratio, cur Petrus, & Bucephalus inter se differant, ac dissimulentur, ideoque dicuntur *primo diverse*: nequeunt ergo fundare similitudinem utriusque. *Concess. Antec. neg. Conseq.*: quia Petrus, & Bucephalus à parte rei simul dissimulantur, & assimilantur in esse Individui, similitudine, qua uterque sit verè individuum, & dissimilitudine, qua non uterque sit Petrus, nec uterque Bucephalus. Vid. d. Etia *trakt. preced. d. pp. 1. c. 3.*, ubi etiam habes, quo sensu differen-

tiæ individuales dicantur *primo diverse*.

107 *Insist.*: saltem nequeunt fundare convenientiam puram, qualis ad univocationem requiritur. *Dist.*: convenientiam puram sub indefinito conceptu, *Individuatione*, vel *Individuum*, *neg.*; sub conceptibus discretivis, *Petreitas*, *Bucephalitas*, *conc.* Idem accidit in convenientia, quam fundant homo, & equus in esse animalis.

108 *Objec. 2.*: ratio Individui abstracta, & univoca, erit verè Individuum, sicut ratio hominis verè est homo: aliunde non erit verè Individuum: ergo repugnat. *Prob. Min. 1.*: quia Individuum est singulare: illa autem ratio non est singularis, sed Universalis. *2.*: quia ratio illa est divisibilis in plura ejusdem nominis, & essentiae; quod est contra conceptum Individui. *3.*: quia Individuum est *Pradicabile de uno tantum*, illa autem ratio est predicabilis de pluribus. *Confirm.*: individuatione ut sic, erit differentia ultima; & aliunde non ultima, cum sit contrahibilis per ultiores differentias.

109 Instatur *obsectio* in ratione *producibilis*: aut *generabilis* ut sic; que verè producibilis erit, sicut homo ut sic verè est homo: simulque non erit producibilis, cum repugnet produci producibile ut sic. Par urget instantia in ratione *existens à parte rei*; cum certum sit non existere *existens* ut sic. Imo in qualibet ratione communi par est difficultas: nam homo ut sic, est

faciliter rationalis; & aliunde non est, cum repugnet ratiocinari hominem ut sic.

110 Directa solutio hæc est. Ratio individui ut sic, est Individuum *signatè*, id est secundum illud objectum, quod significatur termino *individuum*: tale quippe objectum nihil est aliud, quam Petrus, Paulus, Bucephalus &c., quorum quilibet est singularis, indivisibilis, prædicabilis de uno tantum. At eadem illa ratio non est Individuum *exercitè*, id est, secundum eas denominationes, quas objectum accipit exercitè à conceptu *individuum*: ab eo enim objectum in se, & intrinsicè individuum, extrinsecè denominatur Universale, divisibile, prædicabile de pluribus.

111 Hinc denominationes *universalis*, & *singularis* (idem cogita de cæteris, quas objectio ponderat) non pugnant in eadem ratione communi; quia proveniunt à diversis formis, prima scilicet ab extrinseca forma intentionali; secunda verò ab intrinseca entitate objecti. Dici quoque solet, Individuum ut sic, esse individuum *in suppositione personali*, & non esse individuum *in suppositione simplici*; quod eundem sensum reddit: nam idem est accipi in suppositione personali, ac accipi secundum prædicata objecto intrinseca, quæ cum inferioribus identificantur; & accipi in suppositione simplici, ac accipi secundum denominationes à cognitione indefinita præstitas, quæ non descendunt ad inferiora.

112 Paulo aliter. Quælibet

ratio communi continet quidem essentiam inferiorum: at non ut exercendam pro statu abstractionis; sed unicè pro statu contractionis. Patet hoc in exemplis n. 109. V. g. Ens reale ut sic, est essentialiter *aptum existere à parte rei*; non quidem aptitudine respiciente statum abstractionis (sic enim potius est ineptum existere à parte rei); sed aptitudine exercenda pro solo statu contractionis ad entia singularia. Jam ergo possunt eidem rationi communi competere denominationes oppositæ, per ordinem ad diversos status, videlicet esse aptam, & ineptam existere, &c. Hinc Individuum ut sic dicit repugnantiam divisionis &c., in statu quidem abstractionis, at non pro illo statu exercendam, sed pro solo statu contractionis.

113 *Confirmatio* solvitur eodem modo. Individuatio ut sic, est differentia ultima signata, simulque non est ultima exercitè, sed ulterius contrahibilis. Sed hinc *replicabis*: ergo Petretas v. g. includit aliam talitatem formaliter distinctam ab individuazione ut sic, & contractivam illius: ergo non tam individuatio, quàm talitas ista, erit differentia ultima: immò nec ista erit ultima; quia ab ea, & similibus aliis talitatibus abstrahi poterit nova ratio univoca differentie ultime, quæ iterum contrahetur per superiores talitates, à quibus alia fieri poterit abstractio, & sic in infinitum.

114 *Neg. Conseq.*, si distinctionem mutuam intendat: nam Petrei-

treitas nihil includit, quod non sit formaliter individuatio: nec est ab Individuatione præscindibilis ex parte sui, licet individuatio sit præscindibilis ab ipsa: nec item Individuationem contrahit per modum differentiae mutuo distinctæ: sed tantum per modum conceptus magis expressi, ac limitati. Quare inter Petreitatem, & Individuationem ut sic, datur formalis distinctio non mutua; sicut inter perfectam, & ens ut sic. Et, quamvis à Petreitate qua tali, repetitis sine fine conceptibus, abstrahi possit ratio Individuationis ut sic, non erit ratio nova, sed eadem ipsa, quæ primum abstrahitur; & quæ semper erit differentia ultima signatæ. Hæc magis explicabuntur, ubi de transcendentia Entis.

115 *Objic.* 3.: ratio Individui includit diversitatem inferiorum: ergo est analogæ. *Prob. Antec.*: includit differentias individuales; sed in his consistit tota diversitas individuorum, v. g. Petri, & Pauli: ergo &c. *Nego Antecedens* intellectum de inclusione formali, & ex parte actus. *Ad prob. dist. Maj.*: includit differentias individuales ex parte objecti, *conc.*: ex parte actus, *subdist.*: ut explicatas, aut explicabiles conceptibus propriis, ac distinctivis, v. g. his, *Petreitas, & Paulitas, neg.*: ut explicabiles indefinitè conceptibus indiscriminatim convenientibus cuilibet individuo, v. g. his *singularitas, hæcitas, conc. Maj.* Tum *dist. Min.*: in his consistit tota diversitas &c., realiter *conc.*; formaliter, *subdist.*: in his ut ex-

pressis per conceptus discretivos, *conc.* ut expressis per conceptus indefinitos, *neg. Min. & Consequ.*

116 Ut ab aliis te expedias, quædam advertito. 1.: dum *singulare* sumitur indefinitè, vera est hæc propositio, *singulare est Universale*; & eam merito concedit Scotus apud Maftrium. Vera item est ista, *Omne individuum est unum*; quia *Unum*, indefinitè sumptum, convenit omnibus distributivè. Idem puta de termino *Hoc*, qui substantivè sumptus, potest indefinitè significare hæcitates omnes in concreto, & esse terminus communis; licet dicatur demonstrativus, dum adjectivè sumitur. Hinc verè dices, *Omne individuum est hoc.*

117 2.: ratio *Unius realis* ut sic debet quidem præscindere à reali unitate unica (alias non erit ratio communis, & univoca,) sed non à reali unitate, quæ sit non potius unica, quam multiplex unitas realis. Relege dicta *Tract. præced. disp. 2. cap. 3.*: non enim hic major est difficultas, quam in ratione hominis ut sic, & quavis alia communi.

118 3.: prædicabilitas Individui ut sic, non tollit, quod Individuum determinatum immediate subjiçiat Speciei: quia Individuum ut sic, latius patet, quam Species, humana v. g. &, si abstrahatur ratio Individui humani, ejusdem est latitudinis cum Specie: neutroque modo habet unde assumatur ut medium, aut ratio, cur Species conveniat Individuis.

119 Si *queras*, ad quodnam Prædicabile pertineat Individuum ut

sic? *Resp.*, idem dicendum quod de Ente ut sic, & Uno ut sic, prædicari scilicet transcendendo talitates ultimas, atque aded ad nullum Prædicabile proprie pertinere, quia

prædicata transcendentia sunt extra classem Prædicabilium. Nec magnum erit piaculum, etsi dicatur esse Prædicabile diversum à quinque vulgaribus. Plura vid. in Log. fus.

DISPUTATIO II.

DE RELIQUIS PRÆDICABILIBUS PORPHYRIANIS: ubi etiam de numero, & convenientia Prædicabilium.

CAP. I.

DE DIFFERENTIA.

Differentia latissimè accepta, est forma diversificans extrema, qua alioquin conveniunt in aliquo predicato, ut sumitur ex Aristotele 5. Metaph. c. 9. (l) Triplex est, communis, propria, & propriissima. Differentia communis ea est, qua extrema differunt contingenter, scilicet ratione accidentis, contingenter additi. Sic differt homo albus ab homine nigro. Et hæc differentia recurrit cum *Accidenti*; quinto Prædicabili.

2 Differentia *propria*, quæ sepe coincidit cum *Proprio*, quarto Prædicabili, est qua extrema differunt necessario, sed non essentialiter, seu non per aliquid ad essentialitatem eorum pertinens. Sic ignis ab aqua differt per calorem in summo. Differentia *propriissima*, de qua sola in præsentî capite loquimur, est, qua extrema differunt essentialiter,

nempe ratione prædicati essentialis. Sic rationale differre facit hominem à brutis.

3 Hæc ipsa Differentia est tertium Prædicabile: quod in esse talis definitur ex Porphyrio, (m) *Prædicabile de pluribus specie differentiibus in quale quid*. Hæc tamen definitio communiter improbatatur ut di minuta, cum non comprehendat Differentiam ultimam specificam, quæ ad hoc Prædicabile pertinet. Melior est, & probata communiter, hæc alia definitio, *Prædicabile de pluribus in quale quid, sive tamquam pars formalis metaphysica illorum*, quæ convenit omni Differentiæ; & aliunde convenit ipsi soli: nam Genus non prædicatur ut pars formalis, Species non prædicatur ut pars, Proprium, & Accidens non prædicantur *in quid*.

4 Porro Differentia prædicari dicitur *in quale*, quia prædicatur quasi adjectivè, nempe ut adja-

(l) Hæc habet ibi Aristoteles: Διάφορα δὲ λέγεται ὅσα ἕτερα ἔστι, τὰ αὐτὸ τι ἔντα, μὴ μόνον ἀριθμῶ, ἀλλ' ἢ εἶδει, ἢ γένει, ἢ ἀναλογίᾳ.

(m) Διάφορα ἔστιν τὸ κατὰ πλείονων καὶ διαφορῶν τῶ εἶδει, ἐν τῶ ὁποῖον τί ἔστι κατηγορούμενον.

cens Generi, sive instar formæ qualificantis prædicatum genericum (nam interroganti, Quale animal est homo? respondetur, rationale;) sed cum simul ipsa sit prædicatum quidditativum Speciei, non prædicatur purè *in quale*, sed *in quale quid*. Dicitur etiam prædicari *ut pars formalis essentia*, per analogiam cum forma physica: quia differentia discernit essentialiter unam Speciem ab aliis, & determinat indifferentiam Generis.

5 Sed *objices*: Differentia prædicatur de Specie, & individuis; & non prædicatur *in quale*, quia illis non adjacet. *Resp.* Sensus definitionis est, *Prædicabile de pluribus ut pars qualificans aliam partem essentia illorum*. Quare tò *in quale* non refertur ad totam essentiam Speciei, vel Individui, sed ad aliquod prædicatum ejus, nempe genericum.

6 *Objic.* iterum: Genus prædicatur *in quid*, & Differentia *in quale*: ergo Species, quæ Genus, & Differentiam includit, prædicabitur *in quale quid*. *Resp.* Concedi hoc potest: si sumatur Species pro definitione, v. g. sub termino, *animal rationale*. Sed in præsentibus sumitur Species prout significata simpliciter termino, v. g. *homo*; quo sensu includit Genus & Differentiam implicitè; & distinctè. Differentia autem non prædicatur *in quale*, nisi prout distinctè expressa.

7 Dividitur Differentia in *subalternam*, & *ultimam*, sive *atomam*. Subalterna est, quæ sub se continet Species, ut *sensibile* quæ est differentia Generis *Vivens*. Ultima est,

quæ sola individua numero distincta sub se continet, ut *Rationale*. De differentia individuali (quæ alioquin verè ultima est) non habetur ratio in præsentibus: tum quia contemnitur à Scientiis quasi nulla, vel nullo digna examine, saltem quando non sumitur in communi ut prædicatum transcendens: tum quia nunc solum agitur de iis differentiis, quæ immediatè dividunt Genera rectè collocata in arbore Prædicamentalis: quo sensu Differentia Speciei atomæ dicitur ultima.

8 Differentia dicitur radicaliter proprietates metaphysicas Speciei: quod intelligendum in sensu formali, seu ex modo nostro concipiendi. Nam ex eo, quod homo v. g. sit rationalis, argumentando colligimus; esse volitivum, capacem liberi arbitrii, disciplinæ, risus, admirationis, &c.: & hinc refertur, à nobis apprehendi rationale instar cujusdam radicis, unde talia prædicata velut accessoria dimanant, fundamento desumpto ex ordine, quem servant operationes inter se: quamvis ex parte objecti nulla sit distinctio inter rationale, & volitivum &c., proindeque nulla radicalio, vel emanatio.

9 Quatuor præterea munera tribuuntur Differentiæ. 1. *dividere*, seu *contrahere Genus*. 2. *constituere Speciem*. 3. *essentiam Speciei ab aliis distinguere*. 4. *de inferioribus prædicari*. Hæc omnia sunt opus rationis: nam à parte rei nulla est indifferentia Generis, nec datur Genus nisi fundamentaliter; nec Species constituitur

tur ex partibus metaphysicis; nec ab aliis distinguitur per partem sui, sed per se totam; nec quidquam est superius, quod de inferioribus prædicetur. Quare illa omnia solum verificantur supposita distinctione rationis inter prædicata Speciei.

10 *Si quæras*, quænam sit forma rationis, per quam Differentia constituitur talia munera præstans? *Resp.*: omisso quarto munere, quod per iudicium præstatur, ut per se patet, tria priora præstantur actualiter per cognitionem, qua prædicatum genericum redditur qualificatum per differentiale, servata inter utrumque distinctione rationis. Hac enim cognitione posita, Differentia redditur intentionaliter unita Generi, quod proinde contrahit, & cum ipso constituit essentiam Speciei, eamque ab aliis distinguit indole sua discreta: quemadmodum in physicis eo ipso quod forma sit unita materiæ, hujus indifferentiam contrahit, & cum ea constituit essentiam compositi, quam indole sua discernit ab aliis.

11 Hujusmodi est cognitio definitiva, v. g. *animal rationale*, dummodo constet duabus expressionibus realiter distinctis, quarum posterior adjectiva sit, & priorem connotet, ac supponat, tamquam proprium substantivum. Connotatio ista consistit in peculiari modo tendendi apprehensionis, *rationale*, quæ suum objectum concipit instar formæ essentialiter adjacentis animali tamquam proprio subjecto, quod proinde supponit præexistens

formaliter in Intellectu. Talis apprehensio gerit etiam munus unionis metaphysicæ: quia rationale reddit intentionaliter alligatum animali tamquam subjecto: & quamvis ab animali præscindat *præcisione non inclusionis*, id est tamquam à prædicato non incluso formaliter in obiecto suo; non tamen ab illo præscindit *præcisione indifferentiæ*, id est, non tamquam à termino connexionis, & necessario subjecto, cui rationale adiaceat.

12 Hinc inferes, quid sit *compositio metaphysica*, de qua toties incidit mentio. Si sumatur pro unione partium, est *intentionalis unio prædicati differentialis cum generico, quasi formæ cum subjecto*. Si verò sumatur pro tota fabrica compositi metaphysici, est *ipsamet essentia Speciei, quatenus per conceptus inadæquatos redditur apparenter composita ex prædicatis generico, & differentiali, quasi ex subjecto, & formæ*. Prædicata ipsa realia sunt, & intrinseca; sed eorum distinctio, & compositio, solum est extrinseca, & apparens. Ubi *nota*, quod essentia Speciei, prout metaphysicè composita, est objectiva definitio Speciei. Nam Species significata simplici nomine, seu conceptu, *homo* v. g., cum non habeat partes actu distinctas formaliter, non habet actu compositionem metaphysicam.

13 *Nota* insuper, quod compositio, cum sit distinctorum unio, requirit partes actu distinctas. Quare, si cognitio definitiva, *animad*

rationale, sit realiter indivisibilis, non erit actualiter compositio metaphysica sui objecti; quia non distinguit in illo extrema duo: erit tamen compositio virtualiter, & æquivalenter, quatenus æquivaleret duabus expressionibus definitive diversis, atque in eas potest reflexa præcisione dividi.

14 Hucusque tradita explicatio nonnihil discrepat ab ea, quam in Log. fus. dedimus. Sed hæc modo videtur aptior; quia magis analogiam formæ, & compositionis physice retinet. Potest autem convenire pariter iudicio indirecto, *animal est rationale*; quod importat etiam compositionem metaphysicam; formaliter, si est qualitas composita; virtualiter, si est simplex qualitas.

CAP. II.

NONNULLÆ QUÆSTIONES CIRCA
Differentiam deciduntur.

15 **Q**uer. 1., an Differentia prædicetur ut Universalis de Specie, quam constituit, v. g. rationale de homine? Affirmant aliqui Thomistæ: sed immerito. Quia prædicari ut Universale de subiecto, est prædicari ut superioris de inferiori, hoc est, ut latius patens, & magis commune, quam subiectum: Differentia autem respectu Speciei non est superior sed æqualis.

16 *Dices*: rationale de homine prædicatur ut Differentia, sive ut pars formalis: sed ut Differentia, est Universalis: ergo &c.. *Dist. Maj.*: ut Differentia distinctiva, *conc.*

ut Differentia subiecto superior, *neg. Maj.* Tum *dist. Min.*: ut Differentia, est Universalis respectu inferiorum, *conc.*; respectu subiecti æqualis, vel superioris, *neg. Min.* & *Conseq.* Et alioqui Differentia foret pariter Universalis respectu Generis, de quo etiam prædicatur ut Differentia, v. g. cum dicitur, *animal est rationale*. Non est igitur Universalis respectu omnis subiecti, cuius est Differentia: ideo dicuntur diversa illius munera, *contrahere Genus, distinguere Speciem, & prædicari de Inferioribus*. De his autem prædicatur quoque ut Differentia distinctiva: nam rationale non solum differre facit hominem ab equo, sed etiam Petrum à Buccphalo. Alias objectiunculas videlicet in Log. fus.

17 *Quer. 2.*: an Differentia detur à parte rei, sive ante opus rationis? *Resp.* Datur à parte rei Differentia sumpta physice pro reali diversitate: secus verò, sumpta logicè, seu metaphysicè prout definita est num. 3. Nam quatuor illa munera, num. 9. recensita, necessario supponunt præcisionem, ac distinctionem rationis; adeoque non verificantur à parte rei, nisi purè fundamentaliter.

18 *Quer. 3.* an differentia ultima sit formalitas simplex, sive indivisibilis in plures formalitates invicem ratione distinctas? Affirmat communis sententia; quæ quidem ut plurimum vera est. Sed pars negativa videtur probabilis in quibusdam speciebus, præsertim actuum

vitalium, qui perfectionem duarum ſpecierum, vel duorum Generum, ſecum identificant: v. g. in actu ſimul pertinente ad duas virtutes, juſtitie, & temperantie; in actu, qui ſimul ſit amor, & odium reſpectu diverſorum; & in actibus animæ ſupernaturalibus.

19 Enimverò Species, de qua prædicantur duo Genera non ſubordinata, videtur exigere duplicem formalitatem differentialem, quarum unaquæque ſuo Geni reſpondeat. Supernaturalitas autem, & vitalitas, ut etiam amor, & odium, Genera ſunt diverſa, & non ſubordinata.

20 Nec obſtat paritas formæ phyſicæ, quæ unica eſt in quovis composito. Tum quia unica etiam eſt materia phyſica; & tamen Genus, quod eſt materia metaphyſica, poteſt in una Specie multiplex eſſe. Tum quia Differentia, cum ſit forma analogica, & metaphorica, non debet eſſe per omnia ſimilis formæ phyſicæ: unde in quavis Specie atomæ, præter Differentiam ultimam, dantur plures aliæ ſubalternæ: quin ideo ſimile quid inveniatur in formis phyſicis.

21 Dices: ergo ultima Differentia hominis non erit ſimplex. Reſp. Rationale eſt Differentia hominis adæquata, non prout præciſè ſonat *intellectivum* (ſic enim eſt Genus a l hominem, & Angelum;) nec item prout convenit animæ à corpore ſeparatæ; ſed prout ſignificat *Diſcurſivam connaturaliter pendens in intelligendo à ſenſione phantaſia*. Hoc

ſenſa probabilè videtur ex dictis, quòd Rationale ſit differentia formaliter diviſibilis in duas, contrahit enim ad hominem duo Genera non ſubordinata, nempe *Animal*, & *Intellectivum*, idque habet ſpeciale præ cæteris ſpeciebus ſubſtantialibus. Qui tamen ultimam Differentiam aſſerat ubique ſimplicem, quæ in aliis Speciebus mixtis ſit innominata, in homine autem nominetur *rationale*; non facilè impugnabitur.

22 *Quæſt. 4.*, & principaliter: utrum Genus tranſcendat formaliter Differentias? Tunc prædicatum A. tranſcendit formaliter prædicatum B., aut in eo formaliter includitur, quando pertinet ad definitionem, ſeu explicationem quidditativam illius, ita ut B. ſub proprio conceptu non poſſit plenè explicari, quin dicatur eſſe A.: & ideo tunc dicitur *identificari formaliter* cum A., & illud *includere formaliter*. Sic in homine formaliter includuntur prædicata, *animal*, & *rationale*, & illa etiam omnia, per quæ definitur tam animal, quam rationale.

23 Certum eſt, omnia Genera, & Differentias ſuperiores includi formaliter in Speciebus inferioribus, v. g. in homine Genera, *corpus*, *vivens*, *animal*, & Differentias *animatum*, *ſenſibile*. Certum item, prædicata inferiora, ſivè Species, ſivè Differentiæ ſint, non includi formaliter in ſuperioribus: neque enim animal definitur per hominem, aut rationale: neque vivens per animal, aut ſenſibile. Solùm

lùm itaque dubitatur, an Genera & Differentiæ superiores transcendant formaliter Differentias Specierum inferiorum constitutivas.

24 Negativa sententia, quæ in omni Schola communis est, *probat*ur breviter. Genus, & Differentia componunt Speciem in linea formali, seu tamquam partes metaphysicæ, ut omnes consentiunt: sed partes in ea linea, in qua Totum componunt, debent mutuo distingui, nec altera alteram includere. *Probat*ur hoc: tum exemplo partium in linea physica componentium: tum quia, si altera pars alteram includit, æquabitur Toti; unde, vel non erit pars, vel falsificabit principium illud per se notum, *Omne Totum est majus sua parte.*

25 Urgetur hoc ipsum: si Differentia formaliter includit Genus, nihil est formaliter in Specie, quod non sit etiam in Differentia: ergo Differentia ultima non erit Prædicabile à Specie diversum; si quidem *rationale*, non minus quam *homo*, prædicabitur de individuis *in quid completè*, sive ut tota essentia. *Confirm.* Certum videtur, quòd nec Species, nec Genus transcendit formaliter Proprium metaphysicum, v. g. *risibile*: in quo tamen argumenta contrariorum æquè militant.

26 *Objc.* 1.: rugibile v. g., quæ est differentia leonis, est formaliter principium sensationis: ergo est formaliter animal. *Prob. Antec.* quia rugibile est formaliter principium rugitus, qui est formaliter sensatio. Similiter discursus, quam-

vis non sit sensatio, est formaliter vita: ergo principium ejus, quod est rationale, debet includere formaliter Genus *vivens*. Imprimis objecto *instatur* in risibili, quod est formaliter principium risus, qui est formaliter sensatio, & vita.

27 Deinde notandum, *rugibile*, *rationale*, & alia nomina Differentiarum, sæpè accipi pro tota Specie, significarique substantivè; quo modo Genus utique includunt. Sed hoc sensu non loquimur in præfenti. Accipimus igitur illa nomina, seu prædicata purè adjectivè, quatenus concipiuntur instar formæ adjacentis, & modificantis aliud: quo sensu potest rugibile v. g. definiti bifariam, nempe vel sub munere Differentiæ respectu animalis, vel per connotatum operationis.

28 Rugibile sub munere Differentiæ definitur, *Formalitas determinans animal ad leonem*: quæ definitio non est per animal in recto, sed in obliquo, seu connotato; nimirum tamquam per terminum connexionis; ut cum definitur scientia per objectum, vel forma physica per subjectum: ideoque, licet animal appareat ut ex parte actus, non apparet ut inclusum in definito, sed potius ut ab eo formaliter distinctum; daturque tunc præcisio *non inclusionis*, neutiquam verò *inconnexionis*, aut *indifferentiæ*.

29 Per connotatum operationis definitur rugibile, *Principium rugitus*. Sed, cum rugitus sit etiam quædam integra Species operationis, includens sua prædicata ge-

nerica, quæ sunt sensatio, & vita, insuperque suam differentiam specificam, per quam ab omni alia sensatione discernitur; sit, ut rugitus adæquatè sumptus correspondent prædicatis leonis distributione accommoda: nam, quatenus est vita, correspondet prædicato *viventis*: quatenus est sensatio, prædicato *animalis*; quatenus est talitas, aut differentia discernens hanc speciem operationis ab aliis, prædicato *rugibilis*. Unde rugibile, purè adjectivè conceptum, non est formaliter principium rugitus adæquatè sumpti, sed tantum purè differentialiter accepti; quo sensu rugitus non est formaliter sensatio, nec vita. Idem dicito de discursu, qui solum adæquatè sumptus, est vita de Genere intellectivo; quod Genus etiam contrahitur per rationale hominis absque transcendentia formali.

30 *Objic. 2.* vulgatus syllogismus in *Darapti*, videlicet *Omnis homo est formaliter animal, Omnis homo est formaliter rationalis, ergo aliquod rationale est formaliter animal*: ubi, concluditur formalis identitas rationalis cum animali. Verum: hæc obiectio solvenda est omnibus: nam eadem forma potest contra sententiam omnium concludi formalis inclusio rationalis in animali, sic nimirum, *Omnis homo est formaliter rationalis, Omnis homo est formaliter animal, Ergo aliquod animal est formaliter rationale.*

31 Præterea, syllogismi forma claudicat: quia formalis identi-

tas potest esse non mutua, ut accidit in præsentibus: quamvis enim homo sit formaliter animal, non idè animal, uti nec rationale seorsum, est formaliter homo. At, quando Extrema non identificantur cum Medio, licet hoc identificetur cum illis, non concluditur ipsorum identitas inter se: cum non habeat locum illud principium, *Quæ sunt eadem uni tertio &c.* Hinc formalis identitas non mutua, tam non distribuit Medium, quam realis inadæquata: ideoque syllogismus ille similis est huic, *Omnis homo est inadæquatè anima rationalis, Omnis homo est inadæquatè corpus, Ergo aliquod corpus est inadæquatè anima rationalis.*

32 *Objic. 3.*: Differentia est definibilis: ergo per Genus: ergo formaliter includit Genus. *Resp.*: esto Differentia definiatur, non tamen per Genus, de quo disputamus, nempe quod contrahitur ad illam Speciem: cujus Differentia est pars. Definiatur ergo per alia Genera transcendentia; vel quæ non pertinent ad lineam Prædicamentalem, utputa per Genera *talitatis, formalitatis, differentie, ut sic*; & in esse Universalis logici, per genus reflexum, *Prædicabile*. Sed: nunc de solidis Generibus disputamus, directè positus in Prædicamento, cujus in linea laterali ponuntur Differentiæ: nam relatu ad illa alia Genera (si verè Genera sunt) Differentia non est differentia, sed species quedam.

33 Ad extremum tria notabis: 1.: quando Differentiæ sunt ano-

ny-

nymæ, ut sæpe contingit, discerni debent per connotationem Generis, quod contrahunt: ut, si Differentia cognitionis vocetur *Talitas tendentia cognoscitiva*; Differentia vero amoris, *Talitas tendentia volitiva*. 2.: Genus, *Substantia*; prout significat substantiam completam, quæ in Prædicamento ponitur, non includitur formaliter in rationali. Unde rationale formaliter nec est substantia, nec accidens, sed est talitas substantiæ: potest enim in sensu formali dari medium quid inter substantiam, & accidens, licet non in sensu reali. 3.: quod diximus de Genere respectu Differentiæ specificæ, subalternæ, vel infimæ, intelligendum pariter de Specie respectu Differentiæ individualis, v. g. de homine respectu Petreitatis.

CAP. III.

DE PROPRIO.

34 **Q**uartum Prædicabile Porphyrianum est *Proprium*, seu *Differentia propria*; quæ primo intentionaliter accepta, est *Id*, quod *essentiam*, quam *supponit constitutam*, *necessario & per se consequitur*: accepta verò secundo intentionaliter, sive in esse Universalis, est *Prædicabile de pluribus per se & necessario, sed extra essentiam*. Per ly *extra essentiam* differt à Genere, Specie, & Differentia: per ly *per se*, & *necessario*, differt ab Accidenti mox explicando.

35 *Proprium*, aliud est physicum, aliud metaphysicum, sive logicum. *Physicum* est, quod per se

necessario consequitur essentiam, à quâ realiter distinguitur. Sic lux est proprietas Solis, & calor ignis. *Metaphysicum* est quod, cum realiter idem sit cum essentia, tamen ab ea formaliter distinguitur, & ex modo concipiendi ab eadem quasi radicatur. Sic risibile, & admirativum dicuntur proprietates hominis.

36 Quatuor genera proprietatum, seu *quatuor modos* Proprii, distinxit Porphyrius. *Proprium primo modo* est, quod *soli Speciei convenit: sed non omni ejus individuo*; ut esse Medicum; quod folius est hominis, sed non omnis. *Proprium secundo modo* est, quod *omni individuo Speciei convenit, sed non soli*; ut esse bipedem; quod & omni homini convenit, & etiam avibus. *Proprium tertio modo* est, quod *omni, & soli individuo Speciei convenit, sed non semper*: ut canescere, quod omnis, & folius est hominis, non omni tempore, sed in senectute. *Proprium quarto modo* est, quod *convenit omni, & soli individuo Speciei, & semper*: atque ita convenit homini esse risibilem.

37 *Exempla* hæc, à Porphyrio adducta, rejiciunt Caramuel, & Servera, quibus in Log. sac. respondentinus. *Carpunt* etiam vocabulum *risibile* pro *risivo*; quia magis significat *risu dignum*, quam *ridere pteus*. Sed, si usus Vulgi jus habet in vocabula, cur non & usus Scholarum? Benè tamen notat Servera, fieri posse plures alias combinationes Proprii, præter enumeratas à Porphyrio.

38 Nunc *queritur* 1., quonam ex illis *quatuor modis* pertineat Proprium ad quartum Prædicabile? Communiter dicitur, solum Proprium *quarto modo* huc pertinere: quia cætera, vel contingenter accidunt subjecto, vel sunt aliis rebus communia, atque aded non propria. Dicendum tamen, ad hoc etiam Prædicabile pertinere Proprium *secundo modo*: quia multa sunt Propria *secundo modo*, quæ per se, ac necessario consequuntur essentiam. Hæc autem pertinere nequeunt ad quintum Prædicabile: ergo ad quartum.

39 Sic in homine poss: cibum capere, loco moveri, & esse appetitivum sensibiliter, sunt proprietates necessariae: quæ tamen brutis etiam conveniunt, utpote fundatæ in prædicato generico animalis. Imò proprietates aliquæ sunt, quæ fundantur in supremo Genere substantiæ, v. g. esse receptivum accidentium, vel esse ab accidenti perfectibile, quæ est proprietas per se, & necessario comitans omnem substantiam completam, & creatam. Nec *proprium* semper contraponitur *communi*, sed sæpe etiam *extraneo*, vel *alieno*.

40 *Quer.* 2.: utrum prædicationes de Proprio sint necessariae veritatis? *Resp.* 1.. Prædicationes de Proprio metaphysico sunt necessariae veritatis; v. g. *Homo est sensibilis*. Ad hoc enim (ut quædam objectio præoccupetur) sufficit, quod prædicatum realiter cum subjecto identificetur in suppositione per-

sonali: tamen non sit necessaria, sed contingens constitutio ejus in esse prædicabilis *in quale extra essentiam*, seu ritu proprietatis essentiam metaphysicam subsequens; quia nimirum constitutio ista involvit distinctionem rationis, quæ non necessario, sed contingenter existit. Idem accidit in prædicationibus Differentiæ, vel Generis, quas nemo negat esse necessariae veritatis v. g. *Homo est rationalis*; *Homo est animal*: cum tamen actualis forma rationis, qua Genus constituitur prædicabile ritu partis materialis, & Differentia ritu partis formalis, non sit necessaria, sed contingens.

41 *Resp.* 2. Prædicationes de Proprio physico, sunt veritatis naturaliter necessariae, vel omninò absolute, ita ut solum de potentia Dei absoluta deficere possit, v. g. hæc, *Sol est summè lucidus*, vel saltem cum hoc addito, *juxta exigentiam rei sibi relictam*; & à contrariis liberam, qualiter necessaria est hæc prædicatio, *Aqua est summè frigidæ*.

42 Notandum hic, Proprium prædicari tanquam Speciem de suis individuis formatis ex nomine communi Proprii, & signo demonstrativo, ut cum dicitur, *Hoc admirativum est admirativum*: de quo iterum redibit sermo circa Accidentis.

CAP. IV.

DE ACCIDENTI.

43 **A**ccidens in præsenti non sumitur, prout substantiæ contraponitur; sed accipitur pro eo, quod contingenter advenit alicui,

cui, sive sit entitativè substantia, ut vestes, & arma, cum homo dicitur *vestitus, & armatus*; sive sit accidens entitativè, ut albedo cum homo dicitur *albus*; atque ita vocatur *Accidens prædicabile*; & prout condistinguitur à Proprio, vocatur *Accidens commune*. Hoc autem primò intentionaliter acceptum sic definit Porphyrius, (n) *Quod potest adesse atque abesse sine subjecti corruptione*.

44 Huic definitioni nonnulla obijciuntur: de quibus vid. Log. fus. Non negat Porphyrius, quædam esse *Accidentia realiter inseparabilia*: quare solùm intendere videtur, ut *Accidens* attenda subjecti exigentia permittatur abesse illæso subjecto, quamvis aliunde nequeat separari, ut nigredo *Æthiopsis*. Hinc satis differt *Accidens* à Proprio. Sed, quicquid sit de mente Porphyrii, melius definitur *Accidens* hoc pacto, *Quod ita subjecto advenit, ut ab ejus essentia non exigatur, saltem permanenter*: quæ definitio non prohibet *Accidens* esse alio ex capite inseparabile.

45 Jam *Accidens* secundo intentionaliter sumptum in esse Universalis logici, definitur communiter, *Prædicabile de pluribus in quale contingenter*: ubi ly *contingenter* intelligi debet attenda naturali exigentia subjecti; ita ut definitio reddat hunc sensum, *Prædicabile de pluribus extra essentiam, & exigentiam eorum naturalem*. Sic hæc sunt præ-

dicationes *Accidentis*, quod contigit quintum *Prædicabile*, *Homo est albus, est armatus, est dormiens, est ridens*.

46 Ubi notandum, dari quoque *Accidentia metaphysica*, ea nimirum, quæ in consideratione metaphysica contingenter adveniunt subjecto, seu extra essentiam, & exigentiam ejus. Sic rationale prædicatur de animali, & quævis alia *Differentia specifica* denominativè prædicatur de *Genere*, tamquam *accidens metaphysicum* (tametsi respectu *Generis* non sit prædicatum superius, sive *Universale*): quia nimirum animal abstractè consideratum, indifferens est, ut sit, vel non sit rationale. Unde patet discrimen inter proprium metaphysicum, & *Accidens* etiam metaphysicum; nam hoc non radicatur, nec exigitur à natura, cui accidit; illud vero radicatur necessario à natura, cujus est proprietas, v. g. risibile à rationali.

47 Circa *Accidens* ita explicatum, *sciendum est* 1., illud, quatenus est quintum *Prædicabile*, non prædicari in abstracto, nec in recto, sed in concreto dicente subjectum in recto, & accidentalem formam in obliquo: non enim verè dicitur *Petrus est albedo*, vel *est albedo*, & *subjectum ejus*, sed *est albus*; quod ita exponitur, *est quid habens albedinem sibi unitam*. Quare non affirmatur identitas subjecti nisi cum recto prædicati. Sed quia simul asse-

Z 2

ri-

(n) Συμπεσυχὸς δὲ ἐστὶν, ὃ γίνεταί καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φύσεως.

fed
esse
iam,
me-
ni-
dis-
ceff-
dem
ren-
negat
Iomo
cum
qua
ritu
ritu
laria,

s de
na-
ab-
entia
v. g.
fal-
igen-
rariis
hæc
rigida.
rium
e suis
com-
nonf-
admi-
o ite-
ens.

non
stan-
r pro
t ali-
cui,

ritur, aut supponitur unio accidentis cum tali recto, quæ unio est contingens; ideo absolute contingens est veritas propositionis.

48 *Sciendum est 2.*, Accidentis comparatum ad inferiora, de quibus prædicari valet in abstracto, non esse quintum Prædicabile, sed esse Genus, aut Speciem, prout fuerit gradus, & modus abstractionis. Unde color ut sic, prædicatur de albedine, & nigredine ut Genus; & albedo ut sic, de hac, & illa albedine ut Species.

49 *Sciendum est 3.*, Accidentis in concreto non prædicari contingenter, seu ritu quinti Prædicabilis, nisi de subiecto nude expresso: de inferioribus enim expressis nomine concreti ipsius, aut sub ipso contenti, prædicatur essentialiter. Unde hæc est prædicatio Generis, *Album est coloratum*, & hæc Speciei, *Hoc album est album*.

CAP. V.

DE NUMERO, ET CONVENIENTIA

Prædicabilium.

50 **Q** *Varitur 1.*: utrum alia sint Prædicabilia præter quinque jam explicata? Communis responsio negativa est. Nam quod prædicatur tamquam Universale, vel est de essentia subiecti, vel extra essentiam. Si primum: prædicabitur vel tamquam pars materialis, vel tamquam pars formalis, vel tamquam tota essentia; proindeque vel erit Genus, vel Differentia; vel Species. Si secundum: prædicabitur vel necessario, seu juxta exigentiam sub-

jecti, & erit Proprium; vel contingenter, seu extra subiecti exigentiam, & erit Accidentis.

51 Non desunt tamen, qui numerum probabiliter augeant. Sed in hoc tractatu solum agitur de Prædicabilibus, qui sunt termini universales, incomplexi, univoci, intranscendentes, à rebus extra Deum abstracti, & quatenus sunt verè affirmabiles de inferioribus. Cum his autem conditionibus non facile assignabitur Prædicabile, quod revocari nequeat ad aliquod è quinque vulgatis, per quamdam faltein analogiam.

52 *Dices*: cum Prædicamenta sint decem, & omnia sint prædicabilia, quomodo non sunt Prædicabilia decem? *Resp.*: Prædicabilium numerus desumitur, non ex modo essendi, sicut numerus Prædicamentorum, sed tantum ex modo prædicandi *in quid*, vel *in quale* &c.: cumque modus iste sit idem in pluribus Prædicamentis, sit ut licet omnia sint prædicabilia, non constituent singula Prædicabile logicè diversum, sed plura pertineant ad unam è quinque Prædicabilium speciebus.

53 *Quer. 2.*: an divisio logici Universalis in quinque Prædicabilia, sit immediata? *Resp.* Non est: quia Prædicabile ut sic, immediatius dividi potuit in Prædicabile essentialiter, & Prædicabile extra essentiam: ac deinde primum membrum subdividi potuit in Genus, Speciem, & Differentiam; & secundum, in Proprium, & Accidentis.

Quer.

54 *Quar. 3.*: an sic divisio in species ultimas Prædicabilis? *Resp.* Non est. Quia Genus, Species, & Differentia, subdivisiones habent, ut vidimus. Proprium subdividitur in reciprocum, & non reciprocum, id est in Proprium *quarto*, & *secundo modo*, cum utrumque pertineat ad quartum Prædicabile. Ac demum Accidens, aliud est separabile, aliud inseparabile, juxta Perphyrium ipsum: aliud item physicum & intrinsicum, aliud intentionale & extrinsecum subiecto.

55 *Quar. 4.*: utrum vulgata divisio sit in membra necessario distincta, ita ut non possit unum, idemque Prædicabile duo in se membra identificare? *Resp.* Est in membra necessario distincta *terminativè*, seu *connotativè*; non verò *subjectivè*. Nam in primis omnia Prædicabilia sunt Species relatu ad sua individua incompleta, seu expressa nomine communi per hæcæcitatem contracto, ex dictis circa Genus *disp. præced. cap. 1.* Deinde potest idem Prædicabile simul esse Proprium, & Accidens respectu diverforum: si enim abstrahatur *lucidum* ut sic, erit Proprium respectu Solis, & Accidens respectu aëris illuminati.

56 Semper tamen necessaria est diversitas terminorum, quos unaquæque denominatio connotat. Sed *subjectivè*, id est, ex parte rationis prædicabilis, non opus est multiplicare formas, vel intentiones, ut simul spectet ad membra duo. Nec ideo vitiosa est divisio; sicuti vitiosa non est divisio actus Vo-

luntatis in amorem, & odium, quamvis utrumque membrum identificari possit in eodem actu respectu diverforum. Sufficit ergo, quòd membra saltem possint ratione distingui per connotata extrinseca.

57 *Quar. 5.*: utrum quinque Prædicabilia univocè conveniant in ratione Prædicabilis? Vel aliis terminis: Utrum abstrahi possit communis, & univoca ratio Prædicabilis, quæ sit Genus ad quinque Prædicabilia? *Afirmat* sententia communis: & *probat* breviter. Quinque Prædicabilia propriè conveniunt in ratione Prædicabilis de multis: ergo ab omnibus abstrahi potest univoca ratio Prædicabilis; quæ, si talis est, nullo titulo prohibetur esse Genus ad illa omnia

58 *Prob. Antec.*: quia solum obistere posset, quòd alia prædicantur completè, alia incompletè, alia essentialiter, alia extra essentialiter, &c. At hæc diversitas, cum non impedit quominus verissimè dicatur de quolibet eorum, *est Prædicabile de multis*, non impedit, ne propriè conveniant in ratione *prædicabilis*, sed tota diversitas pertinet ad specificas ipsorum differentias, à quibus abstrahitur Prædicabile ut sic. Quemadmodum diversitas animalis rationalis ab irrationali non impedit quominus homo, & equus propriè conveniant in ratione *animalis*: quo exemplo rem istam explicare, & confirmare poteris.

59 Nec te moveat, quòd Prædicabile quantum accidentaliter, aut contingenter prædicatur. Nam

prædicari contingenter, est prædicari verè, ac propriè; ut cum dicitur, *Petrus est albus, est sapiens, est justus*. Præterea, licet prædicatio sit contingens, aut per accidens, & extra essentiam subjecti; nihilominus prædicabilitas, seu aptitudo ad prædicationem contingentem, non est contingens in Accidenti ut sic, sed ipsi necessaria, & essentialis in statu abstractionis. Non aliter, ac accidentibus in statu physico essentialis est non esse de essentia subjecti, & sæpe advenire contingenter.

60 *Objic.* 1. famosum argumentum, quod mille tricus, & captionibus aditum aperit. Si Prædicabile ut sic, est Genus ad quinque Prædicabilia, erit ratio superior Genere ut sic, proindeque, & omnibus Generibus, utpotè inferioribus Genere ut sic. Hinc autem sequitur 1., quòd Prædicabile ut sic, simul est superius, & inferius Genere ut sic; superius, quia de Genere ut sic prædicatur ut Genus; inferius quia ipsum est Genus quoddam particulare, proindeque continetur sub Genere ut sic. Unde etiam fit, Genus aliquod esse inferius sua Specie; nam Prædicabile comparatur ad Genus ut sic, tamquam ad sui Speciem. Fit item, Speciem aliquam esse inferiorem uno suo individuo; nam Prædicabile ut sic, cum sit Genus quoddam particulare, unum est individuum Generis ut sic, tamquam Speciei logicæ.

61 *Sequitur* 2.: quòd Prædicabile ut sic, est superius, & inferius semetipso, cum sit superius om-

ni Genere, finalque sit unum ex Generibus. *Sequitur* 3., quòd omnia quinque Prædicabilia sunt Genus: nam sicut omne contentum sub ratione hominis est animal, eo quòd sub animali contineatur homo; ita omne contentum sub ratione Prædicabilis est Genus, si sub Genere continetur Prædicabile

62 Hæc ut solvas, recolito ex *disp. præced. cap. 6.* significatum, & usum terminorum, *signatè, & exercitè, in suppositione personali, & in suppositione simplici*. Deinde *observa* 1., quòd unum esse logicè superius altero, est posse verificari de illo, & insuper de aliis, ut patet in animali ut sic, quod idcirco dicitur superius homine.

63 *Observa* 2.: quòd Intellectus per cognitiones directas, *homo, animal, &c.* constituit Universalia directa, quæ in suppositione simplici sunt indivisibilia in plura, atque adeo sunt individua logica: v. g. animal ut sic, dividi quidem potest in plura animalia, at non in multiplex Genus; proindeque in esse Generis proximi ad hominem, & brutum, est quid individuum, & singulare. Idem cernere est in aliis Generibus, necnon in Speciebus, Differentiis, &c.. Deinde ab his reflexè abstrahitur ratio Generis ut sic, Speciei ut sic, Differentiæ ut sic, &c., quæ sunt Species reflexæ, prædicabilesque de hoc, & illo Genere directo, de hac, & illa Specie directa, &c., tamquam de individuis.

64 Demum ab hisce Speciebus

bus reflexis per novam reflexionem abstrahitur communis ratio *Universalis*, aut *Prædicabilis* ut sic; quæ ratio est Genus respectu quinque Prædicabilium, ita ut illi tamquam Species respondeant Genus ut sic, Differentia ut sic, &c., & tamquam individua, Universalia directa, nempe *animal* ut sic, *arbor* ut sic, *homo* ut sic &c.

65 Jam ad *Objec.* Prædicabile ut sic, signatè, seu in suppositione personali sumptum, est ratio superior Genere ut sic; quia illud esse, quod exprimit cognitio, *Prædicabile*, verificari potest de Genere ut sic, & insuper de aliis, nempe de Specie ut sic, Differentia ut sic, &c.; in quo stat superioritas logica, ex num. 62. At exercitè acceptum, sive in suppositione simplici, non est ratio superior, quia extrinseca denominatio *Generis ad quinque Prædicabilia*, quam accipit ab hac cognitione, *Prædicabile*, non est verificabilis de Genere ut sic, nec de aliis, sed de solo ipso Prædicabili ut sic, tamquam de Genere individuo.

66 Non aliter ac *animal* ut sic, signatè sumptum, est ratio superior homine: sed acceptum exercitè, seu in suppositione simplici, non est ratio superior, cum non sit verificabilis de homine, nec de aliis præter ipsummet *animal* ut sic in esse talis concreti; falso quippe diceret, *Homo est Genus ad hominem, & brutum.*

67 Hinc ad 1. *sequel.*, concedo, quòd Prædicabile ut sic, simul est superius, & inferius Genere

ut sic in diverso sensu: est enim superius secundum esse signatum; & est inferius secundum esse exercitè acquisitum per abstractionem, quia secundum hoc de ipso verificatur Genus ut sic tamquam ratio specifica de suo individuo. Neque id est inconveniens; quia duplex illud esse, signatum, & exercitum, realiter inadæquatè distinguitur, cum alterum reduplicet intentionem rationis, alterum non. Concedo similiter, quòd Genus aliquod sit inferius sua Specie in eo sensu, in quo non est superius: quòd etiam intellige de quadam Specie relatu ad suum individuum.

68 Ad 2. *sequel.* concedo pariter quòd intenditur, secundum diversas acceptiones: illud quippe nihil est aliud, quam Prædicabile ut sic, signatè sumptum, posse verificari de se ipso exercitè accepto, & insuper de aliis; eum tamen exercitè sumptum non nisi de se ipso verificari possit.

69 *Tertia sequela* neganda est, si quinque Prædicabilia sumantur in suppositione personali; quin obstat adjuncta probatio: falsum quippe est, quòd Prædicabile in eo sensu, in quo sub se continet quinque Prædicabilia, contineatur sub Genere ut sic; quia potius illud sub se continet. Solum ergo contineatur sub Genere ut sic, quatenus accipitur in suppositione simplici: sic autem acceptum, non continet sub se quinque Prædicabilia, cum non possit de illis verificari; ex num. 65. Si tamen quinque Prædicabilia, prout

reflexè abstracta ab Universalibus directis; sumantur in suppositione simplici, omnia sunt Species, ex n. 63.

70 Communis ista responsio molestis obnoxia est reflexionibus: nec eas omnino evitat solutio P. Joannis Uiloi (videnda in nostra Log. fus.) negantis, Prædicabile ut sic esse logicè inferius Genere ut sic, aut sub eo contineri. Sed in re sentitiosa, & parum utili, non oportet amplius immorari.

71 *Objic.* 2. nonnulla incommoda. 1., quod Universale ut sic, præscindet etiam à se ipso, cum sit quoddam Universale, seu quoddam Genus. 2., quod Genus aliquod transcendit formaliter differentias; nam Universale ut sic, transcendit differentias quinque Prædicabilium. 3., quod Substantia ut sic, non erit Genus supremum, cum contineatur sub Prædicabili ut sic, tamquam sub Genere superiori. Verum hæc non urgent.

72 *Ad* 1.: quod hæc cognitio *universale*, præscindat à se ipsa, quatenus indefinitè attingit Universalia omnia cum suis formis, & consequenter illud etiam Universale, quod ipsamet exercitè constituit, nec signatè discernat se ipsam à cæteris; non est incommodum. Sic enim à se ipsa præscindit indefinita hæc apprehensio, *cognitio*, cum præscindat rationem communem cognitionis ab omni cognitione particulari.

73 *Ad* 2.: Universale ut sic, transcendit quidem Differentias di-

rectas, quæ pertinent ad tertium Prædicabile, nempe *rationale* ut sic, *invisibile* ut sic, &c., quantum ad esse secundo intentionale; quia sic acceptæ, sunt individua logica Differentiæ ut sic, quæ comparatur ad Universale ut sic tanquam Species ejus, ex num. 63. At non transcendit differentias reflexas quiaque Prædicabilium, per quas Universale ut sic qualificatur, & contrahitur per modum Generis ad suas Species: hæc quippe differentiæ non sunt formaliter prædicabiles, sed sunt talitates contrahentes rationem communem Prædicabilis.

74 *Ad* 3.. Substantia ut sic, solum est Genus supremum in ordine directo, & prædicamentali, in quo nulli Generi subest; at in ordine reflexo, & secundæ intentionis, non est Genus supremum, sed potest Generi superiori subesse.

CAP. VI.

DE VARIIS PRÆDIICATIONUM modis.

75 **V**arices prædicationis modos dedimus in §.i.ouliis. Nunc pro coronide Tractatus duo sunt explicanda. Primum, quandenam prædicatio sit formalis. Secundum, quomodo vere sint prædicationes de abstractis, & concretis. Circa primam duas accipe regulas. Prima sit: *Prædicatio est formalis semper ac non est identica*, idest, semper ac non resolvitur in terminos synonymos. Hinc inferes, omnia quinque Prædicabilia de suis inferioribus prædicari prædicatione formali.

76 Secunda regula sit: *Prædicatio formalis non semper est vera in sensu formali, sed tunc solum, quando prædicatum formaliter identificatur cum subiecto*, id est, quando pertinet ad definitionem ejus. Hinc prædicationes Generis, & Differentiæ de Specie, vel Speciei de individuis, veræ sunt *in sensu formali*; non ita vero prædicationes Proprii, & Accidentis; hæ quippe solum verificantur *in sensu denominativo*.

77 Quodsi prædicatum realiter identificetur cum subiecto, sed nec sit de conceptu ejus definitivo, nec illud adjectivè denominet; tunc prædicatio vera erit *in sensu purè reali, vel in sensu identico materiali*. Hoc sensu verè dicitur, *Justitia Dei est misericordia*, vel, *in Sole vis calefaciendi est vis illuminandi*, vel *in intellectu vis apprehensiva est vis judicativa*: &c.

78 Circa secundum, Dico 1.: concreta omnia, tam accidentalialia, quam substantialialia, indefinitè concepta, verè prædicantur in sensu formali de concretis inferioribus, ad quæ comparantur tamquam ad Species, vel individua, v. g. *Petrus est homo, album est coloratum*. E converso concreta inferiora de superioribus non vere prædicantur, nisi vel in sensu denominativo, si adjectivè dicantur, ut, *Animal est rationale*; vel in sensu identico materiali, si substantiva sint, ut, *Animal est homo*.

79 Idem intellige de abstractis superioribus comparatis ad abstracta inferiora. Vere namque dicitur in sensu formali *Albedo est co-*

lor; atque etiam (quidquid reclamant aliqui,) *Humanitas est animalitas*, vel, *est rationalitas*: est enim prædicatum de conceptu definitivo subiecti. Nec obstat, quod concipiatur instar partis; ut in simili diximus *disp. præced. n. 7*. Contra vero, abstracta inferiora de superioribus non nisi sensu identico materiali prædicari valent.

80 Dico 2.: abstracta, & concreta metaphyfica, seu quæ solum differunt ex modo significandi, ut *Deus, & Deitas, Ens, & entitas, Res, & realitas*, verè prædicantur invicem in sensu formali: quia idem est conceptus quidditativus concreti, & abstracti. Hinc, si homo sumatur pro composito ex corpore, & anima, ut condistincto à subsistentia, verè dicitur in sensu formali, *Homo est humanitas*, & è converso.

81 Secus dicendum, quando concretum est physicum, & includit aliquid realiter distinctum ab abstracto: quia tunc neutrum de altero prædicari potest, nisi cum addito *inadaquatè*. Quare, si homo sumatur (ut absolute solet, ac debet) pro concreto ex natura integra, subsistentia, seu prout est *suppositum, & persona*; non verè dicitur, *Homo est humanitas*, nec è converso, nisi addatur *inadaquatè*. Ob eandem rationem, abstracta accidentalialia de suis concretis, & vice versa, non nisi cum eodem addito prædicantur, ut *album & albedo*. Excipe, nisi fiat ex parte concreti reduplicatio, quæ solam for-

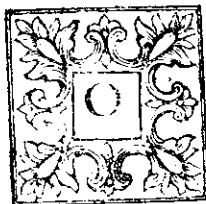
niam ponat in recto; v. g. si *album* ut *album*, idem sonet, ac *album* quoad *formam*.

82 Dico 3.: concreta accidentalialia, quæ diversas, imò & inconnexas formas præ se ferunt, verè possunt invicem prædicari, dummodo non sumantur reduplicativè, & utraque forma reipsa insit eidem

subjecto. Unde verè dicitur, *Album est dulce*, *Dulce est album*: quia datur identitas adæquata inter rectum subjecti, & rectam prædicati, cum actuali unione formarum, quæ de obliquo importantur. Regulas, & præceptiones alias sciens omitto, quæ commodius Scholastica exercitatione discuntur.

TRACTATUS QUARTUS.

DE PRÆDICAMENTIS SUMMATIM.

OMNIA, de quibus Philosophia tractat, distribuit Aristoteles in Classes decem, quas *Categorias*, id est, *Prædicamenta* nuncupavit, & nominibus distinguit hæc, (o) *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relativum*, *Actio*, *Passio*, *Ubi*, *situs*, *Quando*, & *Habere*. In singulis fieri potest descensus à supremo genere per inferiora Genera, & Species, quasi per gradus totidem, usque ad Individua: qui gradus coordinantur in recta linea, vel serie, quæ dicitur stipes, aut truncus Arboris prædicamentalis: cui additur duplex alia linea, vel series lateralis, dextera, & sinistra. In dextera locantur Differentiæ divisivæ Generum, & constitutivæ Specierum, quæ sunt in stipe: in sinistra, Differentiæ eorundem Generum divisivæ, sed Speciebus in trunco positæ repugnantes. Hæc ut oculis capias, en Typus, aut Arbor umbratilis, quam de more proponimus, & in qua dirigitur exempli gratia Prædicamentum Substantiæ, quatenus descendit usque ad hominem individuum.

GE-

(o) Τῶν κατὰ μνημερίαν συμπλοκῶν λεγομένων, ἕκαστον ἤτοι εὐσίαν σημαίνει, ἢ ποσόν, ἢ ποιόν, ἢ πρός τι, ἢ πρὸς, ἢ ποτὲ, ἢ καὶ ὅπου, ἢ ὅτε, ἢ πῶς, ἢ πᾶσιν.

DISPUTATIO UNICA.

DOCTRINA DE PRÆDICAMENTIS, QUANTUM
Logicæ interest, explicatur. Ubi de
Relatione fusius.

Prædicamenta proprie spectant partim ad physicam, partim ad Metaphysicam. Quare de illis ea tantum in præsentibus dabimus, quæ Logicum nosse oportet, tum ut Logicæ doctrinam melius intelligat, tum ne penitus ad alias Scientias peregrinus accedat. Idcirco totum modo Tractatum unica Disputatione complectimur.

CAP. I.

Antepredicamenta declarantur.

UNivoca, Æquivoca, Analoga, & Denominativa, vocantur Antepredicamenta, eo quod Categorias ad euntibus lucem præferant. Ex doctrina Philosophi, Univoca sic definiuntur (p) *Quorum nomen est commune, & ratio significata per nomen est eadem*: Æquivoca, (q) *Quorum nomen est commune, ratio verò significata per nomen est diversa*: Analoga, *Quorum nomen est commune, ratio verò significata per nomen est partim eadem, partim diversa*. De his relege dicta in Summul. disp. 3.

(p) Συνώνυμα δὲ λέγεται, ὅν τὸ, τε ὄνομα κοινόν, καὶ ὁ κατὰ τοῦτομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός.

(q) Οὐκὼνυμα λέγεται, ὅν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦτομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος.

n. 35. & seqq.

2 Nomen commune vocari solet, *univocum univocans*, vel etiam *univocum in significando*: ratio obiectiva per nomen significata, quatenus ab inferioribus præcisi, dicitur *univoca in essendo*, vel *in conveniendo*: inferiora verò talem rationem participantia, dicuntur *univoca univocata*. Id ipsum intellige de Æquivocis, & Analogis, proportionem servata.

3 Quantum ad Univoca scito, quod Univocatio postulat, ut nomen (vel mentale signum) sit commune, idest, ut sit indefinitum, & applicabile pluribus distributivè, quale requiritur ad constituendum Universale logicum. Postulat item, ut ratio significata per nomen sit eadem, scilicet identitate, vel unitate rationis, vi cujus omnia inferiora quatenus ipsis convenit tale nomen, definiiri possint unica definitione, quæ proprie singulis aptetur. Idem est *ratio*, ac *definitio*, ut sepe notavimus: quare, ubi eadem est *definitio*, *ratio* est eadem. Idcirco S. Augustinus lib. de princip. Dialect. cap. 9., Ea, inquit, *quæ una definitio*

ro-

pot

ca

pos

mu

nifi

cipi

rum

mul

liter

æqu

unu

unc

ven

sign

aver

Phr

5

voc

tant

illis

cit.

defir

Un

priu

Nan

uni

vid

ce

tam

secu

hoc

minu

miter

num

ne a

in r

6

cept

gan

con

potest claudere, vocantur Univoca.

4 Quod attinet ad Æquivoca, quæ & *homonyma* dicuntur, postulant illa quoque nomen commune, idest, cuilibet ex objectis significatis applicabile, aptumque accipi, vel supponi pro quovis eorum. At ratio significata debet esse multiplex, & diversa, tam formaliter, quam realiter: quia nomen æquivocum non significat plura ut unum, sed ut plura, & aliquid in unoquoque denotat, quod non convenit aliis. Hoc modo nomen *Gallus* significat hominem in Gallia natum, avem Solis prænunciam, fluvium Phrygiæ, Sacerdotem Cybeles.

5 Quapropter Æquivoca æquivocata, prout nomini æquivoco subsistant, diversas habent definitiones: *illis enim* (inquit S. Augustinus loc. cit.) *quæ sub uno nomine necesse est definiri diverse, æquivocum nomen est.* Unde dixit Philosophus, Æquivoca prius esse dividenda, quam definienda. Nam quærenti, quid sit Gallus? nequit unica definitione, satisfieri: sed prius videndum, an sermo sit de gallinæ, an de homine Franco &c. Nihil tamen prohibet, æquivoca omnia, secundo intentionaliter accepta sub hoc termino *æquivocum*, qui est terminus secundæ intentionis, uniformiter definiri, sicuti definita sunt, num. 1.; conveniunt enim in ratione *æquivoci*, sicut omnis differentia in ratione *differentiæ*.

6 Si quæras, an mentis conceptus possit esse æquivocus? Negandum puto: quia licet simplex conceptus fortasse valeat exprimere

plura ut inter se diversa; numquam tamen supponi valet pro uno eorum, quin simul accipiatur pro reliquis. At signum æquivocum ex usu communi debet esse idoneum, ut pro quolibet ex diversis significatis seorsum accipiatur ad libitum. Adde quod alioqui iudicium negativum, si ponatur simplex qualitas, erit æquivocum, v. g. *Homo non est equus*. Imò Scientia Dei, quæ certè repræsentat objecta infinita secundum omnem diversitatem, quam inter se habent, dicenda esset æquivoca; quod videtur absurdum.

7 Ex æquivocis alia dicuntur à *consilio*, alia à *casu*. Æquivoca à *casu* dicuntur, quæ fortuito sortita sunt idem nomen, ut homo Francus, & mas gallinæceus, quatenus uterque *Gallus* appellatur: & hæc eadem vocantur *purè æquivoca*. Dicuntur verò æquivoca à *consilio*, quæ conveniunt in nomine propter aliquam proportionem, aut similitudinem, quam inter se habent: & hæc eadem sunt Analoga, quæ medium locum tenere dicuntur inter Univoca, & Æquivoca.

8 Aristoteles tamen in præfenti non explicat Analoga seorsum, sed ea comprehendit sub Æquivocis; quia verè significant plura quatenus definitive diversa, licet non sine proportionem, vel similitudine aliqua. Hinc differunt à *purè* Æquivocis, & vocantur Analoga. Idem quippe sonat *analogia*, ac *similitudo*, *proportio*, vel *proportionalitas*.

9 Ubi notandum, quod *proportio* apud Mathematicos est compara-

ratio duarum quantitatum inter se, cum altera se habet ad alteram, vel ut æqualis, vel ut inæqualis, ita ut excedat, vel excedatur, v. g. dimidia, tertia, vel quarta parte: *proportionalitas* verò est comparatio, vel similitudo duarum, aut plurium proportionum inter se, ut si dicatur, Sicut se habent 5. ad 10., ita 50. ad 100.; utraque enim est proportio dimidii ad duplum. Hinc transferuntur eadem nomina ad convenientiam, vel similitudinem inter substantias, qualitates, & alia.

10 Analoga alia sunt *attributionis*, alia *proportionis*, vel *proportionalitatis*. Analoga attributionis definiuntur, *Quorum nomen est commune, & ratio significata eadem secundum terminum, diversa tamen secundum habitudinem ad illum*. Sic analogum est nomen *sanum*, quatenus dicitur de animali, medicamento, & lotio: de his enim omnibus dicitur propter habitudinem ad eundem terminum nempe sanitatem formalem, significando tamen diversitatem habitudinis, ita ut in lotio denotetur habitudo signi, vel effectus, in medicamento habitudo cause, in animali habitudo subiecti propriè sanitatem habentis.

11 Analoga proportionalitatis definiuntur, *Quorum nomen est commune, & ratio significata partim diversa, partim eadem secundum proportionem*. Sic *videre* analogicè dicitur de prato, & homine; quia ut risus hominis placidum ostendit animum, sic amaritas prati bonam indicat temperiem soli. Hæc analogia dicitur *impropria*, quoties nomen per meta-

phoram extenditur ad alia præter proprium significatam: dicitur autem *propria*, quando nomen propriè convenit pluribus, diverso quidem titulo, sed non absque proportionalitate quadam inter se: ut cum nomen, *principium*, aptatur auroræ respectu dici; cause respectu effectus, & fundamento respectu domus.

12 Triplex alia species analogiæ traditur à nonnullis. Prima dicitur Analogia *inæqualitatis*; cum scilicet ratio significata per nomen, inæqualiter participatur ab inferioribus. Secunda dicitur *dependentiæ*; cum videlicet ratio communis participatur à multis cum essentiali dependentia unius ab alio. Tertia dicitur *transcendentia* quæ tunc adest, cum ratio communis transcendit formaliter differentias. Verum Analogiæ istiusmodi; dum non impediunt perfectam abstractionem prædicati communis, non officiunt Univocationi logicæ; solumque dici poterunt Analogiæ physiciæ, vel metaphysiciæ, ut alibi opportunius ostendimus.

13 Solet hoc loco disputari, an ratio Entis perfecte præscindi possit ab omni differentia? an sit univoca, vel analogica Deo, & creaturis, substantiæ, & accidenti? & an transcendat formaliter differentias omnes? Sed præstat hæc remittere ad Metaphysicam, quam seorsum, Deo dante, dabimus.

14 Restant Denominativa, de quibus præter dicta in Summulis, nihil apparet scitu dignum. Ab Aristotele distinguuntur sic: *Quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo dif-*

fere
app
voc
mi
def
tion
qui
null
in S
tion

PR

15

Ens
nitu
quo
den
mir
in f
nitu
est
Cor
esse
na
mat
seor
sub
bus
& c
brui
form
ralia
I
tus
plet

(f)

ra
à

ferentia casu. (r) Sic *Iustus* nominis appellationem habet à *justitia*, à quo vocabulo differt *solo casu*, idest, terminatione; quia incipit similiter, & definit diversimodè. Sunt qui definitionem subtilius interpretentur. Sunt qui ut ineptam reproberent. Lis est nullius fere momenti. Definitio, quam in Summulis dedimus, videtur aptior.

CAP. II.

PRÆDICAMENTA BREVITER PERSTRINGUNTUR.

15 **P**rimum Prædicamentum est *Substantia*; quæ definitur, *Ens per se*: id est (ut passim exponitur,) *Ens independens à subjecto, in quo sit*. Hæc expositio convenit quidem Substantiæ prædicamentali, nimirum Substantiæ physicè completæ in suo genere, quæ sola directè ponitur in hoc Prædicamento, qualis est Angelus, Homo, Lapis, &c.. Convenit etiam naturæ completæ in esse naturæ, qualis est v. g. humana in quovis homine. Convenit item materiæ primæ, & animæ rationali seorsum. Sed non congruit plurimis substantiis incompletis, live partialibus, quæ à subjecto pendent in fieri, & conservari, cujusmodi sunt animæ brutorum, & reliquæ materiales formæ, constituentes corpora naturalia.

16 Ut ergo designetur conceptus Substantiæ præscindens à completa, & incompleta, non uno mo-

do exponitur ab Authoribus illud *per se*. Pro præsentī fat est illud exponere de jure physico ad perfectitatem Suppositi, cui maximè convenit *per se existere*, id est, in se siltere, & non in alio. Itaque verè Substantia erit, *Quod suapte natura debet identificari cum suppositio*, sive identitas sit adæquata, sive inadæquata, propriæque partis cum toto. Conceptus iste omnem Substantiam comprehendit, ut inductione patefecit.

17 Ne verò queraris, quòd explicetur ignotum per ignotius, scito, Suppositum in rebus creatis esse, *Quod naturam integram habet incommunicabiliter*, ita ut nec ipsum habens, nec natura in sensu composito illius, possit per unionem physicam communicari alteri rei, qua innitatur. Hæc incommunicabilitas provenit à *Substantia*, quæ naturæ addita constituit Suppositum; ideoque vocatur etiam *Suppositivitas*, & in natura rationali *Personalitas*, quia Suppositum rationale vocatur *Persona*, irrationale verò merum *Suppositum*.

18 Si quæras, quid sit *natura*? In Physica discēs, esse *principium motus, & quietis, ejus in quo est*; & tunc esse *integrum* integritate essentiali, cum continet principium activum, & passivum motus &c. Sic natura cujusvis hominis est integra, quia continet corpus, & animam, quæ principia sūt passivum, & ac-

(r) Περὶ οὐκ ἀπὸ τίνος, διακρίνοντα τῇ πτώσει, τὴν κατὰ τοῦ νομοῦ προσηγορίαν ἔχει· οἷον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀνδρείας ὁ ἀνδρεῖος.

tivum operationum humanarum. Penitentiorem de Substantia, & Supposito notitiam dabit Metaphysica.

19 Substantiæ contraponitur Accidens physicum, quod definitur, *Eus in alio*, id est, in subiecto, à quo pendet. Sed, ut *inalictas* soli conveniat Accidenti, explicanda est definitio sic, *Quod natura sua debet in-niti subiecto cum adequata, & necessaria distinctione sui à supposito*. Huiusmodi sunt calor, color, cognitio, amor, &c. Hic observa, quod Prædicamenta reliqua præter primum, sunt quidem accidentia logica, sive in prædicando, quia prædicantur accidentaliter, sive extra essentiam subiecti: sed non omnia secundum omnem sui speciem debent esse accidentia physica, & entitativè distingui ab omni Substantia; ut occasione data ostendemus.

20 Denique de Substantia notandum, quod in serie prædicamentali *Substantia prima* vocatur ab Aristotele, *Quæ nec in subiecto est, nec de subiecto dicitur*; ut est quodlibet individuum substantiale, v. g. Petrus, aut Bucephalus: *secunda* verò *Substantia* appellatur, *Quæ in subiecto non est, dicitur tamen de subiecto*, ut Homo, animal, aliaque Genera, vel Species.

21 Secundum Prædicamentum est *Quantitas*. Hoc nomine venit id, quo res corporea redditur capax dimensionis, potensque minui, vel augeri secundum extensionem, aut numerationem. Interdum transfertur etiam idem nomen ad res incorporeas, quarum nobilitas magna, vel

parva, dicitur *Quantitas perfectionis*. *Quantitas*, de qua in præsentia, alia est *continua*, alia *discreta*. *Continua* est, *Cujus partes communi aliquo termino copulantur*; qualis invenitur in tabula, cujus partes aliquo puncto, tanquam communi termino, conjunguntur. *Discreta* est, *Cujus partes nullo communi termino copulantur*; qualis reperitur in numero. *Continua*, alia est *permanens*, nempe cujus partes simul existunt, ut in tabula: alia est *successiva*, videlicet, cujus partes continuo existentiae fluxu dilabuntur, ut partes temporis.

22 *Quantitas* ab Aristotele describitur per divisibilitatem in partes integrales, quarum quælibet post divisionem possit existere velut quoddam totum; ut accidit v. g. in partibus aque maris. Illa tamen non est definitio essentialis, ut omnes agnoscunt. Aptior est definitio hæc, *Accidens, quo redditur corpus necessario exigens extensionem suarum partium in loco*, ita scilicet, ut pars una non sit in loco alterius.

23 Aptior adhuc est, & Nostris communiter probata, hæc alia definitio, *Accidens, quo redditur corpus naturaliter impenetrabile cum alio corpore*, id est, ita occupans locum, ut nulla vi naturali possit inibi simul esse cum alio corpore, quamvis possit Divinitus. Unde inferes, quod sola *continua*, & *permanens*, est propria *Quantitas*; *discreta* verò, & *successiva*; non nisi analogicè. Plura de his in Metaphysica.

24 Tertium Prædicamentum est *Qualitas*: quæ, missis aliis expli-

plic
nitu
rè r
tius
fert
mat
& r
non
dent
relic
vel
vel
aute
form
falte
gis

tatis
man
rio.
mobi
tus,
facile
mori
& i
subje
ut in
tenti
drens
ut stu
sibilis
accip
causa
ex r
Palsib
terati

(f) "r
παι
κωδ
voç
σχι

plicationibus, non incongruè definitur sic; *Accidens physicum non purè modale, quod formam sequitur potius, quam materiam.* Hinc satis differt à Quantitate; quia hæc & ex materia dimanat ut proprietates ejus, & materiam imitatur in eo, quod non sit activa, & sit aliorum accidentium receptiva. Differt etiam à reliquis Prædicamentis; quia reliqua vel non sunt accidentia physica, vel sunt purè modalia. Nulla est autem Qualitas, quæ non potius formam, quàm materiam sequatur saltem per imitationem; ut alibi magis explicabitur.

25 Quatuor species Qualitatis distinguit Aristoteles. (f) Ad primam pertinent *habitus, & dispositio.* Habitus est *Qualitas difficile mobilis à subjecto*, ut scientia, virtus, vitium. Dispositio est *Qualitas facile mobilis à subjecto*, ut sanitas, morbus. Ad secundam, *potentia, & impotentia.* Potentia est *Qualitas subjectum habilitans ad operandum*, ut in homine visus acutus. Impotentia est *Qualitas subjectum impediens, aut retardans ab operando*, ut stultitia. Ad tertiam *passio, & passibilis Qualitas.* Passio, prout hic accipitur, est *Qualitas alterationem causans, & cito transiens*, ut pallor ex metu, & rubor ex verecundia. Passibilis qualitas dicitur, *quæ alterationem causans, diu permanet*; ut

pallor ex ægritudine. Ad quartam *forma, & figura.* Forma hic sumitur pro externa corporis specie, pulchra, vel sæda. Figura sumitur pro terminatione quantitatis, qua rediditur corpus rotundum, quadratum &c.

26 Quartum Prædicamentum est *Relatio*, de qua fusius cap. sequ. Quintum est *Actio*, quæ definitur *Ultima, & formalis determinatio causa ad producendum*, censeturque modalis entitas distincta à causa, & effectu. Cum Actio dependet à præsupposito subjecto, dicitur *Eductio*, vel *Generatio*, ut cum ignis ex præsupposita materia gignitur: cum non ita pendet sed effectum producit ex nihilo, dicitur *Creatio*, ut productio Angei. Sextum est *Passio*, quæ definitur ultima, & formalis determinatio subjecti ad recipiendam formam, quæ in eo sustentetur: hæc etiam creditur in entitate modalis consistere.

27 Septimum est, *Ubi*, seu *Ubicatio*, seu *Præsentia*, quæ est *Ultima determinatio rei ut sit in loco.* Octavum est *Quando*, seu *Duratio*, quæ est *Ultima determinatio rei ad aliquod tempus.* Nonum est *Situs*, qui significat posituram partium corporis in loco, per quam homo v. g. dicitur stans, sedens, cubans &c. Decimum est *Habere*, quod accipitur hic pro exercitio habendi circa

B b

se

(f) "Εν μὲν οὖν εἶδος ποιότητος ἕξις, καὶ διάθεσις λεγέσθωσαν... ἕτερον δὲ γένος ποιότητος, καὶ δὲ πνευματικῶς, ἢ δρομικῶς, ἢ ὑγεινῶς, ἢ νοσώδεις λεγόμεναι καὶ ἀπλῶς ἔσσι κατὰ δύναμιν φυσικὴν ἢ ἀδυναμικὴν λέγεται... τρίτον δὲ γένος ποιότητος, παθητικῶς ποιότητος, καὶ πάθη... τέταρτον δὲ γένος ποιότητος, σχῆμά τε, καὶ ἡ περὶ ἕκαστον ὑπάρχουσα μορφή.

se ornatum, vel quid simile ab arte, vel industria quaesitum, ut esse armatum, togatum, redimitum &c.

28 Jam ut res prædictæ in Prædicamento locentur, septem conditiones assignari solent his versibus.

Vox una, & simplex, rebus concinna locandis.

Entia per se se, finita, realia, tota. Prima conditio est, ut eligatur vox *una* in significando, nempe significans objectum, vel unum realiter, ut vox *Petrus*, vel unum formaliter, ut vox *Homo*: unde relegantur voces æquivocæ, vel analogæ. Secunda, ut eligatur vox *simplex*: unde excluduntur termini complexi. Tertia, ut vox sit *concinna*, idest, non grammaticè dissõna.

29 Reliquæ conditiones requiruntur ex parte rerum. Nam quæ res in Prædicamento locantur, debent esse *Entia per se se*; quo rejiciuntur entia per aggregationem, ut acervus lapidum: item *Entia finita*; & ideirco Deus, aut *Attributa Divina* sunt extra Prædicamenta: item entia *realia*; quo removentur entia rationis: demum entia *tota*, id est, in suo genere completa; quo removentur entia partialia, ut materia, & forma substantialis, quæ seorsum, aut ratione sui non habent locum in Prædicamento Substantiæ, sed tantum prout incluse in composito; atque etiam partes metaphysicæ, quæ adjectivè concipiuntur, nempe *Differentiæ*, quæ non

in stipite Arboris, sed indirectè ad latera collocantur.

CAP. III.

QUID SIT RELATIO? ET QUOTUPLEX?

30 **C**UM passim occurrat, vel in Logica ipsa, mentio Relationis, non oportet eam diutius inexplicatam præterire. Relatio idem sonat, ac respectus, ordo, vel habitudo unius ad aliud. Ideo Relativa definiuntur ab Aristotele in præfati, (t) *Quorum esse est ad aliquid se se habere*. Sic esse denominationum istarum, *pater, filius, similis, æqualis, major*, aut *minor* situm est in respiciendo aliud extremum, sive terminum, cui res denominata confertur. Relatio ergo concipitur velut forma quædam, quæ tales denominationes præstat subjecto in ordine ad aliud quid, ab eo distinctum.

31 Unde in Relatione consideratur conceptus *In*, & conceptus *Ad*. Quatenus Relatio inspicitur ut subjecto inhiærens, habet conceptum *In*: quatenus vero spectatur ut subjectum referens ad terminum, habet conceptum *Ad*. Et quia conceptus iste proprius est Relationis ut condistinctæ à reliquis Prædicamentis, ideo Philosophus hocce Prædicamentum vocat *Ad aliquid*.

32 Relatio sic adumbrata dividitur 1. in *realem & rationis*. Realis est, quæ rebus existit independentè ab Intellectu. Ratio-

nis

(t) Πρὸς τι δὲ ποιῶντα λέγεται, ὅσα αὐτὰ ἄπὲρ ἑστὶν ἑτέρων εἶναι λέγεται, ἢ ἑπαρῶν ἄλλους πρὸς ἑτέρον.

nis e
tur,
prou
filit.
secun
cidit:
quæ
soluta
pecti
lativa
vis e
tribu
quem
bis co
Ango
vis n
vera

3
& no
duo
ciunt
cum
cipro
citur
dem
extrem
aut
quæ
denom
& fili

3
palite
dicam
quæ
imme
dicitu
separa
tentia
minu

3
unior

nis est: quæ vel ab Intellectu fingitur, vel in ipsa mentis operatione, prout objectum denominante, consistit. Dividitur 2. in Relationem *secundum esse*, quæ cum *reali* coincidit; & Relationem *secundum dici*, quæ tunc accidit, cum res in se absoluta concipitur à nobis instar respectivæ, seu per speciem rerum relativarum, & terminis comparativis explicatur; nec tamen ulla ipsi tribuitur ex parte objecti ratio: quemadmodum res spiritualis à nobis concipitur instar corporeæ, v. g. Angelus instar alui juvenis, quamvis nulla ipsi tribuatur corporeitas vera vel ficta.

33 Dividitur 3. in *mutuam*, & *non mutuam*. Prima datur, cum duo extrema se se invicem respiciunt, ut pater, & filius. Secunda, cum respectus, aut ordo non est reciprocus. Relatio mutua, alia dicitur *aquiparantia*, quæ scilicet eodem modo denominat utrumque extremum, ut Relatio similitudinis, aut æqualitatis: alia *disq̄parantia*, quæ suis extremis diversas tribuit denominationes, ut Relatio patris, & filii, vel majoris, & minoris.

34 Dividitur 4., & principaliter, in *transcendentalem*, & *prædicamentalem*. Transcendentalis est, quæ tota realiter identificatur cum immediato subjecto, quod referri dicitur: ideo non est à subjecto separabilis: nec semper postulat existentiam termini; sed sæpe respicit terminum purè possibilem.

35 Exemplo sint respectus unionis ad extrema, actionis ad

effectum, cognitionis ad objectum, potentiæ ut productivæ ad suos terminos ut producibiles, & generatim respectus illi, qui consistunt in exigentia subjecto intrinseca, vel in aptitudine per se ordinata ad aliquid.

36 In his omnibus Relatio est penitus identificata subjecto proprio, & immediato: & ideo vocatur *transcendentalis*: quia subjecti essentiam intimè transcendit; vel etiam quia non pertinet ad certum aliquod Prædicamentum, sed omnia transcendit sub propriis eorum conceptibus: nam Ubicatio, Actio, & Passio sub propriis conceptibus transcendentalē Relationem præ se ferunt ad corpus, agens, & passum: quodlibet Accidens ad substantiam; quælibet item entitas incompleta ad suum complementum; imò quælibet creatura ad primam causam.

37 Relatio verò prædicamentalis est, quæ realiter distinguitur, saltem inadæquatè, à subjecto immediato: ideoque ipsum jam in suo esse constitutum velut accidentaliter denominat: estque ab ipso plerumque separabilis, seu potens deficere permanente subjecto, & semper indiget termino actualiter existente. Exemplo sint Relationes æqualitatis, similitudinis, paternitatis creatæ, coexistentiæ, majoritatis, &c., quarum indolem explicabimus inferius.

38 Sola Relatio prædicamentalis est, quæ propriè pertinet ad Prædicamentum Relationis; diciturque *habere totum suum esse ad aliquid*, videlicet pro explicito, quia,

dum apprehenditur denominatio relativa ut talis, v. g. denominatio *similis*, nihil in ea primo aspectu apparet, nisi quoddam esse connotans aliquid à subjecto distinctum. Vel intellige ly *totum de esse* Relationis in genere; nam Relatio in specie, prædicata sua peculiariter formaliter includit.

39 Aristoteles 5. Metaph. cap. 15. prædicamentales Relationes distribuit in tria genera. (u) Primum earum, quæ fundantur in *unitate*, & *numero*, idest, in convenientia, & disconvenientia. Tales sunt Relationes *majoris*, & *minoris*, *aqualis*, & *inaqualis*, *similis*, & *dissimilis*, *eiusdem*, & *diversi*. Ubi nota, quod Aristotelica phrasis *identitas* in præsententi sonat convenientiam duorum in substantia sumpta *substantia* generatim pro essentia cujusque entis: *similitudo* propriè sonat convenientiam in qualitate: *aqualitas*, convenientiam in quantitate.

40 Secundum genus est earum, quæ fundantur in *actione*, & *passione*, sive physica, ut Relatio *producentis*, & *producti*; sive intentionali, ut Relatio *cognoscentis*, & *cogniti*; sive morali, ut Relatio *domini*, & *servi*. Huc etiam pertinent Relationes *unitorum* per unionem distinctam, *emementis*, & *vendentis*, *mariti*, & *uxoris*, & aliæ hujusmodi.

(u) Πρὸς τι λέγεται, τὰ μὲν ὡς διπλάσιον πρὸς τὸ ἥμισυ, καὶ τριπλάσιον πρὸς τὸ τρίτημόριον, καὶ ἕως πολλαπλάσιον πρὸς τὸ πολλοσημῶριον, καὶ ὑπερέχον πρὸς ὑπερεχόμενον. τὰ δ' ὡς θερμαντικὸν πρὸς θερμαντὸν, καὶ τμητικὸν πρὸς τμητὸν, καὶ ἕως τὸ ποιητικὸν πρὸς τὸ παθητικόν. Ἐὰ δ' ὡς τὸ μετρητὸν πρὸς τὸ μέτρον, καὶ τὸ ἐπισητὸν πρὸς ἐπισημὸν, καὶ αἰσθητὸν πρὸς αἰσθησιον.

41 Tertium earum, quæ fundantur in *mensura*, & *mensurabili*, ut Relatio Scientiæ ad scibile: ubi non est sermo de mensura quantitativa (hæc enim fundat Relationem æqualitatis,) sed de mensura objectiva, cui proportionatur perfectio actus: dicitur enim objectum mensura cognitionis, quia perfectionem ejus regulariter ex objecto colligitur. Verum hæc Relatio re ipsa est transcendentalis ex parte Scientiæ; solúmque erit prædicamentalis in objecto ut cognito, & ad secundum genus reduci poterit.

42 Denique diligenter notandum, in omni denominatione relativa reperiri *subjectum*, *terminum*, & *rationem fundandi*. Subjectum (quod, & *fundamentum* appellatur) est id, quod refertur, & in comparatione mentali accipitur in recto. Terminus est id, quod ab alio respicitur, & in comparatione mentali accipitur in obliquo. Ratio fundandi (quæ vocatur etiam *fundamentum proximum*) est id, quod ex parte objecti movet Intellectum, ut subjectum concipiat comparative ad terminum. Sic, dum dicimus, *Petrus est Paulo similis in albedine*, Petrus est subjectum, Paulus est terminus, albedo in utroque existens, est ratio fundandi.

43 In Relativis transcendentibus ratio fundandi (quæ juxta omnes

nes
la e
men
gene
per
gene
form
tion
veni
aliqu
subje
cum
relat
tudini
est
duæ
simil
ratio
vel
realit
subje
ex te
tingu
cunt
rietes
albed
4
quod
multi
aptitu
action
rò,
neces
vel p
funda
rum
quia
quia
tionu
ducen
lii, &

res est Relatio ipsa) consistit in sola essentia subjecti. At in prædicamentibus diversa est juxta diversa genera Relationum, de quibus nuper ex Aristotele. Nam in primo genere ratio fundandi consistit in illa forma, vel prædicato duplici, ratione cujus conveniunt, aut disconveniunt subjectum, & terminus: & aliquando est indistincta realiter à subjecto, & termino simul sumptis: cum enim Petrus refertur ad Paulum relatione identitatis (id est, similitudinis in substantia,) ratio fundandi est substantia utriusque: &, cum duæ albedines in abstracto dicuntur similes, vel duæ quantitates æquales, ratio fundandi est utraque albedo, vel utraque quantitas: sed adhuc realiter inadæquatè distinguitur à subjecto, siquidem constituitur etiam ex termino. Aliquando realiter distinguitur ab utroque, ut quando dicuntur similes in albedine duo parietes; tunc enim ratio fundandi est albedo utriusque.

44 In secundo genere (ad quod & tertium reducitur ex n. 41.) multi volunt, ut ratio fundandi sit aptitudo, vel potentia subjecti ad actionem, aut passionem; actio verò, vel passio, sit tantum conditio necessaria. Sed, quod ipsamet actio vel passio, vel unio, &c., sit ratio fundandi, sentiunt plures alii: quorum sententiam præferimus; tum quia clarior est, & expeditior; tum quia non alia est forma denominationum recipientis & recepti, producentis & producti, patris & filii, &c.

45 Nec obstat quod Petrus dicatur *actualiter* pater Joannis, transacta physicè actione generativa, quandiu existit uterque: ad hoc enim sufficit quod actio perseveret moraliter. Sic ab actu peccati physicè præterito, & moraliter permanente, dicitur homo verè, & propriè peccator, odio dignus, & reus iræ.

CAP. IV.

IN QUO CONSISTAT RELATIO PRÆDICAMENTALIS?

46 **T**Riplex est sententia. *Prima* totam Relationem (saltem primi generis, de quo maxime disputatur) identificat cum solo fundamento proximo, seu cum ratione fundandi, quæ se tenet ex parte subjecti relati, ita ut terminus, & quidquid se tenet ex parte termini, nullatenus constituat intrinsecè Relationem, sed sit purum connotatum extrinsecum, quamvis necessario requisitum, ut Relatio detur. V. g. Relatio, qua album A. dicitur simile albo B., tota consistit in albedine A.; requirit tamen necessario existentiam albedinis B., tamquam purum connotatum extrinsecum. Ab hac de connotatis doctrina, qua passim aliàs utuntur, Auctores ejus *Connotatores* appellantur.

47 *Secunda* Relationem statuit in modo quo iam accidentali realiter distincto à subjecto, termino, & ratione fundandi, qui modus inhæreat subjecto relato, nec aliud munus habeat, quam purè respicere terminum; ideoque ipse sit Relatio formalis, nempe similitudo, æqualitas,

lis, paternitas, filiatio, &c. Ita sentiunt Thomistæ, & plerique Scottistæ. *Tertia* Relationem identificat cum ratione fundandi adæquatè sumpta, prout hæc à nobis explicata est ad finem capit. præced., adeoque prout spectat etiã ad terminum in primo genere. Ita communiter Auctores nostri, quos alii sequuntur.

Rejicitur prima sententia.

48 **C**haritatis gratia loquamur de Relatione coexistentiæ Petri ad Paulum, quam Connotatores dicunt identificari cum sola existentia Petri (adde insuper modum durationis, si fortè datur, de quo nulla quæstio in præsentia) quamvis ita connotet actualem existentiam Pauli, ut sine illa stare nullatenus possit. *Arguitur* ergo sic: existente Petro, & deficiente Paulo, dicta Relatio coexistentiæ non existit, ut certum est omnibus: ergo dicta Relatio non identificatur adæquatè cum sola existentia Petri. Patet *Consequentia*: quia generatim evidens est, quod ex duobus adæquatè identificatis nequit unum in rerum natura existere sine altero: ideoque separabilitas, qua possit unum existere non existente altero, ab omnibus censetur signum evidens distinctionis realis.

49 Aliis terminis. *Id, quo solo deficiente, & manentibus cæteris ab eo adæquatè distinctis, deficit res A., vel est tota essentia rei A., vel saltem pars essentia illius*: sed deficiente sola existentia Pauli, & manentibus cæteris, adæquatè ab ea distinctis, deficit Relatio A.: ergo existentia

Pauli vel est tota essentia talis Relationis, vel saltem pars intrinsecè constituens illam. *Minor* cum *Consequentia* constat. *Major* nititur huic principio per se noto, *Impossibile est idem simul esse, & non esse*. Si enim id, quod deficit, non est tota essentia, nec constitutum essentia rei A. ergo eo solo deficiente, nihil deficit ex quidditate, & essentia rei A.: ergo nec deficit ipsa res A., quæ est sua ipsius quidditas, & nihil ultra: vel, si deficit, sequitur eam simul esse, & non esse.

50 Et ut in materia præsentia loquamur, per te tota entitas, quidditas, & essentia Relationis prædictæ, adæquatè & unicè consistit in existentia Petri actualiter duranti: ergo, dum nihil istius existentia deficit, nihil Relationis deficit: aliunde deficit Relatio per te, deficiente existentia Pauli, etsi nihil existentia Petri deficiat: ergo Relatio deficit, quando nihil ipsius deficit. Quid autem deficere simul, & non deficere, si hoc non est?

51 Dicunt Connotatores, manere posse constitutiva omnia alicujus compositi, quin maneat compositum ex defectu connotati extrinseci (idem dicunt de re simplici, nempe manere posse totam ejus entitatem, quin res maneat eo quod tunc partes compositi maneat solum entitative, & materialiter, non verò formaliter in esse partium, vel prout partes, & conjunctiva sunt: quia non sunt partes, nisi prout connotantes talem terminum extrinsecum. Addunt, manere tunc constitutiva

om-

omnia, vel rem ipsam, de qua est sermo, *quoad entitatem*, non *quoad denominationem*: item manere *quoad implicitum, quidditative, quoad rectum, ut quod*; non autem *quoad explicitum, denominativè, quoad obliquum, ut quo*.

52 Hæc verba sunt sensu vacua. Insistamus Relationi, claritatis gratia. Quæro abs te, an existentia Petri, prout *formaliter* est essentia Relationis, vel prout *connotans* terminum, vel ita ut sumatur Relatio *quoad denominationem, quoad explicitum, quoad obliquum, vel ut quo*: an, inquam, sic accepta constituatur per aliquid distinctum ab existentia nude sumpta secundum suam entitatem actu durantem? Si neges: ergo quoties perseverat existentia Petri quoad entitatem actu durantem, perseverare debet cum illis omnibus administriculis, ita ut Relatio maneat cum tota realitate objectiva reduplicationum illarum (suppono cum Adversariis, reduplicationes illas, *quoad denominationem, quoad explicitum &c.*, non consistere in solis verbis, aut conceptibus, sed habere suam realitatem ex parte objecti;) alioqui redibit eodem impetu argumentum supra factum.

53 Si autem asseres: jam ergo Relatio *formaliter* ut talis, vel sumpta *quoad denominationem &c.*, non consistit in sola entitate existentiae Petri, sed insuper constituitur in esse talis per aliquam aliam realitatem objectivam, sicut *de obliquo, sive ut quo*. At de Relatione sic accepta nos loquimur. Ubi nota,

posse aliquid importari *ut quo*, vel *de obliquo*, & tamen intrinsecè constituisse rem. Sic enim Gratia intrinsecè constituit denominationem Filii Dei adoptivi, licet *de obliquo, & ut quo*; non enim ea denominatio verificatur nisi de creatura rationali.

54 Scio, plura esse ita connexa cum aliquo connotato penitus extrinsecò, ut, eo deficiente, necessario deficient. Sic unio connectitur essentialiter cum extremis, & actio cum termino, aded ut chimericum sit actionem, v. g. existerè, deficiente termino, à quo tamen actio distinguitur adæquatè. Sed tunc falsum est, quod actio deficiat, solo termino deficiente, & manentibus in rerum natura cæteris entitatibus adæquatè distinctis à termino actionis; nam tunc, præter terminum, deficit etiam ipsamet *entitas actionis materialiter sumpta, quidditative, & quoad rectum*: & per defectum hujuscæ entitatis deficit *formaliter* actio; per defectum autem termini solum deficit actio *purè illativè*, quatenus ex defectu termini infertur defectus entitatis actionis, titulo scilicet connexionis essentialis.

55 Atqui juxta Adversarios ex defectu termini Relationis non sequitur defectus alterius entitatis, ex qua Relatio constituatur: ergo ex defectu termini non deficit Relatio *purè illativè*. Vel ergo Relatio permanet adhuc; vel, si deficit, *formaliter* deficit, eo quod intrinsecè constituitur ex termino.

56 Unde colliges, importunè instari nostrum argumentum in ac-

tione, unione, & aliis metaphysicè connexis cum alio adæquatè distincto. Numquam enim salvatur, quòd deficiente termino, maneat actio *materialiter*, quoad *entitatem*, quoad *rectum*, &c.: immò quoties deficit actio, ut *connotans* terminum, deficit etiam *entitativè*, seu *quidditativè*, ipsaque formalis *connotatio* est inseparabilis ab entitate actionis. Omnia hæc aliter accidunt, quando res aliqua ponitur essentialiter pendens à connotato sibi extrinseco, quia tamen entitas illius rei, vel aliquod ex constitutivis ejus, habeat connexionem cum tali connotato, sed potius sine illo permanere possit in rerum natura. Hoc volunt passim Connotatores, nominatim in Relatione. Id verò mihi prorsus implicatorium apparet, tum hic, tum in quavis alia materia.

57 Ubi notandum, quod Thomistæ sæpè utuntur doctrina Connotatorum, cum sermo est de munere, seu denominatione rei secundaria, quam dicunt posse deficere, permanente re per defectum solius connotati purè extrinseci. Sed querendum ab ipsis est, an denominatio secundaria identificetur adæquatè cum sola re denominata? Si negent: ergo intrinsecè claudit aliquod aliud constitutivum. Si assentiant: ergo repugnat, quod talis denominatio deficiat, permanente re, nisi deficiat simul, & non deficiat; ut supra generatim arguebamus.

58 Notandum insuper, immerito à multis allegari nostrum Doctorem Exim. pro doctrina Connotatorum. Eam enim expressè, & efficaciter impugnat *disp. 7. Metaph. sect. 2. n. 3.*, tum generatim, tum speciatim circa Relationem, eodemque utitur argumento, quo nos uti sumus. Quo autem sensu *disp. 47. sect. 2. & 8.* terminum Relationis appellet *connotatum*, vid. in Log. sup.

Rejicitur secunda sententia.

59 **S**ententia de modo Relationis superaddito rationi fundandi, licet chara Thomistis & Scotistis, *rejicitur* 1. quia præscindendo ab isto modulo, vel si ejus resultantia impediretur à Deo (ut potest, juxta plerosque Adversarios,) subsisteret vera similitudo, æqualitas, majoritas, paternitas, &c.: non enim ideò desineret ovum esse ovo simile, nec palmus palmo æqualis, nec totum majus sua parte, nec genitor prolis suæ pater, & sic de aliis. Et quidem non purè fundamentaliter (ut Adversarii respondent,) sed formaliter, id est, verè, ac propriè. Quid enim sonat juxta communem sensum, duo esse propriè similia, v. g. in colore, nisi unum habere talem colorem, qualem alterum? quod certè verificatur per solos colores utriusque unitos.

60 Profecto juxta Aristotel. in Categor. cap. de *Qualit.*, (x) *Similia, dissimiliaque per qualitates solas dicuntur: simile enim quidpiam cui-*

(x) Ομοια δὲ ἢ ἀνόμοια κατὰ μόνους τὰς ποιότητες λέγεται. ὁμοιον γὰρ ἕτερον ἑτέρῳ οὐκ ἔστι κατ' ἄλλο οὐδεν, ἀλλ' ἢ καθὼς ποιοῦν ἔστιν.

piam nulla alia ratione esse videtur, quam ea, qua tale est. Non potuit Aristoteles, Prædicamenti hujus inventor, clarius excludere modum superadditum, ut omnino superfluum. Expende illud, per qualitates solas, & illud, nulla alia ratione, ut videas, an Aristoteles ultra qualitates desideret aliud, quod sit tota ratio formalis assimilandi.

61 Adde, quod impedita Divinitus resultantia modi, duo alba forent similia in non habendo modum. Nunc etiam pro signo priori ad modum præensum, verè similia sunt in ratione causæ proximè potentis illum causare, vel in ratione fundamenti proximi. Ipsa quoque denominatio *fundamentaliter similis*, quæ, juxta Contrarios, non constituitur per modum, est denominatio formaliter relativa, cum sit contingens albedini, ab ea separabilis, & impotens à nobis concipi nisi cum ordine ad terminum.

62 *Rejic. 2.* ab absurdo. Nam ex illa sententia sequitur, quavis muscâ denuò productâ, vel se movente, statim resultare mutationes innumeras in toto Universo; quia statim in omnibus Entibus Universi produci debent novi modi Relationum ad muscâ, videlicet *coexistentiæ, distantia, dissimilitudinis, inæqualitatis &c.*; qui omnes modi repente perire debent percunte muscâ, cum nequeant sine termino conservari. Hoc & per se dissonum apparet, & est contra D. Thomam,

63 Qui in 5. *Physic. lect. 3.* sic ait cum Aristotele: *Nihil advenit mi-*

hi de novo per hoc, quod incipio esse alteri aequalis per ejus mutationem. Et 3. p. q. 16. art. 6. ad 2., *Et, quæ relativè dicuntur, possunt de novo prædicari de aliquo absque ejus mutatione, sicut homo de novo fit dexter absque sua mutatione, per motum illius, qui fit ei sinister.* Alia testimonia D. Thomæ, necnon D. Anselmi; & D. Bonaventuræ, dedimus in Log. fus.

64 *Rejic. 3.* Una Relatio refertur ad alias Relationes inconexas, absque novo modo, v. g. una paternitas similis est paternitati alterius hominis, est etiam absque ulteriori modo dissimilis Relationibus æqualitatis, majoritatis, coexistentiæ, &c., si enim requiritur ulterior modus: cum de illo idem argumentum fieri possit, dabitur processus modorum infinitus. Pariter ergo sine modo superaddito poterit una albedo referri ad aliam. *Prob. Conseq.:* tum quia utrumque, vel neutrum probant pleraque argumenta Contrariorum. Tum quia duæ Relationes inconnexæ, & diversi generis, non aliter inter se comparantur, quam duæ res omnino absolutæ.

65 Nolunt Thomistæ, ut una Relatio resultet ex alia: ideoque volunt ut paternitas A. per se ipsam referatur ad omnes alias Relationes, & res inconexas. Quodsi ab ipsis quæras, quomodo paternitas A. sine sui mutatione incipit, ac desinit esse similis alteri? respondent, denominationem *similis*, eo quod sit secundaria in paternitate A., deficere per defectum solius connota-

in extrinseci. Ex qua doctrina volunt insuper, ut Petrus v. g. per unicum paternitatem referatur ad omnes, quos habuerit, filios; per unicum similitudinem, ad quosvis homines; per unicum coexistentiam, ad omnes res actu existentes, &c.

66 Scotistæ, licet admittant Relationem superadditam Relationi, tamen, ut evitent processum in infinitum, hñlere coguntur in quibusdam modis, qui per se ipsos referantur ad innumeros alios inconnexos. Et cum nolint Relationes istas, utique contingentes, constitui per terminos, tenentur earum defectum explicare, sicut Thomistæ, per doctrinam Connotatorum. Verum hæc doctrina efficaciter impugnata manet.

Tertia sententia præfertur.

67 **P**ræferenda igitur est tertia sententia communis in Schola nostra, que Relationem realiter identificat cum adæquata ratione fundandi. *Probatur* autem facile. Id, quo præcisè intellecto, Relatio plenè intelligitur. & quo non intellecto penes eam debet sui partem, nequit Relatio intelligi, est unica, & tota quidditas Relationis. Atqui præcisè intellecta v. g. duplici albedine ut quatuor, altera unita Petro, altera Paulo, intelligimus quidquid sufficit, ut incunctanter dicamus Petrum esse Paulo *similem* in albedine, ut probatum est n. 59., & 60.: & si quælibet ex hisce entitatibus non intelligatur, individua ista denominatio nequid intelligi: ut experientia constabit: ergo &c.

68 In Relationibus secundi generis res est clarior. Nam in denominationibus *producentis, & producti, genitoris, & geniti, seu patris & filii, unitorum, conjugum, &c.*, quæ sunt denominationes per se relativæ, tota, & unica forma est productio, generatio, unio, contractus matrimonii, &c.; in qua forma consistit ratio fundandi, ex dictis cap. 1. Dicitur autem *ratio fundandi*, quia fundat conceptum connotativum, cum sit ipsius Relatio realis. Nec obstat, quòd productio sæpe sit actio transiens, & agenti extrinseca. Quia non omnis Relatio debet esse physicè intrinseca subjecto, nisi ut summum radicaliter, aut fundamentaliter.

69 Hinc *inferes* 1., quòd Relatio prædicamentalis variè constituitur, juxta varietatem rationis fundandi. Aliquando enim consistit in complexo duplicis substantiæ, ut Relatio identitatis duorum hominum: aliquando in complexo duplicis accidentis absoluti, ut similitudo, & æqualitas, aliquando in simplici entitate modali, ut Relatio unionis inter materiam, & formam, Relatio producentis, & producti, patris, & filii: aliquando in complexo duplicis modi, ut propinquitas, aut distantia localis.

70 Semper tamen realiter distinguitur, saltem inæquate, à subjecto, quod denominat, ut inde à Relatione transcendentali discernatur. Subjectum enim, quod denominatur v. g. per Relationem convenientiæ Petri, & Pauli quoad na-

tu-

turan
que
com
mæ
& e
quo
guit

eade
tran
& p
qua
nes
ne,
tipf
extr
ad
que
vice
& c
cogn
istor
Rel

titas
secu
qua
pot
vor
v. g
ces
li,
tru
ver
niti
igit
Pet
pe
den
pat
non

turam, non est complexum utriusque hominis, sed alteruter homo; complexum autem gerit munus formæ, vel quasi formæ denominantis, & est integra Relatio, quæ ab unoquoque homine inadæquatè distinguitur.

71 *Inferes* 2., quod potest eadem simplex entitas esse Relatio transcendentalis sui ipsius ad aliud, & prædicamentalis aliorum inter se, quatenus illis præstat denominationes correlativas. Sic accidit in unione, actione, cognitione, quæ semetipsas transcendentaliter referunt ad extrema, ad causam, & effectum, ad Intellectum, & objectum; simulque, prout denominant extrema invicem *unita*, causam *producentem*, & effectum *productum*, Intellectum *cognoscentem*, & objectum *cognitum*, istorum inter se prædicamentales sunt Relationes.

72 Unde sequitur, quod entitas realiter indivisibilis (saltem in secundo genere Relationum, seu quando Relatio est entitas modalis) potest esse forma duorum correlativorum, eorumque mutua Relatio: v. g. unio, productio, receptio. *Dices*: ergo, dum Petrus est pater Pauli, paternitas est filiatio: ergo Petrum denominabit *filium Pauli*. Sed vero instantia manifesta est in cognitione, & productione. Paternitas igitur in casu posito est filiatio, non Petri respectu Pauli, sed Pauli respectu Petri; hæc autem filiatio verè denominat Petrum, non *filium*, sed *patrem*; quia denominationem *fili* non continet ut dandam Petro, sed

tantum ut dandam Paulo.

73 *Dices* iterum: denominationes *patris*, & *fili* sunt oppositæ, petuntque distinctionem realem. *Dist.*: distinctionem realem subjectorum, *conc.*; formarum, nego: & insto in denominationibus *recipientis*, & *recepti*, *producentis*, & *producti*.

CAP. V.

FUNDAMENTA CONTRARIA DIS-
solvuntur.

74 **O**bjic. 1.: si nostra sententia vera est, Relatio *identitatis*, seu *conformitatis*, qua Petrus est sicut Paulus in natura humana, consistet in complexo utriusque. Hoc autem falsum esse *probat* 1.: quia complexum illud est undique substantiale: Relatio autem est accidens, cum sit Prædicamentum à Substantia distinctum, debeatque subjecto advenire contingenter. 2. quia Relativum, & Absolutum opponuntur, proindeque identificari non possunt: at quidquid est in eo complexo, est absolutum. 3. quia *totum esse Relationis est ad aliud*: quod minimè verificatur de tali complexo.

75 *Resp.* Concedo sequentiam, quin obstant probationes objectæ. *Ad* 1.: Relatio non semper debet esse accidens physicum, & in essendo, sed potest esse accidens logicum, sive in prædicando, quatenus tribuit denominationem subjecto contingenter. Talis est denominatio *similis actualiter in natura humana*; prædicatur enim contingenter de Petro; quia ultra naturam Petri, constitutivè involvit naturam Pauli actu

existentiam; Petro autem accidentarium est, quod existat Paulus.

76 Hinc Petrus absque intrinseca sui mutatione transire potest de non habendo ad habendum illam denominationem relativam, aut è converso, per solam scilicet mutationem Pauli. Et instatur in denominatione proximè fundamentaliter similis in natura, quæ denominatio est etiam contingens, & superveniens Petro, cum exigat existentiam Pauli; & tamen nullum addit accidens physicum.

77 Nec Relatio debet realiter distingui semper à Substantia, vel à reliquis Prædicamentis, ut in Metaphysica ostendemus. Unde D. Thomas 11. Metaph. lect. 9. ad finem, *Prædicamenta*, inquit, *diversificantur secundum diversos modos prædicandi. Unde idem secundum quod diversimodè de diversis prædicatur, ad diversa Prædicamenta pertinet.* Sufficit ergo distinctio rationis, etiam imperfecta, seu penes modum significandi, ut Prædicamenta dicantur diversa: quia sufficit ad diversos prædicandi modos. En duplex prædicatio. *Petrus est homo, Petrus est Paulo similis in natura.* Utraque prædicat aliquid physicè substantiale; sed valde diverso modo: nam prima est necessaria, & essentialis, nihilque connotat à Petro distinctum; atque ideo pertinet ad Prædicamentum Substantiæ; secunda vero est contingens, & defectibilis permanente subjecto, constituiturque per connotationem alterius extremi distincti; & ideo pertinet ad Prædicamentum Rela-

tionis.

78 *Ad 2. prob.: si absolutum idem sonet, ac liberum ab omni respectu ad aliud, etiam transcendentali, nihil est in rebus creatis absolutum, ex dictis n. 36. Si autem idem sonet, ac aptum concipi, & explicari in propria specie citra comparisonem cum alio, complexum Petri, & Pauli est quid absolutum; quia verè potest in specie explicari terminis non comparativis, his v. g. duplex homo, duplex animal rationale. At in hoc sensu absolutum realiter non opponitur omni relativo, sed dumtaxat relativo entitative modali, quale invenitur in Relationibus secundi generis. Potest enim eadem res tum absolute, tum comparative concipi. Ut summum dabitur oppositio quoad statum intentionalem, quatenus non est idem cognosci comparative, & cognosci absolute.*

79 *Ad 3. Probat.: totum esse illius complexi, prout conceptibilis conceptu comparativo, verè est ad aliud pro explicito: quia sub hoc conceptu, Petrus in natura similis Paulo, solum explicatur quo modo Petrus se habeat ad Paulum. Vid. supra n. 38. Sed hic cavenda æquivocatio. Cum audis, quod totum esse Relationis est ad aliud, ne intelligas ad aliud distinctum à tota Relatione primi generis, sed ad aliud à subjecto relato: ut sensus sit iste: totum esse Relationis, qua Petrus dicitur Paulo similis in essentia, est referre Petrum ad aliud à Petro nempe ad Paulum.*

80 Ratio est; quia *ly aliud* solum debet intelligi respectu illius subiecti, quod accipit denominationem *relati*, v. g. denominationem *similis, aequalis, majoris, &c.* At Relatio, quatenus est adæquata forma, vel quasi forma, est id *quo* subiectum denominatur *simile, &c.*, sed non est id *quod* eam denominationem accipit: est *similitudo*, sed non est *similis*: quemadmodum actus potentiae visivæ est *visio*, sed non est *videns*, nec *visus*, nisi purè *ut quo*; & sic de aliis innumeris.

81 Hinc, si dicas: Relatio respicit terminum *ut quid extrinsecum*, sive *ut quid distinctum*. *Dist.*: respicit *ut quod nego*; Relatio enim prædicamentalis, quatenus talis est, non est *quod* respicit terminum, sed est id *quo* res una respicit aliam, ideoque definitur, *Respectus*, vel *Habitudo unius rei ad aliam*: respicit *ut quo*, *subdistinguo*; respicit terminum, *ut quid distinctum*, vel extrinsecum Relationi adæquatè sumptæ, *nego*; *ut quid distinctum*, vel extrinsecum soli subiecto, *conc.* Hinc etiam hæc propositio, *Petrus, ut distinctus à Paulo, est Paulo similis in natura*, vera est, si denotet, Petrum, *ut distinctum à Paulo*, esse subiectum, quod denominatur *simile Paulo*; falsa tamen, si denotet, Petrum in se habere quiddam involvitur in denominatione *similis*, tam *ut quo*, quam *ut quod*.

82 Itaque similitudo specifica Petri ad Paulum est quædam quasi forma constituta ex naturis Petri, & Pauli, tribuitque Petro denomi-

nationem partim intrinsecam, partim extrinsecam, in qua denominatione Petrus gerit munus formæ partialis, & subiecti totalis, & Paulus constituit purè *ut quo* denominationem *similis* convenientem Petro. Idem tenentur Adversarii dicere in denominatione *proximè fundamentaliter similis*; necnon cum duæ paternitates, vel duæ similitudines inconnexæ, denominantur *similes*.

83 Ex dictis colliges, quod similitudo inter Petrum, & Paulum reciproçè refert utrumque extremum per eadem sui constitutiva, cum sola diversitate subiecti denominati; nam prout est Petri ad Paulum, solum Petrum denominat; & prout est Pauli ad Petrum, solum Paulum. Nec istæ denominationes inverti possunt, ita ut Petrus, aut Paulus denominetur sibi metipsum *similis*, nisi propria essentia illius similitudinis invertatur: quia licet forma sit una, & eadem, continet tamen duos effectus formales, distinctis subiectis determinatè præstandos. Sic, dum ignis A. producit ignem B., una & eadem productio denominat A. *producentem*, & B. *productum*, non è converso.

84 Unde facilè solvitur, quod objici solet in Relatione *Majoritatis*, v. g. cubiti ad palmum, quæ constituitur ex utraque quantitate. Videlicet, quod palmus ad cubitum referretur Relatione *majoritatis* (si quidem hæc eadem est cum Relatione *minoritatis*,) ac proinde denominabitur *major* cubito. Et eadem ratione sequitur, quod cubitus erit

minor palmo, cum ad illum referatur Relatione *minoritatis*.

85 Solvitur, inquam, facile, quia palmus ad cubitum refertur quidem *majoritate*, at non qualicumque: non quæ sit *majoritas* palmi, sed quæ sit *majoritas* cubiti, simulque *minoritas* palmi, cui soli tribuit denominationem *minoris*, & soli cubito *majoris*. Et insto in *majoritate fundamentali proxima*, & in ea, qua Coelum denominatur *maius* modo Relationis à se producto.

86 *Objic. 2.*: nostra sententia re ipsa negat Relationes reales. *Prob. 1.*: quia nihil in Relatione *similitudinis* &c. nos admittimus, quod non admitterent Veteres illi, qui Relationes ex parte objecti negasse dicuntur. *2.*: quia nihil ponimus, quod suapte natura habeat ordinari ad aliud; nam album A. ex se non ordinatur ad album B., nec vice versa; complexum autem utriusque nec potest habere ordinem, quem non habent partes ejus, nec respicit *aliud* à se distinctum. *3.*: quia non salvamus in Relatione conceptum *In*: nam in Relatione *identitatis* inter duas substantias, nullam damus formam, quæ subjecto inhæreat. *4.*: quia Relatio est ens *per se unum*: nos autem *ponimus unum per accidens*, sive unum per aggregationem, cujusmodi est complexum ex duplici albo. *5.*: quia vera Relatio debet *resultare* ex fundamento & termino simul positus.

87 *Resp. neg.* assumptum; cuius Probationes non urgent. *Ad 1.*: hoc distamus à negantibus Relationes reales, quod illi negabant dari

à parte rei formalem *similitudinem* &c., quamvis actu existerent duo alba, solúmque in his agnoscebant fundamentum ad actum Intellectus comparativum, in quo consisteret *similitudo* formalis: nos autem agnoscimus ex parte objecti, & ante operationem Intellectus, quidquid sufficit, ut existat vera, propria, formalis, & completa *similitudo*, *æqualitas*, *majoritas* &c., adeo ut hæc nomina non necessariò verificentur de actu Intellectus comparante objecta, sed plenum habeant in objectis ipsis verificativum. Hæc autem sunt nomina Relationum, quæ nobis reliquit Aristoteles.

88 *Ad 2.*: in Relationibus secundi generis aliquid ponimus, quod suapte natura clarè ordinatur ad aliud (transcendentaliter *ut quod*, & prædicamentaliter *ut quo*,) v. g. actionem, passionem, unionem. In primo autem genere, v. g. in similitudine duplicis albi, quod ex se ordinatur ad aliud, non est unumquodque album nudè sumptum, & seorsim spectatum; nisi ut summum *inchoativè*, vel *in aptitudine*; sed est *ut quo* tota similitudo, consistens in complexo utriusque albi, & conveniens alterutri eorum respectu alterius; quæ similitudo tota ex se ordinatur ad aliud, non quod sit *aliud* à se tota, sed quod sit *aliud* à recto, vel subjecto, cui ipsa convenit, ut jam supra monuimus.

89 Porro *ex se ordinari ad aliud*, est ita se habere, ut non possit explicitè concipi (etiam intuitivè, vel per speciem propriam,) nisi

com-

comparando unum cum alio. Atque ita se habet illud complexum, quatenus tribuit denominationem *similis*; nequit enim denominatio ista concipi, nisi comparando unum album ad aliud. Nec repugnat quod totum complexum habeat aliquid, quod non habeant singule partes consideratæ seorsum; alioquin complexum ex unitatibus non esset numerus; nec complexum ex hominibus esset Respublica.

90 *Ad 3.*: plurimæ Relationes habent physicè conceptum *In*, cum sint accidentia physicè inhærentia subjecto relato, juxta dicta cap. 3. circa rationem fundandi. Quoties verò ratio fundandi non distinguitur à subjecto, & termino, tunc, sicut Relatio non est accidens physicè, sed tantum logicè, & ex modo prædicandi contingenter; ita non nisi logicè, & ex modo significandi habet conceptum *In*, quatenus videlicet à nobis concipitur, & significatur instar formæ denominatis subjectum, & ipsum afficientis.

91 *Ad 4.*: Relatio debet esse *unum per se*, non unitate physica (quam tamen sæpè habet Relatio secundi generis,) sed unitate logica, seu prædicationis, quatenus prædicatur sub nomine univoco, spectante ad unum Prædicabile, nempe ad quintum. Nec alia *unitas per se* requiritur in Prædicamentis, ut cernitur in Prædicamento *Habere* cum dicitur v. g. *Homo est vestitus*.

92 *Ad 5.* illa *resultantia* non est effectiva, sed formalis, scilicet per modum effectus formalis realiter distincti, eo sensu quo ex anima, &

corpore unitis resultat esse hominis, & ex objecto, & cognitione resultat esse cogniti. Denique moneo, ut præ oculis habeas instantiam in Relatione, qua referuntur inter se duæ Relationes inconnexæ, utique sine aliis modis superadditis, ne isti sint infiniti.

93 Nam in primis, cum duæ Paternitates dicuntur *similes*, nihil apparet in complexo utriusque, quod ex se ordinetur ad aliud: una enim Paternitas ordinatur quidem ad suam filiationem, vel ad filium, sed non ad aliam Paternitatem. Deinde, similitudo illa non habet physicè conceptum *In*; quia Paternitas A., quæ est fundamentum, vel subjectum, nec inhæret sibi ipsi, nec est subjectum Paternitatis B., ad quam refertur. Præterea similitudo non erit *unum per se*; quia consistit in complexo fundamenti, & termini, nisi recurratur ad Connotatores. Postremo, nec apparet quomodo similitudo resultet ex Paternitate A., & B., simul positis, cum non sit accidens utrique superadditum.

94 Quædam alia argumenta soluta sunt in Log. fusiore. Ibi quoque diximus, qualiter intelligendum sit D. Thomas, dum sæpe loquitur de Relatione creata, quasi de accidenti, quod realiter superadditur fundamento. Vocat autem esse Relationis *imperfectissimum*, ac *debilissimum*, pro explicito conceptus *Ad*. Quia denominatio relativa ut talis, quatenus superaddita perfectioni absolute subjecti, sædè nihil valoris physici ad seipso enim quod Petrus sit albus, non redditur physicè melior, dum il-

li accrescit denominatio *similis albo alteri*, quæ jam unice pendet ab existentia termini Petro extrinseci.

95 Ad extremum observa, quod Relationes Personarum Divinae Trinitatis inter se, non sunt prædicamentales, sed transcendentales mutue, quia unaquæque realiter adequatè identificatur cum suo fundamento, vel subjecto, v. g. Paternitas, cum solo Patre, Filiatio cum solo Filio &c.. Quare perperam hinc inferas, paternitatem in creatis non distingui à subjecto.

96 Observa rursus, quod in nostris de Relatione principis sine incommodo admitti potest Relatio prædicamentalis Dei ad creaturas (vel saltem instar prædicamentalis, eo quod Deus, & quidquid Deo convenit, non ponatur in Prædicamentis:) quia nihil derogat immutabilitati Dei, cum denominatio relativa possit esse merè extrinseca, vel certè adesse, & abesse sine ulla intrinseca mutatione subjecti, per solam mutationem termini; ut ex D. Thoma vidimus num. 63. Constat Deum contingenter denominari *dominum, creatorem, coexistentem rebus creatis*, &c.; quæ denominationes non sunt ab æterno, sed requirunt existentiam creaturarum, & suapte natura concipi non possunt sub ratione talium, nisi conferendo Deum cum creaturis. Vid. Log. fus.

CAP. VI.

RELIQUA DE RELATIONE PERSTRINGUNTUR.

97 **S**uperfunt quæstiones aliquot *Quer. I.*: utrum Relatio

terminetur formaliter ad relativum? id est, utrum paternitas v. g. terminetur ad filium ut filium? an verò ad entitatem absolutam illius hominis, qui filius est? Primum affirmant Thomiste. Sed negant Auctores nostri, & merito. Quia paternitas est actio generativa, cujus terminus, sicut & omnis actionis ab effectu distinctæ, est entitas effectus specificativè sumpta, non reduplicativè ut producta: sicut terminus cognitionis, aut visionis, non est objectum ut cognitum, aut visum, sed specificativè sumptum. Terminus item similitudinis, aut æqualitatis, concipi, & exprimi solet sub ratione absoluta: unum enim album dicitur simile alteri albo, *ut albo*: & unus homo æqualis alteri, *ut certam quantitatem habenti*.

98 Potest quidem dari Relatio prædicamentalis indistincta realiter à termino; si nimirum detur effectus à sui productione indistinctus, ut multi putant de actibus Intellectus, & voluntatis: tunc enim Relatio causæ ut actu causantis, quæ est productio, non distinguitur à termino; quod etiam patet in Relatione causæ, ut causantis productionem ipsam: non tamen Relatio istiusmodi terminatur ad relativum prædicamentale: quia terminus non refertur invicem, nisi transcendentiter, ad causam.

99 Hinc inferes, quod Petrus non est pater Pauli ut filii, sed ut hominis: & quod filiatio, & paternitas non sunt Relationes oppositæ, nisi quoad effectus formales: nam in abstracto sunt eadem simplex

plex
men
que
dem
liter
dicu
ista
nom
liter
mun
rum
verf
vata
mur
r
esse
mo
cativ
cut
ad c
solis
tran
sunt
tivun
ma
form
natar
r
Rela
mun
addu
bile,
Exen
ne tr
res e
D. 7
Rela
dem
tem
vice
tio f

plex entitas generationis. Quia tamen hæc entitas non potest utramque denominationem præstare eisdem extremo, sed requirit duo realiter distincta, ideo Relationes illæ dicuntur oppositæ. Nec oppositio ista facit, ut altera relatio, vel denominatio respiciat alteram formaliter; sed tantum ut alterum extremum constituatur respiciens alterum specificative sumptum, & vice versa. Quod etiam proportione servata contingit in aliis relationibus mutuis.

100 Cum autem dicitur, quod esse relativi est ad correlativum, sermo est de correlativo non reduplicative, sed specificative sumpto; sicut cum dicitur cognitio terminari ad cognitum. Sed nota, nos loqui de solis Relationib. prædicamentalis. Nam transcendentales mutua, cujusmodi sunt in Divina Trinitate, ad relativum terminantur. Sic materia prima transcendentaliter ordinatur ad formam prout ex se invicem ordinatam ad materiam.

101 *Quæ. 2.*: Utrum detur Relatio non mutua? Affirmat communissima sententia, & in exemplum adducit Relationem scientiæ ad scibile, necnon creaturæ ad Deum. Exempla ista vera sunt de Relatione transcendentali: de qua, ut plures observant, sæpe intelligendi sunt D. Thomas, & Aristoteles, cum de Relatione loquuntur. Et scibile quidem non refertur ad scientiam, solum ex primario sui conceptu, sicut vice versa; quare hoc sensu Relatio scientiæ non est mutua. Deus au-

tem, ut plerique sentiunt, non refertur transcendentaliter ad creaturas, etiam possibiles, licet cum eis connectatur: quia transcendentalis ordo ad terminum diversæ naturæ, videtur importare dependentiam aliquam.

102 Cæterum Relatio prædicamentalis Dei ad creaturas admitti potest sine incommodo, ex n. 96. Admittenda est etiam in scibili, respectu scientiæ, & scientis, per denominationem *sui*, seu *cogniti*. Quod si consideretur inter scientiam, & scibile commensuratio proportionalis, analogicè conveniens cum quantitativa, constituetur ex entitatibus utriusque, & erit Relatio prædicamentalis mutua. Quidquid de hoc exemplo sit, Relatio prædicament. non mutua clarius probatur exemplis num. 93.

103 *Quæ. 4.*: an verum sit, quod Relatio prædicamentalis indiget semper termino existente? Affirmat communis sententia, si Relatio tota physicè existat: quia vel constituitur per terminum, vel saltem consistit in forma essentialiter connexa cum existentia termini, ut in nostris principiis Relatio *patris*, aut *producentis*. Quia tamen aliquæ sunt Relationes, quæ nequeunt totæ simul existere, nec habere constitutiva omnia coexistentia; duas limitationes adhibeto.

104 Prima sit: ut terminus debeat esse existens in aliqua differentia temporis, præteriti, vel futuri. Quædam enim sunt Relationes prædicamentales ad terminum præteritum, aut futurum, v. g. cum Petrus denominatur *posterior*

rior *Adamo*, aut prior *Antichristo*. Altera sit: ut terminus existere debeat, vel physicè, vel saltem intentionaliter. Denominationes enim *cognoscentis*, & *amantis*, semper important prædicamentalem Relationem Intellectus, & Voluntatis ad objectum: & tamen sæpè respiciunt objectum nullatenus existens, nisi intentionaliter, ut cum cognoscitur chimara, vel amatur bonum purè possibile.

205 Nec idèd tollitur discrimen ex capite isto inter Relationes prædicamentalem, & transcendentalem: nam transcendentalis, quamvis interdum ex indole specifica requiratur terminum existentem, ut cum unio refertur ad extrema, vel actio ad terminum; tamen ex genere suo admittit terminum purè possibilem, nec existentiam ejus etiam intentionalem petit, sed ab ea præcindit, ut cum virtus causæ refertur ad effectus posibles.

106 *Quar. 4.*: quæ sint proprietates Relationis? *Resp.* Quinque numerat Aristoteles. (y) Prima: *habere contrarium*. Hæc non convenit omni Relationi, ut ipse monet Aristot., sed ei, quæ fundatur in qualitate. Secunda: *suscipere magis, & minus*. Nec ista convenit omni, juxta eundem: quamvis enim possit

aliquid esse alteri magis, aut minus dissimile, vel inæquale; non ita magis, aut minus pater, vel filius. Tertia: *dici ad convertentiam*: id est, ut ex correlativis nequeat alterum sine mentione alterius significari, v. g. nec dominus sine servo, nec servus sine domino.

107 Quarta: *esse simul natura*. Quinta: *esse simul cognitione*. Utraque proprietas serè in idem recidit: nam, ut ait D. Thomas 1. p. q. 13. art. 7. ad 6. tunc relativa sunt simul natura *quando unum in suo intellectu claudit aliud*, id est, quando sub ratione talis non potest concipi sine alio; & hoc est esse simul cognitione. Si tamen *ly simul natura* propriè intelligatur, ita ut neutrum sit causa existentiae alterius; non est proprietas generaliter vera, ut idem Aristoteles advertit.

CAP. VII.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

108 **A**ffectiones quædam Prædicamentorum de quibus egit Aristoteles in postremis Capitibus, vocantur Postprædicamenta. Quinque numerantur, videlicet, *Oppositio*, *Primitas*, *Similitas*, *Motus*, & *Habere*. Oppositio est quadruplex: (z) *relativa*, *contraria*, *privativa*, & *contradictoria*. Relativa est, quæ versatur in-

(y) Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐναντιότης ἐν τοῖς πρὸς τι, οἷον ἀρετὴ καὶ ἐναντιοῦ... ἐν πᾶσι δὲ πρὸς τι ὑπάρχει ἐναντιότης... Δικαί δὲ καὶ τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον ἐπιδέχονται τὰ πρὸς τι... ἐν πᾶσι δὲ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον... Πᾶσι δὲ τὰ πρὸς τι, πρὸς ἀντιθέτου λέγεται... Δικαί δὲ τὰ πρὸς τι ἄρα τῆ φύσει εἶναι, καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ πλείων ἀλλήλε; εἶναι, ἐπ' ἐνὶ δὲ ἓν ἀλλήλε;.

(z) Λέγεται ἕνα ἐν ἑτέρῳ ἀντικειμένῳ τετραπλοῦς, ἢ ὡς τὰ πρὸς τι, ἢ ὡς ἐναντία, ἢ ὡς ἑρμητις καὶ ἕξις, ἢ ὡς ἀποφασίς καὶ ἀπόφασις.

inter correlativa, five inter extrema mutuo relata, consistitque in repugnantia duarum denominationum invicem correspondentium, ut eidem subjecto convenient, saltem in individo sumptæ; ideoque talis oppositio subjectorum distinctionem arguit. Sic repugnat, quod idem subjectum ex vi ejusdem generationis sit pater, & filius. Hæc oppositio datur etiam in correlativis æquiparantia: nam album A. denominatur *simile albo B.*, & album B. *simile albo A.*; neutri autem eorum convenire potest utraque denominatio.

109 Contraria versatur inter duas qualitates se se excludentes ab eodem subjecto, ut inter calorem, & frigus, aut inter alborem, & nigrorem. Privativa, inter formam, & ejus carentiam in subjecto formæ capaci, ut inter visum, & cæcitatem in homine. Contradictoria, inter esse, & non esse rei absolute. Loquimur hic de oppositione rerum in essendo: nam oppositio in significando, quæ propria est enuntiationum, in Summulis explicata est.

110 Prioritas contingit quatuor modis, quos hi versus indicant.

Tempore, natura, prius ordine dic, & honore.

Causam causato dicimus esse prius.

Quatuor, inquam, modis: nam prioritas causæ recurrit cum prioritate

naturæ. Dicitur prius *tempore*, quod duratione præcedit aliud, ut Alexander Cæsarem. Dicitur prius *natura*, quod est causa alterius, vel saltem prærequisitum, aut conditio se tenens ex parte causæ: sic Sol habet naturæ prioritatem respectu lucis, quam producit. Hinc, dum causam producit effectum, etiam in instanti temporis indivisibili, dicitur causam esse *in signo priori* illius instantis, effectus autem *in signo posteriori* ejusdem instantis.

111 Huic prioritati annectitur prioritas *in existendi*, vel *subsistendi consequentia*; quæ reperitur inter extrema connexa non mutuo, & convenit ei, cujus existentia infertur ex alio, quin vicissim infertur existentiam illius. Prius *ordine* dicitur, quod aliis collocatione præmittitur. Prius *honore*, quod aliis dignitate præit.

112 Simultas totidem modis contingit, quot prioritas. Motus est transitus ejusdem subjecti ab uno termino in alium: de quo late in Physicis. Habere, dum significat habere aliquid circumpositum, ut vestes, aut arma, pertinet ad decimum Prædicamentum: at prout significat habere aliquid quocumque modo, ut habere divitias, fervos, amicos, scientiam, magnitudinem, &c. extenditur per varia Prædicamenta.

TRACTATUS QUINTUS,

DE QUIBUSDAM DUBIOLIS AD LIBROS PERI
*Hermenias spectantibus; præcipuè verò de Veritate,
 & Falsitate Enuntiationum.*

IN duobus Libris Peri Hermenias, id est, De Interpretatione, disseruit Aristoteles de Signo, de Nomine, Verbo, & Oratione, præsertim Enuntiativa. De his egimus in Summulis. Sed supersunt Dubiola quædam de Signo vocali, & Definitione; necnon Quæstiones aliquæ de veritate, & falsitate Enuntiationum; quæ in præsentî resolvî consueverunt.

DISPUT. I.

ALIQUA DUBIA DE SIGNO VOCALI, AC
Definitione.

CAP. I.

DUBIA DE SIGNO VOCALI.

Dubit. 1. : quænam sit forma, qua vox constituitur formaliter in esse Signi ad placitum? Dubium hocce resolvimus in Summul. *disp. 1. cap. 3.* Sed quia huc remissimus objectiones, iterum dicimus vocem in esse Signi ad placitum constitui per denominationem extrinsecam cujus forma est voluntas Institutorum cujusque idiomatis, prout moraliter perseverans in acceptatione, & memoria viventium.

2 Ratio: quia vox *taurus* v. g. per illam voluntatē redditur deputata, & ordinata, ut in cognitionem tauri venire nos faciat; & præciso quovis alio, dummodo intelligamus, vocem ab ea voluntate destinari ad tale munus, intelligimus esse signum, & statim nobis oberrat in mente taurus. Id quod perspicuè patet in aliis signis ad placitum, in quibus eadem

est ratio. Quid enim aliud facit, ut campanæ sonitus Missam significet, aut ramus vinum vendibile, nisi hominum intentio?

3 *Objic. 1.* : pueri, & rustici non norunt Institutoris voluntatem; & tamen vocum significationem sciunt. Immo nec sapientes de tali voluntate cogitant semper ac percipiunt signa vocalia. Bruta quoque percipiunt signa ad placitum; cum tamen voluntatem Institutoris percipere nequeant.

4 *Instatur* Objeçtio; quia rusticus novit valorem monetæ, ignorans, vel non cogitans voluntatem Principis, per quam valor ille constituitur: novit etiam se esse matrimonio junctum, quin matrimonii constitutiva distinctè valeat explicare; imò novit significationem vocum, quin noverit quibquam dicere de forma Signi, quæcumque sit. Sapientes item, dum loquuntur, sepe nil cogitant de

ente rationis, aut alia forma, per quam tibi placuerit constituere signa vocalia. Imò sæpe constitutum evidenter noscunt, & constitutiva sub propriis eorum conceptibus prorsus ignorant, vel de illis valde dubitant; ut accidit circa Continuum.

5 Semper ergo, ac cognoscitur signum ad placitum, cognoscuntur omnia illius constitutiva, proindeque voluntas Institutorum; implicat enim cognosci rem, quin ejus constitutiva noscantur: sed cognoscuntur sub conceptu confuso, *signum talis rei*, non verò sub conceptibus expressis uniuscujusque. Bruta nullum percipiunt signum ad placitum in esse talis, ut est certum: quæcumque dant signa, vel percipiunt præter naturam, sunt illis signa ex consuetudine; & hæc consistit in facilitate, quam adquiret canis v. g., renovandi speciem alicujus objecti sensibilis, audito materialiter aliquo nomine.

6 *Objc. 2.*: significatio vocum nunc existit; Institutorum autem voluntas jam non existit. Hæc objectio soluta est in Summul. loc. cit. *Objc. 3.*: voluntas Institutorum habet pro objecto significationem vocum: ergo, ne semetipsam pro objecto habeat, oportet ut à significatione distinguatur. *Resp.* Triplex distingui potest significatio. *Alia* in actu primo remoto, consistens in entitate vocis de se capaci, ut assumatur in signum. *Alia* in actu primo proximo, consistens in aptitudine proxima ad excitandam cognitionem de re aliqua: & de hac significatione quæstio procedit, illamque dicimus

constitui per voluntatem Majorum, cujus non est objectum, sed effectus formalis.

7 *Alia* demum est significatio in actu secundo, consistens in actuali excitatione cognitionis de objecto, dum vox auditur. Hæc ultima est objectum voluntatis Majorum, qui unice voluerunt, ut, audita voce, talis in audiente cognitio excitaretur; & ea ipsa voluntate formaliter constituerunt vocem in esse signi. Illa ergo voluntas non respicit se pro objecto; quia significationem in actu primo, non vult signatè, sed formaliter constituit; solumque vult significationem in actu secundo, à qua distinguitur.

8 *Dices*: si vult significationem in actu secundo, nequit non velle, ut vox sit Signum, quod est velle significationem in actu primo. *Dist.*: nequit non velle signatè, sive expressè *neg.*; exercitè, *conc.*: hoc autem non est absurdum, quia omnis volitio exercitè vult se, cum idè quisque velit, quia vult. Totam solutionem aptè explicabis exemplo valoris monetæ, aut voluntatis legislativæ.

9 *Objc. 4.*: Signum pro formali dicit relationem ad signatam; sed Majorum voluntas non est relatio: ergo &c. *Resp. neg. Min.*: quia illa voluntas est transcendentalis relatio sui ad signatum, & potest denominare vocem relatam prædicamentaliter ad idem. Vel, si mavis, formam Signi voca relationem secundum *divi*, vel etiam relationem rationis fundamentalem, de qua in-

intelligendi sunt plures Auctores dum signum relatione rationis constitui dicunt.

10 *Dubit. 2.*: quonam ordine vox significet rem, & conceptum? Non est sermo de his vocibus, *conceptus*, *cognitio*, & similibus, quas certum est unice significare conceptus. Nec item est sermo de naturali significatione, qua vox, ut quælibet actio voluntaria, supponit, atque aded significat conceptum de se ipsa. Sermo igitur est de vocibus significantibus res à conceptu distinctas, necnon de conceptibus, quos loquens habet circa res easdem, quas voce significat. *Prima sententia* tenet, rem, & conceptum æquè principaliter significari per vocem. *Secunda*, primario, & immediatè solum conceptum; secundario, & mediatè rem. *Tertia* primario, principaliter, & directè rem; secundario, indirectè, & ex consequenti conceptum.

11 Hæc ultima sententia vera est: & *probatur*. Id voces directè significant, quod loquentes intendunt manifestare, dum serio loquuntur, nec vanam subtilitatis gloriam aucupantur. Id autem non esse proprios conceptus, sed res, *probatur 1.*: quia deberemus alioqui reflexè cognoscere nostros conceptus semper ac loquimur; nemo quippe directè intendit manifestare, quod non præcognoscit. At ut experientia ipsa testis est, plerumque de rebus loquimur absque tali reflexione.

12 *Probatur 2.*: ex intentione docentium, atque discipulorum

in Scholis. Ut enim ait Mag. Augustinus *Libr. de Magist. cap. 14.* *Num hoc magistri proficiuntur, ut cogitata eorum, & non potius ipse disciplina, quas loquendò se tradere putant, percipiantur, atque teneantur?* Subjungit: *Nam quis tam stultè curiosus est, qui filium suum mittat in Scholam, ut quid magister cogitet, discat?*

13 *Confirm.*: quia aliter nobis manifestatur conceptus loquentis per hanc vocem, *cognosco lapidem*, quam per hanc vocem *lapis*: sed per primam directè, & principaliter manifestatur nobis conceptus loquentis, & indirectè lapis: ergo per secundam è converso. Adde, quod hæc nomina *Leo*, *Aries*, *Taurus*, &c., non sunt, nec dicuntur nomina conceptuum, sed rerum. *Appellabit Adam nominibus suis cuncta animantia.* Genes. 2.

14 *Objc. 1.*: ideo loquimur ut conceptus manifestemus, & propter humanum commercium, quod consistit in manifestatione conceptuum: nec alium ob finem instituta sunt Signa vocalia, quæ superflua essent, si conceptus per se se manifestari possent. Primaria ergo significatio vocum respicit conceptus. *Resp.* Non ideo loquimur de rebus externis, ut manifestemus directè, & primario conceptus formales: sed potius, ut manifestemus conceptus objectivos, id est, objecta conceptuum.

15 Si conceptus per se paterent exterius, non essent necessaria signa vocalia: sed hoc probat, ea sub-

subst
re fig
rium
conc
ipsun
ciunt
ceren
tè sig
merc
quas
dos c
insup
rio i
tero
quæ
dario
ait,
nisi m
dus c
non p
quior
id est
imitat
tra an
citur,
object
quema
linzati
nis, p
sed ex
17
ut con
ceptiba
tionem
quenti
ma f
exemp
imago
repre
quin i

substitui pro conceptibus in m inere significandi; non tamen, primarium eorum munus esse significare conceptus, sed potius facere illud ipsum, quod conceptus internè faciunt, & externè facerent, si patescerent, nempe directè, & immediatè significare res. Humanum commercium exigit quidem voces aliquas directè impositas ad significandos conceptus, & motus animi; sed insuper exigit plurimas alias primario institutas ad excitandum in altero notitiam rerum similem illi, quæ in nobis est, & nonnisi secundario notitiam de nostra notitia.

16 Cum autem D. Thomas ait, quod vox non significat rem, nisi mediante conceptu, intelligendus est de mediatione conceptus, non per modum significati propinquioris, sed per modum mensuræ, id est, exemplaris, aut regulæ, quam imitatur vox in significando res extra animam. Communiter enim dicitur, voces significare conceptus objectivos, & exprimere formales; quemadmodum imago Cesaris, delineata ad normam alterius imaginis, præcipuè representat Cesarem, sed exprimit alteram imaginem.

17 Hinc voces significant res ut conceptas, sive ut objectas conceptibus; ly ut reduplicante conditionem prærequisitam ex parte loquentis per modum regulæ, seu normæ significandi; qua ratione in exemplo nupero dici potest, quod imago B. representat Cesarem ut representatam per imaginem A., quin ideo hanc representet prima-

rio. Hinc etiam discès, quod non est idem, substitui pro alio, ac illud significare directè: cum enim una Regis imago substituitur loco alterius, non illam directè significat sed Regem. Nec substitutio vocis pro conceptu, est suppositio logica, ut in Summal. notavimus.

18 Hic observa, quod vox *homo* non aliter significat naturam universalem, & vox *animal rationale* definitionem hominis, nisi quatenus altera instituta est ad excitandum in audiente conceptum indefinitum, altera conceptum definitivum naturæ humanæ: hos tamen conceptus ex parte loquentis non significant, nisi indirectè.

19 *Objic. 2.*: qui loquitur aliter, ac concipit, mentitur: ergo voces maximè significant conceptus. *Neg. Conseq.*: quia ad mentendum sufficit, quod voces non conformentur conceptibus in significando res enuntiativo modo. Aliud autem est, quod voces debeant conformari conceptibus, id est, eos imitari in significando; aliud verò, quod eisdem præcipuè significare debeant. Illa conformitatis obligatio probat, conceptus esse regulas, aut normas signorum vocalium: sed simul convincit, quod sicut conceptus directè, & immediatè significant res, ita, & voces eorum imitatrices.

20 *Objic. 3.*: scriptura directè, & immediatè significat voces, & non nisi mediatè, & indirectè res: illem ergo dicendum de vocibus relatu ad conceptus. *Resp.* Multi disparitatem agnoscunt, & negant *Com-*

scq. : alii negant *Antec.* : utrique probabiliter, ut in Log. fusiore videre licet. Sed præstat dicere, tam vocem, quam rem immediatè significari per scripturam, sed rem in recto, & per modum objecti verificativi, vocem autem in obliquo, seu per modum objecti purè manifestati, & non verificantis: quemadmodum, cum dicis, *creatura Dei*, non solam creaturam, sed Deum etiam significas immediatè, & expressè, & tamen Deus non significatur in recto, & per modum objecti verificativi; & idè verè dices *creatura Dei est quid finitum, ac limitatum.*

CAP. II.

DUBIA CIRCA DEFINITIONEM.

21 **D** *Ubit.* 1. : ad quam Intellectus operationem spectet Definitio? *Prima sententia* tenet Definitionem perfectam in solo iudicio consistere. *Secunda*, pertinere ad primam operationem Intellectus, atque adeo in sola apprehensione complexa reperiri. *Tertia*, ad primam, & secundam operationem pertinere posse, ideoque interdum esse iudicium, interdum apprehensionem. *Nostri sententia* sit, Definitionem perfectam ita spectare ad primam Intellectus operationem, ut non possit in iudicio consistere, nisi qua parte iudicium continet apprehensionem, vel apprehensioni æquivaleret.

22 *Prob.* Hoc iudicium, *Homo est animal rationale*, non est definitio hominis, nisi qua parte continet formaliter, aut æquivalenter apprehen-

sionem, *animal rationale*. Nam qua parte continet terminum *homo*, est Definitum formale, quod, juxta regulas definiendi, debet non ingredi Definitionem: quatenus vero continet copulam, est prædicatio, sive applicatio Definitionis ad Definitum, proindeque Definitionem constitutam supponit: quemadmodum in hoc, *Homo est animal*, in quo prædicatur Genus de Specie, copula non constituit, sed supponit Genus constitutum.

23 *Confirm.* 1. ; quia, si iudicium pertinet ad integritatem Definitionis, numquam poterit integra Definitio prædicari de Definito, nec illi subijci: quod est contra inconcussam regulam de conversione Definitionis cum Definito, objectivè in essendo, formalis in significando. *Confirm.* 2. : quia huic apprehensioni, *Animal rationale*, plenè convenit definitio Definitionis: est etenim *Oratio explicans essentiam rei*, utpote distindè manifestans ea, in quibus essentia hominis consistit, & plenè confitans genere proximo, & differentia ultima: erg. quidquid ei additur in iudicio, est extra rationem Definitionis perfectæ. *Ac. est* auctoritas Aristotelis, (a) sæpè docentis, quod Definitio nihil affirmat, aut negat, ideoque non dicitur vera, vel falsà; sed bona, vel mala.

24 Sed observa, quod, si iudicium, *Homo est animal rationale*, sit realiter indivisibile, secundum se totum erit definitio in sensu

(a) 2. Post. cap. 3. *ἐν τῷ ὀρισμῷ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου κατηγορεῖται.*

su reali; non enim partes habet, quarum alia præ aliis sit definitio. Sed tunc nostræ doctrinæ sensus erit, quod iudicium ut tale non est de conceptu formali Definitionis, sicut juxta Adversarios non est de conceptu formali Definiti, quamvis illud ipsum iudicium adæquatè identificetur cum Definito. Quare debet inibi distingui per rationem pars, quæ sit Definitio, nimirum tendentia iudicii præcisè prout æquivalet apprehensioni definitivæ.

25 *Objc. 1.*: perfecti Definitio est Modus sciendi perfectus; per apprehensionem autem à iudicio sejunctam nihil scitur, ut patet in hac apprehensione, *stella parcs. Confirm.*: Modus sciendi est oratio: ergo Modus sciendi perfectus est oratio perfecta: atqui nulla apprehensio est oratio perfecta: ergo nulla est Modus sciendi perfectus, proindeque nec Definitio. *Resp.* Si modus sciendi strictè sumatur pro actu generante scientiam proprie talem, ne iudicium quidem est Modus sciendi, quia sola demonstratio scientiam generat.

26 Si verò Modus sciendi idem sit, ac Oratio ignoti manifestativa, ut definiiri solet in Summulis, vel, quod eodem redit, Oratio dialectica artificiosè declarans id, quod simplici rei nomine confusè significatur; utique apprehensio, *Animal rationale*, est modus sciendi perfectus, cum artificiosè declarat essentiam hominis, quæ confusè significatur nomine *homo*. Hoc autem non convenit apprehensioni *stella p.ares*; quæ præterea non est fundata,

nec sua sua.

27 *Ad Confirm.* En instantiam, vermis est animal; ergo vermis perfectus est animal perfectum: atqui nullum ex his animalculis dicitur animal perfectum: ergo nullum dici potest vermis perfectus. Potest ergo aliquid esse de genere imperfecto, & tamen dici perfectum in sua specie, quia totam habet perfectionem, quæ in talem speciem cadere potest.

28 *Replc.*: vi folius apprehensionis, *animal rationale*, nondum scimus, quid sit homo, donec illud objectum cum homine comparemus. Nescimus item, cujus rei sit explicatio, donec appareat identitas illius objecti cum homine. *Accedit*, quod Definitio dicit relationem ad Definitum, quocum proinde simul esse debet in mente. *Resp.* In primis ad hæc omnia non est opus iudicio, sed sufficit apprehensio reflexa comparativa definitionis cum definito. Deinde, licet nondum sciamus, quid est homo, per notitiam comparativam; scimus tamen per notitiam absolutam illius quidditatis, quæ est hominis: scire enim quidditatem hominis, verè est scire, quid est homo.

29 Nec definitio debet signatè dicere, cujus rei sit explicatio; sed solum talis esse, atque ita vividè proponere rei essentiam, ut Intellectus, si terminos penetret, nequeat illam negare de re, cujus est, nec alteri applicare: quemadmodum propria pictura hominis quamvis non habeat inscriptionem *ha-*

mo, non idè definit esse perfecta ejus imago; imò imperfecta esset, si inscriptione indigeret. Relatio ad definitum sufficit transcendentalis, sicut juxta Adversarios relatio definiti ad definitionem. *Instabis* iterum: per definitionem respondetur interroganti, *Quid est homo?* Respondetur autem per enuntiationem. *Resp.* Definitio non est tota responsio, sed illa tantum pars, quam interrogans scire cupit, videlicet prædicatum.

30 *Objic. 2.*: in his judiciis: *Leo est animal rationale, Homo non est animal rationale*, non datur hominis definitio, cum tamen detur expressio, *animal rationale*. Patet: quia perfecta definitio non cohæret cum judicio erroneo; imò neque cum dubio de convenientia ejus ad Definitum. *In primis* negari posset assumptum: quia primum judicium idè falsum est, quia leoni applicat definitionem alienam, videlicet hominis: illam ergo continet. Secundum idè non est verum, quia negat definitionem de suo definitio: illam igitur exprimit. Quamvis autem scientia discursiva, seu judicativa necessario excludat dubium, & errorem; non sic scientia purè definitiva, quæ non est scientia in sensu stricto.

31 Deinde verior responsio est: quod ad Definitionem non sufficit qualibet apprehensio prædicatorum essentialium, sed requiritur apprehensio tam clara, perspicua, & ultima, ut necessitet ad non applicandam talem quidditatem alieno subjecto, nec illam de subjecto pro-

prio negandam, si tunc ad judicium deveniatur: quemadmodum pictura hominis si perfecta sit, necessitat Intellectum, ut illam nec hominis esse neget, nec judicet esse leonis.

32 Apprehensiones hujusmodi vocantur *suasiva*, quia tam vividè proponunt objectum, ut vehementer inclinent in judicium, & si ad illud non necessitant quoad exercitium, necessitant quoad specificationem, excludendo radicaliter judicium contrarium; ideoque, licet non sint judicia formalia, quia formaliter nihil affirmant, aut negant, sunt tamen judicia virtualia, seu radicalia, quatenus ad judicandum movent, & judicio æquivalent in vi certificandi Intellectum, & excludendi dubium. Talis est apprehensio primorum principiorum: talis est illa, quæ resultat ex visione objecti præsentis, aut quoties objectum percipimus cum ingenti motivo ad judicandum.

33 Hujus igitur indolis esse debet apprehensio definitiva, ut patet ex ipso munere Modi sciendi, seu *manifestationis ignoti*; non enim reddet objectum propriè notum, nisi illud ea claritate proponat, ut non possit cohærere cum dubio, vel errore circa ipsum. Et hoc est quod alii communiter dicunt, Intellectum non propriè definire, nisi terminos penetret, & penetratis terminis non posse definitionem applicare alieno subjecto, nec dubitare cujus sit. Certè Definitio juxta Aristotelem est Medium in Demonstratione; in qua nequit esse Medium, quod non evidenter apprehenditur.

Hinc

dum
gere
hens
quo
cum
siqu
met
tiona
va,

mal
siva
diffi
essen
ta c
con
mal
tio
quic
quic
dicit
ri v
per
rari
est.
à n

fio
con
que
nun
per
tate
Mo
esse
pro
alit
ma
etia

34 Hinc ad *object.* negandum est, quod Intellectus conjungere possit illa iudicia cum apprehensione perfectè definitiva, necnon quod talis apprehensio relinquat locum dubitationi, vel errori. Quare, siquando Intellectus illa iudicia formet, tunc apprehensio, *animal rationale*, nec erit apprehensio suavis, nec propriè definitiva.

35 Dices: apprehensio, *animal rationale*, quamvis non sit suavis, constat nihilominus genere, & differentia, & est Oratio explicans essentiam hominis per ejus prædicata essentialia. *Insto* in hoc iudicio conjecturali, *Forfitan homo est animal rationale*; quod non est definitio hominis, nec Modus sciendi, si quidem per illud non propriè scitur quid sit homo, nec dubitatio excluditur; & tamen nihil in eo desiderari videtur, ut sit juxta Adversarios perfectæ definitio. Si dicas, desiderari evidentiam, aut claritatem, quæ est de conceptu Modi sciendi, idem à nobis tibi dictum puta.

36 Itaque, licet apprehensio non suavis possit utcumque constare genere, & differentia, esseque aliqualis explicatio essentiæ rei, nunquam tamen hæc munera præstat perfectè, sive non cum ea claritate, quæ pertinet ad conceptum Modi sciendi, & quæ proinde est de essentia Definitionis, cujus genus proximum est Modus sciendi; non aliter ac quidquid est de essentia animalis, est de essentia hominis.

37 Denique observa, quod etiam Divisio non necessario requi-

rit iudicium, sed potest in apprehensione salvari, v. g. in hac, *Hominis alia pars corpus, alia rationalis anima*. Nihil tamen prohibet eam sæpè consistere in iudicio, v. g. *Hominis alia pars est corpus &c.*: neque enim in ea militant argumenta, quæ super Definitione dedimus.

38 *Dubit. 2.*: an Definitio sit Modus sciendi à Divisione distinctus? Nemo dubitat, quin distinguatur à Divisione potentiali, ut in Summul. advertimus. Sed quantum ad Divisionem actualem, & essentialem, sunt qui negativè respondeant: nam quælibet ex his divisionibus, *Hominis alia pars corpus, alia anima rationalis, Hominis alia pars animal, alia rationale*, non minus est Oratio explicans essentiam hominis, tum physicam, tum metaphysicam, quam consuetæ definitiones hominis: ergo utrisque convenit Definitionis definitio, & essentia.

39 Sunt ex adverso, qui distinctionem agnoscant, saltem ex parte modi tendendi: nam Definitio tendit modo compositivo, partes scilicet copulando in unam essentiam: Divisio è contra modo resolutivo, totum scilicet in suas partes distribuendo, seu resolvendo. Hæc autem diversitas sufficit ad diversas species Modi sciendi; sicut ad diversas species Enuntiationis complexæ sufficit diversitas in modo tendendi, ut patet in Copulativa, & Disjunctiva de iisdem extremis.

40 Hæc secunda sententia probabilior apparet, maximè cum Divi-

sio debeat exprimere Divisum proprio nomine, saltem de obliquo; Definitio autem potius debeat à Definiti mentione abstinere. Ad fundamentum primæ sententiæ dici po-

test, per Divisionem non propriè explicari essentiam rei, quia nomine *essentiæ* non veniunt partes distributivè sumptæ, sed copulativè acceptæ.

DISPUT. II.

DE VERITATE, ET FALSITATE ENUNTIATIONUM.

CAP. I.

IN QUO CONSISTAT VERITAS ENUNTIATIONUM? Et an illam essentialiter exigat omnis Enuntiatio vera?

I NON est sermo de Veritate transcendentali, quæ est passio Entis ut sic, & convenit etiam enuntiationi falsæ, ut cuilibet enti reali, diciturque consistere in intrinseca rerum cognoscibilitate. Sermo est de Veritate Enuntiationum, quatenus correspondentium objectis, quæ vocantur *Veritas formalis*. Hæc ab omnibus definitur, *Conformitas actus cum objecto*, qua nimirum actus repræsentat objectum sicuti est, seu qua ita se habet actus in repræsentando, sicut objectum se habet in essendo. Et ex adverso Falsitas definitur, *Diformitas actus cum objecto*, qua nimirum ab actu repræsentatur objectum aliter, ac est. Quæ definitiones sumuntur ex illo Philosophi pronuntiato, *Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa.*

2 Varias sententias de contentivo Veritatis indicavimus, & cursim rejecimus in Log. fusl. Sententia in Schola nostra communis Veritatem stare dicit in complexo ac-

tus, & objecti, ita ut hoc nomine *Veritas* importetur actus in recto, objectum in obliquo, proindeque denominationem *veri* esse partim intrinsecam, partim extrinsecam actui, intrinsecam prout involvit actum ipsum, extrinsecam prout importat objectum.

3 *Prob.* : illa sunt constitutiva cujusque rei, quibus præcisè positus intelligitur res constituta, & quorum quolibet mente secluso, vel præciso, res intelligitur immediatè deficere. Atqui, posito, & intellecto hoc actu, *Petrus currit*, eo præcisè quòd insuper intelligas, Petrum reipsa currere, intelligis, actum esse verum; idest, objecto conformem, seu repræsentantem objectum sicuti est: & aliunde, si vel objectum, vel actum mente secludas, aut præscindas, intelligis, conformitatem illam immediatè deficere, vel integram non permanere: ergo &c. *Minor* apparet innegabilis: quis enim concipiat, per illum actum repræsentari cursum Petri sicuti est, si præscindat vel à repræsentatione, vel ab eo quod Petrus re ipsa carrat?

4 *Confirm.* exemplo. similitu-

tuc
qu
for
lita
ca
uti
pra
im

tur
ma
ne
qu
je
tim
est
trin
per
aut
affi
alic
Vif
aut
obj
bus
bus

nit
ject
nor
lis,
mal
nitie
tur
form
plic
tatis
obje
tate
exig
qua

tu-

tudinis, aut convenientia physica, qua v. g. Petrus, & Paulus sunt conformes in esse hominis, aut in qualitate, vel quantitate: nam Physica ista conformitas constituitur ex utroque extremo, ut vidimus Tract. præced.; sicut etiam conformitas imaginis artificialis cum prototypo.

5 Unde colliges, per objectum etiam constitui Veritatem formalem illorum actuum, qui sunt necessario veri. Hæc necessitas aliquando provenit ex sola natura objecti de se necessarij, ut si quis ex testimonio purè humano dicat, *Deus est trinus*: aliquando ex sola intrinseca perfectione actus, ut si quis per actum naturalem intuitivum, aut per actum Fidei supernaturalis, affirmet objectum ex se contingens: aliquando ex utroque capite, ut in Visione Beatorum de existentia Dei, aut in actu supernaturali de quovis objecto necessario, necnon in actibus scientificis, aut alias evidentibus de objecto immutabili.

6 Quando ea necessitas provenit ex perfectione actus (sive objectum sit in se necessarium, sive non,) dicitur & est *Veritas radicalis*, idest, exigentia veritatis formalis, alio nomine *Certitudo cognitionis*. Sed exigentia ista, ubi datur, non sola constituit Veritatem formalem: quia hæc à nemine explicatur per exigentiam conformitatis, aut connexionem actus cum objecto, sed per actualem conformitatem, quæ est velut terminus illius exigentiæ, & ab illa realiter inæquaturè distinguitur, utpotè constitu-

ta per objectum. Sic, licet cognitio necessario connectatur cum suo effectu formali, non illum sola constituit. Sic item denominatio *calidi* non minus distinguitur inæquaturè à subiecto illam intrinsecè exigente, quam à subiecto non exigente, ut patet in igne, & aqua calida.

7 Et verò, si connexio actus cum objecto solum sit naturalis (ut in naturali cognitione intuitiva objecti contingentis,) poterit Divinitus deficere objectum, permanente actu cum sua connexionem, & exigentia veritatis; qui tamen non erit tunc formaliter verus. Imò quamvis actus connectatur essentialiter cum objecto, si tamen fingas, objectum permanente actu deficere, non concipies actum formaliter verum, seu conformem objecto. Unde inferes, per objectum etiam constitui veritatem formalem scientiæ Divinæ prout determinate ad Creaturas; ut expressè docet Exim. Doctor disp. 8. Metaph. sect. 2. num. 17.

8 Quæ de Veritate diximus, intellige cum proportionem de Falsitate, illam scilicet constitui de obliquo per carentiam objecti, seu per objectum ut se habens aliter, ac enuntiatur. Quod si propositio sit negativa, ejus veritas constituetur per carentiam objecti, & falsitas per objecti existentiam.

Non omnis Enuntiatio, quæ vera est, exigit essentialiter, aut ab intrinseco Veritatem.

9 **P.** Hurtado disp. 9. de Anim. à §. 36. putat, omnem

actum enuntiativum, sive omne iudicium, quod verum est, essentialiter exigere veritatem, ita ut hæc nulli actui vero sit contingens: imo hinc infert, veritatem formalem adæquatè identificari cum acta, velut proprietatem ejus metaphysicam. Sed quod hæc illatio recta non sit, constat ex dictis n. 6. & 7. Quod autem radicalis veritas, seu exigentia veritatis (quæ utriusque multis actibus convenit, ut vidimus n. 5. & 6.) non conveniat omni actui vero, qui naturalis sit, abstractivus, & invidens, asserimus in præsententi.

10 Et *prob.*: hic actus, *Petrus currit in foro*, quem suppono verum, sed elicitum ex motivo fallibili (v. g. ex auctoritate unius testis,) potuit idem numero elici non currente Petro; sed tunc esset falsus: ergo de se est indifferens, ut sit verus, vel falsus, consequenterque non exigit essentialiter Veritatem. *Prob. Maj.*: quia, non currente Petro, possent adhuc existere principia omnia, & causæ tunc influentes in illum actum, videlicet idem Intellectus, eadem species, idem motivum; nihil enim horum connectitur necessario cum existentia cursus Petri, & ex his iisdem principiis proflueret juxta Adversarium alius actus falsus tendentiæ similis, si Petrus non curreret: at manentibus iisdem principiis prorsus immutatis, non est cur non posset idem actus elici; nam, ut est in proverbio, *Idem manens idem, semper est natum facere idem*: ergo: &c.

11 *Dices*, illum actum pende

re ab existentia objecti tamquam ab extrinseca conditione, sine qua principia actus influere non possunt; non aliter ac actus Fidei de objecto contingenti futuro, à futuritione objecti pendet tamquam ab extrinseca conditione. Sed *contra*: idè futuritio objecti est conditio ad actum Fidei necessaria, quia sine illa nequit existere motivum Fidei, quod est testimonium Dei revelantis: at sine existentia cursus Petri potest abs dubio existere in casu nostro idem motivum judicandi.

12 *Dices* iterum, actum verum connecti cum existentia cursus tamquam cum suo objecto formali; nullus enim actus sine objecto existere potest. Sed *contra*: iudicium falsum, *Petrus currit in foro* posset concipi ex eodem motivo, scilicet ex testimonio unius hominis, idemque objectum signatè asfirmaret; & idè esset falsus, quia diceret, Petrum currere, cum re ipsa non curreret: ergo iudicium verum, quo de loquimur, ex parte objecti formalis non repugnat falsitati.

13 *Confirm.* ab absurdo. Nam ex contraria sententia sequitur, posse ab Angelo, vel demone, in medio naturali cognosci evidenter, entia supernaturalia, & ipsum etiam mysterium Trinitatis: si nimirum comprehensivè cognoscat, ut potest, actum naturalem, quo quis credat ex mera autoritate humana, Deum esse trinam, aut si comprehendat actus illos, quos hæretici credunt plura Fidei mysteria. Sequitur etiam, diabolus nunquam fal-

falli
ralib
prop
omn
proi
tiali
da
tas,
mod
enir
tur

etia
tura
evic
qua
mut
fi:
te h
num
ille
bili
hab
Tū
furo

non
cial
rita
gen
bet
qui
non
ido
cæ
cre

AR

16

falli poſſe in judiciis ſuis conjectu-
ralibus: cum enim comprehendat
propria judicia, diſtinctè noſcit
omnia eorum prædicata eſſentialia,
proindeque, an connectantur eſſen-
tialiter cum veritate. Eadem abſur-
da ſequuntur (ut hoc obiter adver-
tas,) ſi veritas dicatur conſiſtere in
modo relationis Thomiſtico; hic
enim juxta ſuos Auctores connecti-
tur eſſentialiter cum termino.

14 Ex dictis colliges, actus
etiam de materia neceſſaria, ſi na-
turales ſint, & opinativi, aut in-
evidentes, eſſe contingenter veros
quantum eſt ex ſe, quamvis ex im-
mutabilitate objecti nequeant eſſe fal-
ſi: v. g. ſiquis ex mera auctori-
tate humana judicet, Deum eſſe tri-
num in Perſonis. Ratio eſt: tum quia
ille actus nititur motivo ex ſe falli-
bili, & aliunde nullum principium
habet intrinſecè repugnans Falſitati.
Tum quia ſequeretur alioquin ab-
ſurdum, de quo nuper.

15 Sed intellige, actus iſtos
non connecti cum ſuis objectis ſpe-
ciali titulo Enuntiationis, aut Ve-
ritatis; quidquid ſit de alio titulo
generali, quo juxta plures quodli-
bet ens connectitur cum quolibet:
qui titulus, juxta ſuos patronos,
non quodlibet ens reddit medium
idoneum ad cognoscenda diſtinctè
cætera omnia per comprehensionem
creatam.

CAP. II.

ARGUMENTA CONTRA DOCTRINAM

Capitis precedentis enuntiantur.

16 **O**BJEC. 1.: ſi Veritas conſiſtit
in actû, & objecto, de-

nominabit utrumque *formaliter ve-*
rum; quemadmodum ſimilitudo phy-
ſica utrumque denominat extremum.
Neg. ſequel.: quia denominatio *for-*
maliter veri exigit determinatè pro
ſubjecto actum repræſentantem: de-
ſinitur enim, *Conformitas actus cum*
objecto; non verò, *Conformitas ob-*
jecti cum actu. Similitudo phyſica id-
circo utrumque extremam denomi-
nat, quia ex vi ſuæ definitionis non
determinatur potius ad unum, quam
ad aliud & utrumque eſt capax de-
nominatiſſima, quamvis non reſpectu
ejuſdem termini. Oppoſitum accidit
in relationibus diſquiparantiæ, v. g.
in majoritate cubiti ad palmum, quæ
non utrumque denominat *majorem*,
licet ex utroque conſtituatur.

17 *Objec. 2.*: ſi veritas conſti-
tuitur per objectum, plura ſequun-
tur abſurda. 1.: quòd Veritas Di-
vine Scientiæ de peccato, erit ma-
la moraliter, utpotè ex objecto mo-
raliter malo conſtituta; nam, ut
ajunt, *Malum ex quocumque defec-*
tu. 2.: quòd Veritas meæ cogniti-
onis enuntiantis Scientiam Dei, ſim-
pliciter infinita erit, imò prorfus
æqualis Veritati Scientiæ de cog-
nitione mea, ſiquidem utraque Veri-
tas habet conſtitutiva prorfus ea-
dem. 3.: quòd Veritas hujus actus,
Hircocervus eſt chimæra, erit Veri-
tas impoſſibilis, & chimærica; nam
chimæricum eſt id, cujus vel unum
conſtitutivum eſt chimæra. 4. quòd
poterit aliquid de præſenti exiſtere,
non exiſtente conſtitutivo ejus, v. g.
Veritas hujus actus, *Troia fuit*.

18 *Reſp.* Hæc omnia inſtun-
tur

tur in denominatione *cogniti*, quæ certe constituitur ex objecto, & actu. Nam pariter sequitur 1., quod Scientia Divina de peccato, ex se refundit effectum formalem moraliter malum; & quod peccatum esse à Deo cognitum, est quid malum. 2.: quod Scientia Dei tam perfectè est à me cognita, quam mea cognitio à Deo cognita, siquidem utraque denominatio habet constitutiva prorsus eadem. 3.: quod denominatio *cogniti*, cadens in Hircocervum, est denominatio impossibilis, & chimerica. 4.: quod nunc existit denominatio *cogniti* sine subjecto, ex quo intrinsicè constituitur, ea nimirum, quæ provenit ex cognitione, Troia fuit, vel ex aliis de objecto, futuro, præterito, vel purè possibili.

19 Igitur *neg. 1. sequel.*: quia Veritas eas dumtaxat denominationes suscipit, quarum est capax actus, utpotè qui significatur in recto, non solum hoc nomine *actus verus*, sed etiam hoc nomine *Veritas*: actus autem Divinæ scientiæ non est capax denominationis *mali moraliter*, sicut nec alia quævis cognitio enuntians peccatum, in quod nullatenus influit; nam ex suppositione, quod alius peccet, non est malum cognoscere peccatum sicuti est. Nec peccatum refundit denominationem *mali* in omne constitutum, cujus est pars; ut patet, tum in denominatione *cogniti*, de qua nuper; tum in Justificatione, quæ constituitur per peccatum, tamquam per terminum à quo.

20 Illud verò, *Malum ex quocumque defectu*, intelligendum est de defectu alicujus circumstantiæ, vel partis, ex iis, quas Constitutum, alioqui bonum, habere debet, & non habet. Veritati autem, de qua est sermo, nihil deficit. *Repl.*: Deus amat Veritatem sive scientiæ de peccato. *Dist.*: Veritatem radicalem, *conc.*; formalem, *subdist.*: amat secundum rectum, *conc.*; secundum obliquum, *neg.* Hoc modo Deus amat Justificationem nostram, & suam Oppositionem cum peccato.

21 *Neg.* etiam absolutè 2. *sequel.* Quia licet materialiter, & in esse Entis non detur inæqualitas, inter binarium ex creatura, & Deo, & binarium ex Deo, & creatura; nihilominus constitutiva ista diversimodè importantur hoc nomine, *Veritas cognitionis create*, & hoc, *Veritas scientiæ Divinæ*; nam primo nomine importatur *creata cognitio* tamquam rectum, id est, tamquam unicum subjectum denominationum; secundo autem, non nisi cognitio Divina. Et hinc fit, ut prima illa Veritas nec sit æqualis secundæ, nec infinita: quia rectam ejus est incapax talium denominationum.

22 3. *sequel. dist.* sic: Veritas illius actus erit impossibilis, & chimerica, secundum rectum, *neg.*; secundum obliquum, *subdist.*: secundum obliquum erit chimerica in esse entis, *conc.*; in esse verificativi, id est, in ordine ad denominandum actum *conformem objecto*, *neg.* quia in hoc sensu nulla chimerica est chimerica, nec impossibilis, dum enun-

tia-

tiatur
cuncta
in omni
in
nalem
enim
ricu

2
positi
turo
tota
sed
rali
tate
pot
tati
enun
rind
in o
usua
nunc
titut
tere
Sic
qua
aut
hom
tigu

2
fecti
tuitu
Ante
fecti
tota
Attr
appe
fitas
idici
& i
so j
hum

tiatur ut talis. Vel paulo aliter: ſecundum obliquum erit chimaꝛica in ordine ad exiſtentiam realem, *conc.*; in ordine ad exiſtentiam intentionalem ſibi proportionatam, *neg.*: ſic enim nullum obiectum eſt chimaꝛicum.

23 Ad 4. *ſequel.* Veritas pro- poſitionum de obiecto præterito, fu- turo, & purè poſſibili, non exiſtit tota phyſicè, quando exiſtit actus; ſed ſolum dicitur exiſtere tota morali modo, quatenus obiectum enun- tiatum, ſicuti fuit, erit, aut eſſe poteſt, perinde correfpondet enun- tiationi, ac obiectum de præſenti enuntiatum ſicuti eſt; idcirco pe- rinde valet, ac obiectum præſens, in ordine ad acceptionem Veritatis uſualem: quod eſt morali modo nunc exiſtere. Plura certè ſunt Conſtituta, quæ abſolutè dicuntur exiſtere per exiſtentiam unius partis. Sic ſe habet denominatio *cogniti*, de qua ſupra: item denominatio *prioris*, aut *poſterioris temporaliter*: item cum homo dicitur *ſenex*, aut domus *an- tiqua*, per annos præteritos.

24 *Objic.* 3.: Veritas eſt per- fectio intellectus; ergo non conſtituitur per aliquid extrinſecum. *Prob.* *Antec.* 1. à pari: quia bonitas eſt per- fectio Voluntatis, & in ejus actibus tota conſiſtit. 2.: quia veritas eſt Attributum Dei, qui & ipſe *Veritas* appellatur. 3.: quia error, ſeu fal- ſitas, eſt imperfectio mentis; nam idcirco repugnat in mente Divina, & idcirco habitus errandi, ſeu fal- ſo judicandi, magna imperfectio eſt humanæ mentis; & idcirco etiam

non licet mentiri, ſeu alios decipe- re. 4.: quia intellectus innatè appe- tit Veritatem, & innatè refugit fal- ſitatem: appetitus autem innatus non quærit, nec refugit, niſi bonum, aut malum intrinſecum.

25 *Objectio inſtatur*: quia Veritas externæ locutionis non eſt intrinſeca verbis, nec loquenti; & tamen dicitur perfectio loquentis, ſicut externum mendacium imper- fectio non modica; & idcirco repug- nat Deo; & idcirco nec licet nobis vocali mendacio decipere quem- quam; & etiam idcirco habitus, vel conſuetudo barbarè loquendi, peje- randi, blaſphemandi, quamvis abſ- que interna advertentia magna cen- ſetur imperfectio.

26 Itaque Veritas radicalis, quæ ineſt actibus ſupra indicatis n. 5., phyſica perfectio eſt, tum ipſius actus, cui penitus identificatur, tum potentiæ intellectivæ, cui phyſicè inmanet. Et hinc etiam veritas for- malis, quæ radicalem ſupponit, eſt phyſica mentis perfectio præ falſitate, non ſecundum ſe totam, ſed dum- taxat ſecundum rectum, nempe ſecun- dum repræſentationem actus, quæ ſemper eſt phyſicè melior in actibus radicaliter veris, quam in aliis. Veritas autem purè formalis, à radi- cali ſejuncta, qualis eſt in actibus contingentè veris, non eſt phyſica perfectio præ Falſitate: hic enim ac- tus opinativus, *Petrus currit*, non magis perficit Intellectum phyſicè & formaliter, dum eſt verus, quam dum eſt falſus.

27 Hujusmodi Veritas ſo- lum
Ff

rum dici poterit perfectio mentis, tum *argutivè*, quatenus regulariter supponit solertiam Intellectus, aut prudentiam in judicando; tum *causaliter*, quatenus ex conformitate iudicii cum rebus etiam contingentibus plura derivantur humanæ vitæ commoda, pluraque mala vitantur: & eodem titulo dici potest *perfectio moralis*; quia est moraliter æstimabilis, seu prudenter appetibilis. Similiter, proportionem servata, discurrendum est de Falsitate, vel errore formali, ut dicatur, vel non dicatur imperfectio mentis.

28 Unde ad *object.*, loquendo de Perfectione physicè, & formaliter perficiente, *dist. Antec.*: Veritas radicalis, vel quæ in ea fundatur Veritas formalis quoad rectum, est perfectio Intellectus, *conc.*; Veritas formalis adæquatè sumpta, vel etiam purè formalis sumpta quoad rectum, & comparativè ad Falsitatem, *neg. Antec. & consequ.*

29 Ad 1. *prob.* disparitas in aperto est; quia bonitas non stat in conformitate volitionis cum objecto, velut imaginis intentionalis; sed in eo, quod actus tendat in objectum bonum prosecutivè, & in malum averfivè; tendentia autem prosecutiva, vel averfiva, adæquatè identificatur cum actu Voluntatis, sicut tendentia iudicativa cum actu Intellectus.

30 Ad 2.: Veritas est Attributum Dei, quatenus accipitur pro veracitate in dicendo, quæ est summa necessitas non mentienti, seu

non fallendi, & quatenus idem sonat, ac Infalibilitas, quæ est veritas radicalis infinita, excludens essentialiter à mente Divina periculum errandi. Cæterum veritas præcisè formalis circa objecta creata, licet secundum rectum sit perfectio Dei, & ipse Deus; tamen adæquatè sumpta prout involvit rectum, & obliquum, non est Attributum, nec appellatio Dei; quis enim dicat, *Deus est Conformitas actus cum objecto?*

31 Ad 3. Error, seu Falsitas radicalis (id est, fallibilitas, aut proclivitas errandi) est physica imperfectio mentis; formalis autem, non nisi *argutivè*, & *causaliter*, aut etiam *moraliter* in sensu exposito. Hoc sufficit, ut falsitas omnino repugnet in mente Divina, maximè cum repugnet Infalibilitati omnimodæ, quæ est Attributum Dei. Sufficit item, ut non liceat mentiri, nec alios decipere, signanter propter humanum commercium, quod in bonis de linea morali præcipuè consistit. Sufficit denique, ut habitus errandi sit imperfectio, & vitium intellectus; est enim quædam potentia Falsitas radicalis.

32 Quod intellige de habitu inclinante ad iudicandum ex motivo levi, aut irrationabili; nam habitus opinativus, qui solum inclinatur ad iudicandum probabiliter ex motivo gravi, tametsi fallibilis, ita est quædam perfectio physica Intellectus, ut nec sit perfectio per modum *Veritatis intellectualis*, nec imperfectio per modum *Viti*; quamvis

vis
per
rita
bus

tit
cale
cis,
rè.

pro
obj
inu
mir

app
ting
add

app
ca,
bili

ter
con
qua
bus
deta
mo
de

obse
ter
per
ti f

tian
rep
me

tem
Fals
sub

vis
frig
rè,
Suf

vis moraliter denominari possit nunc perfectus, nunc imperfectus, à Veritate, vel Falsitate, quæ suis actibus contingat.

33 *Ad* 4. Intellectus appetit quidem innatè Veritatem radicalem, qualis inest actibus scientificis, & hoc sensu innatè appetit scire. Ad Veritatem autem formalem, prout est actualis conformitas cum objecto, non terminatur appetitus innatus nisi mediatè, quatenus terminatur ad radicalem, vel etiam ad appetitum elicitedum veritatis contingentis, Quamquam sine absurdo admitti potest in creatura rationali appetitus innatus in bona extrinseca, & moraliter dumtaxat estimabilia. Sic homo dicitur innatè appetere honorem, gloriam, famam, commercium, societatem, amicitiam; quæ omnia sunt bona extrinseca, quibus homo non redditur melior, aut deterior nisi argutivè, causaliter, aut moraliter. Nec aliter discurrendum de odio, seu fuga innata Falsitatis.

34 Pro aliis objectionibus *observa* 1.: quamvis actus radicaliter verus, v. g. Fidei supernaturalis, per suam essentiam repugnet Falsitati formali, non ideo per suam essentiam est formaliter verus: quia illa repugnantia solum est radicalis, & mediata, quatenus exigit Veritatem formalem immediatè oppositam Falsitati. Sic ignis non est per suam substantiam formaliter calidus, quamvis per suam substantiam repugnet frigori; quia solum repugnat mediatè, & radicaliter, exigendo calorem. Sufficit tamen repugnantia illa ra-

dicalis, ut in actu Fidei clarè cognito cognoscatur mysterium revelatum.

35 *Observa* 2.: verissimè dicitur, nullam esse cognitionem sine objecto, sed non ideo debet objectum esse aliquid in rebus existens, alioqui judicia de præterito, futuro, aut possibili, non haberent objectum, & cognitio de ente rationis foret cognitio sine objecto. Sensus ergo est, quod omnis cognitio debet repræsentare, seu verè, seu falsè, aliquod objectum, vel existens, vel possibile, vel chimericum. Quare judicium modo verum, *Petrus currit*, si existeret non currente Petro, non esset cognitio sine objecto, sed esset cognitio falsa sui objecti.

36 *Dices*: saltem illud judicium, non currente Petro, mutaret objectum; quia non est idem cursus Petri existens, ac non existens. *Resp.* Judicium illud non mutaret objectum *signatè*, id est, mutatione cadente in significationem actus; semper enim significaret Petrum currere; nec unquam significaret Petrum sedere: mutaret tamen objectum *exercitè*, id est, mutatione cadente in existentiam physicam objecti; & idèd esset falsum, utpotè non conforme objecto suo. Cursus Petri, licet non sit *exercitè* idem existens, ac non existens; est tamen idem *signatè*; alioqui duo judicia contradictoria de tali cursu non haberent idem objectum, nec essent affirmatio, & negatio ejusdem de eodem.

CAP. III.

UTRUM PROPOSITIO ALIQUA SEMEL
vera possit abire in falsam?

37 **P**Ræfixa quæstio instituitur circa propositionem de materia contingenti, mentalem, naturalem, & ineventem: utque disputationi sit locus, ab omnibus hic *supponitur* 1., propositionem ejusmodi, non essentialiter, sed contingenter veram esse, juxta dicta cap. 1.. Nec est idem esse veram contingenter, ac mutabiliter; nam licet in prima sui productione potuerit non esse vera, quæstio superest, an Veritatem semel habitam possit exuere? *Supponitur* 2., propositionem eandem posse in Intellectu conservari per aliquot instantia, vel partes temporis, quæ instantia, seu partes vocentur A., B., C., D., &c.. Quibus suppositis, dubitatur, an propositio vera v. g. in A., possit eadem reddi falsa in B.?

38 Negant Authores multi, præsertim è Nostreis. Sed probabilius affirmant etiam è Nostreis alii complures cum Exim. Doct. disp. 8. Met. sect. 2., necnon Thomistæ, & Scotistæ communiter: estque sententia expressa Philosophi, & D. Thomæ, quorum locos, & verba dedimus in Log. fus.

39 *Prob. ratione.* Propositio, *Petrus currit*, vera in instanti A., si conservetur in B., in quo Petrus jam non currit, redditur falsa: ergo potest de vera in falsam abire. *Prob. Antec.*: illa propositio, quandocumque existit, enuntiat Petrum curre-

re de præsentis; sed in instanti B. falsum est Petrum currere de præsentis; ergo &c. Nec talis propositio enuntiat (ut Adversarii respondent) cursum Petri præsentem pro solo instanti A., in quo ipsa fuit primo producta.

40 Patet hoc: quia propositio illa non enuntiat cursum Petri de præterito, sed absolutè de præsentis; non dicit Petrum cucurrisse, sed currere: at enuntiare in instanti B. cursum ut præsentem pro solo instanti A., non est absolutè enuntiare cursum de præsentis, sed de præterito, cum instans A. non sit præsens in B., sed jam præteritum; nec est dicere, quod Petrus currit, sed quod cucurrit: ergo dicta propositio enuntiat cursum præsentem, non pro solo instanti A., sed pro instanti, in quo ipsa invenitur, sive sit A., sive B. *Urgetur*: in B. falsum est dicere, *Instans A. est præsens*: ergo pariter falsum est dicere in B., *Petrus currit de præsentis*, si cursus non est præsens nisi pro A.

41 Dicunt nonnulli, quod *esse de præsentis, præterito, aut futuro*, non sunt differentie intrinsicæ propositionum mentalium Intellectus nostri, sed denominationes extrinsecæ, quæ proveniunt à variatione instantium, & variari possunt, quin varietur representatio cognitionis: quemadmodum Divina scientia de creaturis existentibus, invariata permanet, sive creaturæ actæ existant, sive extiterint, sive extitura sint. Hinc sequitur, quod propositio, *Petrus currit*, producta in

A.

A., tunc est de præsentis; sed conservata in B., jam non est de præsentis, sed de præterito, idque sine intrinseca sui variatione.

42 Verum hæc doctrina est apertè contraria Magno Augustino, qui Lib. 11. de Civit. Dei cap. 21. ex professo probat discrimen inter scientiam Dei, & cognitionem humanam ex capite variationis temporum. Est etiam expressè contra D. Thomam multis in locis in Log. fus. indicatis, nominatim q. 1. de Verit. art. 5. c., ubi *Anima*, inquit, *diversimodè intelligit cursum socratis, ut præsentem, præteritum, & futurum; & secundum hoc diversas conceptiones format, &c.* Et statim explicat ibidem; cur non eadem ratio militet in cognitione Divina.

43 Est item manifestè contra experientiam. Quis enim in se non experiatur istorum diversitatem judiciorum, *Troia fuit, Troia est?* Profecto, cum non discernamus talitates instantium, si aliundè judicium ex se præscindit à differentiis temporis, præsentis, præteriti, & futuri, numquam sciemus pro quo tempore judicamus aliquid existere: non enim cognosci à nobis poterit, cuiam ex his verbis vocalibus, *existit, extitit, existet*, æquivalent tendentia judicii, nec ad quod instans ex possibilibus determinatè referatur, atque adeo nec an sit verum, an falsum.

44 Adde, quod, si mentale verbum *extitit*, non differt intrinsecè à verbo *existet*, hæc duo judicia *Generale diluvium existet in aliquo*

tempore, Generale diluvium extitit in aliquo tempore æquè vera nunc erunt; quia non different in objecto, nec in modo tendendi: quæ sequela repugnat Scripturæ sacræ.

45 Rejecta igitur hæc doctrina, veluti contraria communi sensui, *confirmatur* probatio nostra, retorquendo exemplum, quo passim armantur Adversarii. Hæc propositio, *Petrus existit in instanti A.*, quamvis expressè designet instans A., & in eo sit vera; si conservetur in B., redditur falsa. *Prob.*: propositio ista non solum affirmat existentiam Petri in A., sed simul significat, ipsum instans A. esse absolutè præsens: at instans A. non est, nec esse potest absolutè præsens in B. in quo jam est absolutè præteritum: ergo talis propositio, existens in B. falsum significat. *Prob. Maj.*: hæc propositio, *Petrus existet in instanti A.*, significat instans A. esse absolutè futurum, & hæc, *Petrus extitit in instanti A.*, tale instans esse absolutè præteritum: & alioqui verè diceres hodiè, *Petrus extitit cras, existet heri*; vel etiam *Antichristus extitit in fine mundi, Adamus existet in exordio mundi*. Eadem autem est ratio, ut propositio, qua de loquimur, significet, instans A. esse absolutè præsens.

46 Communis Adversariorum doctrina est, quod propositio de præsentis ad sui veritatem non exigit, ut tempus, pro quo affirmat objectum, sit præsens quoad propositio conservatur, sed solum ut sit præsens tunc, cum ipsa primo produ-

datur. Quare, si semel est vera, quia datur objectum in tempore tunc præsentis, semper vera manet, licet postea conservetur, quando jam tale tempus est præteritum. Item cum proportione valet in propositionibus de præterito, aut futuro. Ideo veræ sunt adhuc plures propositiones Sacræ Paginæ, quæ de futuro, vel de præsentis loquuntur, quamvis earum objectum jam modo non sit futurum; nec præsens: v. g. illa Isaiæ, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.*

47 Hæc doctrina impugnatur facile. Nam eadem numero propositio, *Petrus existit in instanti A.* sicut potest conservari in B. (ut modo supponitur,) potest, & in B. primo produci: ergo stante doctrina Contrariorum, si primo produceretur in B., significaret, instans A. esse præsens in B.. Sed idem, & eodem modo significat conservata in B. ac primo producta in B.: ergo conservata in B. significat, instans A. esse præsens in B. quo nihil falsius. *Prob. Min.* subsumpt.: quia significatio, & modus significandi est essentialis propositioni mentali: conservatio autem, cum sit continuata productio ejusdem essentia, non variat essentiam rei, nec efficit, ut alia sit essentia conservata nunc, quam si nunc primo existeret.

48 Nihil magis inculcant Adversarii, quam quod propositio mentalis nequit non significare semper, quod semel significat, ne alioquin successivè mutet significationem, & objectum. At eodem jurè verum

est, quod propositio eadem, de se indifferens ut primo produceretur in quolibet instanti, non potest significationem mutare divisivè, significando scilicet aliud, aut aliter, producta in uno instanti, quam producta in alio.

49 Unde colliges, quod propositio de præsentis, sive designet instans, sive non, v. g. *Petrus currit,* semper affirmat objectum pro tempore, quo ipsamet actu existit, seu conservata, seu primo producta; sicut propositio de præterito, pro tempore ante se transiit; & quæ de futuro est, pro tempore post se venturo. Nec absurdum est, quod propositio exercitè, sive indirectè reflectatur in semetipsam; nam pariter juxta Adversarios reflectitur in se ut primo productum.

50 Nec urgent objecta exempla Sacræ Paginæ. Nam illæ sunt propositiones scriptæ, quæ, sicut & vocales, pro mensura, & regula significandi respiciunt judicia mentalia, ideoque non aliud, nec pro alio tempore significant, quam judicia, pro quibus substituuntur. Cum autem propositiones illæ ex intentione hominum, & Dei substituuntur, non pro judiciis nunc existentibus, sed pro existentibus olim in mente Prophetarum, ad illud tempus antiquam suam significationem retrahunt, & inde suam derivant Veritatem.

51 Aliud est in judiciis mentalibus, quibus essentialis est modus significandi cum tempore, nec possunt ad placitum in varia tempo-

ra
rali
diff
pos
usq
tum
pos
quil
Chr
mor
intr
que
ject
tiat

5
pos
mod
por
Div
futu
de h
de
gent
riar
ris,
tur

DIR

53

pro
ficio
obje
re i
bum
tote
rere
fit

ra referri. Unde iudicia supernaturalia Prophetarum, nisi à nostris differant in modo tendendi, non possent etiam Divinitus conservari usque ad tempus, quo jam obiectum desit esse futurum; sicut nec possent conservari nunc actus Fidei, quibus olim Apostoli credebant, Christum esse præsentem in carne mortali. Quia tales actus, utpotè ab intrinsicè, & essentialiter veri, nequeunt existere, quando jam obiectum non ita se habet, sicut enun. tiatur.

52 Nec tamen negamus, dari posse actus mentis creatæ habentes modum tendendi absolutum à temporum differentiis instar scientiæ Divinæ, v. g. intuitus, queis Beati futura vident in Verbo. Cæterum de his non est quæstio præsens, sed de actibus naturalibus, & contingenter veris, quos intrinsicè variari pro varia differentia temporis, quam significant, planè videtur evidens.

CAP. IV.

DIRUITUR FUNDAMENTUM CONTRARIÆ SENTENTIÆ.

53 **A**Uctores contrarii hoc uno fundamento, quod variè promovent, innituntur. Ut propositio; *Petrus currit*, sit vera, debet obiectum ejus existere toto tempore importato per copulam, seu verbum; idest, debet Petrus currere toto tempore, pro quo illum currere affirmat propositio: ut autem sit falsi, debet Petrus non curre-

re in aliqua saltem parte illius temporis. At si semel Petrus supponitur currens toto illo tempore, jam non potest in aliqua illius temporis parte non currere, ut est evidens: ergo si dicta propositio semel est vera, jam non potest unquam esse falsâ.

53 *Confirm.*: illa propositio, vel significat, Petrum currere in omni instanti, vel in uno determinato: v. g. in A., vel in aliquo instanti disjunctivè? Quocumque autem ex his modis significet, nequit transire de vera in falsam; nam ad hunc transitum opus est, ut Petrus in omni instanti currens, in aliquo non currat, vel currens in A., in eodem non currat, vel currens in aliquo, in nullo currat: quod est penitus implicatorum.

55 Pro solutione observa, quod propositio de præsentis, v. g. *Petrus currit*, determinat quidem tempus præsens præ futuro, & præterito: sed illud significat indefinitè quantum ad instantia particularia, permittitque contrahi sive per instans A., sive per B., &c. Quare in ordine ad instantia est æquivalenter disjunctiva; quia solum petit ad sui Veritatem, Petrum currere in eo instanti, quod ipsi propositioni est præsens, quodcumque illud sit. Unde reddit æquivalenter hunc sensum, *Aliquod instans est præsens, sive A., sive B., sive aliud, & in eo Petrus currit*. Nec potest exponi sic, *Petrus currit in aliquo instanti, quod fuit, est, vel erit*; hoc enim esset disjunctivè tendere in tempus præsens, præteritum, & futurum: illa

verò essentialiter discernit tempus præsens à præterito, & futuro.

56 Hinc fit, ut illa significatio temporis præsentis possit verificari successivè per varia instantia, prout quodlibet eorum fuerit præsens, & propositioni coexistens. Nam in prædicatione contingenti significatio indefinita rationis communis, vel formaliter disjunctiva, verificari potest modò per unum, modò per aliud individuum; ut patet in hac, *Homo currit*, quæ modò per Petrum, modò per alium quemlibet est verificabilis. Vel, ut ajunt, modò *supponit* pro uno, modò pro alio: sumpto scilicet verbo *supponit* pro eodem, ac *verificatur quoad factum*, sive *constantiam termini*.

57 Igitur propositio, *Petrus currit*, quamvis vera fuerit in A., potest esse falsa in B.; quia in B. jam non supponit pro A., sicut antea, sed pro solo B.; supponit enim pro eo instanti, de quo verificatur esse tempus præsens, dum ipsa propositio loquitur; & cum in B. jam non sit præsens A., sed præteritum, desinit pro illo supponere, & supponit pro B., quod actu est præsens, & in quo si Petrus non currit, falso enuntiatur, illum currere tempore præsentis.

58 Jam ad *Object. dist. Maj.*: debet objectum existere toto tempore utcumque importato per copulam, *neg.*; toto tempore, pro quo supponit significatio temporis præsentis, in quo propositio loquitur, *conc. Maj.*. Tum *dist. Min.* jam non potest non currere in aliqua parte

illius temporis, pro quo supponit propositio dum vera est, *conc.*; in alio tempore, pro quo successivè supponat significatio temporis præsentis, *neg. Min.*, & *Conseq.*

59 Ad *Confirm.*: illa propositio est æquivalenter disjunctiva, sic tamen, ut disjunctio versetur, non inter præsens, præteritum, & futurum, sed inter taleitates instantium, simul exigendo absolutè, ut eorum aliquod sit præsens. Æquivalet igitur huic tendentiæ, *Petrus currit in aliquo instanti*; quæ tendentia per illud, *in aliquo instanti*, disjunctivè attingit teleitates omnium instantium; sed per verbum, *currit*, absolutè significat, aliquod eorum esse præsens, determinaturque, ut nunquam supponat pro ullo instanti, quod fortè fuerit præteritum, aut futurum.

60 Hinc dicta propositio, currente Petro in A., vera est in A., quia tunc verificatur totum illud, *currit in aliquo instanti*, siquidem instans A. est aliquod instans, & est tunc præsens: at eadem falsa est in B., Petro jam tunc non currente; quia Petrus jam in nullo instanti currit, quod sit præsens; solum enim B. est præsens, & in hoc non currit: tunc ergo verbum *currit* falsificatur. Unde sine contradictione salvatur, quòd Petrus successivè in aliquo instanti currit, & in nullo currit; qua primum salvatur in A., secundum in B.

61 *Repl. 1.*: ergo propositio mutat successivè significationem, & objectum, siquidem modò significat Petrum currere pro instanti A., pos-

tea jam non significat pro A., sed pro B. Hoc æquè premit Adversarios; apud quos illa eadem propositio, quæ modò significat Petrum currere pro instanti A., si primo produceretur in B., significaret Petrum currere pro B. Tam enim repugnat, quòd propositio mentalis mutet objectum divisivè, quam successivè.

62 Itaque *neg. Consequ.*: quia dicta propositio semper significat, aliquod instans esse præsens, & Petrum in eo currere: semper exprimit tempus præsens præ futuro, & præterito, semperque attingit ex parte objecti taleitates omnium instantium possibilem, quatenus potentium secundum se participare rationem temporis sibi præsentis. Quare, dum transit de vera in falsam, non mutat significationem, nec objectum in esse objecti significati, sed solum in esse objecti verificantis, pro quo supponit verbum, *currit*, per statum.

63 Mutatio hæc objecti verificativi nihil habet incommodi, nec significationem intrinsecè variat: quia propositio disjunctiva, vel indefinita de materia contingente, ex se indifferens est, ut verificetur per quodlibet membrum disjunctionis, quin ipsa determinet, quodnam sit. Quare determinatio membri verificantis oritur ab existentia objecti, & est extrinseca propositioni; ut patet in hac, *Aliquis homo currit*, quæ invariata permanet, licet Petrus loco Pauli succedat in munere verificandi.

64 Si fortè hinc inferas: ergo

propositio, *Petrus currit*, si cursus existit in A., semper vera manet, cum sit verificabilis per quodlibet ex instantibus, quæ disjunctivè significat. *Conc. Consequ.*, dummodò verum sit quod cursus existit in A.: sed hoc in B. non est verum; quia tunc, sicut non existit instans A., sed existit, ita nec existit cursus in instanti A., sed existit, & cum in nullo alio tunc existat, siquidem nullum aliud est præsens præter B., in quo non existit; propositio redditur falsa in B., quia cursus jam in nullo membro disjunctionis existit. Memineris, quod illa propositio semper determinat tempus sub ratione præsentis præ futuro, & præterito, licet non determinet talitatem instantis, per quod ratio temporis præsentis contrahatur: id quod pariter Adversarii dicunt de propositione illa ut primò producta.

65 *Repl. 2.*: ex instantibus A, B, C, aliud est præteritum, aliud est præsens, aliud est futurum, dum propositio conservatur in B.: ergo propositio disjunctivè significans illa instantia, disjunctivè significat præsens, præteritum: & futurum. *Dist. Conseq.*: disjunctivè significat præteritum, & futurum, reduplicativè ut talia, *neg.*; specificativè sumpta, ita ut significatio præscindat à statu præteritionis, aut futuritionis, & solum attingat instantia quatenus secundum se possunt, aut possent esse propositioni præsentia *conc. Conseq.* Nec refert, quod instans A., si est præteritum, jam non possit esset præsens. Nam hæc impoten-

tia per accidens est respectu propositionis, quæ de se est indifferens, ut existat ante, vel post instans A.

66 *Repl. 3.* : dicta propositio, dum existit in A., significat quantum potest, & capax est: vel ergo capax est significare cursum Petri pro instanti B.? vel non? Si primum dicatur: ergo jam in A. significabat cursum pro B.: ergo jam erat falsa in A., si cursus non existit in B.. Si secundum: ergo, dum conservatur in B., non significat Petri cursum pro B., ac proinde non falsificatur per carentiam cursus in B. *Resp.*: propositio est capax significare cursum pro A., pro B., & pro alio quovis instanti, atque ita de facto significat, dum existit in A.; significatione tamen verificabili dumtaxat per aliud instans, quod propositioni coexistit, quodcumque illud sit; quia semper determinat rationem *temporis presentis*.

67 Unde significatio ista, dum existit in A., nondum est verificabilis per B., quippe quod nondum est præsens; fiet tamen verificabilis, si conservetur in B., in quo proinde si Petrus non currat, affirmatio cursus falsa erit. Sic propositio: *Quotquot sunt in gymnasio scribunt*, disjunctivè significat omnes homines potentes esse in gymnasio, & pro omnibus affirmat scriptorem; sed tamen ea significatio non est verificabilis, nisi per eos, qui de facto existunt in gymnasio; quia omnes attingit sub ratione *existentis in gymnasio*, quam supponit contra hi per aliquos.

68 Alia vide in Log. fus., ubi Quæstionem hanc ex professo discussimus. Nunc *adde 1.*, quod propositio de præsentis ex se nec determinat tempus præsens ad primum instans suæ productionis, nec ad totum tempus suæ durationis: sed exprimit indefinitè tempus sibi existenti coexistens, sive in quod existit ipsa, præcindendo ab eo quod illud sit A., vel B., atque etiam ab eo quod ipsa existat conservata, vel primò producta. Imò, quamvis propositio, *Petrus currit*, restringeret tempus præsens ad primum instans suæ productionis (ut Adversarii volunt, & in eo esset vera; falsificaretur conservata in B.; quia in secundo instanti falsum est quod Petrus currit in primo; non enim in eo currit, sed cucurrit; cum primum instans jam sit præteritum.

69 *Adde 2.*, quod ratio *temporis presentis* potest indefinitè significari ut communis pluribus, sive ut participabilis à pluribus, quamvis non nisi unicum instans sit actu præsens, & reliqua omnia sint præterita, vel futura: quia ad significationem indefinitam sufficit, quod ratio significati possit à multis participari successivè, tamen non simul. Sic indefinitè dicimus, *Papa est Caput Ecclesie*, quamvis hoc munus non nisi successivè participari possit à multis.

70 *Adde 3.*, quod propositio de præsentis potest mutari, tum de vera in falsam, tum de falsa in veram: similiter aliquæ propositiones, quæ sunt de futuro, vel de præ-

præterito limitato, nam hæc, *Petrus curret cras*, vel hæc, *Petrus cucurrit heri*, potest esse hodie falsa, & cras vera, & è converso. Aliter dicendum, si tempus futurum, aut præteritum, non limitetur nam tunc affirmativa propositio de futuro mutari potest de vera in falsam, sed non vice versa; ut patebit consideranti. E contrario, affirmativa de præterito potest mutari de falsa in veram, sed non vice versa. Opposito modo censendum de propositionibus negativis, quæ absolute sunt de præterito, vel futuro.

CAP. V.

DECIDUNTUR ALIÆ DE VERITATE,
& Falsitate quæstiones.

71 **Q**uæst. 1.: utrum Veritas, aut Falsitas formalis, conveniat soli iudicio? an etiam apprehensioni? *Resp.* 1.: tam Veritas, quam Falsitas, proprie dicta, soli iudicio convenit *formaliter*. Non enim proprie dicitur falli, vel assequi veritatem, qui iudicium suscipit, seu qui nondum apud se fert sententiam objecto difformem, aut conformem. Idem autem est ferre sententiam, ac iudicare. Unde Veritas ista, quæ solius Intellectus est propria, vocari poterit *Veritas sententiæ*; similiterque Falsitas. Dixi *formaliter*, quia *radicaliter* convenit etiam huiusmodi Veritas, aut Falsitas apprehensionibus suisivis, quæ vehementer inclinant ad iudicandum.

72 *Resp.* 2.: Veritas largè sumpta, prout est præcisè confor-

mitas repræsentationis cum objecto citra sententiam, reperitur etiam in apprehensione; nam v. g. conceptus *homo* repræsentat id, quod verè est in objecto. Sed huiusmodi Veritas, quæ dici potest *pure repræsentationis*, minus propria est: tum propter dicta nuper: tum quia nomen *Veritas* proprie significat aliquid proprium Intellectus: Veritas autem ista est communis sensibus, v. g. visui, imò picturis etiam, & statuis.

73 *Resp.* 3.: Falsitas, etiam largè sumpta, reperiri potest in apprehensione complexa, v. g. in hac, *homo quadrupes*; secus autem in apprehensione purè simplici; quia, licet volens apprehendere hominem, elicias conceptu *leo*, non ideo hæc repræsentatio est difformis objecto suo, quia non respicit hominè, sed leonem.

74 *Quer.* 2. Utrum Veritas, & Falsitas suscipiant magis, & minus? Vel, quod eodem redit, utrum una propositio possit esse verior, aut falsior altera? Quod attinet ad Veritatem, afirmandum in primis est de Veritate radicali, seu de certitudine, vel evidentia cognitionis. Sic actus Fidei supernaturalis verior est naturali, idest, certior: & inter naturales sapè alius alio est evidentior. Afirmandum item si Veritas accipiatur materialiter & in esse entis: ubi enim entitas actus est perfectior, Veritas, quæ actum in recto importat, perfectior, sive major est entitativè.

75 Cæterum Veritas formalis prout præcisè dicit conformitatem iudicii *ut talis* cum objecto, non admittit magis, & minus, sed, ut ajunt,

confistit in indivisibili. Ratio est: quia non stat Veritas actus, nisi objectum in se habeat totum illud, quod actus enuntiat; si enim desit aliquid ex eo, deest Veritas, ut patet in hoc actu, *Homo est animal rationale quadrupes.* At objectum in se habere totum illud, quod enuntiat, ita ut nihil ex eo desit, consistit in indivisibili, nec latitudinem admittit.

76 Aliter dicendam de Falsitate, non solum radicali, sed formali. Quia Falsitas defumitur ex distantia, seu recessu à vero: magis autem à vero distat propositio dicens, Planetas esse tantum tres, quam dicens, esse tantum sex.

77 *Objic. 1.*: magis repugnat Falsitati Veritas necessaria, quam contingens: ergo est major Veritas. *Dist. Antec.*: magis repugnat mediata, & radicaliter, *conc.*; immediata, & formaliter, *neg.* *Antec.* atque etiam *Consequ.*, si loquamur de Veritate pure formali. Hæc enim semper est æqualis in excludendo immediatè, & formaliter falsitatem; cum æquè impossibile sit dari Falsitatem in sensu composito Veritatis contingentis, ac in sensu composito necessariæ.

78 *Objic. 2.*: hic actus, *Homo est animal rationale*, verior erit, quam hic, *Homo est animal*; est enim similior objecto suo. *Resp.* Verior quidem est veritate representationis, in qua iudicium convenit cum apprehensionibus præviis; sicut apprehensio, *animal rationale*, est hominis imago verior, id est, expressior, quam apprehensio, *animal.* Non tamen est verior veritate sen-

sentia, quæ propria est iudicii *ut talis* (hanc solum diximus consistere in indivisibili); quia tam verè habet homo in se totum, quod enuntiat hic actus, *Homo est animal*, quam totum, quod enuntiat iste, *Homo est animal rationale.*

79 Nec obstat similitudo major quoad expressionem: quia Veritas *sententia* non est similitudo qualiscumque, sed similitudo in habendo totum aliquid; & hæc non admittit magis, & minus, cum sit quedam æqualitas: exemplo sit similitudo duplicis albi in habendo totos quatuor gradus albedinis. Unde D. Thomas q. 1. de Verit. art. 5., & sæpè alias Veritatem formalem explicat per æqualitatem actus, & objecti.

80 *Dices*: ergo pariter consistet Falsitas in indivisibili, cum consistat in privatione Veritatis, sive in eo, quod objectum non ita se habeat, ut enuntiat. *Neg. Conseq.*, & suppositum: quia Falsitas ex communi sensu non est mera privatio Veritatis; ideoque non definitur præcisè *non conformitas*, sed potius *disformitas actus cum objecto*; in qua disformitate dari potest magis, & minus, sicut in distantia, & inæqualitate: nec solum dicit, objectum non ita se habere ut enuntiat, sed etiam se habere aliter.

81 *Quer. 3.*: utrum propositio singularis de futuro, sit determinatè vera, aut determinatè falsa? De futuro necessario nemo dubitat, v. g. cum dicitur, *Sol orietur cras*; si *Petrus currat, movebitur.* De futuro contingente, seu libero, v.

g. *Petrus peccabit cras*, negativè Aristoteles I. Peri Herm. cap. 8. eo ductus motivo, quod alioquin tolleretur libertas, & contingentia rei futuræ; si enim hodiè verè dicitur, *Petrus cras peccabit*; jam Petrus cras non poterit non peccare, quia fieri nequit, ut quod semel verum supponitur pro certo tempore, respectu ejusdem temporis non sit verum.

82 Sed, si Aristoteles id intelligi voluit de Divina scientia futurorum, turpiter erravit ut ethnicus; sicut etiam si de cognitione creata, quæ in Dei revelatione fundatur. Hinc autem efficaciter probatur determinata Veritas in cognitione quoque naturali. Nam propositio naturalis, *Antichristus peccabit*, idem affirmat, quod scientia Dei, vel actus Fidei de peccato Antichristi futuro: implicat autem, quod ex duabus cognitionibus idem affirmantibus, altera determinatè vera sit, altera non.

83 Adde, quod sicut est per se notum hoc principium, *Quodlibet est, vel non est*, & hoc etiam, *Quodlibet fuit, vel non fuit*, ita & hoc, *Quodlibet erit, vel non erit*; sed propter illa duo evidens est, quod ex duabus Contradictoriis de præfenti, vel de præterito, altera est determinatè vera, & altera determinatè falsa: ergo propter illud tertium evidens esse debet, quod ex contradictoriis de futuro, altera determinatè vera est, altera falsa; quamvis ante eventum dignoscè nequeat naturali lumine, quænam ea-

rum vera sit. Hæc eadem argumenta valent pro futuris conditionatis v. g. (*Si Petrus tentaretur, peccaret*), ut applicanti constabit.

84 Fundamentum Aristotelis apparentius urget in Divina præscientia, utpotè omnino certa, & infallibili ab æterno; cujus tamen Veritas nonnisi contra lumen rationis, & Fidei, vocaretur in dubium. Illæsa igitur manet Petri libertas ad peccandum: quia Veritas, tum Divina, quam humana, licet tempore præcedat peccatum Petri, tamen est peccato posterior posterioritate *attemperationis*; quatenus non ideo peccabit Petrus, quia Deus, aut homo id verè cognovit; sed potius, ideo cognitio vera fuit, quia Petrus libere peccaturus erat.

85 Ex suppositione talis Veritatis jam Petrus non potest non peccare, sed quamdam habet necessitatem peccandi. Verum non omnis necessitas opponitur libertati, sed illa solum, quam Voluntas libere non facit, nec vitare potest, & quæ dicitur *necessitas antecedens*: illa verò, quam Voluntas liberè sibi facit, aut vitare potest, & quæ dicitur *necessitas consequens*, libertati non officit. Sic ex suppositione quod nunc liberè consentias tentationi, necesse est te peccare nunc. Quia tamen hanc necessitatem ipse tibi facis liberè, cum potueris in hoc etiam instanti suppositionem istam impedire; idcirco liberè peccas.

86 Hujus indolis est necessitas peccandi, quam infert cognitio vera de peccato Petri futuro: Petrus

trus enim, poſtea ſuo tempore exiſtens, libere faciendo peccatum, libere ſibi facit talem neceſſitatem, ſiquidem illa Veritas nunquam exiſtiſſet, niſi Petrus nunc libere peccaret: unde poteſt Petrus illam impedire; quia ſi non peccet, ut poteſt, jam Deus ab æterno non præſcivit peccatum, ſed præſcivit non peccatum, & propoſitio creata naturalis jam ab initio fuit falſa. Prioritas autem temporis de materiali ſe habet, quando ſuppoſitio anterior perinde attemperatur liberæ determinationi Voluntatis, ac ſi eſſet præſens.

87 *Objic.*: futurum liberum non eſt actu determinatum ut ſic, nec in ſe ipſo, nec in cauſa: ergo nequit in eo fundari nunc determinata Veritas. *Reſp.*. Omiſſa determina-

tionis futuri in cauſa prima, de qua Theologi diſputabant; *diſt. Antec.*: non eſt actu determinatum in ſe ipſo, nec erit poſtea, *neg.*; non eſt, erit tamen poſtea, *conced. Antec.*, & *neg. Conſeq.*. Propoſitio, *Petrus peccabit*, non affirmat, quod peccatum eſt actu determinatum, ſed quod erit in tempore venturo: ſi ergo re ipſa erit, quamvis modò non ſit, jam propoſitio conformatur ſuo ob-jecto, cum illud enuntiet ſicuti erit; quemadmodum conformatur propoſitio de præterito, dum enuntiat ob-jectum ſicuti fuit. Diſſicultas autem de conſtitutione Veritatis per ob-jectum, quod actu non eſt, ſoluta manet n. 23., & æquè militat in pro- poſitione de præterito, quam eſſe determinatè veram nemo negavit.

TRACTATUS SEXTUS,

ET ULTIMUS.

IN LIBROS ARISTOTELIS ANALYTICOS.

QUATUOR ſcripſit Libros Ariſtoteles, quos Analyticos (id eſt, Reſolutorios, nam græca vox ἀνάλυσις *analysis* latinè vertitur *reſolutio*) nuncupavit, quia in eis materiam, & formam Syllogiſmi, necnon principia, partes, & affectiones ejus, diſtinctè examinando, reſolvit mentaliter Syllogiſmum. Liber primus, & ſecundus Formam ſyllogiſticam in communi declarant, dicunturque Libri *Priorum*, ſeu *de priore reſolutione*; tertius, & quartus, Demonſtrationem, ſive ſyllogiſmum Demonſtrativum, & conditiones ejus à materia deſumptas explicant, vocanturque Libri *Posteriorum*, ſeu *de poſteriore reſolutione*. De his præter dicta in Summul., quædam ſuperiunt breviter in præſenti tractanda.

DIS-

DISPUT. I.

DE SYLLOGISMO IN COMMUNI.

CAP. I.

DUBIA QUÆDAM DE SYLLOGISMO,
& Præmissis ejus in ordine ad
Conclusionem spectatis.

I. DUBIT. 1. in quo consistat
essentia Syllogismi? Sunt,
qui dicant in solis consis-
tere Præmissis. Sunt ex adverso, qui
in sola Conclusionem. Sed communis
sententia collocat essentiam syllogis-
mi in Præmissis, & Conclusionem
simul sumptis. Tum quia definitio
Syllogismi Aristotelica, quam omnes
approbant in Summulis, nec de solis
Præmissis, nec de sola Conclusionem
verificatur. Tum etiam, quia stan-
tibus iisdem Præmissis, per solam
diversitatem Conclusionem diversus
efficitur syllogismus, ut patet in Mo-
dis directis, & indirectis primæ Fi-
guræ; similiterque diversus evadit,
si eadem Conclusio inferatur ex Præ-
missis diversis.

2. Cùm autem dicitur, quòd
Syllogismus demonstrativus facit sci-
re, seu causat scientiam, nomine
scientie non venit sola Conclusio,
quasi à toto Syllogismo causata; sed
venit scientia habitualis, vel etiam
denominatio *scientis*, quam Intel-
lectui præstat Syllogismus in gene-
re causæ formalis. Item, cum Syllo-
gismus nonnumquam dicitur cog-
nitio unius veritatis per aliam, &
post aliam, sumitur per synecdo-
chen pars pro toto, nempe Conclu-

sio pro Syllogismo.

3. *Dubit. 2.*: utrum Syllogis-
mus stare possit in actu realiter in-
divisibili, qui representet totum ob-
jectum Præmissarum, & Conclu-
sionem? *Resp. neg.*: quia *Syllogis-
mus* idem sonat, ac *Ratiocinatio*, seu
Discursus mentis: discursus autem,
& ratiocinatio necessario importat
cognitiones realiter distinctas, qua-
rum una oriatur ex alia, vel aliis.
Idcirco nec Deus, nec Angeli dis-
currunt; quia, licet cognoscant ef-
fectus in causis, non tamen ex cau-
sis, quasi ex eis prius cognitis pro-
grediantur ad cognitionem effe-
ctuum. Vide D. Thomam 1. p. q. 14.
art. 7. & q. 58. art. 3.

4. *Dubit. 3.*: qualiter Præ-
missæ formales causent Conclusio-
nem? Certum est, causalitatem ali-
quam intervenire. Syllogismus enim
non est discursus per successione-
m cognitionum accidentariam, ut cum
post cognitum Petrum convertitur
mens ad cognoscendum Paulum; sed
est *discursus secundum causalitatem*,
ut loquitur D. Thomas cit. q. 14.
art. 7. Plures volunt, ut causalitas
hæc sit effectiva, ita ut Præmissæ
Conclusionem physicè coëfficiant si-
mul cum Intellectu. Sed plures alii
malunt, ut Præmissæ solum directi-
vè, seu moraliter concurrant ad
Conclusionem, quatenus ostenden-
do identitatem Extremorum cum
Medio, determinant Intellectum ad

affirmandum identitatem eorum inter se: quod genus concursus, illuminando, invitando, inclinando, seu determinando, dicitur causalitas moralis, qualem habent regulæ Artis in artefacta, & cognitio objecti immobilitatis in amorem.

5. Probatur hæc sententia 1. paritate: quia, juxta communem sententiam, nec apprehensio simplex ad judicium, nec cognitio ad amorem, nec intentio finis ad electionem mediorum, concurrunt physicè, sed solam moraliter. 2. : quia nequit unus actus vitalis physicè producere alium ejusdem potentiae; alioquin visio visionem, & auditio auditionem pareret. Porro causalitas moralis sufficit, ut Præmissæ comparentur causis activis, & absolute dicantur causare Conclusionem; ut patet in regulis Artis respectu operis externi, & in mandato, vel consilio ad furtum.

6. *Obje.*: Præmissæ sibi assimilant Conclusionem in evidentia, vel probabilitate: sola autem causa physica sibi assimilat effectum. Conclusio item secundum formalitatem *illationis* debet in Præmissis contineri, quia in Intellectu continetur secundum formalitatem *intelligitionis*, & in specie secundam formalitatem *imaginis*. *Resp.* Intellectus, cum sit intrinsicè cognoscitivus evidentem, probabiliter, & discursivè, seu illativè, sufficienter continet in consensio speciei correspondentis illa omnia prædicata, seu formalitates Conclusionis, quin opus sit recurru ad Præmissas, nisi per modum appli-

cationis: aut principii moraliter præcontinentis Conclusionem.

7. Notandum hic, quod Præmissæ debent existere simul tempore, sive in eodem instanti cum Conclusionem, quando illam causant. Quia non solum causa physica debet actu existere, dum causat, sed etiam causa moralis, quæ causat per se immediatè, seu non præcisè per aliquem effectum derelictum; ut patet exemplo cognitionis ad amandum, & regulæ Artis ad edificandum. Possunt quidem Præmissæ tempore præcedere vel altera, vel utraque; quando scilicet Intellectus nondum satis penetrat terminos utriusque; vel etiam quando Intellectus, adquireturus scientiam, incipit vestigare principia, ut inde procedat ad conclusiones; tunc enim datur successio temporis quoad primam productionem Præmissarum. Sed tunc necesse est Præmissas conservari, vel repeti in instanti, quo elicitur Conclusio; ut iterum patet exemplo cognitionis ad amandum. Vid. D. Thomam 1. p. q. 58. art. 7. ad 2.

CAP. II.

UTRUM PRÆMISSÆ NECESSITENT Intellectum ad Conclusionem?

8. **D**uplex est pro re presenti necessitas, altera quoad *specificationem*, seu quoad *speciem*, seu *contrarietatis*; quæ necessitas cogit ad non ponendum actum Conclusioni oppositum: altera quoad *exercitium*, seu *contradictionis*; quæ necessitas cogit ad actum Conclusionis re ipsa

ipsa ponendum, & exercendum. Prior illa necessitas in presenti conceditur à ferè omnibus. Quia Intellectus dissentiri nequit principiis illis per se notis, *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt idem inter se, Dici de omni, & Dici de nullo*: dissentiretur autem, si, postquam per Præmissas assensit identitati Extremorum cum medio; identitatem eorundem inter se negaret per actum Conclusioni oppositum; vel si iudicans verè dici animal de omni homine, & Petrum esse hominem, iudicaret non verè dici animal de Petro. Unde Intellectus in eodem instanti contradictoria iudicaret, videlicet omnem hominem esse animal, & aliquem hominem (qualem iudicat Petrum) non esse animal.

9 Hæc militant pariter in Præmissis probabilibus, ut patebit consideranti. Quare, licet possit Intellectus Conclusioni probabili dissentiri absolute, sed non ex suppositione, quod assentiatur Præmissis. Sic, licet Voluntas possit absolute averfari medium necessarium ad finem, non tamen ex suppositione quod efficaciter intendat finem.

10 Major est Authorum diffusio circa necessitatem quoad exercitium. Sed affirmativa sententia, saltem quantum ad Præmissas evidentes, satis communis est in omni Schola; & cum limitationibus mox adhibendis vera videtur. *Prob.*: quia Intellectus necessario, & independenter ab applicatione libera Voluntatis, assentitur objecto, quod ipsi proponitur ut omnino evidens:

ut accidit, cum videns ortum Solem, assentitur existentie dici, vel cum proponuntur prima principia, & veritates per se notæ, v. g. *Totum est majus sua parte; Duo, & tria faciunt quinque.* Sed positis præmissis, objectum Conclusionis Intellectui proponitur, ut proflus evidens; iudicanti enim evidenter, v. g. omnem hominem esse animal, & Petrum esse hominem, nihil apparet evidentiùs, quam Petrum consequenter esse animal. Tunc ergo Intellectus suspendere nequit assensum Conclusionis. *Confirm.*: quia Voluntas, posita intentione finis efficaci, necessitatur quoad exercitium ad electionem medii, quod proponitur ut simpliciter necessarium ad finem; ergo pariter, &c.

11 Eadem necessitas à plerisque extenditur ad Præmissas probabiles: quia, licet earum objectum non sit evidens, est tamen evidens illius connexio cum objecto Conclusionis, & ut talis advertitur: ergo qui primum iudicat, imponit sibi necessitatem iudicandi secundum. Sic nemo opinatur te amississe oculos, quin opinetur te esse cæcum. Et qui iudicat, te fuisse convivam in mensa Titii, & omnes Titii convivæ fuisse ebrios, necesse est te iudicet ebriam fuisse. Huc etiam licet paritas Voluntatis, quæ licet non teneatur efficaciter intendere finem, si tamen sic intendat, nequit non eligere medium, cum quo istis connectitur necessario.

12 Adhibe tamen hucusque dictis limitationibus tres. *Prima* sit:

ne simul cum Præmissis occurrat apprehensio vividior alius objecti disparati, quæ conatum, & attentionem Intellectus adeo distrahat, ut, non sinat attendere Conclusioni. Si talis apprehensio adsit, Præmissæ necessitabunt quoad specificationem, non quoad exercitium. *Secunda*: ut Præmissarum termini benè penetrantur, earumque sensus plenè advertatur: alioquin ne quoad specificationem quidem dabitur necessitas. Ratio utriusque limitationis est: quia tunc vel non plenè advertitur, vel non redditur satis evidens connexio objecti Præmissarum cum objecto Conclusionis.

13 Hinc accidit, ut nonnumquam inter disputandum, concessis Præmissis ritè dispositis, Consequentia negetur à non rudibus. Quia scilicet Intellectus, vel aliarum apprehensionum tumultu distrahitur, vel non satis penetrat primo aspectu terminos Præmissarum, licet percipiat quantum sufficit, ut illis assentiatur utcumque. Nec repugnat, quod aliquis incautè judicet simul duo contradictoria virtualia: ideoque passim Adversarium, duo quæpiam simul concedentem, redarguimus inconsequentia, & contradictionis.

14 *Tertia*: ut prædicta necessitas tribuatur Præmissis de medio communi dispositis in prima Figura juxta quatuor Modos perfectos: item Præmissis de medio singulari juxta Figuram primam, & secundam; necnon syllogismi hypothetici juxta formam explicatam

in Summulis, præsertim conditionalis, & disjunctivi. Cæteras Præmissas non necessitare quoad exercitium, immò nec quoad specificationem, saltem Intellectum non nimis perspicacem, verius puto.

15 Ratio: quia forma Syllogistica in secunda, & tertia Figura non est adeo perspicua, ut statim evidentem reddat connexionem objecti Præmissarum cum objecto Conclusionis: non enim regalatur per principia *Dici de omni &c.*, nisi medietè, & remotè. Idcirco inventa est Reductio Syllogismorum imperfectorum ad perfectos; quæ prorsus foret inutilis, si Præmissæ dispositæ juxta Figuram imperfectam necessitarent ad Conclusionem, ita ut nemo Præmissis assentiens posset illam suspendere, vel negare.

16 *Dices*: omnis Syllogismus cujusque Figure necessario, & *vi formæ* concludit. *Resp.* Hoc solum probat, quod, stante veritate Præmissarum cujusque Figure, non potest non esse vera Conclusio, si deducatur, quæcumque sit materia *circa quam*. Cum hoc tamen coheret, quod Conclusio non deducatur, vel quod loco illius eliciatur ex alio motivo actus oppositus, eo quod illa veritatum connexio non nisi imperfectè, & subobscurè reddatur evidens per Præmissas.

17 Cum his igitur limitationibus tenenda nobis est Conclusio- nis necessitas, tum quoad specificationem, tum quoad exercitium. Subditur quidem Intellectus imperio Voluntatis in conjecturalibus, & in pro-

pro
At
tur
qua
cedo
das
den
inci
etian
ord
qua
non
tene
ter
min
tern
dun
hon
cien
ver
app
ut
illi
tene
qua
min
rit
true
Log
Log
nem
Præ
min
im
qu
cum
in
re
per

probabilibus nondum præjudicatis. At in evidenter propositis, subditur primum remotè, seu mediatè, quatenus à Voluntate potest antecedenter, vel applicari ad quærendas species, & apprehensiones evidentes, vel aliò diltrahi, ne in eas incidat. Deinde non raro subditur etiam immediatè *secundum quid* in ordine ad assensum Præmissarum, quando scilicet apprehensio evidens non omnino determinat modum, & tendentiam assensus.

18 V. g. potest quis evidenter apprehendere identitatem hominis, & animalis, quin eo ipso determinetur omnino ad prædicandum potius animal de homine, quam hominem de animali, nec ad eliciendam potius propositionem universalem, quam indefinitam. Hæc apprehensio necessitat Voluntatem, ut aliquem imperet assensum, sed illi relinquit optionem inter varias tendentias, & modos prædicandi: quare poterit Voluntas illum determinatè assensum imperare, qui fuerit opportunus ad finem, v. g. construendi syllogismum juxta regulas Logicæ.

19 Unde colliges, quatenus Logica dirigat ad Demonstrationem: dirigit enim immediatè ad Præmissas quoad dispositionem terminorum: ad conclusionem autem immediatè dirigit simpliciter, seu quoad substantiam assensus, in secunda, & tertia Figura, atque etiam in prima, dum concluditur indirectè, vel dum termini solum imperfectè penetrantur: ad Conclusio-

nem tamen directam primæ Figuræ, Præmissis benè penetratis, non dirigit Logica, nisi mediatè, quatenus ad Præmissas ritè disponendas dirigit.

20 Sed contra necessitatem assertam *Objic.* 1.: quod Præmissarum objectum connectatur cum objecto Conclusionis, nihil probat ad præsens: nam quia assentitur unì objecto, non cogitur saltem quoad exercitium assentiri formaliter cæteris, quibuscum illud connectitur; alioquin nemo posset sic judicare, *Petrus est albus*, quin haberet hunc assensum explicitum *Petrus est ens*, vel hunc, *Existit Deus*. Adde, quod Voluntas sæpè vult objectum ali-quod, quin velit formaliter cætera, quibuscum illud identificatur, aut connectitur.

21 *Resp.* Non insistimus in mera connexionione objectorum, sed in connexionione ut evidenter proposita, quæ si detur, vel assentiendum est utrique objecto, vel neutri. Combinatio autem extremorum cum Medio in prima Figura talis est, ut necessario excitet vividissimam apprehensionem de connexionione infalibili objecti Præmissarum cum objecto Conclusionis: imò, quamvis illam non excitet, ipsamet Præmissarum dispositio potest illam supplere; quia in linea ostensionis virtualis claritatem summam attingit.

22 Contra verò, ex hoc solo actu, *Petrus est albus* non necessario excitatur apprehensio explicita de eo quod Petrus sit ens, vel quod Deus existat. Si tamen cum eo actu

conjungeretur hic, *Quodquid est album, est ens*, vel hic, *Si Petrus est animus, existit Deus*: necessario excitatur, vel suppleretur prædicta apprehensio evidens, nec posset cohiberi assensus circa objectum consequens. Quod additur de Voluntate, fortasse non est verum, quando connexio evidenter advertitur ut inevitabilis; ideoque nemo vult alterum jugulare, quin velit eum mori. Sed esto concedatur, paritas nulla est propter discrimen inter potentiam liberam, & necessariam.

23 *Objic. 2.*: datur in Intellectu habitus primorum principiorum: datur etiam alius habitus scientiæ circa Conclusiones: at uterque habitus erit otiosus, si Intellectus assentitur necessario, tum principiis evidentibus, tum Conclusionibus inde natis: neque enim causâ necessaria acquirit habitum. *Resp.* Habitus intellectuales fortè non distinguuntur à speciebus, ut multi opinantur in Animastica. Præterea, potior est ratio in Intellectu, quam in aliis causis necessariis, ut habitum adquirat; eo quod assiduitate intelligendi operetur cum minore conatu, ac defatigatione, & in hoc sensu facilius. Sed *nota*, quod habitus scientiæ non est ad solas Conclusiones, sed simul etiam ad principia quatenus disposita in formam Præmissarum, quamvis principia secundum se, & seorsum accepta, distinctum habitum generent.

24 *Objic. 3.* contra Conclusionis necessitatem quoad exercitium in Syllogismo probabili, quam

aliqui negant, licet concedant quoad specificationem. Præmissæ probabiles non pariunt assensum Conclusionis nisi merè probabilem: sed ad assensum merè probabilem non necessitatur Intellectus quoad exercitium: ergo &c.. *Diff. Min.* non necessitatur &c. absolutè, & nulla suppositione facta, *conc.*: aliqua suppositione facta, *neg. Min.*, & *Consequ.* Et insto in necessitate quoad specificationem, quæ absolutè non datur in probabilibus, saltem dum simul apprehenditur motivum aliquod in contrarium, ut sæpè accidit.

25 Itaque, sicut assensus probabilis Præmissarum, quamvis absolutè suspendi possit in quolibet instanti, tamen ex suppositione, quod existat in instanti A., jam non potest in eo instanti suspendi, sed necessario existit, juxta illud *omne quod est, ex suppositione quod sit, necesse est esse*; ita Conclusionis assensus potest quidem absolutè, & nulla facta suppositione suspendi, sed non ex suppositione assensus Præmissarum, per quem virtualiter præjudicatum supponitur objectum Conclusionis cum evidenti apprehensione connexionis objectivæ. Nam præjudicium istiusmodi refundit in assensum Conclusionis illam necessitatem essendi, quam habet ipsummet in eo instanti, in quo esse supponitur. Id quod Adversarii dicere tenentur in necessitate quoad specificationem.

26 Hinc inferes 1., quod in Conclusionem non datur probabilitas major, quam in Præmissis, sed una, & eadem, utpotè in eodem

mo-

mo-
quod
nan-
absol-
supp-
telle-
ne
Con-
cunc-
2
Con-
dem-
dine-
ea,
missa
effici-
ex se
ut Co-
positi-
tantia
cation-
28
logism-
nexio-
confe-
Concl-
dentia
tis. S
Petrus
eviden-
sensum
tis, I
tiar h
lat; o
proba-
etiam
Confe-
tia con-
mover

motivo fundata. Nec verum est, quod magis necessitet Intellectum: nam, sicut Præmissæ necessitant, non absolute, & secundum se, sed ex suppositione quod eis assentiatur Intellectus, ita ex hac ipsâ suppositione dumtaxat necessitat probabilitas Consequentis, non absolute, & secundum se.

27 Inferes 2., quod assensus Conclusionis probabilis potest quidem esse formidolosus, sed formidine indistincta, vel inseparabili ab ea, quæ comitatur assensum Præmissarum: quæ formido, sicut non efficit, ut Præmissæ suspendi possint ex suppositione, quod sint; ita nec ut Conclusio suspendi valeat ex suppositione Præmissarum. Repete instantiam necessitatis quoad specificationem.

28 Inferes 3., quod in Syllogismo probabili evidentia connexionis objecti antecedentis cum consequenti, non reddit evidentem Conclusionis assensum; est enim evidentia *consequentie*, non *consequentis*. Sic evidens mihi est, quod, si Petrus ambulat, movetur: sed hæc evidentia non me necessitat ad assensum absolutum hujus Consequentis, *Petrus movetur*, donec assentiatur huic enuntiato, *Petrus ambulat*; quare si assensus iste sit merè probabilis, & formidolosus, reddit etiam formidolosum assensum illius Consequentis, non obstante evidentia connexionis inter ambulare, & moveri.

CAP. III.

DUPLEX QUÆSTIO DE COCLUSIONE
Syllogismi.

29 *Veritur 1.*: utrum ad eliciendam Conclusionem ex Præmissis ritè dispositis, necessario prærequiratur cognitio de bonitate Consequentæ, sive illationis? Duplex est illatio: altera *objectiva*, consistens in connexionione objectorum, vi cuius nequit stare objectum Præmissarum, quin stet objectum Conclusionis: altera *formalis*, consistens in recta dispositione terminorum formalium juxta regulas Logicæ, quatenus idonea ad convincendum in quacumque materia.

30 *Affero 1.*: non est necessaria cognitio de bonitate illationis formalis cum reflexione ad regulas Logicæ. De hoc vid. dicta Tract. I. disp. I. num. 102. & seqq. *Affero 2.* cum communi sententia: non prærequiritur iudicium de bonitate illationis objectivæ distinctum à Præmissis. *Prob.*: quia sequeretur alioquin, plusquam tres terminos, aut tres Præmissas ad syllogismum esse necessarias: nam ex his, *Omnis homo est animal; Petrus est homo*, non posset inferri Conclusio, donec adderetur hoc aliud iudicium, *Objectum istorum actuum connectitur cum eo quod Petrus sit animal*, & tunc demum posset concludi sic, *Ergo Petrus est animal.*

31 *Objic.*: Conclusio inferitur propter connexionem objecti antecedentis cum consequenti: quæ con-

connexio, ut moveat, debet esse præcognita: non cognoscitur autem per solas Præmissas, nisi ut summum virtualiter, & implicite. *Confirm.*: quia ut intentio finis determinet in actu secundo ad electionem, debet expressè judicari utilitas aut necessitas medii: ergo pariter, ut Præmissæ ultimo determinent ad Conclusionem, debet expressè judicari necessaria ipsius illatio.

32 *Objectio* ut summum probat necessariam esse connexionis illius explicitam apprehensionem: quod quidem facile concesserim, quando per accidens non benè penetrantur Præmissæ, vel quando formam habent in secunda, & tertia Figura. Sed nec apprehensio connexionis explicita semper est necessaria. Nam ut Intellectus moveatur, ac determinetur ad Conclusionem, sufficit prævia cognitio connexionis implicita, quando est tam vivida, ut sit proxima explicitæ. Talis est cognitio illius connexionis, quam in se continent Præmissæ in Modis perfectis primæ figuræ: tali quippe modo exprimunt suum objectum, ut ferè ponant ob oculos objectum Conclusionis, vel connexionem cum ipso.

33 *Confirmatio* immerito æqui-

parat. Voluntatem cum Intellectu, id est potentiam cæcam cum oculata, maximè cum in casu nostro præcedat iudicium æquivalens explicito circa necessitatem objectivam Conclusionis, & nihil simile præcedat in casu electionis medii.

34 *Quar.* 2., utrum Conclusio formaliter attingat objectum Præmissarum? id est, Utrum Conclusio mentalis, v. g. *Ergo Petrus est animal*, non solum assentiatur identitati Petri cum animali, sed etiam intrinsecè repræsentet pro motivo, seu ratione assentiendi, quod Petrus est unus ex hominibus, de quibus verè dicitur animal; prout iudicatum est in his Præmissis *Omnis homo est animal, Petrus est homo?*

35 Prima sententia, quam tenent Scotistæ, & plures è Nostri, absolutè negat. Secunda absolutè affirmat, eamque tenet expressè D. Thomas 1. 2. q. 3. art. 3., quem sequuntur Thomistæ, & Nostri frequentius. Secunda sententia mihi est probabilior: sed quia illius probatio, ac defensio pendet à penitiori examine operationum Intellectus, quod Animasticæ proprium est; idcirco nunc eam indicasse sufficiat cum remissione ad Animasticam.

DISPUT. II.

DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

CAP. I.

QUID SIT DEMONSTRATIO? ET
*quotuplex? Ubi de Præcognitis,
 & Principiis.*

I **D**emonstratio, quæ & Syllogismus Apodicticus, seu Demonstrativus appellatur, juxta Aristotel. 1. Post. cap. 2. est (b) *Syllogismus faciens scire*, videlicet, tum in genere causæ efficientis, causando scientiam habitualementem; tum in genere causæ formalis, quatenus constituit Intellectum actualiter scientem; ipse quippe est actualis scientia, & eo quod ipsum habemus, scimus, ut ait Aristot. Cujus ad mentem clarius definitur Demonstratio sic, *Syllogismus, in quo ex Præmissis certis, & evidentibus evidens Conclusio deducitur*, vel etiam brevius, *Syllogismus evidens*. Unde Colliges ad Demonstrationem, & Scientiam principiis naturalibus innixam, opus esse non solum certitudine, sed evidentia.

2 Sed rogabis, quid sit evidentia? Quid certitudo? *Resp.* Evidentia est claritas, qua res ita perspicue objicitur Intellectui, quali oculis videretur meridiana in luce. Alia est *Evidentia objecti*, consistens in tali vi, ac proportionem motivi, quæ necessario rapiat assensum, vel cer-

tè nulla dubitatione retardari sinat. Alia, *evidentia cognitionis*, consistens in intrinseca perspicuitate actus, quæ non cohæreat cum formidine falsi.

3 Certitudo est firmitas veritatis, aut persuasionis. Alia est *objecti*, alia, *subjecti*, alia *cognitionis*. Certitudo objecti est ejus necessitas ita se habendi, ut judicatur, saltem prout stat sub tali motivo. Certitudo subjecti est tenax adhæsiō Intellectus ad suum judicium, ut verum; quæ non semper oritur ex meritis judicii, vel objecti, sed non raro ex pervicacia, vel passione, ut cum hæretici mordicus adhærent suis erroribus. Certitudo cognitionis est ejus intrinseca repugnantia ad falsitatem. Certitudo ista, quæ pendet ex motivo, dicitur metaphysica, dum falsitati repugnat essentialiter; dicitur physica, dum falsitati repugnat tantum naturaliter; dicitur moralis, dum falsitas non nisi difficillimè contingere potest, nec ab ullo prudente est timenda.

4 Omne judicium evidens est certum, vel metaphysicè, vel physicè: non tamen omne judicium certum est etiam evidens, ut patet in actu fidei supernaturalis, qui, cum sit firmè certus, non est evidens, sed obscurus. Ad Demonstrationem ergo requiritur evidentia judicii, &

quæ

(b) Ἀποδειξὶν δὲ λέγω συλλογισμὸν ἐπιστημονικόν· ἐπιστημονικὸν δὲ λέγω, καὶ ὅν τῷ ἔχειν αὐτὸν ἐπιστήμω.

quæ in ea imbibitur certitudo cognitionis, vel metaphysica, vel saltem physica.

Demonstratio dividitur multifariam.

5 **D**emonstratio multifariam dividitur. Nam 1. alia est Demonstratio à priori, quæ scilicet pro Medio assumit causam, physicam, aut metaphysicam, ut probet effectum, aut proprietatem: alia est à posteriori, vel à signo, quæ nimirum pro Medio assumit effectum, ut probet causam; & quæ arguit à concomitantibus, sive à Medio connexo cum objecto inferendo, cujus non sit causa, nec effectus, ut si probet, Cælum existerè in loco, quia existit in tempore.

6 2. alia est Demonstratio *Quia*, alia *Propter quid*. Prima solum ostendit, quòd res est: secunda ostendit propter quam causam res est. Divisio ista hoc solum à præcedenti differt, quòd propriè non dicitur Demonstratio *Propter quid*, nisi quæ per causam proximam probat effectum, v. g. visibile per admirativum, aut eclipsem Lunæ per interpositionem terræ: ceteræ omnes vocantur Demonstrationes *Quia*; sive sint ab effectu, sive à concomitantibus, sive à causa remota. Inter Demonstrationes *Propter quid* dicitur *potissima*, seu *perfectissima*, quæ demonstrat primam passionem per essentiam subiecti, v. gr. admirativum per animal rationale.

7 3. alia est Demonstratio *offensiva*, alia *ducens ad impossibile*.

Prima rem simpliciter ostendit ex Præmissis evidentibus: secunda arguit ab *incommodo*, *absurdo*, vel *inconveniènti* quòd sequetur, nisi Conclusio vera sit. Denique Demonstratio ratione formæ tot Figuras, & Modos habere potest, quot in Summulis pro Syllogismo dedimus.

De Præcognitis, & Præcognitionibus.

8 **A**D demonstrandum prærequiritur Aristoteles tria *Præcognita*, & duas *Præcognitiones*. Præcognita esse debent *subiectum*, *Passio*, & *Principia*. Subiectam est id, de quo aliquod prædicatum demonstrare volumus. Passio nunc sumitur pro prædicato ipso demonstrando. Principia sunt veritates illæ, per quas convincitur, Passionem convenire Subiecto.

9 Triæ hæc præcognoscenda sunt duobus modis, qui modi vocantur *Præcognitiones*. Alter modus habetur, cum de objecto cognoscitur, *quod est*, sive *an est*: alter, cum de objecto cognoscitur, *quid est*. Cognitio *an est*, ferri potest vel in esse rei, cognoscendo scilicet rem esse existentem, aut saltem possibilem; vel in esse veritatis, aut complexi enuntiables, cognoscendo scilicet, aliquam propositionem esse veram. Cognitio *quid est*, subdividitur etiam in cognitionem *quid nominis*, & cognitionem *quid rei*; quarum prima est conceptus ultimatus nominis, secunda est ipsius rei definitio.

10 Igitur subiectum, Passio, Prin-

Princ
mò c
noni
dò c
tum
ci q
tè d
tetur
cessa
jecto
tran
catur
Princ
quod
per
I
jectu
quid
fa,
tur,
fufcip
cogn
mon
tè d
lem,
falte
De p
12
cede
præc
Resp
posit
lto
cum
lic,
vel
fint

Principia, debent præcognosci primò quoad *quid nominis*; nisi enim nomina ultimè concipias, quomodo demonstrabis? Deinde Subjectum, & Pæssio debent præcognosci *quod sunt* in esse rei; nisi fortè de possibilitate Subjecti disputetur. Non tamen debet Pæssio necessario præcognosci *quod est* in Subjecto, cum hoc ipsum sit demonstrandum; sed sufficit quod prænotificatur ut res quædam in se possibilis. Principia verò præcognosci debent *quod sunt* in esse veritatis, saltem per apprehensionem evidentem.

11 Denique non debent Subjectum, & Pæssio præcognosci quoad *quid rei*, nisi quando quidditas ipsa, vel definitio pro Medio assumitur, aut à posteriori demonstranda suscipitur. De cætero sufficit præcognitio *quid nominis* ad aliquid demonstrandum: quamvis enim exactè definire nescias Cælum, aut Solem, poteris de his multa discere, saltem per Demonstrationem *Quia*.

De principiis, & Propositionibus per se notis, atque etiam de Circulo nonnihil.

12 **S**ED quæres, quænam sint Principia, ex quibus procedere debet Demonstratio, & quæ præcognoscenda sunt demonstranti? *Resp.* Principia in præsentia sunt propositiones Medio vacantes. In sensu lato dici possunt Principia, quæcumque propositiones cognoscantur hic, & nunc evidenter sine Medio, vel sine discursu, quamvis in se sint cognoscibiles per medium: atque

ita omnis etiam Demonstratio à posteriori, seu quæ arguit ab effectu cognito per evidentem sensum experientiam, procedit ex principiis, id est, ex propositionibus evidenter cognitis absque Medio.

13 Propriè tamen non dicuntur Principia, nisi propositiones indemonstrabiles à priori, quæ scilicet in se non habent causam, per quam probari possint: ideoque dicuntur propositiones *prima*, id est non pendentes ex alia priore; & *immediata*, id est, medio à priori carentes.

14 Principia sic accepta, alia dicuntur græcè *Ἀξιώματα* *Axiomata*, latinè *Dignitates* (alias *Prologia*, *Profata*, vel *Essata*;) ea nimirum, quæ naturæ lumine nota sunt, & Scientiis omnibus communia, & quæ proinde necesse est vera putet is, qui Scientiam aliquam dicere aggreditur; cujusmodi sunt hæc, *Impossibile est idem simul esse, & non esse, Totum est majus sua parte*. Alia dicuntur *Positiones*, ea videlicet, quæ, licet à priori sint indemonstrabilia, & penetratis terminis evidentiâ, non sunt tamen communia, nec nota cuilibet sine Magistro, sed alienius Scientiæ propria; ideoque non necesse est ea præcognoscant is, qui ad discendum accedit, cum soleant in linis ipsi proponi, & explicari. Hujusmodi est in Logica, *ex vero non sequitur nisi verum*.

15 Huc pertinent definitiones rerum essentielles, quæ inter Positiones, seu prima principia uniuscujusque Scientiæ numerantur, quia in Scientiis ad methodicè discendum præmitti solent, & plerumque

vel prudenter supponuntur, vel non probantur, nisi per inductionem ab experientia, vel etiam ab inconveniēti: qui modus probandi convenire potest omnibus Principiis, etiam Dignitatibus, sicuti forsitan minus evidentia videantur.

16 Jam, quod diximus, ad demonstrandum præcognoscenda esse Principia in esse veritatis, sic intellige, ut Dignitates, etiam quando non ingrediuntur formaliter Demonstrationem, debeant esse demonstranti præcognitæ saltem habitualiter, id est, ut demonstrans, non solum non dissentiat illis, sed dispositus sit ad assentiendum, quodcumque menti occurrant: Positiones verò non debeant præcognosci ante omnem Demonstrationem, sed solum quando ex illis conficienda est Demonstratio, vel ex Præmissis per illas demonstratis.

17 Cum Principiis ita explicatis recurrunt propositiones per se notæ. Dicitur autem propositio *per se nota*, quam ex propriis terminis quisque probat ut veram, seu quæ non indiget alia ratione, vel medio, ut à quolibet ratione utente approbetur, præter conceptum ultimatum suorum terminorum, nempe subiecti, & prædicati, quibus constat. Quodsi hoc pacto nota sit secundum communes, & obvias notiones, quas omnes à pueritia imbibunt, tunc dicitur propriissimè per se nota. Talia sunt Principia generalia, quæ Dignitates appellantur, ut, *Totum est majus sua parte, Quodlibet aut est, aut non est.*

18 Si verò propositio nota sit ex propriis terminis, quorum ultimatus conceptus non habetur communiter à quolibet, sed ad aliquam Facultatem pertinet, tunc erit per se nota, minus propriè quidem, sed tamen propriè: quia licet extrema sint reconditiora, si tamen tota ratio veritatis enuntiabilis consistit in ipsis, sufficit penetratio terminorum, ut propositionis veritas pateat: hic autem est character propositionis per se notæ. Hoc sensu per se nota dicitur omnis propositio immediata, seu quæ vacat medio à priori, per quod probetur, v. g. *Qualitas est accidens, Quantitas non est qualitas*, & generatim ea Principia, quæ Positiones dicuntur; necnon quoties prædicatum est de immediata ratione subiecti, seu quoties definitio, vel pars definitionis prædicatur de definito.

19 Notandum hic, in sensu lato vocari quoque *per se notæ* veritates contingentes, quas immediatè percipimus per evidentem experientiam. Sic enim per se notum est unicuique homini se existere. Sed propriè non dicitur propositio per se nota, nisi quæ eadem per se patet omnibus. Veritates autem contingentes, & singulares de objecto creato, vel non patent, nisi singularitè singulis, vel non nisi videntibus, aut aliter experientibus.

20 Denique notandum, non esse contra rationem propositionis immediatæ, ac per se notæ, quod possit à posteriori demonstrari. Quæ

occaf
liceat
Tunc
muta
quen
ferim
fuerat
que
sump
prior
dabit
ci fo
form
illatu
tur,
tur,
anti
trog
teri
vus
Sic
effec
tius
à p

QU
De

22

tra
dar
vel
logi

(c)

occasione dicere oportet, quatenus liceat in demonstrando Circulus. Tunc utimur Circulo, quando vice mutata sumimus objectum Consequens pro Antecedenti, & inde inferimus ut Consequens, quod prius fuerat Antecedens. Hoc si fiat absque alia notitia veritatis denuo assumptæ in Antecedens, quam quæ priore discursu comparata fuerat, dabitur Circulus vitiosus, qui dici solet *Circulus formalis*, aut *uniformis*, alias *petitio principii*.

21 Quodsi Consequens prius illatum, postea penitus cognoscatur, vel etiam ex alio capite probeatur, licebit tunc per illud probare antiquum Antecedens discursu retrogado, qui vocatur *Circulus materialis*, & *Regressus demonstrativus*, nullo utique vitio laborans. Sic passim probamus causas per effectus: ac dein per causas attentius consideratas, & melius cognitatas à priori probamus effectus eisdem.

CAP. II.

QUALES ESSE DEBEANT PRÆMISSÆ Demonstrationis, præsertim ex materia circa quam ?

22 **A** Ristoteles 1. *Post. cap. 2.* ad Præmissas Demonstrationis præscribit conditiones quasdam (c), ex quibus conficitur hæc veluti definitio Demonstrationis, *Syllogismus constans ex veris, primis, &*

immediatis, prioribus, notioribus, causisque Conclusionis. Sex istæ conditiones commodè reducuntur ad tres: ut nimirum Demonstratio constet 1. ex præmissis *veris*, nec *veris* utcumque, sed certis, & evidentibus: 2. ex *immediatis*, id est, Medio vacantibus; sive indemonstrabilibus à priori; & hoc ipsum est constare ex *primis*: 3. ex *causis Conclusionis*, ubi comprehenduntur illæ particulæ ex *prioribus*, & *notioribus*; nam causa est *prior* natura, quam effectus, & est etiam natura *notior*, quatenus in illa fundari debet exacta cognitio effectus.

23 Sed circa 2. conditionem quæres, an omnis Demonstratio constare debeat ex *primis*? *Resp.* Omnis Demonstratio *Propter quid* de objecto necessario constare debet ex *primis*, vel formaliter, vel sitem virtualiter; constando scilicet ex præmissis mediatis, quæ jam supponantur demonstratæ per prima Principia, quorum proinde vim, & evidentiam jam participant, ideoque assumi possunt, ut Principia pro novis Conclusionibus demonstrandis.

24 Circa 3. conditionem quæres, an Præmissæ debeant esse Conclusionem notiores, id est, clariores, & evidentiores, atque etiam veriores, id est, certiores? Assumant plurimi contra plurimos alios. Et quidem affirmativa pars nihil habet incommodi, quantum ad excessum

li 2 cl-

(c) Εἰ τοῦτοι ἐστὶ ἐπιταροθαι, δὶον ἔθεμεν, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιτήμην ἐξ ἀληθῶν τ' εἶναι, καὶ πρώτων, καὶ ἀμέσων, καὶ γυαριωτέρων, καὶ προτέρων, καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματός.

claritatis, & evidentie, que facildè potest admittere magis, & minus. Sed quantum ad excessivam certitudinis, probabilior est negativa pars. Quia certitudo, prout est communis Præmissis, & Conclusioni eadem syllogismi, sæpè non admittit magis, & minus: si enim est certitudo metaphysica, utrobique falsitatem excludit essentialiter; si verò physica, utrobique falsitati repugnat sine miraculo vires naturæ superante.

25 *Objic.*: Propter quod unumquodque tale, & illud magis, ut fert celebre proloquium, ab Aristot. traditum (d): sed Conclusio est certa propter præmissas: ergo Præmissæ sunt certiores. *Resp.* Proloquium illud in primis limitandum est ad prædicatum potens suscipere magis & minus: quare licet tu sis homo propter patrem tuum, non ideo pater tuus est magis homo. Deinde, juxta plurimos, id propter limitari debet ad genus causæ finalis; quo in genere, si amatur v. g. medicina propter salutem, magis amatur salus. Immo nec in isto genere locum habet, nisi prædicatum, in quo sit comparatio, insit utrique extremo: ex eo enim, quod homo sit creatus propter Deum, perperam infères, Deum esse magis creatum.

26 Redeo ad conditiones n. 22. expressas: & moneo duo. 1.: ut Demonstratio sit *ex causis*, non solum sufficit causa physica, ut est So-

lis ortus respectu dici, sed etiam causa, vel radix metaphysica, ut est rationale respectu admirativi, & admirativum respectu rursibilis; imò sufficit prædicatum, quod sit quoad nos proxima ratio connexionis, aut convenientiæ extremorum, tametsi non sit causa ipsorum secundum se, ut cum demonstratur, quod homo est vivax, quia est animal. Porro causa ad demonstrandum utilis pro varietate materiæ, potest esse quintuplex, nimirum efficiens, exemplaris, finalis, materialis, & formalis; de quibus latè in Physica.

27 2.: conditiones illas strictè requirit Demonstratio *propter quid*. Sed latiori sensu dici potest, quod omnis Demonstratio, etiam à posteriori, seu *Quia*, constare debet primum ex Præmissis evidenter veris: deinde ex *immediatis*, vel indemonstrabilibus, saltè ex non indigentia, quatenus Præmissæ evidentes, undecumque tales evadunt, non indigent his, & nunc novo Medio, ut evidentiam refundere possint in Conclusionem: demum ex *causis Conclusionis*, quæ sint causæ saltè in cognoscendo, licet non semper in essendo; ita scilicet, ut objectum Præmissarum, quamvis non sit causa, nec radix objecti Conclusionis, sit tamen titulo necessariæ connexionis efficax motivum, & ratio, cur assentiamur Conclusionis objecto.

28 Præter hucujusque dicta,

(d) 1. Poster. cap. 2. Ἀεὶ γὰρ δι' ὃ ὑπάρχει ἕκαστον, ἐκεῖνο μᾶλλον ὑπάρχει τὸν δι' ὃ φιλοῦμεν, ἐκεῖνο μᾶλλον φίλον.

præ
mo
omn
sum
pro
bus
fica
prim
quan
cont
do à
bris
univ
mar
logi
Omn
post
ria
quan
conv
subje
sè,
quiri
Dem
2
præ
nien
deter
dicat
est s
lida:
quan
ta te
titur
deter
terpo
3
duob
prim
defini
quid

præcipit Aristoteles, ut Præmissæ Demonstrationis consent prædicato *de omni, per se, & secundum quod ipsum*. Prædicatum *de omni* est, quod pro omni tempore convenit omnibus, de quibus subiectum verificatur. Hocce prædicatum dicitur *prioristicum*, seu ratione formæ, quando expressè applicatur omni contento sub subiecto, præscindendo à veritate rei; ut sepe fit in Libris *Priorum*, ubi propositiones universales, re ipsa non veræ, formari solent in exemplum formæ syllogisticæ, v. g. *Omne A. est C.*, vel *Omnis homo est albus*. Dicitur verò *posterioristicum*, seu ratione materiæ (de qua in Libris *Posteriorum*,) quando ex natura objecti re ipsa convenit omni, & semper, etiam si subiectum non distribuatur expressè, v. g. *Homo est animal*. Hoc requiritur in aliqua saltem Præmissa Demonstrationis categoricæ.

29 Sed notandum, quod ad prædicatum *de omni* sufficit convenientia pro omni tempore, quod sibi determinat natura subiecti, aut prædicati. Unde hæc propositio *Hyems est frigida*, vel hæc, *Æstas est calida*: constat prædicato *de omni*, quamvis subiectum determinet statuta tempora; ut etiam hæc, *Luna patitur eclipsin*, quamvis prædicatum determinet tempus, quo terra interponitur Solem inter & Lunam.

30 Prædicatum *per se* datur duobus modis. Prædicatum *per se primo modo*, est quod ponitur in definitione subiecti tamquam tota quidditas, vel pars quidditatis, vel

tamquam quid formaliter imbibitum in aliqua parte essentiali; cuiusmodi sunt respectu hominis rationale, animal, vivens, & reliqua prædicata superiora. Prædicatum *per se secundo modo*, est illud, quod, cum sit extra essentialiam subiecti, necessariam tamen eius connexionem terminat; ut sunt proprietates physicæ, vel metaphysicæ.

31 Addit hic Aristoteles duos alios modos *per se*, videlicet *per se existendi*, vel *effendi*, qui modus proprius est Substantiæ, quatenus hæc dicitur *Ens per se*, ut discernatur ab Accidenti, quod est *Ens in alio*: item *per se causandi*, quo modo competit effectus suæ propriæ causæ qua tali, ut architecto competit ædificare, citharædo pulsare citharam: unde quod citharædus ædificet, aut architectus citharizet, non est *per se*, sed *per accidens*. Hæc tamen perfectitas non efficit prædicatum *per se*, ut nunc sumitur, nisi accedat connectio necessaria subiecti cum prædicato. Quare sola perfectitas duplex *in prædicando*, nuper explicata, debet impræsentiarum attendi.

32 Denique prædicatum *secundum quod ipsum* (quod Aristoteles vocat *prædicatum universale*) est prædicatum *de omni, per se*, quod subiecto convenit convertibiliter; ut respectu hominis rationale, admirativum, risibile. Dicitur *secundum quod ipsum*, quia tale prædicatum convenire non potest ulli subiecto, quod non sit illud ipsum, vel sub ipso contentum, Ex dictis

infères, prædicatum *universale*, ut nunc sumitur, comparari ad prædicatum *per se*, tanquam speciem ad genus; & similiter prædicatum *per se* ad prædicatum *de omni*, si hoc accipiatur ut præcendens à prioristico, & posterioristico.

33 Porro prædicatum istis conditionibus præditum idecirco exposcit Aristoteles, ut Demonstratio Præmissis constet *necessariis*. Sed, ut admonent Interpretes, non omnes conditiones, quas præscribit Aristoteles in Libris *Poster.*, pertinent ad conceptum Demonstrationis ut sic, sed plures ad solam Demonstrationem *Propter quid*, universaliter concludentem, aliæ ad solam *potissimam*. In specimen limitationis doctrinæ Aristotelicæ notant hic omnes, prædicatum *secundum quod ipsum* requiri, dum propria passio demonstranda est de subiecto ex propria radice; ad alias autem Demonstrationes fallacere prædicatum *de omni*, & *per se*.

CAP. III.

QUID SIT OPINIO, ET SYLLOGISMUS
Topicus, & quatenus à Demonstrativo differant.

34 QUONIAM Syllogismus in communi dividitur in Demonstrativum, Topicum, & Sophisticum, ac de Sophistico satis in Summis dictum est, oportet nunc explicare Topicum, ut ei contrapositus Demonstrativus magis innotescat. Sed, cum id fieri non possit, nisi sciatur, Quid est

Opinio, prius hoc explicandum est. *Opinio* (inquit D. Thomas 1. p. q. 79. art. 9. ad 4.) *significat actum Intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis cum formidine alterius*. Communiter pro eodem accipitur, ac iudicium *probabile*, id est, conceptum ex motivo, seu fundamento, verosimili quidem, & alliciente ad assensum, sed non evidenti, nec infallibili, vel saltem non applicato per lumen infallibile, ideoque relinquente locum formidini fallitatis.

35 Formido hæc est duplex: altera *permissiva*, quæ identificatur cum ipso iudicio probabili, quod non omnino pacificat Intellectum, sed potius permittit simul existere timorem, nec fortè lateat fallitas: altera *formalis*, quæ in Intellectu est actus iudicans, aut vividè apprehendens periculum fallitatis, idque vel ex rationibus pro contraria parte militantibus, vel etiam ex cognita fallibilitate motivi, propter quod præstatur assensus; & inde resultat in Voluntate timor falsi, qui propriè dicitur formido. Formalis ista formido non semper comitatur iudicium probabile, saltem si nec advertatur fallibilitas motivi suadentis nec ullum se offerat motivum adverse partis: imò nec semper comitatur iudicium prorsus erroneum, aut temerarium, cum possit illi adungi certitudo subiecti, ut supra notavimus.

36 Differt Opinio ab actu scientifico, quatenus invidens, & obscura est, & insuper incerta ex se; non

non
jeff
qui
ex
quò
vel
refu
nis.
Op
feu
funt
non
ped
3
mas
cess
cùm
nipe
disti
crea
ait,
que
fieri
babi
vel
dens
neg
rat
gene
bitu
dice
feu
sup
des
in c
libili
(c) A
27
(f)
uo

non quia semper versetur circa ob-
jectum materiale contingens; sed
quia actus opinativus, quantum est
ex se non repugnat falsitati, eo
quod motivum non est sufficiens,
vel non applicatur sufficienter, ad
refundendam certitudinem cogniti-
onis. Unde, quod Aristoteles ait, (c)
Opinionem esse de contingentibus,
seu de iis, quæ aliter se habere pos-
sunt, intelligendum est *in vi Opini-
onis*, quatenus hæc ex se non im-
pedit objectum aliter se habere.

37 De cætero constat, pluri-
mas Opiniones versari circa res ne-
cessarias, aut impossibiles, v. g.
cùm disputatur de connexionem Om-
nipotentis cum possibilibus, vel de
distinctione essentis ab existentia in
creatis. Hinc etiam, cum Aristoteles
ait, (f) *Probabile esse, quod plerum-
que contingit, seu quod sæpe semper
feri solet*, non negat, alia esse Pro-
babilia, quæ vel contingunt semper,
vel nunquam. Sic, qui dicit, *Evi-
dens est, quod oculis patet*, non idem
negat alium evidentis modum.

38 *Quæres*, quatenus differt
Opinio à Fide? *Resp.* Fides in
genere est iudicium de objecto ha-
bitum ex testimonio, & autoritate
dicentis. Dum nititur testimonio,
seu revelatione Dei, & à principio
supernaturali provenit, dicitur Fi-
des Divina, & ab Opinione differt
in eo, quod sit certissima, & infal-
libilis, solumque cum illa convenit

quatenus inevidens, & obscura. Dum
verò nititur hominis autoritate,
dicitur Fides humana, estque incer-
ta, & fallibilis, semper physicè, &
plerumque moraliter, quia *Omnis
homo mendax*; & idcirco latè compre-
henditur nomine Opinonis, potest-
que deservire ad Syllogismum To-
picum.

39 Propriè tamen ab Opinio-
ne differt humana Fides; quia Opini-
o motivum habet à re ipsa petitur,
sive aliquomodo ad rem ipsam per-
tinens, aliquid scilicet, quod videat-
ur rei causa, signum, aut effectus,
vel argumentum à simili, à pari, ab
inconveniēti, &c.: Fides autem
præcisè movetur, quia homo dicit.
Sed utraque in eo convenit, quod
sit inevidens, & fallibilis.

40 Porro à Suspensione, & te-
merario iudicio differt Opinio; quia
Suspensio nititur indicio levi, ut
etiam iudicium temerarium, quod
insuper habet militare contra gra-
vem rationem, vel præsumptionem
vehementem partis oppositæ: Opini-
o autem propriè sumpta exigit
motivum alicujus momenti, quod
non sit prorsus indignum approba-
ri, etiam comparativè ad motivum
partis oppositæ, si adsit: alioqui ju-
dicium in eo fundatum, non erit
probabile.

41 Porro probabilitas iudicii
opinativi erit major, aut minor,
prout fuerit pondus, ac vis suaſiva

(c) Λείπεται δέξιν εἶναι περὶ τὸ ἀληθές μὲν, ἢ τὸ ψεῦδος, ἐνδεχόμενον δὲ καὶ
ἄλλως ἔχειν.

(f) 1. Ræc. ad Theod. cap. 2. Τὸ μὲν γὰρ εἰκὸς ἐστὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινώ-
μενον.

rationum assentiendi, tum absolutè, tum comparativè ad rationes oppositas, dum adsunt; potestque ita decrefcere, ut solum dicatur probabilitas cum addito *tenuis*, vel *temiter*. Semper tamen necesse est, ut contra se nihil habeat certum; aliter non erit Opinio, sed iudicium erroneum; nam ut ajunt, *Contra certum non datur probabile*.

42 Ex dictis Syllogismus Topicus, (qui vocatur etiam *Opinativus*, *Probabilis*, *Dialecticus*) sic definitur potest: *Syllogismus faciens opinionem; vel Syllogismus, in quo ex Præmissis probabilibus, aut ex altera probabili, & altera certa, probabilis Conclusio deducitur*. Ratio, cur sufficiat altera præmissa incerta, est, quia sufficit, ut identitas utriusque extremi cum medio non sit certa; proindeque non potest ex eo motivo certa evadere identitas extremorum inter se.

43 Sæpe quidem ex Antecedenti certo deducitur Conclusio probabilis: sed tunc subintelligitur altera Præmissa incerta. V. g. cum sic arguitur: *Materia prima habet propriam essentiam: ergo & habet propriam existentiam*: subauditur hæc Præmissa incerte probabilis, *Quidquid habet propriam essentiam, habet & propriam existentiam*, vel hæc alia, *Essentia non distinguitur ab existentia*.

44 Sed quando ambæ Præmissæ sint probabiles, curandum est, ut sint comprobabiles, seu potius verificabiles, ita ut veritas unius, si forte detur, non destruat necessariò veritatem alterius; alio-

quin Conclusio evadet spuria, imò evidenter falsà, vel chimærica. V. g. si ita arguas, *Datur physica prædeterminatio, quoties voluntas libere agit; sed physica prædeterminatio tollit libertatem: Ergo datur aliquid tollens libertatem, quoties voluntas libere agit*; sumis quidem Præmissas, quarum altera in Schola Thomistica, altera in Jesuitica defenditur ut probabilis, sed nihilominus Consequens est plane implicatorium.

45 Sic explicatus Syllogismus Topicus differt à Demonstrativo, non ratione formæ, quæ servare debet easdem regulas utrobique, nec ratione materiæ *circa quam*, quia idem materiale objectum potest alius scire, alius opinari; vel propter diversa motiva, vel propter idem diversimodè propositum; sed ratione materiæ *ex qua*, id est, ratione propositionum formalium, ex quibus constituitur uterque, & quæ in demonstrativo sunt omnes certæ, & evidentes, in Topico autem Conclusio, & altera saltem Præmissa, incertæ, & incertæ.

46 Quod si detur Syllogismus ex Præmissis moraliter certis, quamvis à malis reduci videatur ad Topicum, melius vocabitur Demonstratio, non philosophica, sed historica, vel moralis.

CAP. IV. ET ULTIM.

DE SCIENTIA, QUÆ PER DEMONSTRATIONEM HABETUR.

47 PRO complemento doctrinæ demonstrandi, superest, ut de Scientia, quam Demonstratio

facit
brev
acci
noti
res
fius
sivè
ita
Prim
tus,
noti
diat
con
4
pro
mun
tio
mi,
à p
Scie
mon
bitus
4
acce
vers
gener
se?
tur
prop
de f
rup
aut
5
expl
tiar
Disc
cipu
ratic
v. g
sic,
aut:

facit, aut importat, nonnihil hic breviter differamus. *Scientia* nomen accipitur 1. latissimè pro qualibet notitia vera, utpotè quæ sufficit, ne res dicatur absolute nesciri. 2. prescius pro qualibet notitia evidenti, sive sit discursiva, sive non: atque ita convenit etiam notitiæ primorum Principiorum, quæ vocatur *intellectus*, aut *intelligentia*: convenit item notitiæ experimentali, qua immediate percipimus evidenter objecta contingentia, & singularia.

48 Prescius adhuc accipitur 3. pro notitia discursiva per Syllogismum evidentem habita. Hæc acceptio apud Philosophos frequentissimæ, complectitur Demonstrationem à priori, & à posteriori. Quare *Scientia actualis* idem est, ac *Demonstratio*: habitualis autem est *Habitus per Demonstrationem acquisitus*.

49 Circa objectum *Scientiæ* sic acceptæ *quæritur*, an debeat esse *universale, necessarium, perpetuum, ingenerabile, incorruptibile, & Ens per se*? Hæc attributa passim illi tribuuntur à Philosophis cum Aristotele, propterea negantibus, *Scientiam esse de singularibus, contingentibus, corruptibilibus, & entibus per accidens, aut non entibus.*

50 *Resp. 1.*: attributa illa ritè explicata competunt objecto *Scientiarum totalium*, quæ appellantur *Disciplinæ*, saltem quoad actus præcipuos. Nam earum *Subiectum*, seu *ratio sub qua*, est aliquid *universale*, v. g. *Ens* ut sic, *Corpus mobile* ut sic, *Modus sciendi* ut sic: *Universali* autem conveniunt attributa illa, sèn-

tu in superioribus explicato. Nulla profecto *Disciplina* per actus primarios differit de singulari qua tali: nam etiam cum de *Sole* differitur, ea prædicata demonstrantur, quæ pariter convenirent *Solis* aliis ejusdem speciei, si darentur. Excipe tamen actus differentes de *Causa prima*, seu de summo *Ente*, nempe *Deo*.

51 Nulla item *Disciplina* primarie differit de ente per accidens (saltem quatenus hoc nomine significatur ens causale, vel unum per aggregationem, ut acervus lapidum;) sed omnes exigunt objectum, quod sit *ens per se unum*, tum unitate logica per conceptum univocum, aut saltem analogum, tum unitate physica, seu reali; quæ tamen non est in omnibus æquè rigida, sed latitudinem admittit; ut in *Metaphysica* dicemus.

52 *Resp. 2.*: sine iis attributis dari potest objectum *Demonstrationis*, atque adeò *Scientiæ*, sive actus scientifici, qui vel ad nullam *Disciplinam* pertineat propter materiam facilem, & obviam, vel pertineat ad aliquam minus principaliter, aut secundario. Exemplo sint *Demonstrationes istæ. Quidquid cogitat, existit; sed ego cogito: ergo existo. Hic lignorum fascis est unum per accidens; sed hic lignorum fascis actu existit: ergo aliquod unum per accidens actu existit.*

53 Profecto, isti sunt syllogismi evidentes; proindeque non falsi, nec sophistici, nec topici: ergo demonstrativi; non enim alia

rettat ſpecies ſyllogiſmi. Nec reſert quod altera, vel utraque Præmiſſa ſonatur ab experientia. Nam poſtelt ab experientia progredi diſcurſus ſcientificus: alioqui notitia, quæ de exiſtentia, & attributis Dei adquirimus ex creaturis hiſce, quas cernimus, non poſſet eſſe Demonſtratio, nec Scientia; quod eſt contra communem ſenſum, cui favet Apoſtoloſ *Ad Rom. cap. 1.*

54 Dices, nihil apud Philoſophos ſolemnius, quam quod Scientia eſt de neceſſariis, & in eo diſfert ab Opinione, quæ eſt de contingentibus. Inſo: ergo, ſicut Opinio poteſt nihilominus eſſe de neceſſariis, & paſſim eſt, ut vidimus *cap. præced.*; ita Scientia poterit eſſe de contingentibus. Itaque Philoſophi loquuntur de Scientiis totalibus quoad actus præcipuos, vel de ſola Scientia *propter quod* univerſaliter concludente. Adde quod, ſicut Opinio dicitur eſſe de contingentibus, non abſolutè in ſe ipsis, ſed quantum eſt ex vi motivi, quo nititur; ita Scientia eſt de neceſſariis, non abſolute in ſe ipsis, ſed ex ſuppoſitione motivi evidentis, & in ſenſa composito actus ſcientifici, qui neceſſario connectitur cum objecto.

55 Jam Scientia diſcurſiva, ſeu demonſtrativa, tot modis dividitur, quot Demonſtratio. Unde alia eſt Scientia à priori, alia à poſteriori; alia *Quia*, alia *propter quid*: & hæc

ultima eſt, quæ à multis ſola vocatur Scientia ſimpliciter, & cui propriè convenit celebris definitio ſcientiæ, ſumpta ex Ariſtot. *1. Poſt. cap. 2.*, videlicet (g), *Cognitio rei per cauſam, & quod illius eſt cauſa, & quod aliter ſe habere non poteſt.*

56 Quæ definitio ſic explicatur. In primis *ly per cauſam* indicat notitiã diſcurſivã, hominis propriã; nam Angelus non cognoscit effectus per cauſam, ſed in cauſã, per ſimplicem intuitum: indicat item cauſam proximã; nam remota non eſt propriè & ſtrictè cauſa effectus mediati.

57 Deinde illa verba, & *quod illius eſt cauſa*, denotant, non ſufficere cognitionem ejus, quod eſt cauſa, & ejus, quod eſt effectus, niſi cognoscatur unum, ut cauſã alterius. Unde, qui videret Lunã defectã, ſimulque cerneret, terram inter Solem, & Lunã interponi, ſi non cognosceret, eclipſin à terræ interpoſitione provenire, non ſciret propter quid Luna deficeret.

58 Non tamen requiritur judicium expreſſum de cauſalitate, diſtinctã à Præmiſſis, & Concluſionem præcedens, alioquin tres Præmiſſas exigeret Demonſtratio *propter quid*; ſed ſufficit, quod munus cauſandi vividè apprehendatur, vel exercitè cognoscatur in Præmiſſis per ipſam penetrationem Medii; niſi malis, ut Concluſio formalis at-

(g) *Ἐπίστανται δὲ εἰρηθὰ ἕκαστον ὅταν τὴν τ' αὐτῶν εἰδέναι γινώσκων, δι' ἣν τὴν αὐτῶν εἶναι, οὐκ ἐκείνου αὐτῶν εἶναι, καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι τοῦτ' ἄλλως ἔχειν.*

tinga
dictis
illud
potest
nec
tali
lis eſt

5
Prop
cauſ
nom
li M
per
tiam
actu
talen
& ſp
tion
abſt
Tra
gicc

Exp

60

&
plic
den
nia
Sci
alte
rd
Sub

ter
qu
ter
ſub
ta
ma

tingat Præmissarum objectam, ex dictis *disp. preced.* in fine. Denique illud, & *quod aliter se habere non potest*, postulat ut cognoscatur connectio causæ cum effectu, ita ut à tali causa nequeat non provenire talis effectus.

59 Notandum hic, Scientiam *Proprie* quid, dum est per altissimas causas, appellari *Sapientiam*; quod nomen inter Scientias humanas solum Metaphysicæ tribuitur: dum verò per causas inferiores, propriè *Scientiam*. De divisionibus Scientiæ, in actualem, & habituaalem; in totalem, & partialem; in practicam & speculativam; necnon de distinctione Scientiarum totalium ex variis abstractionibus à materia, diximus *Tract. 1. Proæmial.* quantum pro Logico sufficit.

Explicatur Subalternatio Scientiarum.

60 **R**ESTAT divisio Scientiæ totalis in *subalternantem*, & *subalternatam*, nunc paucis explicanda. Subordinatio, vel dependentia, quæ sæpè inter Scientias invenitur, dicitur *subalternatio*. Quæ Scientia pendet, vel subordinatur alteri, vocatur *subalternata*: quæ verò sibi subordinat alteram, vocatur *Subalternans*.

61 Ut una Facultas alteri subalternetur largo sensu, vel secundum quid, sufficit 1., si ratione finis alteri subserviat: sic ars manufactiva subalternatur quesiri, & hæc militari; ut etiam omnis Scientia humana Sacræ Theologiæ. 2., si sub-

jectum unius continetur sub subiecto alterius: ex quo capite omnis Scientia naturalis subalternatur Metaphysicæ. 3. si ab altera mutuatur aliqua principia.

62 Sed, ut detur *Subalternatio* simpliciter, debent simul concurrere tres conditiones. 1., ut subiectum, seu materia unius Scientiæ, continetur sub alterius communi subiecto. 2. ut superaddat aliquam differentiam accidentalem; aliter non erunt Scientiæ simpliciter distinctæ, sed altera erit pars alterius. 3., ut omnia, vel pleraque scilicet principia unius Scientiæ, sint Conclusiones à priori demonstratæ, vel demonstrabiles ab altera.

63 His de causis Medicina, quæ respicit *corpus humanum ut sanabile*, simpliciter subalternatur Physicæ: quia corpus humanum est species *Corporis mobilis ut sic*, quod est subiectum physicæ: superadditur *Sanabilitas*, quæ est differentia accidentalis: ac demum omnia, vel pleraque Medicinæ principia, sunt conclusiones à Physica demonstratæ, vel demonstrabiles. Hinc dici solet, *ubi desinit Physicus, incipit Medicus*. Ob easdem causas, Musica, quæ considerat Numerum, ut *sonorum*, subalternatur Arithmetico: & Perspectiva, quæ considerat Lineam ut *visualem*, subalternatur Geometricæ.

64 Quando accidentalis differentia est per se scibilis seorsum à tali subiecto, tunc Scientia subalternata dicitur media inter duas alias, alteram, à qua accipit sub-

jectum, alteram, à qua mutatur differentiam: atque ita se habet Musica inter Arithmeticam, & Physicam, cum ab hac *Sonorum*, ab illa *Numerum* accipiat: non tamen proprie subalternatur utrique, sed illi tantum, cui debet principia cum subiecto.

65 Facultas subalternata existens in eo, qui simul tenet subalternantem, v. g. Musica in Arithmetico, proculdubio est Scientia, & à priori quidem, seu *Propter quid*, cum evidentes conclusiones eliciat ex principiis, vel Præmissis ab eodem Intellectu cognitis evidenter per prima principia. Dabium tamen est, an dum habetur ab ignaro subalternantis, v. g. Musica à non Arithmetico, sit Scientia?

66 Alii affirmant, alii negant. Et quæstio procedit de Scientia formaliter sumpta pro cognitione; si enim sumatur objective, seu pro objecto demonstrabili, erit utique Scientia, quamvis actu non cognos-

catur scientificè. Dico 1.: Subalternata seorsum à Subalternante potest esse Scientia *Quia*, sive à *posteriori*: potest enim Musicus, aut Medicus, ab experientia, & effectibus evidenter probare principia, quibus utitur. In hoc omnes convenire videntur.

67 Dico 2.: Subalternata sine Subalternante nequit esse Scientia à priori, seu *Propter quid*: & si aliunde non habet evidentiam à *posteriori*, nullo modo est Scientia. *Probat*: quia Scientia proprie talis non stat sine evidentia, vel saltem sine certitudine metaphysica, vel physica. Facultas autem subalternata, dum abest subalternans, nec adest evidens experientia, seu certa inductio per effectus, non cognoscit sua principia, nisi per fidem humanam, qua creditur Magistro docenti. At humana fides, nec evidentiam, nec certitudinem, plusquam moralem, importare potest.

FINIS.

INDEX TITULORUM,

QUI HOC OPERE CONTINENTUR.

TRACTAT. I.		& Scientia.	22.
Procemialis.		Cap. IX. Utrum Logica sit Scien-	
De Natura, & Objecto Logicæ.		tia practica, an speculativa?	25.
DISPUT. I. De Natura Lo-		Affertio nostra principalis.	27.
gicæ. Pag. 1.		Affertio altera.	28.
Cap. I. De Notione, Quiddi-	1.	Affertio tertia.	28.
tate, & divisione Logicæ.	1.	Cap. X. Objectionibus fit satis.	29.
Logicæ Divisio multiplex.	2.	DISPUT. II. De Objecto Logicæ.	31.
Cap. II. De Logica docente,		Cap. I. Objectum in communi	
& utente.	3.	quid, & quotuplex?	31.
Notanda quædam, & illationes.	3.	Cap. II. Utrum voces sint ob-	
Sententiæ nostræ prima con-	3.	jectum directè, & per se	
clusio.	5.	consideratum à Logica?	34.
Secunda conclusio.	5.	Solvuntur objectiones.	36.
Cap. III. An, & quatenus Lo-		Cap. III. An, & quatenus res	
gica utens à docente distin-		secundum esse physicum sint	
guatur?	7.	Objectum Logicæ?	38.
Quid de Logica utente extra	8.	Cap. IV. Utrum Objectum for-	
propriam materiam?	8.	male Logicæ sit ens rationis?	40.
Cap. IV. An Logica concurrat		Explicatis terminis, Authorum	
efficienter ad actus aliarum		sententiæ referuntur.	41.
Scientiarum?	9.	Artificium à Logica intentum in	
Solvuntur Objectiones.	11.	actibus Intellectus, non con-	
Cap. V. Utrum Logica sit Sim-		sistit in ente rationis ficto.	42.
plex Qualitas?	12.	Secundæ Intentiones objectivæ	
Cap. VI. Objectiones adversæ		non consistunt formaliter in	
diluuntur.	15.	ente rationis ficto.	43.
Cap. VII. An Logica sit necessa-		Ens rationis purè objectivum	
ria ad alias Scientias adqui-		absolutè rejiciendum est ab	
rendis.	18.	objecto Logicæ formali.	46.
Nostra conclusio.	19.	Cap. V. Exarmanantur argumen-	
Exarmanantur argumenta contra-		ta contraria.	47.
ria.	20.	Cap. VI. An, & quatenus ad	
Cap. VIII. An Logica sit Ars,		objectum Logicæ pertineant	

- secundæ intentiones objectivæ in concreto, & sine fictione constitutæ? 52.
- Affertio prima. 52.
- Affertio altera. 54.
- Cap. VII. Objectum Logicæ formale directè statuitur in actibus Intellectus. 56.
- Quotuplex sit operatio Intellectus? & quatenus arte dirigibilis? 57.
- Quid sit artificium actuum Intellectus? 58.
- Objectum Logicæ formale sunt actus Intellectus secundum artificium sibi proprium. 61.
- Cap. VIII. Argumenta contraria, & solutiones. 63.
- Cap. IX. Quodnam sit in Logica Objectum Attributionis? 67.
- TRACTAT. II.
- De Universalibus generatim.
- DISPUT. I. De Identitate, & Distinctione. 70.
- C**AP. I. De Identitate, ac Distinctione in communi. Ubi an detur inter Gradus metaphysicos distinctio realis? 70.
- Inter Gradus metaphysicos ejusdem rei nulla est distinctio realis. 73.
- Cap. II. Explicatur, & rejicitur Distinctio formalis ex natura rei. 74.
- Cap. III. Argumenta Scotistarum soluta. 77.
- Cap. IV. An detur in creatis Distinctio virtualis intrinseca? 82.
- Cap. V. Argumenta pro Distinctione virtuali solvuntur. 84.
- Corollarium. 86.
- Cap. VI. Explicatur distinctio rationis, & opposita Unitas, vel Identitas. 87.
- Cap. VII. Utrum per objectivam præcisionem, an per formalem duntaxat, fieri possit Distinctio rationis? 90.
- Præsertim, & explicatur ex D. Thoma Præcisio formalis. 93.
- Cap. VIII. Cum præcisione formali bene cohaeret Distinctio rationis. 95.
- Cap. IX. Objectiones aliæ depulsa. 100.
- DISPUT. II. De Constitutione Universalis. 104.
- Cap. I. Quid sit Universale? & an detur à parte rei? 104.
- Propositum, & impugnatur sententia Scotistarum. 106.
- Cap. II. Probatur generatim repugnantia Universalis à parte rei: & contrariis argumentis occurritur. 109.
- Cap. III. Explicatur Universale per Intellectum. 113.
- Cap. IV. Quodnam sit objectum cognitionis constituentis Universalis? 117.
- Explicatur prædicabilitas istius Objecti. 119.
- Cap. V. Solvuntur Argumenta varia contra nostram constitutionem Universalis. 123.
- Argumenta Thomistica. 124.
- Cap. VI. Utrum ad Universale plene constituendum requiratur notitia comparativa? 127.
- Pro repellendis objectionibus doctrina utilis. 130.
- Cap.

36.	Cap. VII. Utrum Universale salvetur In actuali prædicatione?	132.
37.	Cap. VIII. Enervantur argumenta contraria.	137.
90.	Cap. IX. Deciduntur nonnullæ quæsiuncule, quæ supersunt de Universalibus generationum.	143.
93.	TRACTAT. III.	
	De Universalibus sigillatim, seu de quinque Prædicabilibus.	
95.	DISPUT. I. De Genere, & Specie.	147.
100.	Cap. I. Definitur Genus, & dubiola quædam resolvuntur.	147.
104.	Dubiola quædam circa Genus.	149.
106.	Cap. II. quodnam sit definitum in definitione Generis?	152.
109.	Cap. III. De Specie, tum sub- jicibili, tum prædicabili.	156.
113.	Cap. IV. Utrum Species prædicabilis necessario requirat plura individua possibilia?	159.
	Cap. V. Enodantur objectiones.	162.
117.	Cap. VI. De Individuo. Ubi, an possit abstrahi communis, & univoca ratio Individui.	164.
119.	Occurritur Objectionibus.	167.
	DISPUT. II. De reliquis Prædicabilibus Porphyrianis: ubi etiam de numero, & convenientia Prædicabilium.	170.
123.	Cap. I. De Differentia.	170.
124.	Cap. II. Nonnullæ Quæstiones circa Differentiam deciduntur.	173.

INDEX.

Cap. III. De Proprio.	177.
Cap. IV. De Accidenti.	178.
Cap. V. De numero, & convenientia Prædicabilium.	180.
Cap. VI. De variis prædicationum modis.	184.

TRACTAT. IV.

De Prædicamentis summam.	186.
DISPUT. UNICA.	
D octrina de Prædicamentis, quantum Logicæ interest, explicatur. Ubi de Relatione fufius.	188.
Cap. I. Antepredicamenta declarantur.	188.
Cap. II. Prædicamenta breviter perstringuntur.	191.
Cap. III. Quid sit relatio? & quotuplex?	194.
Cap. IV. In quo consistat Relatio prædicamentalis?	197.
Rejicitur prima sententia.	198.
Rejicitur secunda sententia	200.
Tertia sententia præfertur.	202.
Cap. V. Fundamenta contraria dissolvuntur.	203.
Cap. VI. Reliqua de Relatione perstringuntur.	208.
Cap. VII. De Postpredicamentis.	210.

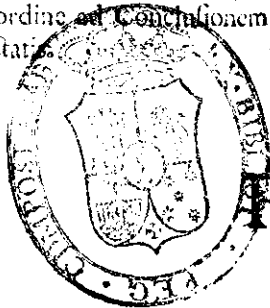
TRACTAT. V.

De quibusdam Dubiis a. l. Libros Peri Hermentias spectantibus; præcipue verò de Veritate, & Falsitate Enuntiationum.

DISPUT. I.

A liqua Dubia de Signo vocali, ac Definitione.	212.
Cap. I. Dubia de Signo vocali.	212.
Cap.	

- Cap. II. Dubia circa Definitionem. 216.
- DISPUT. II. De Veritate, & Falsitate Enuntiationum. 220.
- Cap. I. In quo consistat Veritas Enuntiationum? Et an illam essentialiter exigat omnis Enuntiatio vera? 220.
- Cap. II. Argumenta contra Doctrinam Capitis præcedentis enervantur. 223.
- Cap. III. Utrum Propositio aliqua semel vera possit abire in falsam? 228.
- Cap. IV. Diruitur fundamentum contrariæ sententiæ. 231.
- Cap. V. Deciduntur aliæ de Veritate, & Falsitate quæstiones. 235.
- TRACTAT. VI. ET ULTIMUS. in Libros Aristotelis Analyticos. 238.
- DISPUT. I. De Syllogismo in communi. 239.
- Cap. I. Dubia quædam de Syllogismo, & Præmissis ejus in ordine ad Conclusionem spectant. 239.
- Cap. II. Utrum Præmissæ necessitent Intellectum ad Conclusionem? 240.
- Cap. III. Duplex quæstio de Conclusionem Syllogismi. 245.
- DISPUT. II. De Syllogismo Demonstrativo. 247.
- Cap. I. Quid sit Demonstratio, & quotuplex? Ubi de Præcognitis, & Principiis. 247.
- Demonstratio dividitur multariam. 248.
- De Præcognitis, & Præcognitionibus. 248.
- De Principiis, & Propositionibus per se notis, atque etiam de Circulo nonnihil. 249.
- Cap. II. Quales esse debeant Præmissæ Demonstrationis, præsertim ex materia *circa quam?* 251.
- Cap. III. Quid sit Opinio, & Syllogismus Topicus, & quatenus à Demonstrativo differat? 254.
- Cap. VI., & ult. de Scientia, quæ per Demonstrationem habetur. 256.
- Explicatur subalternatio Scientiarum. 259.

FINIS.